

The Project Gutenberg eBook of Luvattu maa, by Paul Bourget

This ebook is for the use of anyone anywhere in the United States and most other parts of the world at no cost and with almost no restrictions whatsoever. You may copy it, give it away or re-use it under the terms of the Project Gutenberg License included with this ebook or online at www.gutenberg.org. If you are not located in the United States, you'll have to check the laws of the country where you are located before using this eBook.

Title: Luvattu maa

Author: Paul Bourget

Translator: Gertrud Colliander

Release date: November 22, 2015 [EBook #50527]

Language: Finnish

*** START OF THE PROJECT GUTENBERG EBOOK LUVATTU MAA ***

Produced by Juhani Kärkkäinen and Tapio Riikonen

LUVATTU MAA

Kirj.

Paul Bourget

Suomentanut G. C. [Gertrud Colliander]

Otava, Helsinki, 1909.

SISÄLLYS:

- I. Unelmia.
- II. Entisyys.
- III. Levottomuutta.
- IV. Pikku Adèle.
- V. Yö.
- VI. Joulukuusen ympärillä.
- VII. Pauline Raffraye.
- VIII. Heräävä vaisto.

- IX. Heräävä vaisto (jatkoa).
- X. Puhdas omatunto.
- XI. Kärsimyksen tie.
- XII. Onnensa raunioilla.
- XIII. Luvatus maan toinen ranta.

I

UNELMIA

Kreivitär Louise Scilly oli sanonut tyttärelleen Henriettelle ja Francis Nayrac'ille, tuon sievän lapsukaisen sulhaselle: — "Menkää hiukkasen kävelemään elkkää huoliko minusta, odotan teitä tässä. En tahdo, että vanhat kasvoni pilaisivat teiltä tämän kauniin aamun..." Ja hän oli istunut veistoksilla koristetulle marmoripenkille, jonka vieressä oli ruusupensas, tuommainen, jonka hennot, miedosti tuoksuvat kukat pitkin talvea kaunistavat suloisen Sisilian pensas-aitoja. Oli marraskuun loppupuoli, ja taivaallisen läpikuultava ja hienosti mutta tuntuvasti lämmittävä valo ympäröi, kietoi ja hyväili Villa Tascan puutarhaa, tuota vieraanvaraisen ylimyksen oikun luomaa keidasta, hyvin tuttua kaikille niille, joita matkan sattumat tai heikontuneen terveyden huolet muutamaksi kuukaudeksi karkoittavat Palermoon. Nämä viimeksimainitut ne kreivittärenkin olivat tuoneet tänne. Lähdettyään Parisista kohta ensimmäisten syyssumujen tultua, lopullisesti parantuakseen sangen ankaran keuhkokuumeen seurauksista, oli hänen täytynyt pysytellä huoneessaan kolme viikkoa, uuden taudinkohtauksen vangitsemana. Vasta viisi tai kuusi päivää sitten hän oli alkanut liikkua ulkona. Kasvojen kalpeus alkoi käydä vähemmän huomattavaksi. Tointumisen hämärä huumaus loi hiukan virkeyttä hänen laihtuneille poskilleen, väsyneille silmäluomilleen, kellastuneelle otsalleen. Hopealle hohtaviin hiuksiin sekoittuneet vaaleat juovat näyttivät entistään kultaisemmilta, ikäänkuin nuoruuden viehätyskin olisi ollut elpymässä taudin ja huolien ennen aikojansa uuvuttamassa viisikymmenvuotiaassa naisessa. Hänen kuumeesta kuihtuneet huulensa aukenivat hengittämään lämpiävää ilmaa, johon sekoittui ruusujen ja metsiköiksi istutettujen harvinaisten, hyvänhajuisten puiden tuoksua. Hänen siniset silmänsä, joiden sini oli liian kirkas, niinkuin on ihmisellä, jonka elinjuuret ovat järkähtyneet, sattuiivat harhaellen milloin ihaniin sypressikuusiin, milloin jättiläismäisiin seetripuihin, milloin taas kiintyivät näitä ympäröiviin kasviryhmiin, joiden troopillinen luonne ilmaisi Afrikan läheisyyttä. Kalvakkaat aloet väentelivät viidakkojen siimeksessä karvaisia tikarejansa. Taatelipalmut huojuttelivat verkalleen tummanvihreitä sulkiansa. Kaktuskasvit ojentelivat piikkisiä, lapiomaisia oksiaan, joista pilkisti sinipunervia hedelmänalkuja. Kuvapatsaat hohtivat valkeina vihannuuden lomasta, ja itse huvila suljettuine ikkunaluukkuineen näytti tässä aamupäivän rauhassa ja kirkkaudessa kätkevän sulavan vaaleaksi maalatus päätypuolensa taa autuuden unelman.

* * * * *

Tässä ympäristössä, jonka yksinäisyyttä elähytti ainoastaan lehtien kahina tai joutsenen lentoyritykset, kun se leikatuin siivin viisti pienen lammikon tyynenä päilyvää pintaa, äidin silmät palasivat lakkaamatta siihen laajan ja valoisan puutarhan osaan, missä hänen tyttärensä asteli sulhasensa rinnalla. Heidän hidas, epämääräinen ja hajamielinen käyskentelynsä — käyskentely, joka on ominaista onnelliselle pariskunnalle, jonka kaikki liikkeet ovat sopusoinnussa ja sulavat toisiinsa ikäänkuin jonkun itsetiedottoman sopimuksen pakosta — vei heidät milloin etemmäksi, milloin lähemmäksi. He milloin katosivat, milloin ilmestyivät uudelleen näkyviin käytävien käännteissä. He kulkivat, pysähtyivät, lähtivät jälleen liikkeelle. He katselivat toisiaan, puhelivat, vaikenivat, suloisen sinisen taivaan, päivänkirkkauden, puiden, vesien, kukkien ja varsinkin oman itsensä ihastuttamina, hurmaamina toinen toisensa lemmen, joka luo keväimen keskelle talvea ja joka, luonnon viehätysten vahvistamana, täyttää sielun huumaavalla autuudella. Heidän olennostaan heijasti rajattoman onnen salaperäinen loiste. Heitä kannatti, kohotti tuo sisäinen ilonhenki, joka aina ilmaantuu kahden, toinen toistansa täydellisesti, vilpittömästi rakastavan liikkeissä. Ei ollut koskaan nuoren tytön vartalo näyttänyt notkeammalta, hymy hienommalta, kasvojen ilme henkevämmältä, hiusten kulta hienommalta ja kiiltävämmältä. Eikä koskaan säteilevämpi ajatus kirkastanut Francis'n tavallisesti suljettua ja miettäväistä kasvojenilmettä. Hänen katsellessaan nuorta tyttöä, josta kohta oli tuleva hänen vaimonsa, silmäterän synkkä liekki suli sanattomaan hyväilyyn. Kädenkin liike, kun se tarjoutui tytölle tueksi, osoitti miehen rakkauden suojelijahenkeä. Tyttö oli, vaikka kolmenkolmatta vuotias, niin nuori, niin hieno, niin hento, että häntä tuskin olisi luullut kahdeksaatoista vanhemmaksi. Sulhasen, jo kuudenneljättä vuotiaan, tummaverisillä ja uurtuneilla kasvoilla oli vuosien leima, mutta tällä hetkellä oli niiden muuten usein surunvoittoinen ilme lumoavan innostuksen kirkastama. Äidille, joka lämpimim

katsein penkiltään seurasi nuorten liikkeitä, oli tämä näky ikäänkuin toteutunut unelma; nuoret puolestaan eivät koskaan, eivät onnensakaan hetkinä, unhottaneet tätä hellää katsojaa, sillä joka kerta, kun he sattuiivat kulkemaan penkin ohi, Henrietten hyväilevä katse häntä hymyillen tervehti. Vaikka tytär ei olisi päättänsä kääntänytkään, ei äiti olisi sitä pahakseen pannut. Mutta lämmittävältä tuntui hänestä kuitenkin tieto, että tytär hänetkin onneensa sulki, yhtä lämmittävältä kuin etelän aurinko, jonka säteitten suutelulta kuihtunut ruumisparha hiukan voimia toivoi, muutamia elinvuosia vielä, ja hän ajatteli: — "Kuinka hän lastani rakastaa ja kuinka hän on siinä oikeassa! Ja tyttäreni, kuinka hän toteuttaa kaiken, mitä hänestä hänen lapsuudessansa toivoin! Jos hänen isänsä eläisi, miten ylpeä hän olisikaan heistä kummastakin! Sanoisi varmaan olevansa minuun tyytyväinen. Ja sen hän kerran sanookin, kenties kohtakin... Kunhan vain ei kuitenkaan aivan heti!"

Näitä ajatellessaan hänen mieleensä johtui toinen syksy viisitoista vuotta sitten, vuonna 1871, syksy, johon liittyi hänelle niin kauhea muisto. Hiljaisen ja vihreän puutarhan sijasta, jossa hänen lapsensa kävelivät, — hän mainitsi heitä aina lapsikseen antaessaan heille sydämessään yhteisen siunauksen — näki hän edessään sairaan huoneen. Silloinkin oli marraskuun aamu, mutta parisilaisen marraskuun, kylmän, kolkon ja pimeän. Siinä he olivat kumpikin, Henriette ja hän itse, polvistuneina sairaan vuoteen ääressä, jonka pääaluksella kuvastuivat kalpeat ja kärsimystä ilmaisevat kasvot, vasta kuolleen eversti Scilly'n kasvot. Kuukausimääriä kärsittyänsä hän oli vihdoinkin sortunut Metz'n taistelussa saamiinsa haavoihin. Hän oli siinä osoittautunut kuuluisan Scilly'n kreivin, "Leipzigin sankarin", arvoiseksi jälkeläiseksi, tuon, joka oli ansainnut luutnantin arvon eräässä noista upseerirykmenteistä, joita Napoleon Venäjällä muodosti pyhän eskadroonan nimellä. Vaikka kaikki Scilly't, tästä ensimmäisen keisarikunnan sankarista lähtien viimeiseen, nyt kysymyksessä olevaan osastonpäällikköön saakka, olivat palvelleet armeijassa, ja vaikka sotilaan vaimon tulee valmistautua näihin sydäntä särkeviin uhrauksiin, kreivitär oli levottomuudesta vähällä menettää järkensä sodanjulistusta lähinnä seuraavina päivinä. Sitten, yhdyttyänsä mieheensä Saksassa, hän oli tuonut hänet takaisin Pariisiin, taistellakseen hänen hengestään sellaisella intohimolla, että hän muutamissa viikoissa vanheni ainakin kymmenen vuotta. Tämän kuolinvuoteen ääressä, missä lepäsi ainoa mies, jota hän oli koskaan rakastanut, palasi uskallus elämään vasta silloin, kun hän suuteli tyttärtään, ainoata elossa olevaa viidestä lapsesta, kovin hentoa, kovin herkkätunteista pientä raukkaa, joka jo liiaksikin näytti ymmärtävän isättömän surkeata kohtaloa. Se kävi kyllin selville hänen kyynelistään, hänen huokauksistaan, kun hän epätoivoisesti puristausi äitiä vastaan huutaen: "Oi, jää luokseni, jää luokseni!" Leski oli vastannut Henrietten suudelmiin, vannoten itselleen, vannoten isän muiston nimessä todellakin jäävänsä lapsen luo, olevansa pienokaiselle isänkin sijassa, ja niinmuodoin oli elämä heti jälleen jatkunut, vuosia kestävä, yksinäinen, surunvoittoinen ja sittenkin suloinen elämä: — yksinäinen, sillä kreivittären ja hänen miehensä koko suvun välit olivat rikkoutuneet, syistä, jotka johtuivat vainajan isän omituisesta luonteesta, mutta joita hän uskollisesti tahtoi kunniaa pitää, niinkuin kreivikin oli sen tehnyt, ja toiselta puolen oli hänen seurapiirinsä supistunut sangen pieneksi, hänen lähimpiin tuttaviansa, hän kun luopui synkästä surupuvustaan vasta sangen myöhään;—surunvoittoinen, sillä hän tahtoi säilyttää kaikki entisessä kunnossaan, ja heidän pieni, Invaliidien puistokadun varrella oleva asuntonsa, jonka hänen miehensä aikanaan oli vuokrannut, koska se oli lähellä Saint-Dominique'n katuja ja sotakoulua, alkoi näyttää hiukan kuluneelta ja nuutuneelta, niinkuin on laita esineiden, joita kätemme koskettelevat hartaudella ja kaipauksella, niitä vain hyväilläkseen eikä käyttääkseen; — suloinen, sillä pieni tyttö, joka, aina mustiin puettuna hänkin, kilttien lapsien hiljaisin askelin juoksenteli edestakaisin pyhänjäännöksiin arvoon kohonneiden huonekalujen keskellä, ei tehnyt ainoatakaan liikettä, ei lausunut ainoatakaan sanaa, joka ei olisi ilmaissut mitä vienointa luonteen hienoutta. Rouva Scilly iloitsi tästä, tuntien tuota huolensekaista hellyyttä, joka on äitien haikealle onnelle ominaista. He tietävät niiden olevan luettuja, noiden päivän, jolloin he saavat lapsensa luonansa pitää, omanansa viihdyttellä. Henrietten rauhallisesti puuhatessa läksyjensä luvussa oli äiti ottanut tavakseen seurata tämän hiljaisen ajan juoksua tarkastelemalla Arkkhiippakunta-puutarhan milloin viheriöitseviä, milloin kellastuvia puita, joita näki alikerran korkeista ikkunoista. Milloin nämä puut värähtelivät kevään tullessa heitellen huhtikuun tuuleen kukkasterttujansa; silloin äiti laski, montako kevättä vielä kuluisi, ennenkuin tytär täyttäisi yhdeksäntoista vuotta. Milloin myrskyt kylvivät pitkin käytäviä syksyn kellastuneita lehtiä; silloin äiti laski, montako oli syksyä kulunut isän kuolemasta. Pienokaista katsellessa hänen ajatuksensa vaipuivat loppumattomiin mietteisiin; pelonsekaisella ihastuksella hän seurasi vartalon varttumista, lapsen muuttumista nuoreksi neitoseksi ja sitten täyskasvaneeksi naiseksi, ihailien hänen sulouttansa, älyänsä, hyvyttään, nauttien kaikkia tuoksujia tämän ihanan kukkasen, jonka hän yksin tunsu, ja hän odotti tuskallisena mutta valmiina sitä jalomielisen uhrauksen hetkeä, jolloin hänen oli siitä eroaminen.

— "Kun ajattelee", sanoi hän itsekseen, "että on olemassa mies, joka vie hänet minulta, että hän ehkä liikkuu piirissämme, että olemme hänet kenties eilen tavanneet, taikkapa tänään, kävelyillämme. Häntä vartenko siis olen lapseni herttaiseen sieluun sirottanut ihanteiden kylvön, tuohon hellään sydämeen jaloimmat tunteet istuttanut... Jospa voisin häntä kasvattaa, tuota tuntematonta, tyttärtäni varten, niinkuin tyttärtäni häntä varten kasvatin!... Olihan hänen isällään tapana sanoa: 'Menkään hän sille, jota rakastaa.' Mutta hän oli mies. Hän tunsu elämän. Hän olisi voinut arvostella, oliko kosija tyttären arvoinen, kun sitävastoin minä..."

Tuhansittain oli lohduton leski mielessään hautonut näitä äidin hellyyttä ilmaiseksi ajatuksia, ja yhä useammin, yhä hartaammin hän niitä lausui, sitä myöten kuin aika kului. Joskus ne päättyivät tuumiin, jotka tuntuivat houkuttelevilta, mutta jotka äkkiä raukesivat, kun odottamatta ilmestyi näköpiiriin uusi tekijä, äkkiarvaamaton, vastustamaton rakkaus. Kreivitär Scilly oli kaikkien näiden, hänen mielestään liian nopeasti kuluneiden vuosien vierieissä mitä suurimmalla huolella valvonut Henrietten ystäväpiiriä, karsiakseen siitä pois kaiken, mikä ei ollut yhtä nuhteetonta ja hurskasta kuin nuori tyttö itse. Hän oli koettanut mitä tarkimmin seuloa entistä tuttavapiiriänsä uudistaessaan heidän kanssansa seurustelusuhhteitaan. Hän oli tahtonut varata tyttärellensä jok'ainoaan niistä hienon maailman tavoista, joihin hän itse nuoruutensa aikana oli tottunut, ja sitä varten hän oli koettanut hyödyksensä käyttää muistamansa ensimmäiset kokemukset, tarkastaessaan yksityisseikkoihin menevällä huolellisuudella niitä harvalukuisia nuoria miehiä, jotka esiintyivät heidän seurapiirissään. Ja sittenkin hänen tyttärensä mieltä tuntomattomaan, tuohon Francis Nayrac'iin, jonka rinnalla äiti nyt näki hänen niin hellän, miltei kiitollisen luottavaisena astelevan. Kymmenen kuukautta sitten hän tuskin oli kuullut hänen nimeänsä mainittavan, paitsi muutaman kerran kenraalinrouva de Jardes'in luona, joka oli nuoren miehen kaukainen sukulainen. Rouva de Jardes'in kodissa oli myöskin esittely tapahtunut, sattumalta, vastaanottopäivänä, josta Francis oli lähtenyt niin ihastuneena Henrietten suloisuuteen, että jo seuraavana päivänä oli palannut siitä sukulaiselleen puhumaan. Sitten oli seurannut toimenpiteitä, sangen yksinkertaisia, sangen jokapäiväisiä, tavallisia jokaisessa naimiskaupassa, joka on lähtenyt yksinäisyyteen kyllästyneen nuoren miehen hetkensynnyttämästä innostuksesta ja joka toiselta puolen on nuoren tytön salaisen mielisuosion, toiselta puolen yhteisen, välittäjätoimeensa ihastuneen ystävän hyväntahtoisuuden kannattama. Onhan vanha tunnettu asia, että olipa lemmentuotto luvallinen tai luvaton, niin kaikki naiset siihen mieltäytyvät, kunhan vain lempeä on. Yhä uudistuvat, suuremmalla tahi vähemmällä taidolla valmistetut kohtaukset, yhtämittaiset kiitoslauseet, joita rouva de Jardes tuhiasi Francis'sta puhuttaessa, nuoren miehen ilmaantuminen jokaiseen paikkaan, joka antoi hänelle tilaisuutta lähestymään neiti Scilly'tä, herättämättä kenenkään huomiota tahi panetteluhaltua, huomattava muutos yhä huolestuneemman ja levottomamman Henrietten esiintymisessä, — siinä tämän pienen lemmentarinan viattomat ja lapselliset yksityiskohdat. Jokainen näistä yksityiskohdista tuotti äidille syvää liikutusta ja johti ratkaisevaan keskusteluun, johon hän oli päättänyt tyttärensä pakottaa. Epäröimättä, mutta väristen, niinkuin värisivät tällä hetkellä marmoripenkkiä varjostavan saarnin lehdet, hiljaisen tuulen henkiessä, oli tyttö sydämensä uuden salaisuuden ilmaissut. Francis oli käynyt hänelle rakkaaksi. Todellako, vaikkei hän tietänyt hänestä sen enempää? Vaikkeivät olleet siitä sanaakaan keskenään vaihtaneet? Mikä salaperäinen tunteiden vuorovaikutus siis —? Rouva Scilly muisteli tehneensä itselleen näitä kysymyksiä sinä unettomana yönä, joka oli tätä tunnustusta seurannut, ja havaittuansa tämän tyttärensä ensimmäisen mielenliikutuksen, jossa ei äidillä mitään sijaa ollut, oli hänet vallannut tuollainen sielun syvä ja kiihkeä mustasukkaisuuden kohtaus, joka jaloimmankin äidin sydämeen iskee vuotavia haavoja, niin syviä, että ainoastaan tieto lapsen täydellisestä onnesta voi ne parantaa. Oi, miten kreivitär oli sinä yönä rukoillut! Miten hän oli taivaasta ohjausta pyytänyt! Millä varovaisuudella ja millä sisällisellä vavistuksella hän, rippisänsä, isä Juvigny'n, vanhan dominikaanimunkin neuvosta oli ryhtynyt sellaiseen tiedusteluun, johon kaikki vanhemmat kaikkina aikoina ovat ryhtyneet. Jos tarvittaisiin todistusta siitä, miten varovaisimpienkin kohtalo on käsittämättömän ja hillitsemättömän voiman vallassa, olisi siksi omiansa isän tai äidin kykenemättömyys, valppaudestakin huolimatta, hankkia täsmällisiä tietoja sen miehen luonteesta ja elämästä, josta jumaloidun, vuosikautia vaalittuun lapsen onni tahi onnettomuus tulee riippuvaksi. Rouva Scilly tiedusteli oikealta ja vasemmalta, ja hänen tätä tarkoitusta varten tekemänsä vieraissakäynnit olivat tämän tunteellisen rakkausnäytelmän koomillisia väliskohtauksia. Vai eivätkö ne sitte ole sellaisia ja vieläpä mitä jännittävimpiä, nuo keskustelut, missä ajattelemattomasta sanasta riippuu kahden olennon tulevaisuus, kahden olennon, joista toisen on mahdoton puolustautua. Ja vastaukset, jotka hänelle annettiin loppumattomien keskustelunmutkien jälestä, olivat kaikki tämälapsiaisia:

— "Herra Nayrac?... Niin", sanoi kreivitärelle rouva d'Avançon, entisen diplomaatin puoliso. "Miellyttävä nuori mies! Sangen sievä omaisuus, ja sehän ei ole haitaksi. Hän palveli kymmenen vuotta lähetystössä, olisi kohonnut sihteeriksi, mutta anoi juuri virkaeroa — niinkuin herra d'Avançonkin, hallituksen tähden... Vahinko kyllä..." Ja senjälkeen tuo kunnon rouva rullatuolistaan, johon hänen tautinsa aika ajoin hänet kytki, purki loppumattomaan sanatulvaan vihansa valtion asiain nykyisestä tilasta, jäljitellen täten miestänsä, jonka kaikki mielipiteet hän omisti omikseen, vaikka sydämensä pohjasta häntä vihasi — ristiriitaisuus, joka on sangen tavallinen perheissä, missä aviopuolisot elävät huonossa sovussa. Heidän vihastaan huolimatta on tottumuksen vaikutus heihin niin suuri, että he vähitellen muuttuvat toistensa näköisiksi, niin henkensä kuin joskus ruumiinsakin puolesta. Onko taitavankaan äidin mahdollista, epäilystä herättämättä, tarttua jälleen keskusteluaineeseen, joka häneltä näin syrjään horjahtaa. Hän ei uskalla enää sommitella ainoatakaan kysymystä, mutta tehtyään mielessään sen johtopäätöksen, että herra d'Avançon, paetaksensa perhe-elämänsä helvettiä, kuusikymmenvuotiaana viettää aikansa klubissa ja siellä varmaankin tapaa Francis Nayrac'in semmoisissa paikoissa, missä tapojen puhtaus paremmin käy selville kuin seuraelämässä, hän johtaa mitä hienoimmalla viekkauksella keskustelun tälle alalle ja pääsee vähitellen tarkoitustensa perille, kuullessaan tämän toisen julistuksen:

— "Francis Nayrac?... Sangen miellyttävä poika! Sangen sievä omaisuus! Tänä vuonna olen hänet tavannut pienessä klubissa. Hänen kanssaan ainakin voi puhua muustakin kuin kilpa-ajoista ja uhkapelistä..." Ja seuraa sitten laeva esitelmä, johon leppymättömin vanhoista keikareistamme purkaa sapensekaista kateuttaan nykyistä sukupolvea kohtaan. Hän sekoittaa siihen, hän puolestaan, vaimonsa huomautuksia ja käsityksiä, mutta unhottaa kokonaan Nayrac'in... Tehtyään kymmenen tämänkaltaista koetta on äiti parka vihdoinkin selvillä siitä, että sittenkin lienee parasta kääntyä niiden puoleen, jotka lapsuudesta saakka tuntevat väyehdokkaan, ja hän turvautuu lopuksi rouva de Jardes'iin, vaikka tietääkin hänet liian taipuvaiseksi puolustamaan serkkuansa pienen sepittämänsä juonen hyväksi. Mutta rouva Scilly tietää hänet myöskin sangen vilpittömäksi ja suoraksi luonteeksi ja turvautuu hänen tunnollisuuteensa pyytäessään vastausta niihin kahteen kysymykseen, jotka enemmän hänen mieltänsä painavat.

— "Ettäkö uskonnollinen?..." kuuluu rouva de Jardes'in vastaus. "Kenties hänestä ei ole perin utteraksi kirkossakävijäksi. Tiedättehän, ystäväni, meidän aikamme nuoret miehet heittäytyvät mielellään välinpitämättömiksi. Mutta periaatteita hänellä on ja mainioita, siitä kyllä vastaan. Hänen eronhakemuksensa jo sen todistaa, ja sitten — tunsin hyvin hänen äitinsä ja sisarensa. He elivät ja kuolivat hurskaina naisina... Mitä toiseen kysymykseen tulee, on se arkaluontoisempaa laatua. Tietysti hän ei ole siitä minulle puhunut. Mutta vapaa hän kyllä on, sen voin vakuuttaa. Muuten hän ei olisi Henrietteä ajatellut, sillä hän on kunnian mies. Mitään julkista suhdetta hänellä ei ole ollut, siitä olen varma, ainakaan ei Parisissa. Huhu siitä olisi kyllä minun korviini saapunut. Ja nythän hän on ollut monta vuotta ulkomailla..."

Kaukaisilta tuntuivat nämä keskustelut ja muutkin senkaltaiset, vaikka olivat vain viimekeväisiä! Vielä nytkin, kun hän muisteli heinäkuun ratkaisevia viikkoja, jotka olivat päättyneet Francis'n ja Henrietten kihlajaisiin, hän ihmetteli asiain kulun nopeutta, hän kun oli aina luullut näitä puuhia niin hitaiksi, sekaviksi ja tarkoin pohdittaviksi. Mutta hän oli jo kauan tuntenut itsensä heikoksi, ja hänet valtasi niin tuskallinen pelko, kun ajatteli, että tytär jäisi suojelusta vaille. Hän oli nähnyt tyttärensä, jonka sydän ei häneltä mitään salaisuuksia kätkenyt, syvän, vilpittömän rakkauden valtaamaksi, yhtä täydellisen kuin se oli ollut odottamaton ja hetken synnyttämä. Hän tiesi että, mitä Henrietteen tuli, hänen tunteensa olivat kestäviä, ja pelkäsi, että jos rakkaus pettäisi, niin nuoren tytön harras ja hurskas luonne taipuisi johonkin toiseen ratkaisevaan päätökseen. Hän oli niin monta kertaa aavistanut, millä salaperäisellä vetovoimalla luostarin turvaa tarjoava suojapaikka vaikutti hänen herkkään mielikuvitukseensa. Toiselta puolen taas hän oli luullut Francis'sta löytäneensä harvinaisen, nuhteettoman ja suorasydämisen miehen. Ja sitten, vaikkeivät seuraelämän sovinnaiset ennakkoluulot paljoakaan hänen päätöksiinsä vaikuttaneet, hän ei voinut olla laskematta, että hänen lapsillaan olisi heti käytettävinsä kuuteenkymmeneentuhanteen nousevat korot. Vihdoinkin hän oli antanut suostumuksensa ja heti sen jälkeen hän sairastui, ikäänkuin oikeuttaakseen levottomuutensa oman terveytensä suhteen. Lääkäri, joka oli alussa puhunut vain vähäisestä vilustumisesta, huomasi piakkoin sangen vakavia taudin oireita. Hän oli joutunut vuoteen omaksi heinäkuun loppupäivinä toivoen jälleen pääsevänsä liikkeelle viikon lopulla, niinkuin hänen oli tavallista katarrikohtauksien sattuessa. Mutta lokakuu oli jo puolivälissä, kun hän vielä oli huoneeseensa suljettuna. Arkkihiippakunta-puutarhan puut, jotka olivat niin kauan olleet hänen yksinäisen elämänsä seurakumppaneina, olivat vihreinä huojuneet, kun ensimmäinen kuumeenväristys oli häntä puistattanut. Kun hän tautinsa jälkeen vihdoinkin pääsi ikkunaan, hän näki kaikki lehdet syyshallojen panemiksi, ikäänkuin kuolema olisi niitä kosketellut. — Mutta kannattiko valittaa tästä taudista, jonka kautta hän vihdoinkin oli Francis'in luonteesta selville päässyt! Kun lääkärit olivat hänet määränneet viettämään talven niin kaukana etelässä kuin suinkin — Kairossa, Algerissa, Madeirassa tahi Palermossa — millä hienotunteisuudella nuori mies olikaan luopunut oikeuksistaan niiden velvollisuuksien hyväksi, joita uudet olosuhteet tuottivat hänen morsiamelleen. Tämä viimeksimainittu oli pyytänyt häneltä häiden lykkäämistä seuraavaan kevääseen voidakseen uhrata tämän viimeisen talven äidin parantamiseksi, ja hienolla osanottavaisuudella hän oli siihen suostunut. Hän se oli, joka heille Palermon olopaikaksi esitti, hän kun sen jo ennestään tunsu, hän se oli, joka sinne lähti kreivittärelle asuntoa valmistamaan, hän, joka heidät sinne vei; sitten hän oli lähtenyt Pariisiin, palataksensa sieltä vasta sairaan kutsumana, ja hienotunteisesti hän oli asettunut sille kannalle, ettei koskaan hänen rakkautensa estäisi Henrietteä suorittamasta velvollisuuttaan äitiä kohtaan. Ja nyt, tänä kauniina ja kirkkaana aamuna, jolloin sairas tunsu uudelleen elpyvänsä, hän antausi äärettömän kiitollisuuden tunteen valtaan sen johdosta, mitä nuoren miehen sydän oli hänelle ilmaissut, liittäen tähän tunteeseen vielä jatkuvan elämän toiveet.

— "Hyvä Jumala! Jospa saisin elää", huokasi hän uudelleen, "jospa vielä saisin heidän luonsa viipyä!"

* * * * *

Hän näki heidän taas kävelevän käytävällä, viheriöiden palmujen kumartuessa heidän ylitsensä, ikäänkuin heitä suojellakseen, ja tuulen soittaessa sypressikuusien neulasissa uinuvan valtameren kohinaa muistuttavia säveliä. Hänen sielunsa tuntui rientävän heitä seuraamaan, heille toivottamaan

sisällistä taivasta, yhtä lempeätä, yhtä sinistä kuin heidän yllänsä tällä hetkellä kaartuva, loistetta luova taivaan kansi. Kuulemattaankin hän aavisti heidän rakkaiden ääniensä soinnun, tiesi että he hänetkin sulkivat tämän hetken suloutteen. Ja totta onkin, että he puhuessaan itsestään myöskin hänestä puhuivat. He liittivät hänet luonnollisesti tulevaisuuteensa, johon heillä oli luvallista rakkautta nauttivien hurmaava luottamus. Niin, toteutuneelta unelmalta he näyttivät tässä paratiisin kehyksessä, tyttö niin hento, niin ylevän hieno, joka tunsi elämästä ainoastaan sen puhtaimmat hetket, mies vielä tarpeeksi nuori pysyäkseen ikänsä puolesta hänen vertaisenaan, tarpeeksi karaistu intohimojen tullessa voidakseen täydellisesti arvostella mitä tämä, hänestä verraton erikoisluonne tarjosi! Ja he puhelivat, tai oikeammin, he ajattelivat, tunsivat ääneen, valitsematta sanojaan, mutta joka lauseessa oli lämpimän sydämellisyyden salaperäinen, huumaava tenho. Yksin äänienkin sointu tarjosi heille jo edeltäpäin sanomattomia rakkauden nautintoja, viehättäviä niinkuin oudoista kukista ja kasveista lähtevät tuoksut, joiden suloutta he kävellessään nauttivat, niitten lähettä näkemättä.

— "Kyllä rouva Scilly on jo paljon muuttunut tämän viimeisen viikon kuluessa sittenkuin tänne tulin!" sanoi Francis. "Olin kovasti levoton tavatessani hänet uudelleen niin kalpeana ja heikkona... Pettymys oli suuri jo tullessani, kun laivan kannelta näin Palermon sataman harmaana, rankkasateen pieksämänä!"

— "Sen ymmärrän", vastasi Henriette, katse kaukana, ja tästä katseesta Francis arvasi silloisen levottomuuden tuskan. "Ilma ei teitä liioin suosinut matkallanne. Kun kauniin ilman jälkeen ikkunastamme huomasimme raivostuneen meren vyöryttävän suunnattomia laineita, emme sanoneet mitään, äiti ja minä, mutta tiedän, että ajattelimme samaa. Hän oli vielä sangen heikko. Levottomuus teidän tähtenne oli tehnyt hänet sairaammaksi tulonne aattopäivänä... Hän on niin herkkätunteinen ja hän pitää teistä niin paljon..."

— "Rakas äiti!" sanoi nuorukainen puristaen tytön käsivartta.

"Jos edes olisimme tietäneet minne sähköttää teille Neapeliin!" jatkoi tyttö. "Kun sähkösanomanne saapui, toivoin hetken aikaa, että olisitte siirtänyt tuonemmaksi matkanne myrskyn takia. Ja kumminkin niin kovin halusin tavata teitä... Kello oli yhdeksän. Te olitte merellä. Kauhealta tuntui minusta myrsky sinä yönä. Kuuntelin ja rukoilin... Ajattelin äitiäkin. Kuinka suuret mahtoivatkaan olla hänen tuskansa tuon kauhean sodan aikana."

— "Unhottakaa se", keskeytti Francis haihduttaakseen tytön mielestä lapsuuden vielä kirvelevät muistot, jotka aina panivat hänen silmäluomensa kosteina värähtelemään, — "Niin, unhottakaa se, karkoittakaa nuo ajatukset kaikki mielestänne, niinkuin minä lupaan haihduttaa kaikki äitinne huolet, entiset ja nykyiset, suuret ja pienet. Hän ehkä minusta hiukkasen pitää, mutta minä pidän hänestä paljon. Olen hänelle suuresti kiitollinen siitä, että hän on teidät kasvattanut semmoiseksi kuin olette!... Vaikka hän olisi liittoamme vastustanutkin, kiittäisin häntä kumminkin siitä, että sain teidät sellaisena tavata, elävänä todisteena siitä, etteivät nuoruuden unelmat aina petä..."

— "Elkäähän nyt!" keskeytti Henriette vuorostaan, lentäen punaiseksi ja pannen Francis'n suulle kätensä, jota tämä hansikkaan läpi suuteli. "Joko nyt taas rupeatte minua mairittelemaan, niin ettette ollenkaan muista katsella noita komeita sypressipuita, jotka minusta ovat niin kauniita, kun ne tummine oksatöyhtöineen kuvastuvat taivasta vasten. — Miten sanoikaan puutarhuri, kun ensimmäisenä päivänä näytteli meille huvilaa — *bel vaso*, eikö niin? Kuinka näppärästi sanottu! Ja mitä taiteilijaluonteita tämä outo maa kasvattaa!... Mutta Sisilia on liian kaukana. Jos voisimme ensi vuonna viettää talvemme jossakin, missä olisi tämänkaltaisia puita kasvava puisto ja tällainen valo, mutta lähempänä Parisia, jottei matka olisi niin väsyttävä, Provencessa tai Genuan rannikolla!..."

— "Olenhan luvannut Ranskaan palattuani käydä siellä tiedustelemassa", vastasi Nayrac. "Olen kovin hyvilläni siitä, että te rakastatte samanlaista luontoa kuin minä ja samalla tavalla... Ja huomasiitteko toissa päivänäkin museossa käydessämme, kun pysähdyin Amatsoni parkaa surmaavan Herkuleen eteen, vaikka ette ollut siitä minulle koskaan puhunut, kuinka meillä on joka kohdassa samat mielipiteet, vaistomaisesti?"

— "Sekin on totta", sanoi Henriette, "samat, aivan samat... Ja tiesinhän, että niin oli oleva jo ensi päivästä, kun teidät näin..."

— "Mistä sen tiesitte", kysyi Nayrac.

— "Voiko sellaista selittää", vastasi nuori tyttö. "Mutta tiesin varmaan, astuessani ensi kertaa tähän puutarhaan, että se teidän mielestänne olisi kaikkia muita kauniimpi... Ja vaikka en ole paljoa lukenut ja tietoni ovat sangen vähäiset, olen vakuutettu, että jo ensi näkemästä tietäisin sanoa jostain kirjasta, miellyttääkö se teitä vai ei..."

— "Surkeata onkin", jatkoi Nayrac, "kun liitto solmitaan ilman tätä sopusointua, tätä sielujen

yksimielisyyttä... Kun sitä vastoin minun on niin suloista ajatella, että olette vaimoni, todellakin vaimoni, tarkoitan, että sydämenne sointuu niin täydellisesti minun sydämeni mukaan..."

— "Niinkuin minunkin on suloista ajatella, että te olette sulhaseni", vastasi Henriette puoliääneen, "rakas sulhaseni..."

— "Ja kuitenkin tämä täydellinen yksimielisyys melkein huolestuttaa minua. Mikä sattuma meidät tänne yhdyttikään? Tarkoitan, että olisi voinut yhtä hyvin sattua niinkin, etten olisi teitä tavannut! Jos en olisi virastani luopunut? Jos siitä luopuessani olisin asettunut asumaan Italiaan, niinkuin aikomukseni oli? Jos en olisi sinä keskiviikkona käynyt rouva de Jardes'in luona? Jos emme olisi sinä päivänä toisiamme kohdanneet?..."

— "En hyväksy noita mahdollisuuksia", keskeytti nuori tyttö, kasvot veitikkamaisen hymyn kirkastamina. "Mahdotontahan olisi ollut, ettemme olisi toisiamme tavanneet."

— "Mutta jospa emme kuitenkaan...?" jatkoi sulhanen.

— "Ymmärrän kyllä, että on mieletöntä sellaista otaksua", vastasi Henriette käyden jälleen vakavaksi ja miettiväiseksi, "mutta tiedän, etten siinä tapauksessa olisi koskaan mennyt naimisiin..."

He pysähtyivät vaihtaakseen pitkän katseen. Noiden suloisten sinisilmien läpi Francis'n katse tunkeusi lemmityn sielun sisimpään, tuon sielun, joka oli kokonaan hänen omansa, jossa kaikki oli puhtautta ja totuutta. Hän tunsi, että sen oli vallannut nuhteettomin, syvin hellyys. Tätä neitsyellistä sydäntä ei ollut koskaan mikään koskettanut, ei väre sen pintaa liikuttanut, ei varjo sitä synkistyttänyt. Heidän ympärillensä palmujen lehdet yhä notkuivat, tuuli yhä kuiski kuusien neulasissa, ruusupensaat ja sypressit yhä levittivät hienoja, heikosti myskinsekaisia tuoksujansa, lehdet yhä loivat väräjävän varjonsa marmoripatsaihin, joutsen yhä harhaili veden päilyvällä pinnalla. Tässä käytävän käänteessä täydellinen yksinäisyys heitä ympäröi, vilpitöntä hartautta herättävä yksinäisyys, jonka heidän rakkauttansa vaalivan, hellän äidin siunattu läheisyys ikäänkuin pyhitti. Francis sulki morsiamensa syliinsä painaen huulensa hänen otsalleen, jonka rauhaa ei ollut koskaan halpa ajatus häirinnyt, ei hetkistäkään. Ja hänet valtasi silloin sellainen autuuden tunne, että hänen liian täydellinen, liian ehdoton onnensa tuntui murtavan hänen voimansa, ensi kerran muuttuvan hänelle vaivaksi, ja aivan hiljaa hän kuiskasi "lemmitylleen", joksi hän tyttöä joskus sellaisina hetkinä rohkeni nimittää:

— "Onnemme on liian suuri, minä pelkään..."

Hän ei aluksi saanut mitään vastausta. Mutta hän huomasi selvään tuskallisen ilmeen samentavan tytön lempeätä katsetta ja väristyksen kulkevan hänen puoliavoimilla huulillaan; silmäluomet vapisivat, povi kohosi, sitten, katsoen Francis'ta jälleen suoraan silmiin, nuori tyttö koki voittoa mielenliikutuksensa ja sanoi, luottamuksen hymy huulillaan:

— "Minuakin joskus pelottaa tuo liiallinen onni. Mutta ei pitäisi pelätä. Eikö Jumala ole sen puolella, jonka omatunto on puhdas?..."

* * * * *

Francis Nayrac'in mieleen oli usein tapahtumain kehittyessä muistuva tuo outo tuskallisuuden tunne, joka oli häntä ahdistanut tänä aamuna — viimeisenä heille täydellistä onnea tarjoavana aamuna — ja joka oli herättänyt vastakaikua hänen kihlatussakin sydämessä, silloin kun kaikki heidän ympärillään tuntui olevan heidän onnensa kanssa täydellisessä, ehdottomassa sopusoinnussa. He eivät mitenkään voineet tietää sitä vaaraa, joka juuri tällä hetkellä uhkasi heidän lempensä siunattua rauhaa. Olisiko heillä siis ollut noita salaperäisiä aavistuksia, joille meidän aikamme epäilijät hymyilevät, vaikka miehet sellaiset kuin Goethe ja Napoleon ovat väittäneet näitä tulevaisuuden enteitä mahdollisiksi joskus kiihotuksen hetkinä. Vai valtasi heidät tuo ilon ahdistus, omituinen mutta kieltämätön mielenilmiö, johon samalla kertaa sekoittuu liian valtavasta tunteesta johtuvata hermojen herpoutumista sekä täysin oikeutettua kostottarien kateuden pelkoa. Sillä tunnustammehan kaikki sen yleisinhimillisen lain, jonka traagillisena vertauskuvana esiintyy muinaiskreikkalaisten Nemesis, kammottava kohtalon jumalatar, jumalien kateuden paremmin kuin jumalien oikeuden käskyjen toimeenpanija. Voihan tietysti antaa näennäisesti luonnollisen selityksen kaikkiin tämänkaltaisiin ennustuksiin ja voihan sitäpaitsi väittää, että aavistukset useimmiten eivät käy toteen. Mutta kun joskus sattuu, että todellisuus odottamattomasti ja hämmästyttävästi osoittaa ne oikeiksi, ei vähimminkään taikauskoinen voi olla vapisematta. Olemme havaitsevinamme ulkonaisissa asianhaaroissa salaperäisen sallimuksen vaikutuksia, ja olkoon tuo ilmestymismuoto laadultaan kuinka jokapäiväinen tahansa, saa se hetkeksi mieleemme kiihkeästi kuohumaan. Mitä Francis Nayrac'iin tulee, oli hänen mielenliikutuksensa sitä valtavampi, kun hän aina oli ollut fatalismin taipuvainen. Jos usko valaisee ja suuntaa fatalismia, johtaa se toivoon ja nöyrään tyytyväisyyteen taipuvaisia sieluja tunnustamaan Jumalan kaitselmuksen, joka on ensimmäinen todellisesti uskonnollisen elämän periaate. Mutta vaikka nuori mies olikin saanut

uskonnollisen kasvatuksen, oli hän säilyttänyt ainoastaan tuon näennäisen kristillisyyden, joka oli hänen säädylleen ja ajalleen ominainen, ja uskonto oli hänelle vain hypoteeseista jaloin. Hänen kaitselmuksensa oli hänen kihlattunsa kauniissa silmissä, ja niitä hän ajatteli Villa Tascan puutarhasta lähdettyänsä kulkiensa yksin Palermon katuja, joihin päivänpaiste loi hohtavan valkeita juovia mustien varjojuovien rinnalle. Hänen ei tarvinnut paljon ponnistella unhottaakseen tuntemansa epämääräisen tulevaisuudenpelon, joka oli hänet kohta uudelleen valtaava ja silloin mitä selvimpien syiden vaikuttamana. Aamukävelystä oli hänellä tällä hetkellä vain suloinen tunnelma jälellä. Koska hänellä oli asioita toimitettavana, oli hän antanut Henrietten ja rouva Scilly'n palata vaunuissa Hotel Continentaliin, missä he asuivat kaikki kolme. Itse hän seurasi toista noista kahdesta pitkästä kadusta, jotka leikkaavat toisensa Quatro Canti nimisellä torilla ja jakavat Palermon neljään melkein yhtä suureen osaan. Hän ei ollut koskaan elävämmin tuntenut Palermon viehätystä. Tämä vieras- luontoinen kaupunki yhdistää itseensä Itämaiden, Espanjan ja Italian ominaisuuksia, rokokotyylisine, kuvapatsailla ylenmäärin koristettuine suihkukaivoineen, ahtaine kauppapuoteineen, missä kauppiat istuvat liikkumattomina ja välinpitämättöminä niinkuin turkkilaisissa myymälöissä, veistoksilla kirjailtuine palatsineen, syvennyksiin suljettuine madonnan- ja Kristuskuvineen, joita valaisee aina palava kynttilä, saksankuminavankkureineen, joiden laidoissa hohtaa räikeävärisiä maalauksia. Ja nuo maalaukset, mitä ne esittävät! Kohtauksia Medoren ja Angeliqun elämästä, Bouillonin Gottfridia hänen kiivetessään Jerusalemin muureille, Garibaldia, joka puheillaan innostuttaa tuhatmiehistä joukkoansa. — Eikä Palermon laaja ja jalopiirteinen lahti ollut nuoren miehen mielessä koskaan herättänyt niin suurta ihailua kuin nyt, kun hän sivuutettuaan kunniaportin, joka muinoin oli pystytetty pyhän Rosalian juhlakulkuetta varten, näki sen aukeana edessään. Saavuttuaan hotellin portille, joka aukeaa tälle rantakadulle päin aivan lähellä Villa Giulian viehättävän kaunista puutarhaa, hän kääntyi katsomaan sataman mastotiheikön tuolla puolen siintävää meren ulappaa ynnä taivaalle kuvastuvia punertavan ja alastoman Pellegrino-vuoren piirteitä, joka vuori sekin on pyhälle Rosalialle pyhitetty. Eivät hänen mieleensä silloin synkät ennustukset muistuneet. Ei hän silloin voinut aavistaa, että hänen kaunista maisemaa ihailevat katseensa olivat hänen jäähyväisensä, — jäähyväiset hellyyden suloisille päiville, jäähyväiset hänen kalleimmalle toivolleen, jäähyväiset hänen sielunsa elpyvälle nuoruudelle, joka kauan ikävöitynä jo oli alkamassa, jäähyväiset luvallisen onnen ihanalle paratiisille. Aivan jokapäiväinen tapahtuma sai häviämään tuon unelmien linnan, joka puoli vuotta oli hänelle suojaa tarjonnut, ja asetti hänen eteensä sielun tuskan yhtä kauhean kuin se, jonka jäljet liiankin usein näkyivät hänen suunsa ja silmiensä ilmeessä. Äkkiä se tuli, yksinkertaisena niinkuin ainakin kamalat tapaturmat, rautatieonnettomuudet, maanjäristykset, talojen luhistumiset, jotka tuntuvat meistä sitä kauheammilta, kuta vähemmän niitä odotamme ja kuta turvallisemmalta kaikki ympärillämme näyttää. Astuessaan hotellin holvikattoiseen etehiseen Nayrac näki ovenvartian järjestämässä aamulaivassa saapuneita kirjeitä. Tuo mies, jättiläiskokoinen, kielitaitoinen ja vaaleapartainen saksalainen, muhkea virkapuku yllä, päässä kullasta kiiltävä suuri lakki, käsitteli kirjeitä niinkuin pelaaja kortteja, silmäkääntäjän sukkeluudella. Punaisella lyijykynällään hän töhersi itsekuhunkin vastaanottajan huoneen numeron, ja hänen ympärillensä useat hotellin asukkaista tähystelivät tämän toimituksen loppua miltei sairaloisella kirjeenvaihtohimolla, sellaisella, jonka huomaa varsinkin saarimaiden postitoimistoissa, missä uutistenhalu kiihtyy, kuta harvemmin posti tulee. Monta kertaa, vaikka olikin semmoiseen sangen tottunut, Francis myöhemmin muisteli tuon pienen kosmopoliittisen taulun yksityiskohtia, ne kun niin läheisesti yhtyivät häntä siinä hetkessä kohdanneeseen yllätyksen iskuun. Hän ei mennytäkään suoraa päätä huoneeseensa, vaan pysähtyi konemaisesti itsekin odottamaan kirjeitensä, ja yhtä konemaisesti hän odottaessaan silmäili hotellissa asuvien matkustajien nimiluetteloja. Äkkiä hän tunsi sydämensä vavahtavan. Hämmästyksen, melkein kauhistuksen tunne kuristi hänen kurkkuansa. Hänen jalkansa horjuivat. Hän lähestyi ilmoitustaulua lukeaksensa vielä kerran nimien joukosta viimeisen edellisen, arvattavasti muutamia tunteja sitten tai edellisenä iltana saapuneen henkilön nimen: "Rouva Pauline Raffraye", ynnä siihen tehdyn pienen lisäyksen: "perheineen", sekä sitten: "Molamboz'n linnasta. Arbois. Ranska". Nuori mies jäi siihen hetkeksi ikäänkuin näiden muutamien sanojen hypnotiseeraamana; sitten, huomattessaan, että ovenvartia, joka vihdoinkin oli päässyt vapaaksi kiusaajajoukosta, astui ulos kopistaan, kirjepinkka kädessään lähteäksensä niitä jakelemaan, hän kutsui hänet luoksensa osoittaakseen hänelle tätä nimeä. Epäilemättä hänen oli vaikea sitä lausuakaan, sillä hän sanoi yksinkertaisesti:

— "En tiennyt tämän rouvan olevan täällä. Tänäänkö hän saapui?"

— "Hän saapui eilen, Messinan junassa", vastasi jättiläinen.

— "Hän kai on ranskalainen, eikö niin?"

— "Niin kyllä."

— "Onko hän yksin?"

— "Ei ole. Hänellä on mukanaan pieni, kahdeksan tai kymmenen vuoden vanha tyttö sekä kaksi palvelijatar."

— "Tahtoisinpa tietää onko hän se, jonka minä tunnen...", sanoi Francis, mutta huomattessaan, että tässä kyselyssä mahtoi olla jotakin outoa, hän lisäsi saattaakseen väärälle tolalle toisen uteliaisuuden, jos se jo olisi herännyt, ja saadakseen kumminkin tietää mitä halusi:

— "Vanha, sangen kookas nainenko?"

— "Vanhako? Ei suinkaan", vastasi saksalainen. "Kolmenkymmenen tai kenties viidenneljäntä ikäinen. On vaikea tietää. Hän näyttää niin sairaalta! — Pieni ja hoikka päinvastoin..."

— "No niin", ajatteli Francis noustessaan portaita, "täytyy uskaltaa katsoa totuutta silmiin. Hänen linnansa, hänen syntymä- ja sukunimensä, hänen ikänsä, hänen tyttärensä ikä... Hän se on..."

Hän kertoi mielessään Pauline Raffrayen nimeä noustessaan portaita, jotka johtivat hänen kolmannessa kerroksessa olevaan huoneeseensa. Tieto, että hänen entinen rakastajattarensa oli saman katon alla kuin hän, olisi joka tilaisuudessa ollut omiansa suuresti hänen rauhaansa häiritsemään, — sillä entinen rakastajatar vain voi siihen määrin järkyttää näin rakastuneen sulhasen mieltä. — Mutta että tämä tieto hänelle saapui juuri samalla hetkellä kuin tuo outo, tuntemattoman onnettomuuden aavistus oli sekä hänessä että Henriettessä herännyt, se seikka kiihdytti hänen mielenliikutustaan omituisella tavalla. Sillä tämä rouva Raffrayen nimi ei ainoastaan hänelle muistuttanut hänen nuoruutensa tulisimman rakkauden aikoja, se muistutti hänelle myöskin sitä naista, jossa hän oli luullut huomaavansa mitä kauheimpia irstaisuuden syvänteitä, joka kaikista oli hänelle enimmänsä tuhoa tuottanut, joka oli ollut hänen paha hengettärensä niin monen vuoden aikana, ja myöskin sitä, jota hän oli kohdellut leppymättömimmällä kovuudella, jopa armottomuudellakin. Ja tuo nainen oli tullut Palermoon, vaikka on olemassa niin monta muuta talvenviettokaupunkia, tähän hotelliin, vaikka Palermossaakin on niin monta muuta hotellia tarjona ja paljon kuuluisampiakin. Ja vieläpä tällä hetkellä, jolloin hän luuli olevansa hyvässä kätkössä tässä maailman kaukaisessa sopessa, nuoren tytön seurassa, jota hän rakasti ja joka rakasti häntä ja josta oli tuleva hänen vaimonsa, Nuoressa miehessä, jonka synnynnäinen herkkätunteisuus vielä oli aamukävelyn ihastuksen kiihottama, heräsi pakostakin ajatus lukea tämä tulo jonkun pelottavan salavehkeen juoneksi. Tuo mieletön ajatus sai hänet kokonaan valtaansa hänen noustessaan huoneeseensa, ja silmittömän kauhun sairaloinen ja vastustamaton houre hätyytti häntä niin ankarasti, että se kuvastui hänen kasvoillansakin, kun hän astui yksityiseen pieneen salonkiin, missä hänen oli tapana nauttia kaikki ateriansa rouva Scilly'n ja morsiamensa seurassa. Hänen oli kestettävä tämän viimeksi mainitun hellästi kysyvä katse. Hänen oli ensi kerran teeskenneltävä sanomalla helteen vaikuttamaa päänkivistystä syyksi siihen muutokseen, joka oli tapahtunut hänen mielessään ja kasvojensa ilmeessä, hänen, jonka suhteet Henrietteen olivat aina olleet kaikkea vilppiä ja valhetta vailla, ajatuksien täydellistä yhteyttä. Hänen täytyi nähdä lempeän levottomuuden synkistävän noita suloisia kasvoja, ja valehtelemisen pakon vaikuttama mielenahdistus, yhtyen hänen sydäntä kalvavaan, vastustamattomaan tuskaansa, kävi hänelle vihdoinkin niin sietämättömäksi, että hänen täytyi sulkeutua huoneeseensa koko iltapäiväksi ilmoittaen syyksi yhä lisääntyvän pahoinvoinnin. Hänen piti mistä hinnasta tahansa päästä kokoamaan ajatuksensa ja punnitsemaan, mitään itseltään peittelemättä, niitä ratkaisumahdollisuuksia, joita tämä äkkiarvaamattoman tulon probleemi hänelle tarjosi, tulon, jota hän ei mitenkään voinut satunnaisesti ajatella. Mutta mitenkä tämä tutkiminen kävisi päinsä elvyttämättä samalla menneisyyden muistoja ja tunnelmia, jotka liian räikeästi erosivat niistä hennoista ja viattomista unelmista, joita Henrietteen äiti muutamia tunteja aikaisemmin oli sydämessään luonut. Voi surkeutta, kun tuntee sielunsa uudelleen laittoman ja huonon rakkauden äitelän katkeruuden täyttämäksi — rakkauden, jonka on luullut ja tahtonut päätetyksi —, ja vieläpä hetkellä, jolloin siinä uhkuu toisen rakkauden huumaava autuus, missä kaikki on valoa ja toivetta!

— "Ja kumminkin", vaikeroi Francis, kun jälleen oli yksin ja vapaa antautumaan muistojensa valtaan, "enkö jo niin monen vuoden jälkeen ole kuollut hänelle, niinkuin hänkin on minulle kuollut?"

II

ENTISYYS

Niinkö monta vuotta! Kokoontaitetuissa, vielä siteissä olevissa sanomalehdissä, joita nuoren miehen käsi sattumalta hipaisi tuona niin tuskallisissa tunteissa alotettuna iltapäivänä, oli todellakin vuosiluku 1886. Huhtikuussa v. 1877 hän oli viimeisen kerran puhutellut rouva Raffrayeta. Ensimmäisen kerran hän oli hänet tavannut kevättalvella v. 1876. Tämän naisen muisto siis sisälsi tuskin kaksitoista kuukautta hänen elämästään. Ne rakkaussuhteet, jotka meihin jättävät häviämättömiä arpia, eivät

olekaan aina kauimmin kestäneitä, yhtä vähän kuin ovat traagillisimpia ja romaanintapaisesti monimutkaisimpia. Sitävastoin jää rakastamamme nainen ainiaaksi meidän muistossamme elämään, jos hän on loukannut jotain sydämemme arkaa ja kipeätä kohtaa, vaikka olisimme hänelle antaneet vain muutamia viikkoja elämästämme. Erottipa meidät sen jälkeen mikä tahansa välimatka, aika, uudet kasvat, uudet suudelmat, uudet surut, uudet ilot — turhaa kaikki. "Hän on mennyt meidän vereemme", niinkuin sattuvasti ja kuvaavasti sanotaan. Siihen on lisättävä, että Francis kohtasi Pauline Raffrayen aikana, joka olosuhteiden vaikutuksesta kävi hänelle erityisen vaaralliseksi. Hän oli silloin viidenkolmatta ikäinen. Kun hän oli jäänyt orvoksi aivan nuorena, oli koko hänen perherakkautensa kohdistunut ainoaan sisareen, rouva Julie Archambault'iin, joka, ollen avioliitossaan onneton, vietti sangen ilotonta elämää. Tämä sisar, joka oli neljä vuotta häntä vanhempi, johti hänen kasvatustansa arkaluontoisen kehitysajan loppupuolella, jolloin hellyys ei voi saada mitään aikaan, ellei sen rinnalla vaikuta oikea käsitys yhteiskunnassa toimivista laeista. Julie tahtoi alussa pitää veljensä luonaan. Koulusta päästyään, joka sodan tähden tapahtui vuotta myöhemmin kuin olisi pitänyt, Francis suoritti lakitiedetutkintonsa ja sekaantui muutamiin sangen jokapäiväisiin, sangen mitättömiin rakkausjuttuihin, joista sisar, saatuansa niistä tiedon, suuresti pelästyi. Ajatellen, ettei joutilaisuudesta varakkaalle nuorelle miehelle onnea koituisi, hän piti katkerana, mutta välttämättömänä velvollisuutenansa hankkia hänelle työtä — työtä kaukana Parisista. Hänen perhe-elämänsä surkeat kokemukset olivat hänessä herättäneet ennakkoluulon tätä pääkaupunkia kohtaan, joka ennakkoluulo perin siveellisissä naisissa on yhtä tavallinen kuin bulevardien ihailijoissa ennakkoluulo kaikkea muuta maailmaa kohtaan. Siinä hän erehtyi. Jos tämän kaupungin joka paikassa tarjona olevat huvitukset ovatkin turmiolliset useille kevytmielisille ja turhamaisille nuorukaisille, on henkinen ja siveellinen yksinäisyys monelle maaseutukaupungeissa tahi ulkomailla oleskelevalle nuorelle miehelle vielä turmiollisempi, varsinkin jos hänellä jo ennestään on mielikuvitteluun ja liialliseen tunteellisuuteen taipuvainen luonne. Niin oli Francis'n laita. Parisissa hän olisi pian väsynyt ensimmäisiin säännöttömyksiinsä, ja luonteensa syvän kunniantunnon pakottamana hän olisi pian tasaantunut ja hakenut onnensa siitä, mistä se on varmimmin löydettävissä, aikaisesta avioliitosta. Mutta kun hän nyt, seuraten sisarensa neuvoa, miltei käskyä, antautui diplomaattiselle uralle, johon hänellä ei ollut vähintäkään halua, niin hän onnettomuudekseen heti alussa joutui Saksaan, sen etäisimpiin lähetystöihin. V. 1876 hän oli viettänyt kaksi vuotta Münchenissä, melkein kokonaan itseensä vajonneena, lukien, haaveksien, odottaen elämää sen sijaan että se olisi ollut eletävä, joutilaana sielläkin kansliassa palvelevien tavalla, pakotettuna yhtä mittaa näkemään virkatovereita, joiden seura vielä enemmän lisäsi hänen sisällistä yksinäisydentunnettansa, se kun ei voinut johtaa ystävyteen. Näiden kahden vuoden tuloksena oli hänessä sen omituisen mielentilan kehittyminen, jonka ohimenevänä tapaa muutamissa nuorissa miehissä, varsinkin kirjailija- ja taiteilijaluonteissa, sekä pysyväisempänä nuorissa naisissa, jotka ovat onneensa tyytymättömät tai määrättyjen velvollisuuksien puutteessa. Tämä mielentila on paljon turmiollisempi terveen järjen kehittymiselle kuin mitättömät himojen tyydyttämiset, ja sen on sattuvalla, kuuluisaksi käyneellä sanalla kuvannut se kirkkoisä, joka kirkkoisista parhaiten käsittää ihmisluonnetta ja sen kiusauksia. Tarkoitin liiallista rakkauden rakastamista, — tautia, joka piakkoin ohimenevänä on viaton, mutta joka käy vaaralliseksi ja seurauksiltaan turmiolliseksi, jos sitä kauemmin kestää. Joka näin rakkautta rakastaa, hautoo onttojen romaanien utukuvia, jotka todellisuus heti haihduttaisi. Hän tottuu vähitellen arvostelemaan vähäpätöiseksi kaikkea, joka ei jollakin tavalla koske hänen rakkauskiikhoansa. Hän ammattinsa riennot ja velvollisuudet käyvät hänen mielestään vähempiarvoisiksi. Miehen jalot unelmat perheen muodostamisesta, ihanteellisen aatteen, tieteen, taiteen, politiikan palvelemisesta, hänen omaa etua enemmän kysyvät pyrintönsä kunnian niittämiseen virkauralla kaikki nämä pontevan toiminnan tehokkaat vaikuttimet väistyvät, heikkenevät, kuihtuvat, suodaksensa sija tuolle kaikki nielevälle tunteiden puhkeamispäivän valmistamiselle. Milloin saapuneekaan tuo epämääräisten toiveiden toteutumishetki, ja minkälaisena? Joka rakkautta rakastaa, käyttää päiviä, viikkoja, kuukausmääriä tämän iankaikkisen ongelman pohtimiseen, liioitellen jo edeltäpäin intohimojen draamallisuutta, ahmien mielin kuvituksen luomien rakkaussuhteiden kaikkia iloja ja suruja, samalla kertaa tylsistyen ja harjaantuen niiden hienoimpia väreitä käsittämään, niin että nämä unelmien hurjat lemmennautinnot ja henkisen hekuman kiihotus, yhtyen lapselliseen kokemattomuuteen, luovat hänessä omituista viattomuudensekaista turmelusta. Hienoimmatkin mielistelön vivahdukset ovat hänelle tutut. Hän on perehtynyt kaikkiin viettelijäviekkauksiin, kaikkiin teoreetikkojen anatomisista tutkimuksista selville käyneihin sydämen tunneilmiöihin. Ja samalla kertaa hänessä on jälellä jonkinlainen todellisen tunteen neitsyellisyys, joka johtuu hänen päiviensä ja hänen oittensa fyysillisestä nuhteettomuudesta. Francis oli joutunut tähän nuoruuden ratkaisevaan hetkeen, jonka sekavuutta hänessä ennen aikaisten kokemusten muisto vielä lisäsi, kun hänen sisarensa Julie Archambault kohtasi Pauline Raffrayen, joka hänkin oli sangen onneton avioliitossaan, ja näiden välillä syntyi kiihkeä ystävydenliitto, yksi noita, joita surkean kohtalon yhtäläisyys, luottamuksen ja sympatian tarve, maailman vihamielisyys tai välinpitämättömyys niin helposti ja nopeasti luovat nuorien, joutilaitten ja turvattomien naisten kesken. Julien kirjeet olivat Francisille merkkitaipauksia hänen maanpakolaisuudessaan. Niissä oli niin paljon hienouteen yhtynyttä älyä ja niin säällivää myötätuntoisuutta veljen sydäntä koskevia asioita kohtaan, niitä nimittäin, joista tämä oli voinut hänelle puhua. Tästä ajasta lähtien näissä kirjeissä ei ollut puhetta

muusta kuin Paulinesta, samaten kuin Francis oli ystävättärien ainaisena keskustelun esineenä. Satunnaiset asianhaarat yhä lisäsivät rouva Raffrayen ja Nayrac'in uteliaisuutta toinen toistansa kohtaan. Nuoren miehen käydessä Parisissa kaksi kertaa sen jälkeen, kuin tämä ystävyysliitto oli solmittu, Pauline oli matkoilla. Sitten eräs tapahtuma, joka olisi riittänyt heidän rauhaansa häiritsemään, vaikka he olisivat olleetkin toisilleen aivan välinpitämättömiä, vei heidät yhteen. Rouva Archambault kuoli, muutamia päiviä lavantautia sairastettuansa, ja tämän kuolinvuoteen luona Francis, kiireessä Pariisiin saapuneena, näki ensimmäisen kerran Paulinen solakan vartalon, ruskean tukan, kauniit, kalpeat kasvot, joita harmahtavat, vionoa surumielisyyttä ilmaisevat silmät eläyttivät. Kaikkina aikoina runoilijat ja fysiologian tutkijat ovat kiinnittäneet huomionsa kuoleman ja rakkauden herättämien tunteiden salaperäiseen yhteyteen. Tarvitseeko todellakin luonnonlakien salaperäisiin vaikutuksiin vedota voidakseen näyttää toteen, että helläluonteisissa naisissa sääliväisyys on tehokkain yllyttäjä lankeemukseen, niinkuin epätoivo korvaamattoman ystävän menettämisestä luonteeltaan monimutkaisimmassakin mieheissä on siihen vastustamaton, selvää kieltä puhuva neuvonantaja. Francis ja Pauline surivat yhdessä. Nuoren miehen kärsimys kävi Paulinelle sääliksi. Francis näki sen ja tunsu sydämessään syvän liikituksen. Pauline oli niin kaunis, niin hieno. Hänen suhteensa herra Raffrayeen jokapäiväiseen ja törkeään, nautinnonhimoiseen elostelijaan, olivat niin perin surkeat. Tämä nimittäin, naituansa hänet rahojen tähden, oli heti palannut tyttöjen seuraan, erään noiden alkoovi-draamojen jälkeen, jotka nuorena vaimossa herättävät niin sanomatonta vastenmielisyyttä. Esiintyyppä sitten toinen mies, helläluonteinen ja hienotapainen, joka melkein naisen tavoin käsittää sydämen kaikki tunnevivahdukset, — mikä pelottava koettelemus! Ja mikä suuri vaara, kun sitten tämän miehen tapaa kerta toisensa perästä, tuttavallisesti, mieli yhteisen surun hellyttämänä, näkemättä siinä mitään pahaa, kun tietää vaikuttimet jaloiksi. Julia kuoli maaliskuussa. Toukokuussa oli Francis vielä Parisissa. Hän oli ministeristöstä saanut virkavapautta epämääräiseksi ajaksi. Hän oli rouva Raffrayen rakastaja.

* * * * *

Surkea lemmentarina, joka kyynelissä ja kuoleman kolkkuudessa alkaneena oli jatkuvakin kyynelissä, kiduttavissa tuskissa, katkerissa ajatuksissa, ja joka oli häpeälliseen vihaan päättävä, aviorikoksen kirouksen synnyttämään vihaan. Vielä nytkin, niin monen vuoden jälkeen, kun Francis sai Paulinen odottamattomasta tulosta tiedon, koko hänen ruumiinsa värisi tämän vihan muistosta, siihen määrin se oli päässyt myrkyttämään hänen sydänjuuriansa ja tunkeutumaan hänen sielunsa salaisimpiinkin sokkeloihin, ja sitä ajatellessaan, niinkuin tänäkin yksinäisenä iltapäivänä, hän ei voinut käsittää, miten silloisen lemmentarinan toteutumistoivo heti alussa oli voinut hänessä herättää niin suurta ja outoa levottomuutta. Olihan tuo toivo kumminkin, jos kohta rikoksellinen, alkuansa jaloa syntyä; siltä se hänestä ainakin näin kaukaa katsoen näytti. Huolimatta tästä ajan pituudesta, joka tuntuu sovittavan kaikki, sentähden että se suo meille tilaisuutta arvostelemaan, missä määrin tarkimminkin punnitut tekemme ovat olleet sallimuksen alaisia, hän ei huomannut, että vähäpätöiseltä näyttävät mutta todellisuudessa korjaamaton väärinkäsitys oli jo alussa tuominnut tämän rakkauden myrskyiseksi. Francis ja Pauline olivat rakastaneet ja ihailleet toisiaan, omistaneet toisensa, niin sanoaksemme toisiaan tuntematta. He olivat antautuneet toisilleen sieluineen ja ruumiineen, ennenkuin olivat päässeet toistensa luonteista selville. Nuori nainen ei tietänyt nuoresta miehestä muuta kuin mitä Julie oli hänestä puhunut. Francis oli hänen silmissään ainoastaan toivoton veli, onneton erakko, unelmaansa kaipaava haaveilija. Sitä hän olikin, mutta myöskin luonteeltaan äärettömän monimutkainen ja herkkä, mielikuvitukseltaan turmeltunut, rajua ja nuoruudestaan huolimatta epäileväinen, luulevainen ja levoton, ajatus- ja tunne-elämänsä valheellisuuden pilaama henki, sanalla sanoen, onneen kykenemätön ihminen, jota aistillisuuteen perustuva rakkaus kauhean helposti oli johtava mustasukkaisuuteen. Ja Francis, mitä hän oli Paulinessa nähnyt? Sisarensa lempeän uskotun, lapsen, joka liian nuorena ja elämästä mitään tietämättä oli kiduttavaan kahleeseen kytketty, jonka arkaluontoisinta kainoutta ja herkkätunteisuutta oli loukattu ja ruhjottu. Ja sitä hän olikin, mutta myöskin maailman huvituksiin tottunut nainen, rikas, esiintymisessään ja puvuissaan nuhteeton, hiukan pintapuolisuuteen taipuvainen, kuuden vuoden aikana tottunut haihduttamaan onnettomista perheoloista johtuvat huolensa alituisien kävelymatkojen, päivälliskemujen, vierassakäyntien ja näytelmähuviin pyörteissä, jotka tyhjät ajanvietot muuttuvat meille tarpeiksi, mikäli ne auttavat meitä pakenemaan sietämättömiä kotioiloja. Hän oli, sanalla sanoen, noita lapsellisen turhamaisia keimailijoita, jotka tahtovat loistaa, sentähden että tahtovat miellyttää, ja joita tämä mielistelyhalu liiankin usein johtaa hieman vapaaseen seuraan ja turhanpäiväisiin varomattomuuksiin, joiden johdosta on niin helppo panetella. Tuntuu siltä, että uuden tunteen puhjetessa näiden pienten vikojen olisi pitänyt kadota, ja niin olisi käynytkin, jos Pauline olisi joutunut luonnollisemman ja johdonmukaisemman vaikutuksen alaiseksi. Nyt ne päinvastoin yltyivät, ja siihen oli kenties syyksi luettava juuri se, mikä Francis'in luonteessa oli parasta. Turmeltuneesta mielikuvituksesta huolimatta Francis'sta ei ollut toisen miehen vaimon rakastajaksi. Hän oli ensimmäisen nuoruutensa aikana ollut sangen harras kristitty, ja vaikka hänen unelmansa sitten, vuosien vieressä, olivat olleet pelkkää rakkautta ja aina vaan rakkautta sen luvattomissa muodoissa, niin hän kuitenkin oli omituisen, mutta ylen tavallisen ristiriitaisuuden johdosta sielunsa pohjalla säilyttänyt jonkinlaista aistillisuuden pelkoa, syvää intohimojen ja omantunnon sopusoinnun kaipuuta. Tämä omituisuus on yhteinen kaikissa mieheissä, joiden uskonnollisuus on ollut vilpittön. He ovat aina

taipuvaiset kärsimään rikoksesta, jonka rakastettu nainen tekee heidän hyväkseen. Heidän on mahdotonta hyväksyä sitä omantunnon tinkimistä, jota aviorikos edellyttää, ja vain vastenmielisesti he voivat suostua kolmihenkilöisen liiton mukavaan sovittelukeinoon, joka yksinkertaisimmalla tavalla ratkaisee avioliiton ja rakkauden välisen probleemin. Francis'n rakkauteen sekoittui heti tuota rakastajan mieletöntä kateutta aviomiestä kohtaan, tunnetta, jota hän jo edeltäpäin oli tarpeeksi ajatellut säästääkseen itseään sen kidutukselta. Vaikka hän siis suostui joskus käymään rouva Raffrayen kodissa, ei hän mitenkään voinut tekeytyä Albéric Raffrayen ystäväksi. Hän asettui sentähden sille kannalle, ettei hänen juuri koskaan tarvinnut nähdä tuota miestä, jota hän petti, häntä tosin halveksien, mutta sittenkin petti auttamattomasti. Täten heidän liittonsa joutui jonkinlaiseen poikkeusasemaan, joka Nayrac'in mielestä tuntui aivan luonnolliselta, mutta joka jo alussa sen tuomitsi häviöön. Tämä rakkaus jäi Paulinelle, jossa nuoren miehen arka hienotunteisuus yhä enemmän herätti ihailua, ikäänkuin jotenkuten syrjäiseksi. Se oli hänelle jonakin hellyyden keitaana, johon hän astui ikäänkuin unelman lumottuun maahan ja josta hän lähti palataksensa todellisuuteen, joka tuntui hänestä sitä sietämättömämmältä, mitä suloisempi ja ihanampi unelma oli ollut. Seuraukset tästä olivat hänelle samat kuin kaikille muille yhtäläisessä asemassa oleville naisille, ja juuri niitä seurauksia useimmat rakastajat vaistomaisesti koettavat välttää suostumalla häpäisemänsä kodin kammottavaan tuttavuuteen mieluummin kuin rakastettunsa varsin vaaralliseen tapojen kaksinaisuuteen. Rouva Raffrayesta täytyi, hänen palattuansa yhtymäpaikasta vielä väristen lemmittynsä suuteloista, kodin pakostakin tuntua entistensä kolkommalta, hänen miehensä kasvojen ja sielun jokapäiväisyyden kahta vertaa inhottavammalta, ja sitä valtavammaksi kävi hänelle tarve paeta tätä taloa ja tuota miestä ja suinpäin heittäytyä seuraelämän pyörteisiin, jotka eivät missään suhteessa kajonneet hänen sydämensä salaisuuteen. — Niin hän ainakin luuli, onneton! Ja tuskin he olivat toisiaan neljä viikkoa omistaneet, kun jo Francis alkoi kärsiä näistä valheellisen elämän välttämättömistä selkkauksista, joihin hänen lemmittynsä vaivatta tottui, jopa mieltyikin. Sillä joskin Pauline oli rakastunut, oli hän myöskin nuori, ja hänen lemmonnensa, kiihdyttäen kaikkia hänen elinvoimiansa, elvytti ensi teokseen hänessä liikunnan ja hovin halun, joka muutenkin on niin luonnollinen viidenkolmatta ikäiselle. Nainen voi näet kahdella tavalla maailmassa kantaa luvattoman, mutta rakkaaksi käyneen salaisuuden: joko niin, että hän alakuloisena kärsii kaikesta, jota ei lemmitty läsnäolollaan kirkasta, taikka niin, että hän hurmaantuneena iloitsee kaikesta, kokonaan niiden riemusävelten vallassa, jotka hänen rinnassansa soivat. Vaikka miehet useimmiten eivät tahdo tunnustaa vilpittömäksi tätä viimeksimainittua rakkauden lajia, ei se ole kiellettävissä, ja Francis sai onnettomuudekseen kokea, että Paulinen rakkaus oli sellainen. Niinpä tämä kerran tuli yhtymäpaikalle päänkivistyksen raukaisuena, valvottuaan tanssiaisissa hyvin myöhäiseen.

— "Miksi et mennyt aikaisemmin kotiin?" sanoi Francis hänelle kahden suudelman välillä, hellästi nuhdellen.

— "Minkäpä sille taisin", vastasi Pauline. "Jäin kun houkuteltiin. Ja sitten", jatkoi hän hyväellen sormillansa nuoren miehen hiuksia, "tiesinhän, että saisin sinut tänään nähdä, enkä voinut odotusta kestää. Olin niinkuin kuumeessa. Ja kylläpä minä tanssin!... Varmaankin olisit minusta pitänyt. Olin niin sievä. Tunsin, että olin muittenkin mielestä sievä!..."

— "Mutta", jatkoi Francis, koettaen leikkillisesti hymyillen salata tuskallisen mielenliikutuksensa, "sinun ei johdu mieleen, että minä voisin tulla mustasukkaiseksi?..." Hän ei lopettanut lausettaan. Hän näki hänet ajatuksissaan olkapäät paljaina — nuo olkapäät, joiden tuoksua hän hengitti juuri tällä hetkellä, sillä he istuivat sylitysten, ja joiden kauneutta hän hyväili — ja samassa näyn välähdyksessä hän huomasi tuon jumaloidun poven himoitsevien katseiden ja huokauksien ympäröimäksi.

— "Mustasukkaiseksiko, ja mistä?"... kysyi Pauline.

Ja hänen tätä kysymystä tehdessään hänen silmissään kuvastui niin paljon hellää säikähdystä, niin ilmaisen vilpittömyyden hämmästyttä, että Francis'n täytyi sulkea hänet syliinsä hillitsemättömään syleilyyn, ikäänkuin siihen tukehuttaakseen sen pirullisen epäilyksen hengen, joka pyrki erottamaan hänen sydämensä tuosta sääliävästä naisesta. Paulinen lähdettyä Francis jäi pitkäksi aikaa paikalleen, kasvat kätkettyinä tyynyyn, johon Paulinen pää oli painanut syvennyksen ja joka vielä lemusi hänen pitkien, hienojen suortuviensa tuoksua. Hän oli kuolettavan surun vallassa. Juuri lähdön hetkellä oli paha henki taas päätänsä nostanut. Eikö Pauline ollut eräänä hetkenä katsellut kelloa ja temmaisten itsensä hänestä irti sanonut:

— "Minähän myöhästyn! Minun täytyy olla ajoissa valmis, sillä me syömme päivällistä seitsemän aikaan mennäksemme sitten heti teatteriin..."

Miten viattomat ne olivat, nuo muutamat sanat! Ja kuitenkin Francis ei koskaan voinut unhottaa sitä tuskallista vaikutusta, jonka ne olivat häneen tehneet pimenevän iltapäivän hämärässä. Turhaan hän ne myönsi viattomiksi, ja myönsipä myöskin itse vaatineensa, ettei Pauline missään suhteessa muuttaisi seuraelämäntapojansa, jottei joutuisi epäilyksen ja uteliaisuuden alaiseksi. Turhaan hän itselleen

luutteli, miten Pauline aina oli hänelle esiintynyt suorana ja koruttomana, kaikkea teeskentelyä vailla. Turhaan hän muisteli, mitä Julie oli kirjeissään hänelle sanonut ystävästään, ja turhaan hän koetti pakottaautua ajattelemaan, kuinka he olivat yhdessä itkeneet tuon rakkaan olennon kuolinvuoteen ääressä. Hän oli epäillyt rakastettunsa sydäntä, ja jos naisen sydämen epäileminen aina on tunteiden tulevaisuudelle turmiollinen, niin se on sitä turmiollisempi, jos tämän naisen seurassa saa viettää ainoastaan silloin tällöin muutamia hajanaisia hetkiä ja jos jo edeltäpäin on sydäntänsä tahrannut ihanteellisuutta polkevilla lukemisilla ja unelmilla. Ja sitten Francis, kenties tietämättänsä, oli niitä, joiden herkkätunteisuus on mielikuvituksen vaikutuksesta tylsistynyt ja jotka eivät voi tuntea kärsimättä. Kauhea henkinen taipumus, joka pakottaa valtaamansa uhrin lioittelemaan pienimpiäkin haavoja! — Hänestä oli tuntunut, että hän rakasti Paulinea enemmän kuin tämä rakasti häntä. Tuo ensimmäinen epäluulo ei kenties hänessä niin selvin sanoin esiintynyt, mutta hän oli itseltään kysynyt, oliko Paulinen rakkaus häntä kohtaan todellakin niin suuri kuin miksi hän sen sanoi. Hän oli kärsinyt siitä, ettei saanut häntä tarpeekseen omanansa pitää, ja vaikka hän täydellisesti käsitti, että oli mieleetöntä sellaisista mitättömyyksistä välittää, hän oli, kaikesta huolimatta, typerästi, kohtuuttomasti, lapsellisesti mustasukkainen, kadehtien syyttä ja itsekään tietämättä minkä tähden koko sitä seurapiiriä, jossa Pauline liikkui. Kuinka viettävä onkaan tie sellaisesta määräämättömästä epäluulosta toiseen, tarkemmin määrättyyn, ja kuinka vähän aikaa levoton sydän tarvitsee, muuttaakseen aiheettoman tyytymättömyyden hämärän vaihan selviin syihin perustuvaksi tuskaksi, pettymyksen pelon hyydyttäväksi kylmyydeksi ja itse tämän kylmyyden solvaisevaksi syytökseksi. Francis muisti niin hyvin, kuinka hän oli taistellut omaa ylpeyttensä vastaan, jottei lankeaisi kiusaukseen, joka häntä seuraavana viikkona yhtä mittaa ahdisti. Häntä nimittäin vaivasi häpeällinen halu hankkia tietoja niistä henkilöistä, jotka Paulinen seurapiirissä liikkuiivat. Vihdoin hän oli antautunut tämän kiusauksen valtaan kysymällä milloin yhtä, milloin toista: Missä Pauline oli ollut päivällisillä?... Kenen luona käynyt ja ketä tavannut?... — Nyt, kun ei häntä enää tämä häpeällinen kuume polttanut, hän tunsu punastuvansa ajatellessaan tuota tuskastuttavaa ja arkaa urkintaa, millä hän oli vähitellen myrkyttänyt alkuansa lievän haavan, siksi kunnes välttämätön yhteentörmäys oli rikkonut hänen ja hänen rakastettunsa välit. Kuinka tarkkaan hän vieläkin muisti tuon kohtauksen, vaikka se oli kestänytkin vain muutaman silmänräpäyksen! Niinkuin tien mutkassa äkkiä näköalan luonne kokonaan muuttuu, niin oli heidän rakkautensakin muuttunut, heti kun ensimmäinen tarkoin määrätty nimi heidän välillensä mainittiin, ja tähän nimeen olivat hänen epäluulonsa hämähäät ainekset kokoontuneet ikäänkuin syttiöön ja siihen piintyneet. Silloinkin he olivat kahdenkesken hänen kodissaan, nuoren miehen asunnossa, jonka hän oli sattumalta valinnut sisaren kuoleman jälkeen ja johon hän jo oli puoleksi kotiutunut. Hän tuskin silloin aavisti, että häneltä jäisi sen kalustaminen kesken ja että hän siitä ennen pitkää oli karkaava, paetaksensa tämmöisten hetkien sydäntä kouristavia muistoja. Sinä päivänä heidän onnensa oli ollut erittäin suuri. Pauline oli iloinen ja nauroi, silmät lapsellisesti veitikkamaisen ilmeen kirkastamina, ja rupesipa sitten itsestään seikkaperäisesti kertomaan eilistä illanviettoansa. Hän oli ollut kutsuissa erään ystävättäreensä luona ja pöydässä oli hänellä ollut vierustoverinansa muuan paroni Armand de Querne, joka nähtävästi tahtoi häntä lähestyä, sillä hän oli jo jonkun aikaa pyrkinyt pääsemään kaikkiin seuroihin, missä tiesi Paulinen tapaavansa.

— "Luulenpa", sanoi Pauline, "että hänellä on mielessä pyrkiä minun suosiooni. Mutta eipä uskalla, — ja kovasti minua naurattaa, kun näen hänen pyörittelevän kohteliaisuuksia, joita ei saa koskaan loppuun sanotuiksi. Älykäs mies, eikä arvaa, että rakas onneni minua suojelee..."

— "Toivon", vastasi Francis, "ettet ota häntä enää vastaan!"...

— "Ettenkö ota vastaan", sanoi Pauline, "ja miksikä en? Siksikö että hän luulisi minun pelkäävän ja todellakin rakastuisi. Voit luottaa minun naiselliseen älyyni. *Take no notice*, niinkuin englantilaiset sanovat, on näissä asioissa meille paras keino..." Sitten, kun ei saanut vastausta, Pauline katsoi häneen, tällä kertaa surullisin silmin, ja jatkoi hiukan hätääntyneellä äänellä: — "Ystäväni, eikö sinulla ole luottamusta minuun?" Ja kun Francis yhä pysyi äänetönnä, hän sanoi äänenvivahduksella, joka oli tälle tuntematon: — "Francis, rukoilemalla rukoilen, elä minua koskaan sillä tavalla häpäise! Olen niin suuresti rikkonut antautuessani sinulle. Elä minussa herätä sitä ajatusta, että siitä syystä minua halveksit! Kärsisin siitä niin, että muuttuisin häijyksi. Onnemme on riippuvainen siitä, että tiedät miten asiat ovat, tiedät, että rakastan sinua ainaisesti, ja yksin sinua. Jos minua epäilisit, näetkös, joutuisin epätoivoon, sillä enhän voisi sinulle mitään todistaa, kun elämme näin erillään toisistamme..."

— "Jos sittenkin pyytäisin sinua uhraamaan jonkun minun tähteni?" jatkoi Francis.

— "Jonkun uhraamaanko? Kuinka minä sitä voisin?" vastasi Pauline pakottaautuen hymyilemään. "Sitä voidakseni minun pitäisi rakastaa jotakin muuta kuin sinua, ja sehän olisi mahdotonta..."

— "Ymmärrät vallan hyvin mitä tarkoitan", jatkoi Francis loukkaantuen tahtomattansa tästä kiertelevästä vastauksesta. Nämä naisellisesti notkeat puolustuskeinot, jotka ovat niin läheistä sukua viekkaukselle, suuttavat suuresti miestä, milloin ne eivät häntä viehätä. Ja hän oli jatkanut: — "Tarkoitin: jos sinua pyytäisin sulkemaan ovesi joltakin, esimerkiksi tuolta herralta de Querneltä?"

— "Tottelisin tietysti, jos voisin", oli Pauline vastannut olkapäitään kohauttaen, "mutta ethän sitä pyydä. Ethän siten tahtois minua solvaista ja nöyryyttää..." Tämän yksinkertaisen puolustuksen johdosta Francis oli jättänyt tuon pienen kiistan sikseen. Sitten, niinkuin kaikki mustasukkaiset, hän oli loppumattomasti ajatuksissaan punninnut rakastajattarensa vähimpiäkin äänen ja ilmeen vivahduksia tämän lähtiessä. Sillä Pauline oli lähtenyt pois. Francis ei ollut hänelle sitä armoa suonut, että olisi asettunut hänen sijallensa kysyäkseenä itseltänsä, mitä Pauline hänestä ajatteli, mitä hänestä tiesi, kuinka hän hänen luonnottansa arvosteli ja siis mitä vastakaikua sellaiset sanat Paulinessa herättivät. Hän näki ainoastaan yhden asian: miksei Pauline ollut muutta mutkitta vastannut: "Sinun on käskeminen, minun totteleminen." Miehellä on, kun kärsimisen aika hänelle alkaa, noita mielettömästi itsevaltaisia vaatimuksia, joihin nainen, joka todellakin rakastaa, alistuu, jos hän ei ole kuuttakolmatta nuorempi. Tarvitsee elämänkokemusta, ennenkuin ymmärtää, etteivät rakkausasioissa väärinkäsitykset ole koskaan vaarattomia, ennenkuin ymmärtää, missä määrin muutamissa miehissä mieletön epäluulo ja epäilyksen tuskallinen kuume voi yltyä. Maailman meno on aina yhtäläinen. Missä ikinä varomaton Desdemona, pahaa ajattelematta, hymyilee Cassiolle, joka häntä tervehtii, siinä on Othello valmis heidän yhteistä onneansa sortamaan tuon viattoman hymyn tähden, tarvitsematta edes panettelijankaan myrkyllistä yllytystä kuunnella. Meistä tulee helposti oma Jagomme, ja me olemme silloin tuota kuuluisaa kavaltajaa vielä taitavimmat keksimään kiduttamiskeinoja itsellemme. Francis oli niitä onnettomia rakastajia, jotka aina kaipaavat todisteita. Ja lieneekö siinä ilkkuvan kohtalon oikkuu, että sellaiset rakastajat ovat aina helpoimmat pettää. Jos he sattuvat juonikkaan naisen käsiin, niin tämä on taitavata taitavampi päteviä todisteita hankkimaan, joita todisteita on aina helppo valmistaa; jos he sitävastoin yhdyttävät arkaluontoisen naisen, niin he loukkaavat häntä niin syvästi, että hän muuttuu häijyksi, niinkuin Pauline oli avosydämisesti sanonut, tietämättä itsekään minkä verran totuutta tässä pelottavassa ennustuksessa oli. Nuori mies oli vielä tämän mieltäahdistavan keskustelun tympäisevän vaikutuksen alaisena, kun hän kolme päivää myöhemmin kävi rouva Raffrayeta tapaamassa hänen kodissaan. Sittenkuin Pauline oli hänelle antautunut, Francis oli ani harvoin siellä käynyt. Kun hän sen teki, meni hän sinne tavallisesti heti aamiaisen syötyään, aikana, jolloin tiesi Paulinen ottavan vieraita vastaan. Näin ollen oli siis sangen luonnollista, ettei Pauline hänen siellä käydessään ollut yksin. Ja yhtä luonnolliselta olisi Francis'sta, vastamainitun keskustelun jälkeen, pitänyt tuntua, että paroni de Quernekin samaan aikaan sattui siellä olemaan. Hiukan hämmästystä Paulinen katseessa ja asennossa, hiukan tuttavallisuutta Armand de Quernen viittauksissa Paulinen seurapiirissä sattuneihin pieniin tapahtumiin, joista ei Francis tietänyt mitään — siinä kaikki, ja sittenkin siinä oli tarpeeksi aihetta myrskyä ennustavaan vaihteluun, kun Pauline ja Francis paronin lähdettyä jäivät kahden. Pauline pyrki ensimmäiseksi keskeyttämään tämän äänettömyyden ja sanoi lähestyessään Francis'ta tarttuakseen hänen käteensä:

— "Kuinka hyvä että tulit! En tätä hauskaa yllätystä tietänyt odottaakaan."

— "Huomasin sen kyllä", sanoi tämä kylmästi, vastaamatta hänen ystävälliseen tervehdykseensä.

— "Kuinka minulle noin puhut?" sanoi Pauline huolestuneena. "Kyllähän sen tiedän. Siksi että herra de Querne sattui olemaan luonani. Mutta jos olisin sulkenut häneltä oveni, en olisi voinut ottaa sinuakaan vastaan, ja silloinhan emme olisi saaneet näitä muutamia hetkiä yhdessä viettää. Elä meiltä niitä pilaa! Ethän..."

— "Miksikä sitten olit niin hämilläsi?" vastasi Nayrac.

— "Sentähden", sanoi Pauline, "että arvasin sinun suuttuvan, syyttä — aivan syyttä!" lisäsi hän, kulmakarvojansa rypistäen. Näiden kauniiden ruskeiden kulmakarvojen alla hänen vaaleanharmaat silmänsä kävivät äkkiä vielä vaaleammiksi ja heittivät harmistuneen katseen. Heikko puna kohosi hänen kasvoilleen, ja hän jatkoi, hänkin vuorostaan kylmällä äänellä, mutta nähtävästi syvästi liikutettuna:

— "Olenhan jo sanonut, ettei minua tällä tavalla käy loukkaaminen, Francis! Rakastanhan sinua. Enhän ole koskaan muita rakastanut, sinua vain. Jos en olisi sinulle uskollinen, olisin kaikista kunnioittomin ihminen. Tahdon, ymmärrätkö, tahdon, että kunnioitat minua, että minuun luotat..."

— "Laita sitten niin, ettei tuo luottamus käy minulle mahdottomaksi!" huudahti Francis. —

— "Mahdottomaksi?..." jatkoi Pauline. "Minunko käytökseni takia?... Ethän toki uskone, että suostuisin herra de Querneen..."

— "Uskon kyllä", vastasi Francis töykeästi.

— "Uskot?" toisti Pauline, ikäänkuin hämmästyksen murtamana. "Uskot?... Ja vasta kaksi kuukautta olemme toisiamme rakastaneet. No niin", jatkoi hän raivostuen, "usko mitä tahdot! Oh, tämä on häpeällistä!"

Toisen vieraan tulo keskeytti tämän sananvaihdon. Francis'n sairaloinen mielentila yhä katkeroitui, kun hän näki lemmittynsä, huolettomaksi tekeytyen, täyttävän velvollisuuksiansa vieraitansa kohtaan, hymyilevän vastatulleelle, laskevan leikkiä ja puhelevan teko vilkkaudella, johon koki purkaa hermostunutta vihaansa. Francis ei siinä nähnyt muuta kuin harvinaista näyttelijän taitoa, joka häntä kauhistutti. He leppyivät kumminkin pian, sillä he rakastivat toisiaan. Mutta epäilyksen juuret olivat liian syvälle syöpyneet nuoren miehen sydämeen, ja sen taimi varttui hirvittävän nopeasti, niinkuin ainakin tuo kirottu, elinvoimainen myrkkukasvi. Se mikä avioliitonrikkokojen kohtalossa ja rikosta välittömästi seuraavassa rangaistuksessa on kauheata, on rakastajan voimattomuus, kaikista ponnistuksistaan huolimatta, kumota sitä ainaista siveettömyyden syytöstä rakastamaansa naista vastaan, johon tämä itse antaa hänelle aihetta jo sillä, että suostuu olemaan hänen rakastajattarensa. Kaikki tässä asemassa olevat naiset ovat siitä selvillä. Useimmat tyytyvät tähän asiain tilaan, sitä helpommin, kun miehen itsekkäisyyden kurjat heikkoudet pian antavat heille kyllin aihetta palkitsemaan rakastajansa ylenkatsetta yhtäläisellä ylenkatseella. Sitäpaitsi sellaiset naiset eivät muuta toivo yhä uudistuvista lemmenkaupoista, joihin he mieltyvät, kuin mielenliikutusta. Ja mielenliikutustahan se tuottaa, mitä jännittävintä mielenliikutusta, kun mies, joka heille syytää raa'an vihan törkeitä nuhdesanoja ja uhkauksia, himon valtaamana on valmis joka hetki heittäytymään heidän syliinsä. Mutta toiset naiset, joita tämä tyrannimaisuus kauhistuttaa, ponnahtavat heti loukkausta vastaan, joko siitä syystä, että pitävät sitä solvauksena, josta todellakin kärsivät, taikka siitä, että tämä vastarinta tuntuu heille takaavan viimeiset vapauden mahdollisuudet. Francis'n ensimmäinen mustasukkaisuuden hyökkäys ei saanut Paulinea taipumaan. Niin kävi toisenkin. Kun he olivat taas sopineet, Francis oli valalla vannonut, ettei hän koskaan enää puhuisi Armand de Quernestä. Hän oli vakuuttamalla vakuuttanut aina Paulineen luottavansa, kun hän painoi hänet syliinsä hurjasti rakastuneena, huomattessaan hänet jälleen niin lempeäksi, niin kauniiksi, niin lemмен huumauksesta väriseväksi. Ja sitten hän ei voinutkaan valaansa pitää. Hän ei voinutkaan olla kilpailijastaan puhumatta, siitä, joka muka oli hänen kilpailijansa. Hän puhui hänestä viittailemalla vain, sivumennen. Puhuipa sitten hänestä vielä toisenkin kerran, peittelemättä, selvin sanoin. Silloinkaan ei Pauline peräytynyt, ja siitä hetkestä lähtien nuo mustasukkaisuuden kohtaukset seurasivat toisiaan kiihdyttäen Francis'n mieltä edellyttämään mitä häpeällisimpiä tekoja, tekemään mitä mielivaltaisimpia vaatimuksia, hän kun ei voinut käsittää sitä närkästyntä itsepintaisuutta, millä Pauline vastusteli hänen vimmansa purkauksia. Kun vihdoinkin, kaikista kamalimman väittelyn jälkeen, Pauline suostui taipumaan, oli jo myöhäistä. Silloin oli jo heidän kesken vaihdettu noita lauseita, jotka liiton iäksi häpäisevät. Petomainen mustasukkaisuus oli rakastajassa näkynyt liiaksi; rakastajatar oli suostunut liialliseen nöyryytykseen. Vihaa oli liiaksi kertynyt näiden poloisten sydänten välille.

Kilpailijan lopullisen voittamisen jälkeen, johon nuoren miehen tuskalliset ponnistukset vihdoinkin olivat päätyneet, ei Francis'lle riittänyt ehdotonta rauhaa edes muutamiksi viikoiksikaan. Olihan tosin todisteeksi laskettava, että rouva Raffraye oli sulkenut ovensa de Querneltä. Vaikka Pauline siis olisikin mielistellyt Armandia, hän oli kumminkin Francis'n valinnut. Mutta sellaiset todisteet ovat aina siinä suhteessa vaillinaisia, ettei niitä voi menneisyyteen sovitella, siihen menneisyyteen, jolloin mustasukkaisuuden vaatima uhri vielä oli tekemättä. Me emme ole olleet sitä keskustelua kuuntelemassa, joka nuo toiset välit rikkoi; tiedämme vain tämän rikkumisen tapahtuneeksi, tuntematta tarkalleen sen salaisia yksityiskohtia. Ratkaisevan keskustelun sanoja on meille kyllä lueteltu. Pauline, esimerkiksi, väitti turvautuneensa ainoastaan herra de Quernen hienotunteisuuteen, viitaten miehensä mustasukkaisuuteen. Mutta eihän Francis voinut tietää, eikö Pauline häneltä sittenkin jotain salannut. Ja eikö ylipäänsä sellaisen rikkomisen mahdollisuuskin edellyttänyt, että oli olemassa salaisuus hänen ja Armandin välillä? Francis'lle siis, niinkuin muillekin tuon kurjan hulluuden valtaamille uhreille, itse mielivaltaisen epäilyksen saama voitto muuttui uudeksi katkeruuden lähteeksi. Eihän hän edes tietänyt eikä voinutkaan tietää, oliko Pauline kenties ollutkin tuon toisen rakastajattarena, tuon miehen, jota hän epäili ja jonka Pauline oli hänelle uhrannut — uhrannut tosin, mutta millaisissa olosuhteissa? Kun on joutunut tähän epäilyksen ristintien käänteeseen, Golgathalle kiipeäminen käy todellakin liian raskaaksi. Verrattomasti parempi olisi silloin noitten onnettomain paeta toinen toistansa ja kärsiä edes toisistaan erillään. Liikaa maksamme varastetun rakkauden luvattomista nautinnoista, jos ne ovat näin kiduttavan epävarmuuden hintaan ostettavat. Ja kuinka siitä on selviäminen? Luulee kenties silloin, että jos pääsisi rakastajatartaan seuraamaan päivä päivältä, tunti tunnilta, jos näkisi hänen elävän ja toimivan, niin onnistuisi häntä lopullisesti arvostelemaan, tarkasti, perusteellisesti, niinkuin vierasta arvostelee, ja silloin tekee mitä teki Nyrac. Huolimatta vähän aikaa kestäneen suruajan vaatimuksista hän palasi seuraelämään tavataksensa siellä Paulinen. Suurempaan varomattomuuteen hän tuskin olisi voinut tehdä itseänsä syypääksi, sairaan hermostonsa äärimäiseen kiihotustilaan nähden. Tältä ajalta olivatkin tuon kamalan liiton kamalimmat muistot. Hän näki Paulinen jossakin seurassa, juhlapuvussa, iloisena, hymyilevänä, uhkuen tuota viehättäväisyyden ilmaa, joka lähtee nuoresta naisesta, kun hän miellyttää ja tietää miellyttävänsä, kun hänellä on huolia haihdutettavana ja hän on päättänyt ne haihduttaa. Pohjatonta tuskaa tämä näky Francis'ssa herätti. Ja yhä kiduttavammalta tuntui hänen tuskansa, jos hän tapasi Paulinen huolestuneen näköisenä ja miettiväisenä. Edellisessä tapauksessa hän

joutui jonkinlaisen mielettömän ja voimattoman raivon valtaan, joka heti sai vastakaikunsa Paulinessa yllyttämällä häntä vimmuttuun, synkkää toivottomuutta ilmaisevaan keimailuun. Jälkimmäisessä tapauksessa taas hänen sydämensä hukkui tyrannimaisen rakastajan kirveleviin tunnonvaikeisiin, hän kun olisi kiduttamallensa uhrille kumminkin suonut onnea. Sekä edellinen että jälkimäinen tunne lisäsi hänen levottomuuttaan. Sekä toinen että toinen pakotti häntä kiihottamaan kurjaa rakkauttansa tuon aistillisuuden kiihokkeella, jonka viimeiset myrkyttävät pisarat synnyttävät meissä pedon häpeällistä himoa. Francis, entinen romaanimaista rakkautta tavoitteleva haaveilija, joka oli ensimmäisen nuoruutensa viettänyt hienostuneiden tunnevivahduksien haaveilemisessa, hän pelotti nyt onnetonta ystävänsä aistillisen kiihkonsa hillittömyydellä. Heidän lempensä yhtymäpaikka ei enää tarjonnut heille muuta kuin sanattomia, raivokkaita syleilyjä, sulottomia, kiihkoisia suudelmia, joista kaksi toivotonta, rajusti sykkivää sydäntä haki unhotusta, siihen hukuttaakseen sekä itsensä että rakkautensa, joka heitä yhtä aikaa raateli ja hurmasi. Ja unhotusta he tosin löysivät, mutta ainoastaan herätäkseen noista hullujen houreista sillä katkeroituneella ärtyisyydellä, joka on heidän oman alentumisensa ehdottomana seurauksena, Francis vielä luulevaisempana kuin ennen, Pauline yhä uhkamielisempänä. Tämmöisinä hetkinä vähimmätkin väittelyt kiihtyvät riidoiksi. Niskoitteleminen seuraa loukkausta ja yllyttää uuteen loukkaukseen. Solvaisevia epäluulon puuskia purkautuu turhanpäiväisistä syistä. Vähimmätkin ilon osoitukset näyttävät rikoksilta. Tanssittiko sama tanssija kaksi kertaa? Puhutteliko aamiaispöydässä tämä taikka tuo liian kauan kahden kesken? Ystävätär, jonka seurassa usein esiinnyt, on rikostoverisi salavehkeiden sepittämisessä. Toinen, jonka luona et enää käy, on ehkä salainen kilpailijasi. Ammoisista ajoista asti huvinäytelmäin tekijät ovat sellaisien riitojen pikkumaisuuksia taidolla ivanneet, ja yhtä kauan he vielä saavat ivallansa ruoskia mustasukkaisten kiihkoa, sitä parantamatta, ja vastustelevan naisen uppiniskaista ylpeyttä, häntä mustasukkaisen vaatimuksiin totuttamatta. Ja yhä edelleen silmät säkenöivät, huulet värisevät, ääni käy purevaksi, ja rakastuneet, omistettuansa toinen toisensa tulisuudella, jota ajan vähyys yhä kiihdyttää, eroavat rikkomisuhkauksilla, joissa kostonhimon vimmuttu viha kiehuu. Montako kertaa he olivatkaan näin toisistaan eronneet, kättäkään toisilleen antamatta!

"Usko mitä tahdot", sanoi toistamiseen Pauline, samoilla sanoilla, samalla traagillisella itsepintaisuudella, samalla vihaisella katseella kuin silloin, kun häntä Francis ensi kerran loukkasi. "En välitä sinusta enää. Kohtelet minua kuin mitä ilotyttöä."

— "Ja minä olen jo sinun valheihisi kyllästynyt, sillä sinä valehtelet, valehtelet, niin, valehtelet aina..."

Pauline katsoi häntä, tähän uuteen herjaukseen vastaamatta. Hän vain toisti: "Niin, usko mitä tahdot." Ja sitten hän lähti pois, kutsuakseen Francis'n taas heti luokseen tai palatakseen kohta tämän kutsumana. Nämä heille kummallekin yhtä häpeälliset takaisintulot olivat siitä huolimatta ainoat muistot tältä ajalta, jotka saivat Francis'n mielen hetyttämään. Muistuiapa hänen mieleensä eräs ilta, kauniin, ikävästi kuluneen talvipäivän ilta, jolloin Pauline, voimatta enää kestää, oli kotoansa karannut hänen luoksensa, laihtuneena, vapisevana, kalpeana, häneltä sovintoa anomaan, ja jolloin hän oli vaikeroinut:

— "Rakkautemme lie siis kirottu!... Lupaen antaa sinulle kaikessa myöten, mutta luota minuun, rukoilemalla rukoilen, luota minuun..."

* * * * *

Voivatko sellaiset kyöneet ja sanat pettää! Ja suudelmät, sellaiset kuin Pauline oli hänelle antanut, pettävätkö ne? Ja nuo nyhkytykset ja tuo silminnähtävä kärsiminen? Väliin, kun Francis'ta ei ahdistanut tuo kauhea hulluus, joka puristi hänen aivojansa kammottavien kuvien kehään, näytellen lakkaamatta kuinka hänen rakastajattarensa häntä petti, milloin toisen milloin toisen kanssa, hän heltyi hänkin kyyneliä vuodattamaan huomattessaan poloisen ruumiin riutumistaan riutuvan. Tätä kurjaa rakkautta ei ollut vuottakaan kestänyt, ja kumminkin oli sen vaikutus Paulineen ollut niin valtava, että hän joskus Francis'sta näytti aivan toiselta naiselta. Hänen silmänsä olivat kuopille painuneet, hänen kalpeutensa oli käynyt vieläkin väriltömämmäksi, ja varsinkin oli tämä muutos tuntuva hänen luonteessaan, joka, ennen surunkin aikana lapsellisesti leppyyä, oli saanut jonkinlaisen synkän ja rajun, melkeinpä traagillisen vivahduksen. Mutta tätä järjen välähdystä ei kauan kestänyt. Kiusaantunut rakastaja uskotteli itselleen, että hän ennen oli rakastajatartansa toisin silmin katsonut, että tämä oli silloin hänelle teeskennellyt ja että Pauline oli hänelle nyt vasta naamaringin riisunut, murtuneen olentonsa ilmaissut — niin, murtuneen, ja mistä? Epäilemättä kavaluutta katuvista tunnonvaikeista, aistillisuuden tulessa taistelevan sielun tuskista, kenties riettaudesta. Mustasukkaisuuden houreissaan hän meni niin pitkälle, että edellytti Paulinella olevan kolme, jopa neljäkin rakastajaa, että ajatuksissaan häntä kohteli langenneitten naisten vertaisena. Ja mikä oli katalinta kaikesta, kumminkin hän häntä yhä enemmän himoitsi, katkeralla, sairaloisella kiihkolla. Niin, Pauline oli hänen silmissään hirviömäiseen irstaisuuteen syypää. Ja sittenkin, jos Pauline olisi todellakin häntä vastaan rikkonut, hän ei olisi voinut sitä tehdä kenenkään muun hyväksi kuin de Quernen, ja siitäkään konnaustyöstä ei vielä ollut todisteita. Voi, ovatko sellaiset asiat koskaan todistettavissa! Mutta sitten hän oli saanut vihiä

erästä toisesta lemmenkaupasta, jota hänen ei käynyt epäileminen ja joka vihdoinkin oli korjaamattomaksi rikkonut heidän välinsä. Helmikuun lopulla vuonna 1877, joka oli Francis'ille niin turmiolliseksi käynyt, eräs mies, jonka nimeä oli usein Francis'n ja Paulinen keskusteluissa mainittu, oli palannut pitkältä matkalta Itämailta. Tämä mies, — joka sittemmin kuoli ja saavutti jonkun maineen kirjailijapiireissä erään hänen kuolemansa jälkeen ilmestyneen, oudon teoksensa johdosta: "Otteita yksityisestä päiväkirjasta" — oli nimeltään François Vernantes. Hän oli rouva Raffrayen puoliorpana. Pauline puhui hänestä aina heltyneellä äänellä, koska Vernantes oli ollut hänen ainoana ystävänensä hänen avioliittonsa raskaimpana aikana. Mistä Nayrac liekään saanut sen käsityksen rakastajattarensa lohduttajasta, että hän oli äreäluontoinen jorö. Ainakin hän suuresti hämmästyi, kun rouva Raffraye esitti hänelle tämän ystävänensä, joka vartalosta ja kasvoista päättäen tuskin oli neljäkäänkymmenen ikäinen ja siis jotenkin nuori Paulinen ikäisen naisen epäitsekääksi uskotuksi. Miehen suhteet hänen lemmittynsä läheiseen ystävään ovat aina sangen arkaluontoista laatua, silloinkin kun hän luulee varmasti tietävänsä, ettei tuo ystävä ole koskaan muuta ollut kuin ystävä. Mutta jos hänen ja hänen lemmittynsä välit ovat muutenkin yhä uudistuvien mustasukkaisuuden kohtausten alaisia, kuinka hän voisi kestää tätä ystävyysliittoa, josta hän ei voi tietää, rajoittuuko se vain ystävyteen. Hän menettäisi järkensä pelkästä tuskasta. Francis Nayrac'in mustasukkaisuus Vernantes'ia kohtaan ei siis ollut vältettävissä. Mutta ikäänkuin hän olisi aavistanut tämän mustasukkaisuuden rakkautensa surmaksi, hän oli alussa koettanut sitä hillitä. Sitäpaitsi Pauline oli jo edeltäpäin koettanut torjua tätä uutta myrskyn puuskaa selvittämällä hänelle, päivää ennen kuin entinen ystävä saapui, asian perinpohjin, tavalla, jonka olisi pitänyt poistaa kaikki epäluulot.

— "Hän on läheisin tuttavamme", oli hän sanonut, "ja minulle on hän sangen tärkeä. Hän on ainoa ystävämme, joka myöskin on miehieni ystävä. Sanon tämän sinulle edeltäpäin, jotta säästäisit minulta ja itseltäsi huolet hänen tähtensä... Mutta mitä se auttaa! Ethän sinä minuun luota. Mitäpä luottaisit tässä asiassa enemmän kuin muissakaan?... Vaikka kuolemallani asian todistaisin, et sittenkään uskoisi..."

Francis näki hänet vieläkin edessään, hänen näin puhuessaan, ja näki itsensä sanattomana kuuntelijana. Kun rakastuneet sattuvat lausumaan toisilleen tuollaisia totuuksia, joiden he kumpikin tietävät olevan liiankin tosia, niin he näkevät ikäänkuin valon välähdyksessä sekä menneisyytensä että tulevaisuutensa, ja kauhistus valtaa heidät. He tajuavat kumpikin, että, vaikka he kuinkakin hyvin tietäisivät, mitä kurjuuden syvänteitä heidän edessään aukeaa, ei tämä tieto voi heitä estää niihin luisumasta, ja he tekevät sittenkin, vilpittömin mielin, päätöksiä, joissa he pysyisivät, jos ei heidän häiriintynyt sieluntilansa johdonmukaisuuden pakosta määräisi heille muita lakeja, joita vastaan lujimmatkin, järkeen perustuvat päätökset jäävät voimattomiksi. Kaksi viikkoa kului näin, eikä Paulinen läheinen suhde vastatulleeseen, taikka paremmin sanoen palanneeseen, ystävään näyttänyt Francisia vaivaavan. Ja kumminkin oli Francis tämän ajan kestäessä kaksi kertaa tavannut Vernantes'in Paulinen luona, kolme kertaa siellä käydessään. Kaksi kertaa hän oli kutsuttu päivällisille samoihin taloihin kuin Pauline, ja kummallakin kerralla oli Vernantes'kin vieraitten joukossa. — Kaksi kertaa oli Pauline käynyt Francis'n luona, ja tämän hänelle tekemistä kysymyksistä oli käynyt selville, että Vernantes edellisenä päivänä oli ollut heillä aamiaisella, tai että häntä seuraavana päivänä odotettiin, että Pauline aikoi käydä tai oli käynyt hänen kanssaan teatterissa. Näitä yksityisseikkoja lueteltaessa Francis tunsu vastenmielisyytensä Vernantes'ia kohtaan suurenemistaan suurenevan. Eiväthän nämä seikat yksitellen punnittuina paljoakaan merkinneet, mutta kun niitä toisiinsa yhdisteli, tuntuivat ne sangen painavilta. Francis'n vastenmielisyyttä yhä lisäsi se seikka, että Vernantes luonteeltaan ja mielenlaadultaan jollain tavalla muistutti häntä. Nämä satunnaiset yhdenmukaisuudet kahden kilpailijan välillä yhä enemmän ärsyttivät heidän keskinäistä vihamielisyyttään. Jo Vernantes'in ristimänimikin, joka niin vähän erosi Francis'n nimestä, oli omiansa herättämään Francis'ssa mitä tuskallisinta hermostumista... Sanalla sanoen, mustasukkaisuuden purkaus oli lauennut kaikista päätöksistä ja lupauksista huolimatta, sitä kiihkeämpänä, kun sitä oli niin kauan hillitty, ja se oli päättynyt samoin kuin edelliselläkin kerralla.

— "Joko hän taikka minä!" siinä Paulinelle asetettu vaihtoehto. "Joko lakkaat vastaanottamasta Vernantes'ia, taikka minä herkeän käymästä luonasi..." Mutta silloin oli Francis kohdannut niin jyrkkää vastarintaa, Pauline oli niin selvin sanoin puolustanut kantaansa, että ensimmäinen välirikko oli seurannut. Kymmenen päivää oli Francis hänen luonansa käymättä, eikä Pauline hievahtanutkaan lähestyäkseen häntä. Francis oli ensimmäiseksi taipunut, ja — mikä kurjuus — hän oli palannut, tavataksensa perin kiusaantuneen naisen, joka oli hänelle sanonut: "Viimeisen kerran annoin sinulle anteeksi!..." Pauline oli uskaltanut sen hänelle sanoa. Paulinenko oli hänelle anteeksi annettava! Hän tunsu vieläkin veren niin kiihkeästi kiehuvan suonissaan tätä vastausta muistellessaan, että heti ajatuksissaan siirtyi niihin seikkoihin, jotka vihdoinkin olivat hänet pakottaneet lopulliseen ratkaisuun. Ensimmäinen niistä oli sangen jokapäiväistä laatua, mutta sittenkin omiansa vaikuttamaan kipeään sydämeen, jossa, samoin kuin sairaassa ruumiissakin, mitättömimmätkin asiat aiheuttavat kuolettavia lisätauteja. Hänen kerran käydessään erään rouva de Sermoisen luona, joka oli yhtä kuuluisa terävästä kielestään kuin naurettavasta kirjailijamaineen tavoittelemisestaan, tämä piti pitkän puheen Vernantes'ista, jonka nimi sattumalta mainittiin, ja tehtyensä hänestä sangen epäedullisen kuvan hän

päätti puheensa näillä sanoilla:

— "Ja nyt hän on taas joutunut pikku rouva Raffrayen kynsiin. Kannattipa todellakin paeta niin kauas ja palata samanlaisena kuin oli lähtenyt. Ainainen vanha tarina: yhtyy ja eroaa, yhtyy uudelleen ja eroaa taas... Ja aviomies on aina sokea. Naurettava juttu!..."

Sellaisia puheita kuulee sadottain Parisissa pitkin päivää, aamusta alkaen, jolloin panettelijain tulva tekee matkansa Boulognen metsään, siksi kunnes se illalla myöhään palajaa Oopperasta, ja kuulijat kiinnittävät siihen yhtä vähän huomiota kuin itse kertojatkin. Mutta jos epäilette lemmittyne rehellysyyttä, niin nämä sanat vihavoivat epäluuloanne niinkuin vihtrilli haavaa. Te panisitte henkenne alttiiksi tietääksenne totuuden, ja tuo totuus näkyikin olevan muitten tiedossa — niin, kaikkien, tuosta vennon vieraasta alkaen, joka vastikään sydämenne lävisti, aina noihin miehiin asti, jotka hänen kodissaan hänen puheitansa kuuntelivat, kummastumatta. Silloin ette enää voi kestää. Teidän täytyy ryhtyä kyselemään, vaikkapa sellainen tiedustelu omissakin silmissänne häpäisisi rakkauttanne. Te puhutte kilpailijastanne milloin tälle, milloin tuolle, välinpitämättömästi, ikäänkuin sattumalta vain, vaikka hänen nimensäkin jo saattaa sydämenne mätähaavat vuotamaan. Toisen vastaukset eivät missään suhteessa teidän rakkauteenne koske. Toinen luettelee teille kaikenlaisia mitättömyyksiä, joita jo ennestäänkin tunnette. Ja yhä te vaan kysymyksiänne jatkatte, siksi kunnes onneton sana epätoivonne mitan täyttää. Niin kävi Francis'nkin. Hänen heitettyänsä taholle ja toisellekin taitavasti viritetyn kysymyksensä: "Pulska mies, tuo herra Vernantes, kenenkä suosiossa hän mahtaa olla?..." muuan Rue-Royal-klubin vetelehtijöistä hänelle vihdoinkin vastasi:

— "Vernantes'ko? Naineet naiset kuuluvat hänen alaansa. Luulenpa, että hän aikanaan oli pikku rouva Raffrayen kanssa hyvissä väleissä. Siitä on paljon puhuttu..."

Siinä toinen seikka, joka oli Francis'lle lopullista ratkaisua jouduttanut. Kolmas oli toisenlaatuinen ja enemmän tositapauksiin perustuva. Noin viikko sen jälkeen kuin Francis'lle oli toisen kerran todistettu, kuinka armottomasti maailma sellaisia liittoja kohtelee ja etteivät Pauline ja Vernantes siinä suhteessa olleet edullisemmassa asemassa kuin muutkaan, hänen piti eräänä päivänä tavata Pauline. Sen päivän aamuna — se oli tiistaipäivä, sen hän muisti, muistipa tyystin kaikki, yksin päivämäärän ja tunnin, sumuisen ja pilvisen taivaan ja katkeran mielialansa — Pauline oli lähettänyt hänelle kirjelipun, missä hän peruutti lupauksensa ilmoittaen päänkivistyksensä siihen syyksi. Hän sanoi aikovansa ruveta vuoteeseen, nopeammin parantuaksensa, ja pyysi häntä tulemaan seuraavana päivänä. Niin, Francis kyllä muisti kaikki. Oliko Paulinen sanoissa todellakin perää, vai oliko tuo päänkivistys tekosyytä vain? Hän oli käyttänyt aikansa aina kello viiteen saakka tämän kysymyksen harkitsemiseen. Sitten hän oli mennyt kävelemään. Hänen käveltyänsä sinne tänne, miten sattui, oli hänet voittamaton uteliaisuus johtanut, melkeinpä hänen itsensä tietämättä, Monceaux puiston poikki sitä Murillo-kadun taloa kohti, missä tiesi kilpailijansa asuvan. Sen kynnyksen yli oli hänen rakastajattarensa kenties useinkin astunut, ja missä tarkoituksessa! Tuo ajatus synnytti hänessä tulisen tuskan. Mikä sallima hänet tälle portille pysähdyttikään, ikäänkuin hän olisi aavistanut viikkokausia toivotun totuuden hänelle vihdoinkin täällä selviävän? Vastaus oli helppo löytää: hän uskoi vain puoleksi Paulinen esittämään syyhyn ja epäili hänen peruuttaneen mennäksensä toisen luo. Ja siitä huolimatta näky, joka äkkiä kohtasi hänen silmiinsä, hänen tässä jalkakäytävän kulmassa lapsellista ja häpeällistä urkkijatoitansa harjoittaessa, oli vähällä hänet siihen paikkaan surmata. Ajurinvaunut, verhot sen verran laskettuina, että kyydittävän kasvat jäivät varjoon, vaunujen kuitenkin liiallista huomiota herättämättä, ajoivat talon eteen ja katosivat porttikäytävään. Nayrac kiiruhti niiden jälkeen ja saapui parahiksi nähdäksensä naisen, kaksinkertainen harso silmillä, pujahtavan alikerran ovesta sisään. Vaikka hänen oli ollut mahdotonta tuon naisen kasvoja erottaa, niin hän oli voinut nähdä, että tämä oli hoikka niinkuin Pauline sekä vartaloltaan muistutti häntä. Ja vielä eräs seikka, sangen vähäpätöinen kyllä, mutta Francis'n silmissä varsin tärkeä, oli hänestä yhtä kieltämätön todiste kuin konsanaan kuuluisassa draamassa tunnettu nenäliinajuttu: tuntemattomalla oli pitkä saukonnahkainen turkki yllä, samankuosisen kuin Paulinenkin käyttämä. Francis'n tuska tätä nähdessä oli niin kova, että hän vaunujen lähdettyä uskalsi astua naisen jälkiä porttiholviin, saman alikerran ovelle, ja painaa sen soittokelloa. Ovi ei kuitenkaan auennut. Jumala, kuinka tuon kellon ääni hänen korviansa vihloi! Hän aikoi soittaa toisen kerran vielä, mutta kuuli samassa itseänsä puhuteltavan. Ovenvartia katsoi häntä huoneensa ovelta, sanoen, kasvat liikkumattomina niinkuin ainakin asiaanperehtyneellä palkatulla palvelijalla:

— "Herra Vernantes ei ole kotona..."

Tässä siis Vernantes todella asuikin. Hän muisti jälleen astuneensa jalkakäytävää sen raivokkaan epäluulon vallassa, joka sivistyneessä ihmisessä aina irroittaa sukupuolihäiriöiden urisevan pedon. Hänen halunsa toimimaan, tarkempia tietoja hankkimaan, pakotti hänet rientämään François I:n kadun varrella sijaitsevaan taloon, missä Pauline asui. Minne hän joutuikaan, kun hänelle siellä vastattiin:

— "Rouva voi paremmin. Hän jaksoi mennä ulos nyt iltapäivällä!..."

Kivettyneenä tästä ilmeisestä totuudesta, joka hetki hetkeltä yhä vakaantui, hän oli jo vähällä palata

Murillo-kadulle väijymään. Mutta sitten hän hylkäsi tämän tuuman ajatellen: "Turha vaiva! Pelästyivät tietysti soittamisestani niin että Pauline lähti pois, heti kun olin kadonnut näkyvistä. Kyllä kai ovenvartia heille ilmoitti. Ja mitäpä sitäpaitsi näkisin? Ajurinvaunut, joihin hän katoaisi verhojen taa niinkuin tullessaankin." Hän päätti siis paremmaksi odottaa Paulinen tuloa hänen oman talonsa portilla. Siten hän ainakin saisi nähdä, mikä puku hänellä oli ollut yllään... Puoli tuntia kului. Kuinka pitkältä se tuntui!... Yksityisvaunut, jotka Francis tunsu rouva Raffrayen vaunuiksi, ajoivat katua alas. Sehän on salaiseen lemmenseikkailuun sekoittuneen naisen tavallisimpia kepposia, että hän jättää omat vaununsa jonkun kauppamakasiinin tai valtakujan edustalle, josta hän ne sitten jälleen tapaa. Niinhän Pauline teki hänenkin luo tullessaan. Portti avautui ajurin käskystä, ja vaunut ajoivat pihaan. Pauline laskeutui vaunuista. Sama puku, sama nahkakaulus...

Kauhea kohta, johon heidän vihansa seuraavana päivänä purkautui! Millä järkähtämättömän rohkealla ylenkatseella olikaan Pauline hänen syytöksensä torjunut, kuinka hän itse, vimmatun vihansa sokaisemana, oli niin hairahtunut, että oli käynyt Paulineen käsiksi — häntä lyönyt! — Koko tämän ratkaisevan ottelun kamala muisto sai hänen sydämensä vieläkin hurjasti sykkimään. Hän oli palannut kotiinsa kauhistuen omaa itseänsä, niin että oli ajatellut: "Täytyy lähteä pois..." Ja heti, vuorokaudessa, hän oli matka valmistuksensa tehnyt. Hän oli noussut junaan niinkuin rikoksentelejä, joka pakenee, sokeasti, tietämättä minne, seurauksia laskematta, päästäkseen vaan pois. Vasta Marseillessa hän oli pysähtynyt ja sieltä hän oli viimeisen häpeällisen kirjeensä kirjoittanut. Tämä kirje sisälsi hänen lopullisen sovintoehdotuksensa, ja sen sepittämiseen hän pani puolen päivää, purkaen siihen vuorotellen hellyytensä ja kirouksensa, palasiksi repien konseptin toisensa perästä, kunnes vihdoinkin lähetti vain kymmenkunnan lausetta, joiden sisällöstä hän ei enää muistanut muuta, kuin että oli pannut kurjan rakastajattarensa sen mielettömän koetuksen alaiseksi, että hänen oli kaikesta luopuminen, pakeneminen kodistaan ja yhtyminen häneen. Tähän sekavaan ja hurjaan kirjeeseen hän ei saanut vastausta. Viikon kuluttua nuori mies saapui Egyptiin. Siellä hän nousi laivaan matkustaaksensa maailman ympäri.

— "Tuo nainen on paha hengettäreni", ajatteli hän. "Minun täytyy unhottaa hänet, jos tahdon elää. Ja minä hänet unhotan."

Useimmilla on se väärä käsitys rakkaudesta, että se tappaa kaikki muut tunteet sydämessä ja kaikkein ensimmäiseksi ylpeyden. Onnelliset ne rakastajat, joidenka niin käy. Ja onnettomat päinvastoin ne, joissa tämä ylpeys yhä virkeänä ja vaativana elää rakkauden rinnalla, tämän kiihkoa ja vilpittömyyttä vähentämättä. Sellainen tunneyhtymä on pahimpia, kalvavimpia tautejamme. Joka siitä kärsii, hänelle ei matka parannusta tuota, päinvastoin se myrkyttää hänen kaksipuolista haavaansa. Mitä kyyneliä vuodatammekaan yksinäisinä iltoinamme, hakiessamme ylpeydellemmekä katkerata tyydykettä siitä seikasta, ettei hän niitä näe!... Mitä loistavia kuvia uudet näköalat meille tarjonnevatkaan, kotikaihoamme ne eivät haihduta, mielestämme eivät karkoita kotoisen lämmön suojaa, missä kukkasien ympäröimänä kaivattumme viihtyy. Voi, jospa emme siinä muuta näkisi! Ja me riennämme, yhä vaan riennämme eteenpäin, matkoja matkoihin lisäämme, katkeruutta kartutamme, milloin hylkäämämme suloutta muistellen, milloin hänen suutelonsa hellyyttä, milloin hajallansa olevia hiuksiansa, milloin sulavia liikkeitänsä, kun hänet syliimme painoimme, milloin katseensa surunvoittoista lempeyttä autuuden hetkinä. Ja liittäessämme sitten heti näihin unelmiin, jotka saavat olentomme voimakkaimmat kielet väräjämään, vihatun kilpailijan muiston, ääretön tuska meitä kouristaa, ja siihen tiedämme vain sen yhden lohdutuksen — kurjan kurja sekin — että olemme itse vapaaehtoisesti välit rikkoneet. Mitä antaisimmekaan tietääksemme mitä tällä hetkellä tekee se, jonka kumminkin luulemme, niin, tiedämme uskottomaksi ja jolle emme mistään hinnasta enää kirjoittaisi — mieluummin hakkaisimme itseltämme käden poikki! Ja päivät liittyvät päiviin, viikot viikkoihin, kuukaudet kuukausiin, korjaamattomat korjaamattomiin, emmekä me koskaan enää tiedä, mitä on ilo, mitä kuluvan hetken sulous ja nykyisyyden elävät nautinnot. Edessämme leviävät kaupunkien ja maisemien vaihtelevat kirjokutoiskuvat, kotikaihoamme haihuttamatta, muistostamme karkoittamatta kotoisen lämmön suojaa, missä kukkasien ympäröimänä kaivattumme viihtyy. Voi, jospa emme siinä muuta näkisi! Ja me riennämme, yhä vaan riennämme eteenpäin, matkoja matkoihin lisäämme, katkeruutta kartutamme, vihat vihoihin liitämme, eikä onneton ylpeytemme voi rakkauttamme tappaa, eikä rakkauttamme ylpeyttämme, ja me palajamme samoin kuin palasi Nayrac, kiusaantuneempina, avuttomampina kuin lähdön hetkenä.

Sillä Francis oli palannut neljätoista kuukautta maailmaa kierrettyänsä turhaan parannusta hakien, ja heti oli hänelle kerrottu outoja uutisia. Kertoja oli eräs niistä naisista, joidenka luona hän ennen oli tavannut lemmittynsä, tuo sama rouva de Sermoise, joka kerran hänen siellä käydessään oli hänen sydämensä lävistänyt ja jonka luo hän oli palannut niinkuin pelihimon köyhdyttämä baccarapöydälle palajaa. Rouva Raffraye oli joutunut leskeksi. Hänen miehensä oli äkkiä kuollut muutamia viikkoja sen jälkeen kuin Francis oli lähtenyt. Tieto Paulinen leskeksi joutumisesta olisi jo yksinkin saanut hänen mielensä kuohuksiin. Mutta rouva de Sermoise jatkoi yhä juorujansa kertoen hänelle, että tämän kuoleman tapahtuessa Pauline oli ollut raskaana ja että hänelle oli syntynyt tytär. Äiti oli siinä vähällä

menettää henkensä, hänkin. Sitten, parannuttuansa, hän oli muuttanut pois Parisista, syystä että hän oli joutunut vararikon partaalle Raffraye vainajan epäonnistuneiden kauppayrityksien tähden. Hän oli myynyt talonsa vaunuineen, hevosineen ja sanonut päättäneensä asettua maalle asumaan omistamallensa maatilalle Jura-vuoristoon, missä hänet oli kasvatettu. Ja sydämetön parisitar, aavistamatta, että hänen sanansa sattuivat Francis'n arimpiin tunteihin — jollei hän suorastaan tahtonut vahingoittamishalulleen tyydytystä hankkia — lisäsi, ettei hän paljo näihin peräytymistuumiin luottanut, ja päätti puheensa hymyillen:

— "Ei aikaakaan, niin näemme hänen taas palaja van, keimailevampana vielä kuin ennen ja rouva Vernantes'iksi muuttuneena. Vernantes ei ole viime aikoina hänen luotansa hievahtanut ja viettä vieläkin viikkomääriä Molamboz'ssa..."

— "Ja kun ajattelee", huokasi Francis, tämän keskustelun päätyttyä, kauhean alakuloisuuden painamana, "kun ajattelee, että, huolimatta siitä mitä olen nähnyt, aion häntä armahtaa, epäilemättä hänelle kirjoittaa, nöyryyttää itseäni!... Ei. Rakkautta hän ei ole koskaan minua kohtaan tuntenut. Mielikuvituksen, aistien oikkua se vain oli... Hänen rakastajansa ei ollut saapuvilla. Olivat kai syystä tai toisesta, epäilemättä Paulinen uskottomuuden johdosta. Minä olin hänelle väliaikaisena ajanviettona vain. Toinen palasi, ja Pauline sai hänet jälleen valtaansa. Eikä sitten tahtonut kummastakaan luopua... Onneton! Jos hän olisi minua rakastanut, niin tuo mies, joka oli syynä meidän epäsopuumme, olisi hänessä herättänyt kauhua ja hän olisi kieltäytynyt ottamasta häntä vastaan..." Ja sitten hän vielä ajatuksissaan jatkoi: "Kuinka katkeralta kumminkin tuntuu tieto, että hän on sairas, köyhä kenties, enkä voi mitään hänen hyväkseen, vapaa, enkä tahtoisi hänelle nimeäni antaa!"

* * * * *

Tuo suru oli ollut suuri. Nyt se oli lopussa. Vuosikautia se oli painanut nuoren miehen sydäntä, lieventymättä, lisääntymättä. Paulinesta ei Francis'lla ollut muita tietoja kuin että hän yhä eli kaukana Parisista, ettei hän ollutkaan Vernantes'ille mennyt, ja sitten että Vernantes oli kuollut. Harvoin hän kuuli hänestä puhuttavankaan. Pauline oli katkaissut kaikki yhdyssiteet, toisen toisensa perästä, ja pieni seurapiiri, johon hän oli kuulunut, oli hänet jo melkein unhottanut. Francis vain ei voinut unhottaa, vaikka oli lujasti päättänyt olla hänen nimeänsä mainitsematta ja karttaa kaikkia Paulinen entisiä tuttaviamme sekä hiipiä pakoon, milloin vain keskusteltaessa puhe sattui häneen kääntymään. Ne tunteet, joihin Paulinen muisto liittyi, olivat olleet liian kiihkeitä. Hän oli niistä aluksi liiaksi nauttinut ja lopulta liiaksi kärsinyt. Hän oli niitä varsinkin liiaksi ajatellut. Ja vihdoinkin, vaikka olikin tuomionsa langettanut ja pannut toimeen, hän oli yhä vielä epäileväällä kannalla. Mustasukkaisuuden oudoimpia ilmiöitä on voimattomuus asettua vakaantuneelle kannalle niin uskollisuuden kuin uskottomuudenkin suhteen. Nayrac'in kokoamat todisteet rakastajatartansa vastaan eivät hänestä aina kaikki näyttäneet yhtä sitovilta, ja joskus hän ajatuksissaan otti puoltaakseen tätä naista, jonka itsepintainen äänettömyys hänen suhteensa oli hänelle uusi arvoitus. Jospa panettelijain puheissa ei sittenkään ollut perää, jos nainen, jonka hän oli nähnyt Murillo-kadun talon alikerran ovella, ei ollutkaan Pauline? Jospa Pauline sinä päivänä oli vain satunnaisen asian pakosta käynyt ulkona, vaikka olikin sairas! Nopeasti hän kuitenkin palasi entiseen kantaansa, ja todisteet, joiden johdosta hän oli uhrannut kaikki, näyttivät hänestä taas kyllin päteviltä. Mutta, kaikesta huolimatta, hänen unelmansa näinä kaihon hetkinä kohdistuivat vastustamattomasti tuohon tyttöseen, jota Pauline kasvatti yksinäisyydessään, kaukaisessa kodissaan. Äärettömällä tuskalla hän silloin ajatteli, että tämä tyttö voisi olla hänen lapsensa, hänen omansa, äidinkin uskottomuudesta huolimatta. — *Voisi olla!* Kauheaa, sydäntä kouristava ajatus, kun ei tiedä kenenkä veri juoksee pienen raukan suonissa, kun täytyy ajatella: — "Jospa se sittenkin on minun vereni? Jospa minä olen hänen hengestään vastuunalainen?... " Ja kun sitten heti täytyy lisätä: — "Sitä en ikinä saa tietää. Äitikään ei voisi minulle sanoa, kuka tämän lapsen isä on..." Miksikä ehtymättömäksi surun lähteeksi naisen uskottomuus käy! Kuinka hirveältä tuntuu, kun valhe jaloimmatkin pyrintömme lamauttaa! Francis, jolla sisarensa kuoleman jälkeen ei enää ollut ainoatakaan läheistä sukulaista, olisi ilomielin antautunut tämän pienokaisen suojelijaksi, jos hän olisi uskonut Paulineen. Sen sijaan hänet nyt valtasi melkein kuolettava pelko, henkeä ahdistava kauhu, hänen ajatellessaan, että jokin sattuma voisi asettaa hänet tämän elävän salaisuuden eteen, täten elvyttäen hänen tuskallisimpia tunteitaan, ja hän oli asiansa niin järjestänyt, ettei hän enää tietänyt, oliko tämä lapsi elossa vai ei. Se koetus olikin häneltä säästynyt; hän ei ollut koskaan tavannut ei äitiä eikä lasta. Siinä suhteessa tuo tuskallinen sieluntila oli ollut hänelle edullinen, että se suojeli hänet hänen iällensä ja varallisuudellensa tavallisilta viettelyksiltä. Niinkuin kaikki, joiden sydämeen onneton rakkaus on kirvelevän haavansa iskenyt, oli hänkin voinut hetkellisiin kiusauksiin langeta, mutta hänen olisi ollut mahdotonta rakentaa vakavaa liittoa, yhtä vähän siveellisen kuin siveettömänkin maailman piiriin kuuluvan kanssa. Sentähden ei panettelu voinut mainita ainoatakaan nimeä, kun rouva Scilly tiedustelunsa teki. Surkeat huvitukset, joilla hän oli koettanut kauheata alakuloisuuttaan haihduttaa, olivat yhtä vähän kaikua herättäneet kuin hänen entinen liian lyhyt liittonsa siinä seurapiirissä, jossa hän eli, tai paremmin sanoen, johon hän sivumennen poikkesi. Hän oli nimittäin taas astunut palvelukseen ja anonut sangen etäisen paikan, jonka hän kohta oli vaihtanut toiseen, ja sitten taas

toiseen, rauhatonna kuten ainakin se, jota päänäpääntymä vaivaa. Mutta sen sijaan itse tämä päänäpääntymä sekä väsymys kodittomaan elämään, irstaiden nautintojen äitelyys, alituinen henkisen yksinäisyyden tunne, kaikki oli hänessä herättänyt ääretöntä elpymishalua, sitä kiihkeämpää, kun hänen muistonsa tuntuivat häneltä riistävän kaikki elpymistoiheet. Yhä jatkuvat huolet, jotka olivat häntä niin kauan vaivanneet, olivat hänessä kehittäneet uuden miehen, joka oli yhtä kyllästynyt luvattomaan rakkauteen kuin entinen oli ollut siihen halukas ja utelias, miehen, joka yhtä kiihkeästi halusi henkistä rauhaa kuin toinen oli myrskyisen rakkauden riemuja halunnut. Siinä syy hänen ihastukseensa, kun hän, erottuaan virastansa uudestaan ja tällä kertaa lopullisesti, oli tavannut Henrietten ja oli tuntenut häntä rakastavansa. Vuosikausia kestäneiden surujen ja hairahduksien jälkeen hän oli taivaanrannallansa nähnyt kajastavan uuden nuoruutensa, Luvatun maan odottamattoman autuuden; — nähnyt rakkautensa syttyvän puhtaaseen olentoon, jolla ei entisyyttä ollut ja johon hän saattoi ehdottomasti luottaa, hän, joka oli niin kauan kärsinyt epäluulon ja epäilyksen kaikkia tuskia; — nähnyt uskollisuuteen perustuvan lemmen, hän, joka oli niin kauan pureskellut petoksen myrkyhedelmiä; — nähnyt säännöllisen ja taivaallisesti yksitoikkoisen elämän suloutta, hän, joka oli niin kauan koditonna harhaillut; — nähnyt perheylpeyden mahdollisuuden, hän, joka oli niin usein itkenyt sitäkin lohdutusta, joka hänen elämällensä olisi koitunut, jos hän olisi tietänyt vihattavan rakastajattarensa lapsen omakseen. Oi, vihattava hän tosiaankin oli, tuo nainen, joka oli niin kauan hänen sydäntänsä turmellut! Pitkän kidutusaikansa vaiheita näin muistelllessaan hän antausi tietämättänsä sen omituisen mielihoureen valtaan, joka estää meitä huomaamasta, missä määrin itse olemme vastuunalaiset onnettomuudesta, jota olemme kauan kärsineet rakastamamme naisen tähden. Hän ei Pauline Raffrayelle sitä hyvitystä suonut, että olisi myöntänyt vielä kaipaavansa sellaisen konnamaisuuden tosiasioihin perustuvaa todistetta. Syyttömiä on usein tuomittu todennäköisyyksien nojalla. Hän ei huomannut erehtyneensä siinä, ettei ollut koskaan armotonta tuomiotansa tarkistanut tiedustamalla, miten Pauline yksinäistä elämäänsä maalla vietti. Hän ei edes tiennyt, vieläkö Pauline oli maalla, matkusteliko hän, kävikö hän Parisissa silloin tällöin vain, tai oliko hän kokonaan maallaolostaan luopunut. "Tekipä mitä tahansa", ajatteli hän, "pahasti hän aina tekee." Hänen silmissään Pauline oli perin turmeltunut nainen, jonka parannuksesta ei toivoa ollut. Ja nyt hän tiesi Paulinen olevan täällä, tiesi heidän olevan täällä kummankin, sekä äidin että lapsen, muutaman askelen päässä rouva Scilly'stä ja Henrietteestä. Hirvittävä läheisyys, joka hänessä yhä enemmän herätti kauhua, kuta enemmän hän syventyi rikoksissa ja kärsimyksissä kuluneiden aikojen muistoihin, aikojen, joita hän tuskin ollenkaan oli ajatellut, sittenkuin hänen puhtaan rakkautensa raitis Eeden oli hänelle avautunut. Ja aina hän tuohon kysymykseen kompastui: — "Mitä hän tahtoo?... Nähtävästi hän on kuullut puhuttavan aikomuksestani mennä naimisiin ja olostani täällä... Kostoako se lienee?..." Ja hurja kauhu, jonka entinen rakastajatar hänessä herätti, vei hänet vieläkin pitemmälle: — "Olisiko hänellä mielessä aikomus hankkia itselleen joitakin etuja? Niinkö pitkälle hän olisi joutunut? Olisiko hän kenties tullut Palermoon kiristystarkoituksessa, lasta näyttääkseen?..." Hän ei rohjennut itselleen myöntää, ettei Paulinella niin monen vuoden vaitiolon jälkeen nyt ollut mitään syytä ryhtyä häntä kiusaamaan. Hän ei voinut muuta nähdä, kuin että Pauline oli tullut, eikä tuntenut muuta kuin mielettöntä pelkoa, kunnes häneltä vihdoinkin otettuansa Henrietten valokuvan ja sitä kauan katsottuansa, pääsi helpotuksen huokaus:

— "Oi, häntä minä rakastan! Hän rakastaa minua. Eikä mikään voi meitä erottaa!..."

Ja hän suuteli tätä hyvän enkelinsä kuvaa, ikäänkuin manataksensa pois pahan hengettärensä, — suuteli pitkään, hellästi, hartaasti.

III.

LEVOTTOMUUTTA.

Henkisellä olennollamme niinkuin ruumiillisellakin on itsensävarjelusvaistonsa, ja kummassakin tämä vaisto toimii samalla malttamattomalla kiihkeydellä ja hätäisellä sokeudella. Hukkuvan liike, kun hän äkkiä tarttuu pelastusta tarjoavan uimarin jäseniin pannen tähän vastustamattomaan kouristukseen koko olemuksensa tarmon, ei voi olla rajumpi ja mielettömämpi kuin se sydämen liike, joka muutamina hetkinä pakottaa meitä turvautumaan johonkin erityiseen henkilöön, jonka läheisyys on meille yhtä välttämätön kuin syvyyteen vajoavalle onnettomalle apua tarjoava käsi. Kumpikin tavoittelee yhtä kiihkeästi mahdollisuutta kohota tukehduhduttavan syvängien pohjasta eloa-antavaan ilmaan. Autuutensa valoisilta ilmoilta oli Francis'kin äkkiä vajonnut tuskien tukehduhduttaviin syvyyksiin. Kiehuvana ja sokeana vesien vyöryvä tulva häntä joka puolelta ahdisti, oikealta, vasemmalta, sitoi hänen jalkansa, painoi hänen päätänsä. Muutamat muistot tekevät meihin sellaisen vaikutuksen, vaikka mielenliikutukset, joita

ne herättävät eloon, ovatkin vain menneisyyden elottomia jälkimaininkeja. Joka niihin takertuu, antautuu liiaksi entisyyden valtaan, ja pohja hänet pettää. Kuluvan hetken tarjoama onni tuntuu hänestä tyhjiin raukeavan, samoin kuin raittiin nykyisyyden tajunta; hänen järkensä hämmentyy muutamaksi hetkeksi. Kiihkeys, joka ilmaantui nuoren miehen olennossa, kun hän tuon tuskallisen iltapäivän lopulla tempaisihe ajatuksistaan irti mennäkseen siihen huoneeseen, mistä tiesi löytävänsä Henrietten, oli juuri sellainen intohimoinen, vastustamaton pelastuksen tavoittelu. Kuinka olikaan hän hairahtunut muistoissaan toistamaan elämänsä synkän ja kirotun ajanjakson vaiheita, kun hänellä oli vieressään, puhdistuakseen niistä, siunattu elonilma. Siinähan oli keino vapautua tuosta kauheasta painajaisesta, jonka valtaan hän oli joutunut. Eihän hänen muuta tarvinnut kuin nähdä kihlattunsa silmät, kuulla hänen äänensä, tietää hänen olevan olemassa, liikkuvan, hengittävän, lempeänä ja hymyilevänä odottavan. Tuo menneisyys, jonka kamalat haamut olivat hänelle hetkeksi näyttäytyneet, mitäpä se muuta oli kuin varjokuva, mielen houretta vain! Nainen on meille kuollut, kun hän ei enää sydämessämme herätä himoa eikä mustasukkaisuutta, ja Francis tiesi varmaan vapautuneensa kummastakin näistä orjuuttavista tunteista, jotka olivat hänet Paulineen sitoneet ja jotka olivat ennen olleet hänen toimintansa ja sitten niin kauan hänen muistojensa kahleina. Olisiko hän hetkeäkään tuntenut kärsimystä, jos olisi nähnyt rouva Raffrayen nimen vieressä Armand de Quernen tai François Vernantes'in nimen? Ei, tietysti. Minkä oudon harhanäyn pettävä hän siis oli ollut? Hän ei voinut sitä muuksi selittää kuin yllätyksen iskun vaikutukseksi hänen jo ennestäänkin kiihtyneeseen hermostoonsa. Hän oli pelännyt entisen rakastajattarensa kostavan... Ja kuinka kostavan? Mitä tuo onneton taitaisi? Ilmoittaisiko hän Henriettelle heidän yhteisen menneisyytensä? Näyttäisikö Henriettelle kirjeitä, sitäkin edellyttäen, että ne olivat hänellä vielä tallessa? Olkoon menneeksi! Mitä ne Henriettelle ilmaiseisivat? Että Francis rikoksellisessakin rakkaudessaan oli ollut vilpittön, uskollinen ja suora, ja että hän oli joutunut kavalan naisen pauloihin. Siinä olisi epäilemättä suoraluonteiselle ja jalolle tytölle aihetta kärsimykseen, katkeraankin kärsimykseen, mutta ei halveksimiseen. Ja se keino oli kumminkin pahin, mihin Paulinen julkeinkin konnamaisuus voisi turvautua. Vetoaisiko Pauline lapsen? Ja mitä varten? Oliko hänen vallassaan todistaa, ettei pienokainen ollut Vernantes'in tai Raffrayen tytär? Epävarmuus tämän asian suhteen oli Francis'lle tosin kauhea, mutta se ei kuitenkaan kyennyt kumoamaan totuutta, hänen tietämäänsä, näkemäänsä totuutta. Sellainen näky kuin tuo silloinen — synkkä ja hoikka nainen, joka, kasvot harson peittäminä, laskeutuu vaunuistaan rikoksellisen matkansa päähän saavuttuaan — ei ole miehen muistosta karkoitettavissa, ei vakuutuksien eikä valojenkaan avulla, varsinkaan ei jos tuon miehen sydämessä rakkaus on kuollut. Näitä syitä ja perusteita mieltien tai, paremmin sanoen, koettaen niiden avulla karkoittaa mielestään kaikki nuo surkeat muistot, jotka saastuttivat hänen sielunsa ja joiden unhottaminen oli käynyt hänelle melkein fyysilliseksi tarpeeksi, hän astui rouva Scilly'n salonkiin. Silmitön kauhu, joka oli häntä ahdistanut, muuttui heti kuumeentapaiseksi, hänen rakkauskyykyänsä äärimäisiin kiihdyttäväksi hellyydeksi. Jo ovelta kodikkaan tuttavallisuuden suloinen tunnelma virtasi häntä vastaan, kun Vincent, kreivi Scilly vainajan entinen lähetti, joka oli jäänyt kreivittären palvelukseen, tiedusteli hänen terveytensä, ennenkuin saattoi hänet sisälle. Huone, joka hänelle aukesi, oli romantillistyyllisessä tornissa, jolla arkkitehti oli Continental-hotellin suuren uudenaikaisen rakennuksen kulmaa koristanut, ja oli sen johdosta muodoltaan sangen outo ja ikäänkuin jaettu kahteen toisistaan jyrkästi eroavaan osaan, kapeaan, melkein käytävän tapaiseen alkuosaan ja laajaan ympyrähuoneeseen. Kaarevan peräseinän kolmesta ikkunasta levisi siten katsojan eteen kolme Palermon laajinta näköalaa, joiden kaukaisimmankin sopen silmä erotti, kun ilma oli selkeä. Oikealla puolella meri, väreilevänä ja heleänsinisenä, valkeine purjeineen ja savuavine höyrylaivoineen, keskellä rantakadun palatsien ääriiviivat ja niiden tuolla puolen Palermon kaksi satamaa mastotiheikköineen ynnä Pellegrino-vuoren jylhä kannustin, vasemmalla kaupungin katot, kupukattoiset kirkot, tornit ja kellotapulit, jotka ulottuvat aina vuorikehän sulkemalle taivaanrannalle saakka ja joista aiheutuu kaupunkia ympäröivän, appelsiini- ja sitruunapuiden peittämän lakeuden liikanimi "Kultasimpukka". Ja näin iltahämärän hetkenä, jolloin ikkunaluukut olivat suljettuina, kuinka turvalliselta näyttikään tämä kodikas suoja, jonka umpinaisuutta vielä lisäsi sisäänkäytävän eteen asetettu varjostin. Kolme lamppua sitä valaisi, yksi suuri, joka loi loistettansa huoneen keskeltä, ja kaksi pienempää, toinen uuninreunuksella, toinen pienellä pöydällä, joka oli siirretty vitkalleen hiiltyvän takkavalkean eteen. Huonekalujen sijoitus, niitä siellä täällä verhoavat vanhanaikaiset kankaat, pöydille ja hyllyille asetetut muotokuvakehykset, kirja-asettimet kirjoineen, pienet siromuotoiset korukalut ja varsinkin kukkien, ruusujen, neilikkain, kullankarvaisten mimosaterttujen runsaus, toisessa nurkassa kohoava, ruukussa kasvava palmu ja toiseen asetetut, suuret vihkot kiiltolehtisiä eucalyptus-oksia, kaikki osoitti äidin ja tyttären harvinaista taitoa painaa vähillä keinoilla ympäristöönsä oman luonteensa leima ja tehdä miellyttäväksi väliaikainenkin asuntonsa tässä suuressa kirjavajoukkoisessa majatalossa. Unhotti olevansa hotellissa. Ei ainoakaan ulkoa tunkeutuva ääni muistuttanut asujia tämmöisten paikkojen inhottavasta väentungoksesta. He istuivat uunin edessä, kun Nayrac astui sisälle, rouva Scilly lukien ja Henriette kumartuen koruompelukehänsä yli, ommellen sillä hiljaisella utteruudella ja näennäisellä työnharrastuksella, joka auttaa naisia kestäämään suurimpiakin sisällisiä tuskia. He eivät kumpikaan huomanneet oven aukeavan, sillä se oli jotensakin kaukana heistä ja suuri, samettinen verho, joka sitä peitti, himmensi sen ääntä. Nuori mies sai täten muutaman hetken liikkumatta katsella tätä kodikasta taulua, joka oli niin räikeänä vastakohtana saastaisien yhtymäpaikkojen muistoille, joita äskeiset

tapaukset olivat hänen mieleensä johtaneet. Jos runoilijain joukossa, jotka vuosisatojen kuluessa ovat esittäneet meille ihmissielun yksitoikkoista ja surkeata romaania, tuskin on ainoatakaan onnen kuvaajaa, johtuu se siitä, että onnen vaatimaton ja viaton idylli tyytyy niin vähiin ulkonaisiin koristeihin. Voimakas nautinnon tunne, joka oli Francis'n sielun täyttänyt, kun hän ensimmäisen kerran sai olla kolmantena rouva Scilly'n ja hänen tyttärensä iltapuhteen vietossa, ei ollut sitten kihlatun seurassa kuluneiden viikkojen kestäessä vähääkään laimentunut. Harhailtuansa niin kauan maailman teitä, tunnettuansa niin usein sammuvan päivän surunvoittoista tyhjyyttä laivojen kannella, hotellien yksinäisyydessä, hän oli tuntenut sydämensä lämpiävän lamppujen valossa, jonka kirkkaus äitiä ja tytärtä ympäröi, ja tälläkin kertaa se lämpeni. Hänen mielenliikutuksensa menneiden aikojen katkeruutta muistellessa oli ollut niin valtava, että hän nyt olisi tahtonut tämän oven kynnyksellä viettää tuntimääriä, nauttien tuosta näystä, joka hänelle todisti, että hänen onneton nuoruutensa oli kaukana, että hän nyt kuului tähän säännölliseen, puhtaaseen, yksinkertaiseen elämään. Hän olisi siinä tuntimääriä tahtonut lukea kihlattunsa kasvoista sitä harrasta rakkautta, jonka esineenä hän tiesi olevansa. Mikä muu olisi voinut tuoda tuon varjon nuoren tytön puhtaalle otsalle, samentaa hänen kirkkaat sinisilmänsä, katkeriksi murtaa lapsellisen suun piirteitä, kuin tieto että lemmityn oli kärsiminen. Ja tuo otsa kohosi, nuo silmät huomasivat hänet, nuo huulet aukenivat, päästäen heikon huudahduksen. Kalpeus peitti hänen kasvonsa, osoittaen tuota ylen herkkää tunteellisuutta, vähimmästäkin iskusta väräjäväää arkaluontoisuutta, jonka johdosta Francis oli häntä joskus leikillensä mimosakseen sanonut. Mutta Henriette oli jo noussut, hän tuli häntä vastaan:

— "Tekö, Francis", sanoi hän. "Kuinka en kuullut teidän tulevan?
Joko olette ollut täällä kauan?..."

— "Hyvin kauan", vastasi Francis, tarttuen hänen käteensä. "Mutta anteeksi, että teitä pelotin...
Olisihan minun pitänyt tietää, että tuollaiset pienet yllätykset tuottavat teille vaivaa..."

— "Suloista vaivaa tällä kertaa, jos nyt voitte hyvin", sanoi nuori tyttö naurahtaen. Ja hän jatkoi hätäisesti: "Sanokaa nopeasti, kuinka nyt on laitanne. Olen pelännyt teidän sairastuvan noihin kuumetauteihin, joilla meitä aina täällä on peloteltu. Odotimme teitä teetä juomaan emmekä uskaltaneet tiedustellakaan terveytenne tilaa. Vincent kävi ovellanne kuuntelemassa, mutta kun hän ei kuullut mitään liikettä, niin hän otaksui teidän lepäävän. Näettekös, kätenne ovat vieläkin aivan kuumat..."

— "Hiukan väsymystä vain, epäilemättä päivän helteen vaikuttamaa", vastasi Francis. "Mutta se on jo täydellisesti ohi." Ja hänen äänensä sai hartaasti vakuuttavan kaiun hänen toistaessaan: "Niin, täydellisesti... Ei siitä nyt enää maksa vaivaa puhuaakaan. Antakaa minun nyt istua viereenne ja kertokaa minulle, kuinka olette iltapäivänne viettäneet, missä olette kävelleet..."

— "Emme missään", keskeytti kreivitär. "Henriette ei tahtonut kuulla siitä puhuttavankaan. Hän ei tahtonut ollenkaan maltaa mieltään. Pelkäsi vain teidän todellakin sairastuvan."

— "Nyt minua panettelette, äiti", sanoi nuori tyttö, jonka poskille puna taas oli kohonnut. "Kirjevaihtoni oli jäänyt aivan takapajulle, ja olen kirjoittanut kirjeitä koko iltapäivän... Tahdotteko nähdä ne?..."

Ja ripeästi, vastausta odottamatta hän juoksi ikkunan luo, jonka eteen hän oli itselleen oman pienen nurkkansa järjestänyt, ja otti kapealta pöydältä useita sulkemattomia kirjeitä, jotka hän ojensi Francis'lle. Jo heidän kihlauksensa ensi päivinä Henriette oli hellästi pyytänyt Francisia, erityisenä rakkaudenosoitteena, lukemaan vähimmätkin hänen kirjoittamansa kirjeliput. Viehättävä lapsi tahtoi täten, vaistomaisesti tajuten rakkauden luonteen, antautua lemmitylleen ehdottomasti, paljastaa puhtaan sielunsa kaikki aarteet hänen nauttittavakseen, vapaaehtoisella anteliaisuudella kuten se, joka ei lempimältänsä mitään kiellä. Hänen tarjotessansa Francis'lle näitä kirjeitä, joiden kyhäilemisellä hän oli koettanut haihduttaa eron hetkien kaipausta ja levottomuutta, hänen asentonsa osoitti niin lapsellista, niin suloisesti liikuttavaa ja mieltä hellyttävää alistumista, että nuoren miehen kädet hiukan vapisivat, kun hän kirjeitä silmäili toista toisensa perästä. Kuinka Henriette, kenenkään neuvomatta, tuntui oppineen taidon mukautua ystävän vaatimuksiin silloinkin, kun nämä ovat kohtuuttomia ja tyrannimaisia, — taidon aina saapua vähän liian aikaisin sinne, missä vähinkin viivähdys tuottaisi kärsimystä, — taidon voittaa lemmellä lempeä, joka on ainoa keino kesyttää väsynyttä, kärsimiselle altista, koskettelemiselle herkkää luonnetta, — taidon miellyttää milloinkaan loukkaamatta, jonka taidon tärkeyttä Pauline ei ollut koskaan ymmärtänyt. Mitä täydellistä, vilpittöntä, viatonta ja liikuttavaa luottamusta tuo lapsukainen osoittikaan sulhaselleen, tämän tälläkin hetkellä kätkiessä niin kauheata salaisuutta! Kuinka viattomasti hän näissä kirjeissään kertoi onnestansa! Ja kuinka nuhteettoman puhtaita olivat hänen muistonsa "vapautensa ajoilta", joista hän ystävilleen puhui. Francis huomasi itsensä niissä niin suuresti rakastetuksi, ihailtuksi, melkein pä sädekehän kirkastamaksi, ettei hän voinut tätä lukemista jatkaa. Kyynelet kohosivat hänen silmiinsä vastustamattomina.

— "Ilosta minä itken", kuiskasi hän, "nähdessäni kuinka suurenarvoinen te olette minulle, tuntiessani

sen liiankin selvästi... Hellyyttänne en voi maksaa, en silläkään, että teille pyhitän koko elämäni."

* * * * *

— "Nyt voisin kuoliakin", sanoi äiti muutamia tunteja myöhemmin tyttarelleen tämän polvistuessa hänen vuoteensa ääreen, niinkuin hänen oli tapana joka ilta äidin kanssa rukousta lukiessaan, "kun tiedän, että jätän sinut miehelle, joka todellakin on sinun arvoisesi."

— "Minun on päinvastoin pyrittävä hänen arvoisekseen", vastasi Henriette, "hänen sydämensä arvoiseksi. Hän on niin hellä! Näittehän, kuinka hän oli liikutettu kirjeitäni lukiessaan..."

Henriette vaikenä. Eräs ajatus oli iskenyt hänen mieleensä hänen huomattuaan Francis'n liikutuksen, ajatus, jota hän ei voinut äidilleen ilmoittaa. Hän ei ollut sanonut sulhaselleen, kuinka paljon hän itse, lapselliseen mystiikkaan taipuvan luonteensa tähden, uskoi tuohon sydämen salaperäiseen ennustuskykyyn. Epäilemättä tuo sama aavistus oli syynä Francis'n liikutukseen, hänen lukiessaan noita kirjeitä, joissa Henriette puhui onnestaan. Francis oli hänelle jotakin suurta surua ennustanut ja hän oli itkenyt. Mutta mikä suru voisi häntä kohdata muu kuin rakkaan sairaan heikkoneminen? Ja hän suuteli äänetönnä kreivittären laihtuneita käsiä, jotka lepäsivät punaisella, silkkinauhasolmuilla koristetulla peitolla, jonka Henriette oli neulonut heidän täällä kahden kesken viettäessään Palermossa-olonsa alkuvuikkoja ja kuunnellessaan meren tuulien kiertelevän Continental-hotellin tornia valituksiansa laulellen. Mitä pelon- ja inhonsekaista hämmästyttäen puhdas lapsi olisi tuntenut, jos hän olisi voinut katseellansa lävistää ne seinät, jotka erottivat hänet Francis'sta, nähdä tämän, otsa käden nojassa, valmistautuvan kirjoittamaan — kenelle?... Francis'kin kuuli tuulen kiihtyvän ja laimenevan, pakenevan ja palajavan. Hänkin näki mielessään lemmittynsä myrskyn valituksia kuuntelemassa, — lemmittynsä, niin, ja toisenkin naisen. Nyt kun hän oli ennättänyt tointua ensimmäisestä hermotärityksestä, jonka hänessä oli aikaansaanut odottamaton tieto Pauline Raffrayen täälläolosta, hän kykeni katsomaan tätä asiaa nykyisyyden kannalta, heidän yhteiseen menneisyyteensä kajoamatta. Todellisuus esiintyi hänelle vaativana, tarkkana ja selväpiirteisenä, ja hän koetteli mielessään luoda nykyisen rouva Raffrayen kuvaa, välittämättä siitä, minkälaiselta tämä sama rouva Raffraye oli hänestä näyttänyt yhdeksän vuotta sitten. Missä hotellin osastossa hän mahtoikaan asua, mitä hän tällä hetkellä teki, mitä aikeita hän mielessään hautoi? Francis pohti mielessään näitä kysymyksiä, vastausta löytämättä. Hän oli melkein kokonaan vapautunut silmittömästä kauhusta, joka oli kaiken hänen ajatuskykynsä lamauttanut, ja palattuaan huoneeseensa hän tunsu kykenevänsä asiaa punnitsemaan sillä kylmällä tarkkanäköisyydellä, joka auttaa meitä selvittämään mitä vaikeimpiakin pulmia. Hänen järkensä oli sen verran selvinnyt, että hän jo uskalsi katsoa Paulinen tuloa Palermoon ja Continentaliin satunnaisiksikin. Sellaisia yhtymiä sattuu harvoin, mutta niitä sattuu, ja oudompiakin vielä kuin tämä. Asia oli siis kolmelta kannalta tutkittava: joko Pauline oli tullut vartavasten häntä vahingoittaakseen, — siinä ensimmäinen. Taikka hän oli tullut sattumalta, mutta saatuansa tiedon Francis'n täällä olosta hän vihan ja kostonhimon johtamana ryhtyisi johonkin kamalaan tekoon, — siinä toinen. Taikka lopuksi, Pauline ei tästä tiedosta vähääkään välittänyt, koskahan oli todellakin Francis'n unhottanut. Joka tapauksessa Francis'n oli otettava ensimmäinen askel ja päästävä selville siitä, halusiko Pauline riitaa vaiko sovintoa. Siten hän voisi torjua iskun, jos Paulinella oli mielessä iskeä hänen lemmittyynsä toimittamalla tälle nimettömän ilmiannon tai entisiä Francis'n hänelle kirjoittamia kirjeitä. Jos päinvastoin tuo pelottava läheisyys osoittautui täydellisesti vaarattomaksi, ei hänen enää tarvinnut sitä ajatellakaan. Koska siis lopullinen suoritus Paulinen kanssa ei Francis'n mielestä ollut vältettävissä, hän päätti ryhtyä keinoon, joka kyllä tuntui sangen oudolta, mutta joka kykeni asettamaan hänet varmalle kannalle rouva Raffrayen ja hänen aikeittensa suhteen. Hän päätti kirjoittaa hänelle. Minkä vaaran alaiseksi tämä kirje voisi hänet panna? Eihän hän voinut mitenkään karttaa yhtymistä Paulinen kanssa ja siitä johtuvaa tuskallista mielenliikutusta. Enemmän tai myöhemmin se oli kestettävä. Jos hän sitävastoin vapaaehtoisesti lähestyisi Paulinea, olisi hänellä siitä se etu, että hän heti pääsisi tämän aikeista selville, mutta sitäpaitsi hän voisi myöskin Paulinelle näyttää, että tämän vaikutusvalta häneen nyt oli lopussa, jos Pauline vielä luulisi jotakin voivansa. Hänen tässä osoittamaansa kuumeentapaiseen toimintahaluun oli vielä toinenkin vaikutin, jota hän ei uskaltanut itselleen myöntää, siksi salainen ja hämärä se oli: hän halusi vakuutusta siitä, ettei hänellä enää ollut syytä tuohon levottomuuteen, joka häntä ennen oli vaivannut rouva Raffrayen pienen tyttären takia. Hän otti siis paperinsa ja kynänsä esille. Mutta kuinka vaikeata olikaan tuon kirjeen sepittäminen!

Hän suunnitteli sitä senkin seitsemällä tavalla, sellaisten ristiriitaisten tunnelmien vallassa, että ne häntä muistuttivat niistä tunteista, jotka hän oli niin monta vuotta sitten Marseillessa käyttänyt toisen kirjeen kirjoittamiseen, sen, joka oli lopullisesti hänen ja rouva Raffrayen välit rikkonut. Kello oli yksi, kun hän vihdoinkin tyytyi seuraavaan sepitykseen, jonka jokapäiväisyys hänestä tuntui samalla kertaa yksinkertaiselta, arvokkaalta ja taitavalta:

Arvoisa Rouva! Olen vastikään saanut kuulla, että olette saapunut Palermoon. Jos mahdollisesti voisin täälläolonne ensi päivinä helpottaa perehtymistänne vieraaseen kaupunkiin, niin arvaatthän tietysti, että olen valmis tarjoamaan apuni sille, joka oli Julie-

sisareni paras ystävä. Olisin Teille suuresti kiitollinen, jos tahtoisitte minulle määrätä ajan, jolloin voisin käydä Teitä tapaamassa, Teitä liioin vaivaamatta.

Ennenkuin hän pani nimensä alle, hän hiukan epäröi lisätessään siihen tuon pienen kohteliaisuusvalheen: "*Kunniottaen Teidän...*" Kuinka olikaan hän kärsinyt tämän naisen takia, kun hänen vihansa vieläkin, tämän pitkän ajan kuluttua, niin kipeästi kirveli! Tämän kirjelijun tarkoituksena ei ollut ainoastaan vaatia Paulinea heti ratkaisevaan loppusuoritukseen. Se vastasi toistakin tarvetta, joka Francis'n mielestä oli melkein yhtä kiireellinen: hän näet huomasi tärkeäksi ilmoittaa rouva Scilly'lle ja Henriettelle, että hän tunsu vastatulleen, ja siinäkin suhteessa oli hänen jouduttava ennen Paulinea. Hän siis päätti heti kirjeensä lähetettyään puhua heille Paulinesta, sanoa häntä sisarensa entiseksi ystäväksi, joka odottamattomasti oli saapunut Palermoon. Seuraavana aamuna, kun hän verraten rauhallisesti oli levännyt tuon niin monessa suhteessa rauhattoman päivän jälkeen, hänen voimansa riittivät toteuttamaan hänen ohjelmansa ensimmäisen puolen, ja yhdeksän aikaan hän jo toimitti kirjeensä rouva Raffrayelle. Mutta kellon lyötyä kaksitoista hän ei ollut vielä lausunut sitä sanaa, joka auttamattomasti oli liittävä hänen nykyisyytensä menneisyyteen mitä pyhimmän muiston, sisar vainajan muiston nimessä. Hän tiesi hienotunteisen ja hellän rakkauden Henriettessä vaikuttaneen melkeinpä jumaloitsevaa kiitollisuutta kaikkia niitä kohtaan, jotka jollakin tavalla olivat hänen lemmitylleen hyvää osoittaneet, ja tiesi myöskin, että tämä hartauden tunne kohdistui varsinkin tuohon sisareen. Vainajan ystävä tulisi siis pakostakin osalliseksi tästä Henrietten hellyydestä. Tuo kauhea ajatus iski äkkiä Francis'n mieleen. Ja sitten, eikö muutamien nimien lausuminen eräiden henkilöiden edessä ole kerrassaan pyhyiden herjaamista. Hän peräytyi siis, päättäen puhua myöhemmin, saatuaan Paulinen vastauksen, jonka hän luuli saapuvan jo ennen aamiaista, kun hän jo yhdeksän aikaan oli oman kirjeensä lähettänyt. Mutta aamiainen oli syöty, eikä kirjettä vielä kuulunut. Sitten hän lähti ajelemaan rouva Scilly'n ja Henrietten kanssa, jotka halusivat nauttia aurinkoa ja ilmaa, ja tapansa mukaan he suuntasivat matkansa Favorite nimiseen kuninkaalliseen puistoon, aina Mondellon hiekkarannikolle saakka, noin peninkulman matkan päähän kaupungista. Kello kävi jo viittä, kun he palasivat Continentaliin, eikä vielääkään vastausta. Päivälliskello soi, ja Francis yhä kirjettään odotti. Eilispäivän kauhu ei ollut vielä niin täydellisesti hänen mielestään haihtunut, ettei tuo vaitiolo olisi hänessä herättänyt hiukan levottomuutta. Luonnottomissa oloissa kaikki, mikä on tuntematonta, näyttää uhkaavalta. Mitä siis tämä äänettömyys saattoi merkitä? Täydellistä välinpitämättömyyttä vaiko edeltäpäin harkittua vihamielisyyttä? — He istuivat taas kaikki kolme päivällispöydässä tuossa ympyrähuoneessa, jossa koko heidän elämänsä nykyään kului. Silloin äkkiä eräs kreivittären sana sai nuoren miehen sydämen sykkimään melkein yhtä rajusti kuin edellisenä iltana, kun hän luki ilmoitustaulusta rouva Raffrayen nimen:

— "Sanotaan", virkkoi rouva Scilly aavistamatta, että jokainen hänen sanansa sattui suoraan nuoren miehen sydämeen, "että tänne hotelliin on saapunut eräs ranskalainen rouva, joka on niin sairas, että häntä käy sääli katsella. Hän on täällä pienen tyttärensä kanssa. Heillä on asunto kolmannessa kerroksessa, aivan meidän yläpuolellamme..."

— "Heidät minä varmaankin eilen näin hotellin puutarhassa", vastasi Henriette. "Sangen kalpea rouva, jolla on suuret harmaat, surumieliset silmät — en ole häntä ennen täällä nähnyt — ja lapsi, jonka kasvoja en voinut erottaa, mutta jolla on kauniit vaaleat, ruskealle vivahtavat hiukset." —

— "Arvatenkin", jatkoi rouva Scilly. "Margueritekin kuvaili minulle heidät sellaisiksi, kun äsken puhui heistä auttaessaan minua pukeutumaan. Tuon rouvan palvelija ja pienen tytön hoitaja — kunnan maalaistyttöjä Ranskasta, jotka hän päivällispöydässä tapasi ja jotka tuntuvat olevan epätoivoissaan siitä että heidät on viety Italiaan — olivat kertoneet hänelle rouvansa elämäkerran. Tuo rouva parka, Raffraye on hänen nimensä, ei ole moneen vuoteen liikkunut maatilaltaan, johon hän kuuluu peräytyneen leskeksi jouduttuaan. Pieni tyttö on syntynyt isän kuoleman jälkeen. Jos siinä on perää, mitä mieheni aina sanoi, että meitä on arvosteleminen palvelijaimme puheitten mukaan, niin tämän naisen pitäisi olla pyhimys, sillä tytöt olivat kyynelsilmin kertoneet hänen olleen koko tuon pienen, Jura-vuoristossa piilevän paikkakunnan turvana. Kuinka syrjäisinkin seutu käy meille rakkaaksi, jos olemme siinä armeliaisuutta harjoittaneet!... Hän ei suostunut lähtemään sieltä, ennenkuin lääkärit hänelle, niinkuin minullekin, elämän ehtona määräsivät matkan etelämaihin."

— "Kuinka tuollainen uskollisuus rakastetun muistolle on kaunista", sanoi Henriette, "uskollisuus, jota ei mikään muuta, ei aika eikä vaihtuva onni, ja joka puhkeaa rakkauden töihin onnettomien hyväksi!... Äiti kulta, hän on meidän kansalaisemme, emmekö voisi häntä jollakin tavalla auttaa..."

— "Olen jo sitä ajatellut", jatkoi rouva Scilly, "mutta tuollaiset suuret surut ovat usein arkoja kosketella... En ole enää sinun ikäisesi, lapseni, enkä voi sanoa hyväksyväni liiallisuuteen menevää suremista, varsinkaan en, jos meidän on vastattava viattomasta lapsesta, joka ei ole itse elämän lahjaa pyytännyt ja jonka ainoana turvana me olemme. Olemme velvolliset hänen tähtensä hillitsemään sellaista ylenmääräistä surua... Mutta ymmärrän sinun tunteesi. Joka siten elämässään toteuttaa tuon keskiajan prinsessan periaatteen, joka menetettyään kaikki, mitä hänelle oli rakasta, sanoi: 'Mennyttä kaikki,

kaikki on mennyttä', hänen luonteensa ei ole varmaankaan aivan jokapäiväinen. Ja sitä enemmän ihmeteltävää se on, jos tuo nainen on ollut seuraelämän suosikkina. Sillä Margueriten sanoista päättäen rouva Raffrayella oli ennen oma talo Parisissa, hän otti paljon vieraita vastaan, pukeutui komeasti, ajoi omissa vaunuissaan... Voithan siitä arvata hänen elämänsä suuntaa. Se merkitsee, että hän oli sangen turhamainen ja sangen huvittelunhaluinen..."

— "Mitäpä sitä sitten enää sellaisista lapsellisuuksista välittäisi", keskeytti Henriette, ja hänen katseessaan kuvastui tuo nuorten innostus, joka luulee kaikki esteet voittavansa, "kun tuollainen kova onni kohtaa ja kun ei ole ketään, jonka iloksi pukeutua."

Olisiko Francis'lle voinut tarjoutua parempi tilaisuus sanoa, että hän tunsu tuon naisen, josta rouva Scilly ja hänen tyttärensä puhuivat ja jonka elämäkerran he oman viattoman ja hienotunteisen luonteensa mukaan tulkitsevat, valmiina heti luonnollisimpana asiana hänessä olettamaan mitä harvinaisinta tunteen hienoutta, kunniallisuuden romantiikkaa? Mutta hän ei käyttänyt tätä tilaisuutta, vaikka tiesi, ettei se enää toiste palaisi ja että sen laiminlyöminen voisi käydä vaaralliseksi siinä tapauksessa, että Henriette sattuisi tapaamaan Paulinen. Kuinka hänen sitten kävisi mahdolliseksi selittää vaitiolonsa, jos sattumalta rouva Scilly saisi kuulla rouva Raffrayen olleen Julie Archambaulfin paras ystävä. Hänen äänettömyytensä tällä hetkellä voi hänet panna mitä vaarallisimpien selkkauksien alaiseksi. Se oli epäilemättä hänen ensimmäinen suuri valheensa kihlatulleen. Mutta mistä hän olisi saanut voimia puhua? Ensiksikin tuon vähäisen keskustelun hänessä aiheuttama mielenliikutus oli ikäänkuin lamauttanut hänen toimintakykynsä. Sellaisia me olemme kaikki: me voimme edellyttää mielessämme mitä oudoimpia asianhaaroja, mutta me emme ota lukuun noita vähäpätöisiä, jokapäiväisiä asioita, kuten vanhoja kieleviä palvelijattaria, jotka ruokapöydässä lavertelevat tuttavainsa kanssa oman maansa kuulumisia ja toisella kertaa lavertelevat rouvallensa, auttaessaan häntä päivälliseksi pukeutumisessa. Francis olisi kenties kohtakin tointunut tuosta ensimmäisen hetken hämmästyksestä ja olisi luonnollisesti sanonut: "Rouva Raffraye... niinkö sanotte? Minähän tunnen erään sen nimisen sisareni ystävättären...", jos eivät nämä naiset, joita hän piti niin suuressa arvossa, olisi kunnioituksella lausuneet hänen kavalan rakastajattarensa nimeä. Tuo seikka herätti hänessä jonkinlaista ankaraa ja vastustamatonta suuttumusta, joka kyllä ei ilmaissut mielenylevyyttä, mutta joka oli liiankin luonnollinen. Se, jota nainen on pettänyt, niinkuin Francis luuli itsellensä tapahtuneen, hänen on mahdotonta tukehtuttaa sisällisen vihan kuohuntaa sen ihmisen tekopyhyyttä vastaan, joka, tehtyänsä hänelle niin paljon pahaa, sittenkin osaa maailmassa esiintyä kunniallisuuden ja hienotunteisuuden naamio silmillä. Hän ymmärsi heti, että hänen vastenmielisyytensä puhua Paulinesta lemmittynsä kuullen ei ollut mitään sen kauhun rinnalla, jonka tuon inhottavan näyttelijän astuminen tähän huoneeseen näiden teeskentelemättömien ja puhdassydämisten naisten seuraan hänessä herättäisi. Nähtävästi olivat noiden palvelijattarien puheet ulkoa opittuja läksyjä. Francis ei sitä hetkeäkään epäillyt, tai ei ainakaan tahtonut epäillä. Tiesihän hän, minkä verran totta oli noissa puheissa tuon lesken surusta. Ja Henrietteen olivat nämä puheet kumminkin jo tehneet sellaisen vaikutuksen, että hän viattomuudessaan puhui mahdollisesta tuttavuudesta, jopa ystävydestäkin tämän juonittelijan kanssa, joka ei tietysti suotta sellaisia valheita itsestään levittänyt. Mutta tarkoittipa Pauline mitä hyvänsä, niin Francis tiesi tehokkaan keinon lopullisesti torjuakseen hänen hyökkäyksiään, jos ne olivat häntä vastaan aiotut. Hulluko hän oli, kun ei heti ajatellut sitä törkeätä, mutta ratkaisevaa keinoa, joka pian suojaisi häntä tuon naisen konnamaisuudelta, olipa hänen täälläolonsa satunnainen tai ei. Hänenhän ei tarvinnut muuta kuin pyytää rouva Scillytä keskusteluun kahdenkesken ja tunnustaa hänelle kaikki. Olihan kerrassaan mieletöntä, ettei hän oitis siihen keinoon turvautunut, vaan sen sijasta vapisi niinkuin rikoksentekeijä, kirjoitti rouva Raffrayelle niinkuin lapsi ja valmisti itselleen sellaisia sydäntäsärkeviä huolia kuin äskeinen keskustelu. Kunhan vain kreivitär oli asiasta selvillä, mitäpä silloin kavalimmatkaan hankkeet saisivat aikaan; rouva Scilly asettaisi niitä vastaan äidin tahdon, äidin, joka ei salli koskettavankaan tyttärensä eikä poikansa onneen. Tuntuihan Francis'sta rouva Scilly todellakin äidiltä. Rakastihan tämä häntä äidin rakkaudella. Osoittihan hän hänelle tätä rakkautta joka päivä, tälläkin hetkellä, kun hän, huomattuansa hänet koko päivällisen aikana hajamieliseksi ja synkän näköiseksi, tiedusteli hänen huoliaan, niinkuin usein tyttärensäkin huolia tiedusteli, tuolla lempeällä levottomuudella, joka herää vähimmästäkin asiasta ja joka on syvän hellyyden ylevää lapsellisuutta.

— "Pelkään, poikani", sanoi hän, nojautuen Francis'n käsivarteen noustaksensa pöydästä, "ettei eilinen pahoinvointinne ole vielä aivan ohi..."

— "Niin", sanoi Henriette, "te näytätte niin väsyneeltä ja alakuloiselta! Mikä varomattomuus, ettemme tohtorilta kysyneet, kun hän tänä iltana kävi täällä äitiä katsomassa!..."

— "Kuinka olen käynyt heille rakkaaksi!..." ajatteli nuori mies koettaessaan heitä rauhoittaa oman terveytensä suhteen teeskennellen iloista huolettomuutta, jommoinkin ei kuitenkaan koskaan voi täydellisesti pettää todellisen hellyyden valpasta silmää. Kreivitär ja hänen tyttärensä eivät lakanneetkaan illan kuluessa heittävästä häneen salaa pelonalaisia katseita, ja kumpikin oli jo niin tottunut tulkitsemaan hänen kasvojensa ilmeitä, että vaivatta siinä huomasivat jonkun sisällisen tuskan

milloin selvempiä, milloin hämäämpiä jälkiä. Tämän johdosta eivät hekään puolestaan kyyneleet siihen vapaaseen keskusteluun, joka oli käynyt heille suloiseksi tavaksi ja joka vuorotellen vilkastui ja laimeni, antamatta aihetta väärinkäsityksiin tai salataroituksiin. Ensimmäisen kerran, sittenkuin Francis oli saapunut Palermoon, rauhallisen kotihuoneen ilma tuntui muuttuvan raskaaksi, ensimmäisen kerran sattui heidän välillensä noita outoja ja painostavia äänettömyyden kohtauksia, jotka niin monesti lämpimän kodin onnelle pelottavaa myrskyä ennustavat. Olot ympärillämme pysyvät entisellään, samat esineet samojen kasvojen kehyksenä, ja sittenkin kaikki tuntuu muuttuneelta. Semmoiset hetket ovat täynnä hämää mielenahdistusta kaikille, mutta sille ne käyvät varsin tukaliksi, joka tuntee niiden salaisen lähteen. Kun vihdoin Henriette, haihduttaakseen tämän loppumattoman illan käsittämätöntä hermostumista, istuutui pianon ääreen soittaakseen, Francis tunsu vapautuneensa raskaasta kuormasta. Henrietten soiton kuunteleminen tuotti Francis'lle tavallisesti sanomatonta nautintoa. Nuoren tytön koko henkielämä kävi ikäänkuin näkyväksi ja tuntuvaksi hänen vakavassa, yksinkertaisessa ja syvää tunnetta ilmaisevassa soittotavassaan, kun hän esitti lempisäveltäjiensä teoksia. Hän soitti sekä tunnollisesti että virheettömästi, sillä valheellisuuden pelossaan hän oli mitä suurimmalla kärsivällisyydellä ja tarkkuudella koettanut perehtyä soittamansa kappaleen luonteeseen, jottei hän liiallisella tunteellisuudellaan säveltäjän tarkoitusta pettäisi. Muutamat kohdat Beethovenin teoksista tuntuivat Francis'sta, kun niitä näin soitettiin, hartauden huokauksilta, lemmityn hänen tiellensä valamalta siunaukselta, aivan kuin jaloutta ja hellyyttä uhkuva olento olisi laskenut kätensä hänen päälleensä. Mutta hänen nykyisessä tilassaan tuo soitannon tenhovoima ei pystynyt häntä rauhoittamaan, vaan päinvastoin yhä enemmän lisäsi hänen levottomuuttaan. Hän oli ottanut suuren Serra di Falcon, Sisilian maisemakuvia sisältävän kuuluisan kirjan ja selaili sitä näennäisellä tarkkaavaisuudella, jonka täytyi tuntua sitä luonnottomammalta, kun rouva Scilly ja Henriette vähintään kymmenen kertaa olivat hänelle näitä kuvia näyttäneet. Tämä asento ainakin salli hänen jälleen vajota ajatuksiinsa, jotka hänen oli täytyntä keskeyttää, vastataksensa rouva Scilly'n ja Henrietten kysymyksiin ja koettaessaan toisaalle kääntää heidän huolestuneen huomionsa. Hänen päivällispöydässä äkkiä heränneet tunnustustuumansa palasivat hänelle mieleen, ja hänen katseensa siirtyivät kirjan lehdistä kreivittäreen, joka oli ottanut jatkaakseen tyttärensä aloittamaa ompelutyötä. Francis tutki kauan noita laihuneita, ikäänkuin kuluneita kasvoja, joiden jaloutta eivät kärsimykset eivätkä taudit olleet vähentäneet. Niinkuin jokainen, joka on aikeessa ryhtyä vaikeaan keskusteluun, Francis'kin koki jo edeltäpäin syventyä kaikkiin sen yksityiskohtiin, jottei taitamattomasti lausuttu sana mitään pilaisi. Hän kuvaili mielessään tuota kahdenkesken-oloa tuon jaloluonteisen naisen kanssa ja näki kertomuksen vaikutuksen hänen herkkään omaantuntoonsa. Mitä hänelle tuon tunnustuksen kestäessä sanoisivatkaan nuo surunvoittoiset kasvot, joiden jokaisessa piirteessä ilmeni hurskaan kieltäymystä? Ja varsinkin nuo siniset silmät, jotka väriltänsä muistuttivat Henrietten silmiä ja ilmaisivat niin puhdasta, niin nuhteetonta hartautta, mitä ne hänelle sanoisivat? Hän kuuli lausuvansa kertomuksensa ensimmäiset sanat, jotka ilmoittivat hänen tuntevan tuon rouva Raffrayen, mistä edellisenä iltana oli ollut puhetta. Kuinka olivatkaan, hänen näin alkaessaan, nuo silmät kummastunutta hyväntahtoisuutta täynnä! Kuinka ne vähitellen synkkenivät, ihmettelivät, surkuttelivat, kun hän asiansa tärkeyttä esitteli, yksityiskohtia luetteli. Eihän hänen tunnustuksensa kreivittären ankaran omantunnon tuomitsemana muuta sisältänyt kuin inhottavaa avioliiton rikkomista. Silloin hän koetti puolustautua. Hän puhui rakkautensa vilpittömyydestä. Hän selitti tälle naiselle, joka ei elämästä muuta tuntenut kuin velvollisuuden vaatimuksia, millä vastustamattomalla tenhovoimalla intohimoinen rakkaus nuorisoa houkuttelee. Tietysti tämä hänen kertomuksensa ensimmäinen osa olisi hänelle sanomattoman vaikea esittää, mutta varmaankin rouva Scilly'n mieli sulaisi, varsinkin hänen kuullessaan millä kidutuksella Francis oli saanut tämän rikoksensa sovittaa. Hän koetti häntä tutustuttaa mustasukkaisuuden mielettömiin tuskiin. Hän saneli hänelle seikkaperäisesti kärsimyksensä historiaa, johti hänet askel askeleelta tuota ristintietä, jota hän itse yhä uudelleen, vieläpä eilisiltanakin, oli muistoissansa vaeltanut, aina sen päätekohtaan saakka. Hän selitti hänelle, kuinka häntä oli petetty melkeinpä hänen silmiensä edessä, kuvasi epätoivonsa, kun hän näki vaunuista laskeutuvan ja kilpailijansa ovesta katoavan tuon solakan, hunnun peittämän naisen, jonka hän oli arvannut Paulineksi. Hän kertoi, salaamatta mitään armottomasta kohtelustaan, kuinka hän oli törkeästi väliä rikkonut ja kuinka hän sitten, tehdäksensä tämän välirikon pysyväiseksi, oli niin kauan oleskellut kaukana Parisista, harhaillut muukalaisena vierailta mailla. Eiväthän Henrietten äidin jalot kasvot ja syvät silmät voisi olla hänen kurjuuttansa säälimättä. Hänen surkean kertomuksensa toinen osa oli siis arkaluontoinen, mutta mahdollinen esittää. — Piti siirtyä kolmanteen, kertomaan mitä hänen palattuaan tapahtui. Hän kuvasi keskustelunsa rouva de Sermoisin kanssa, ja kuinka hänelle kerrottiin lapsen syntymisestä. Silloin rouva Scilly'n, nuhteettoman kristityn, silmät kohosivat häneen. Mikä niissä kuvastui? Ja tuo ankarapiirteinen suu, minkä kysymyksen se oli hänelle tekävä? Olihan se niin monta kertaa hänen kuultensa, vieläpä tänä iltanakin, hänelle puhunut noista pienistä raukoista, joille emme koskaan voi täydelleen velkaamme maksaa, koska he eivät ole elämän lahjaa pyytäneet. Hän kuuli kysymyksen: "Kenenkä näköinen tuo lapsi on?" Ja hän vastasi: "En ole häntä koskaan nähnyt." Kreivittären silmät sattuivat uudestaan häneen. Minkälaisina? Kuinka kestää sitä katsetta? Ei, tuo sielu, joka uhkui kristillistä rakkautta, ei voinut koskaan hänen kohtalonsa kovuutta sääliä, koska se ei muuta ollut kuin täysin ansaittu rangaistus. Näin oli tuo äiti, joka oli aina elänyt ainoastaan lastansa varten, hänelle

sanova: "Vaikka teillä olisi kuinka vähän aihetta uskoa tuota lapsi parkaa omaksenne, teillä olisi ollut velvollisuuksia häntä kohtaan." Kuinka selittää naiselle, sellaiselle kuin rouva Scilly, että syynä siihen ehdottomaan äänettömyyteen, johon hän oli sulkeutunut, oli ollut juuri hänen valtava rakkautensa. Jos hän ei olisi niin suuresti rakastanut Paulinea, hänen kärsimisensä olisi tietysti ollut vähemmän kipeä ja hänen haavansa olisivat kasvaneet umpeen eivätkä olisi häntä estäneet lähestymästä Paulinea. "Mutta", jatkoi hänen tuomarinsa, "jos äiti olisi kuollut, olisitko silloin jättänyt tuon pienokaisen, oman lapsenne kenties, kelle tahansa, oman onnensa nojaan?..." Hän vastasi: "Eihän se ole minun lapseni..." Ja tuo jalo nainen lausuisi hänelle kenties tuon kamalan vastauksen: "Jospa kuitenkin...", niinkuin hän itsekin oli niin monta kertaa sanonut peläten kohdata tuota elävää arvoitusta. "Oletteko edes koskaan tiedustellut", kuului rouva Scilly jatkavan, "kuinka rouva Raffraye vapautensa käytti? Ihmisluonto ei voi niin täydellisesti muuttua, ja mitä me olemme hänestä kuulleet kerrottavan tänään, ei ole kunniantoman naisen tapaista..." Oliko hänen silloin väitettävä vastaan? Oliko hänen tälle vilpittömälle naiselle puhuminen tuosta kamalasta tekopyhydestä, jota hän oli luullut arvaavansa vanhan, kunniallisen näköisen palvelijattaren valheellisesta kertomuksesta? Ja oliko hänellä todisteita tästä tekopyhydestä? — "Ei, tuo keskustelu on liian tuskallinen...", päätti hän, kun ilta oli lopussa ja Henrietten soittamat, valittavat ja kaihomieliset sävelet, jotka olivat säestäneet tuota outoa, mielikuvituksen luomaa sananvaihtoa, vähitellen vaikenivat. Francis olisi voinut väittää todellakin kuulleen muutamia rouva Scilly'n muka lausumista sanoista, niin valtavana oli tuo mielikuvitus hänessä esiintynyt. "Liian tuskallinen", jatkoi hän aivan ääneen, kun vihdoin oli yksin huoneessaan. Sinne palattuaan hän muisti yöllä kirjoittamansa kirjeen ja ajatteli: "Mielelöntähän olisi sellaisiin selkkauksiin antautua, kun ei vielä tiedä, eikö niitä voisikin välttää. Täytyy palata todellisuuteen. Ensiksikin, rouva Raffraye ei ole minulle vastannut. Se seikka on kieltämätön. Miksikä ei?..." Ajatus, joka jo joskus ennenkin oli johtunut hänen mieleensä, palasi uudelleen: "Jospa hän sittenkin vain sattumalta on tullut tänne ja kenties hän hyvinkin pelkää joutua minun kanssani uusiin tekemisiin yhtä paljon kuin minä pelkään joutua hänen kanssansa tekemisiin. Ehkäpä tämä äänettömyys merkitseekin sitä, ettemme enää toisiamme tunne. Jos niin olisi, niin eihän minun enää tarvitsisi puhua rouva Scilly'lle?... Jospa niin olisi..." Ja äkkiä hänen toivonsa kävi niin hartaaksi, että se ikäänkuin kasvoi varmuudeksi hänen mielessään. "Hänen palvelijansa häntä kiittävät; mitä se todistaa? Että hän on ollut tarpeeksi viekas teeskentelemään syvää surua tuon inhottavan Raffrayen kuoltua. Mutta tästä teeskentelystä edellyttämäni salavehkeen sepittämiseen on kumminkin pitkä matka. Ei, hän ei varmaankaan enää tahdo minua tuntea eikä senvuoksi tahdo tutustua rouva Scilly'hin eikä Henrietteenkään, joiden seurassa hän ei voisi olla näkemättä minua. Ja sitäpaitsi, missä esitteleminen tapahtuisi? Henriette ja hänen äitinsä syövät omassa huoneessaan. Rouva Raffraye, joka todellakin mahtaa olla kipeä, koska hänet on näin kauas lähetetty, nauttii luultavasti ateriansa kotonaan. Edelliset eivät käy koskaan lukusalissa, tuskin Paulinekaan. Kaupungissa meillä ei ole yhtään tuttavaa. Ainoa paikka, missä tuo tutustuminen siis voisi tapahtua, on koridori tai porraskäytävä. Turhaa pelkoa siis, tai ainakin liian aikaista; parempi kaikissa tapauksissa odottaa."

* * * * *

Hän koetti täten rauhoittua ja luulipa vihdoin todellakin uskovansa mitä itselleen uskotteli. Mutta tuskin oli vuorokauttakaan kulunut, kun hän jo huomasi, minkä verran hän oli pettynyt. Oi, nuo kohtaukset koridoreissa ja porraskäytävissä, jotka hotellin laajuudesta huolimatta olivat mahdolliset, luultavat, jopa välttämättömätkin, ja jotka hän oli melkein vaarattomiksi arvostellut, niissähän juuri vaara piilikin, sehän oli selvä. Näytti kyllä siltä, kuin rouva Raffraye toistaiseksi olisi lujasti päättänyt supistaa tuollaisiin satunnaisiin yhtymyksiin kaikki tutustumismahdollisuudet, joita odottamaton ja pelottava läheisyys tarjosi. Ei siinä kyllin, ettei hän tämän vuorokauden kuluessa ollut vastannut Francis'n kirjeeseen, hänen palvelijattarensakaan eivät enää syöneet samaan aikaan eivätkä samassa pöydässä kuin muut palvelijat. Tuo pieni seikka, joka ei itsessään paljoakaan merkinnyt, kasvoi Francis'n silmissä erinomaisen tärkeäksi. Eikö se todistanut, että heidän rouvallensa oli kerrottu palvelijattarien keskisistä puheista ja ettei tämä suonut mitään yhteyttä, ei palvelijainkaan puolelta, oman, kolmannessa kerroksessa sijaitsevan asuntonsa ja toisen kerroksen kreivittären perheeseen kuuluvien asukkaiden välillä. Kaikki siis nähtävästi järjestyi nuoren miehen mieltä myöten. Hänen kihlattunsaakin levottomuus, joka oli herännyt Francis'n tuona rauhattomana iltana varomattomasti osoittaman mielenliikutuksen johdosta ja joka olisi voinut päättyä mitä tuskastuttavimpaan tutkintoon, oli heti haihtunut. Siihen ei paljoa tarvittu. Sana, katse, kädenpuristus, kun Francis oli sattunut tapaamaan hänet yksin salissa yhdeksättä käydessä aamusella, jolloin katettu teepöytä jo heitä odotti, oli riittänyt lempeätä lasta rauhoittamaan. Luonnottomin asema, johon hän koskaan olisi voinut ajatella joutuvansa, tuntui siis selviävän mitään seurauksia tuottamatta, ja hänen olisi niin muodoin pian pitänyt palata onnensa päihin saavutettuun tasapainoonsa. Mutta niin ei käynyt. Jo heti aamusella, hänen vain astuessaan nuo neljäkymmentä askelta omasta huoneestaan rouva Scilly'n salooniin, hän ymmärsi, missä määrin hänen entinen rakastajattarensa vielä kykeni hänen rauhaansa häiritsemään, toimimattakin, paljaalla läsnäolollaan. Syövyttänevätkö muutamat liian kauan kestäneet surut hermoihimme tai aivoihimme todellisen vamman, joka umpeen kasvettuansakin jättää samanlaisen hellän arven kuin liian hitaasti parantuneet haavat? Siitäkö Francis'n hermostunut mielentila johtui, vai

olivatto sen syyt paremminkin haettavat siitä seikasta, ettei hän voinut ajatella Paulinea ajattelematta heti erästä toistakin? Hän oli hetkeksi pysähtynyt katsellakseen käytävän portaita, jotka bamburuokojen ja muiden ulkomaisten kasvien koristamina kohosivat ylikertaan, ja tuossa tuokiassa eräs ajatus oli salamana iskenyt hänen mieleensä: "Jos näkisin heidät nyt tuossa, portaita laskeutumassa." Ja mielikuvituksessaan hän näki kaksi naista. Toinen — hän tunsi hänet jo ensi silmäykseltä — oli menneiden aikojen Pauline, Pauline eron hetkeltä, kalpeudessaan ja heikkoudessaankin niin voittamattoman nuori ja kaunis, mutta nyt elämän koskettamana, rasittamana, uuvuttamana, murjomana. Ja hän talutti kädestä pientä tytärtään. Mimmoiset olivat hänen silmänsä ja hänen kasvojensa piirteet, tuon lapsen, josta hän ei muuta tiennyt kuin että hän eli ja hengitti, että hän oli edellisenä päivänä laskenut jalkansa tämän jokapäiväisen käytävän marmoriportaita peittävälle punaiselle matolle ja että hänen tuntemattomat kasvonsa olivat hetken ajan vilahtaneet noiden lehtien kehyksessä? Tuo ajatus oli tuntunut kouristavan hänen sydäntänsä ja oli herättänyt hänessä niin oudon tuskan, että hän oli kiireesti paennut rouva Scilly'n ovea kohti. Kun hän siitä palatessaan kymmenen aikaan joutui samaan paikkaan ja näki edessään saman käytävän ja samat portaat, hän joutui uudelleen saman ajatuksen ja saman tuskallisen vaikutuksen valtaan, ja niin kävi puolenpäivän aikaankin. Ja yhä valtavampana sama mielenahdistus hänessä esiintyi, kun hän kulki siitä kreivittären ja Henrietten kanssa, heitä seurataksensa heidän tavalliselle kävelymatkalleen. Kuinka Henriette oli viehättävä sillä hetkellä valkoverisessä kauneudessaan, onnensa kirkastamana, ilonsa innostuttamana, ja kuinka hänen siniset silmänsä olivat luottamusta ja selkeyttä täynnä, kun hänen katseensa kohtasi lemmityn katseen! Kuinka vienosti hänen ihonsa raitis puna hohti ruukkukasvien keskellä! Ja kuinka Francis häntä rakasti, kuinka palavasti rakasti! — Ja pakottautuen hymyilemään silläkin hetkellä, jolloin tuo kammottava kohtaamispelko sai hänen sydämensä niin tuskallisesti vavahtamaan, Francis antoi lemmitylleen rakkauden osoitteen, josta tällä ei ollut vähintäkään aavistusta.

Mutta jos Francis'n onnistuikin hallita kasvojensa ilmettä, hillitä silmänsä katsetta, pakottaa huulensa hymyilemään ja peittää tuskansa hilpeyden tai välinpitämättömyyden naamarilla, niin ei ollut sillä tuo ajatus voitettu, tuo yhtämittäinen, aina samalla tavalla kouristava ajatus: "Jos kohtaan *heidät*..." Hän ymmärsi vihdoinkin, ettei rouva Raffrayen tarvinnut häntä vainota, ei virittää hänelle ansojansa eikä tungetella rouva Scilly'n ja Henrietten ystävytyteen viedäkseen kumminkin kokonaan hänen rauhansa, synkistääkseen hänen ja Henrietten "yhtämittäisen poudan", joksi Henriette leikillään heidän onneansa sanoi. Siinä oli tarpeeksi, että hän tiesi Paulinen olevan saman katon alla kuin hän, tiesi että hän voisi, niin, että hänen välttämättömästi täytyisi joskus hänet kohdata. Ja kun hän taas oli palannut huoneeseensa vietettyänsä iltansa Henrietten ja hänen äitinsä seurassa, tällä kertaa kumminkin onnistuen tekeytymään rauhalliseksi — kuinka nousikaan hänen sydämensä rakkaus noita valheita vastaan; hänen täytyi tunnustaa itselleen, ettei hän enää voinut eikä enää koskaan voisikaan itsestään löytää sitä ehdottoman onnen tunnetta, joka oli ollut hänen omanansa vielä muutamia päiviä sitten, hänen astellessaan kirkkaana aamuna Henrietten kanssa Villa Tascan lumottuja käytäviä. Hän käveli edestakaisin huoneessaan yhä levottomampana tämän vakaumuksen johdosta. Ja rakastihan hän kuitenkin Henrietteä samalla palavalla rakkaudella. Eihän hänen enää tarvinnut pelätä, että Pauline hänen onneansa väijyi. Eihän tämä viimeksimainittu tuntunut hänessä herättävän noita salaisia sydämen polttoja, jotka joskus uuden rakkautemme onnea häiritsevät entisiä hellyyden tunteita muistellamme, todistaen, ettemme voi koskaan täydellisesti lakata rakastamasta sitä, jota kerran olemme todellakin rakastaneet. Ei, nuo levottomuuden vaikuttimet eivät häntä nyt hätyyttäneet, ja sittenkin selittämätön tuska ahdisti hänen sydäntänsä. Tutkiessaan sen syitä hän huomasi sen johtuvan siitä tympäisevästä vaikutuksesta, jonka rouva Scilly'n tarkoituksesta kertomat huhut Paulinen elämästä maalla olivat häneen tehneet. Turhaan hän ne itselleen valheeksi väitti. Jos hänelle olisi todistettu, että niissä oli perää, niin ne olisivat hänessä aiheuttaneet sellaisen tunnonvaivojen purkauksen, ettei hän uskaltanut sitä ajatellakaan. Ja sen lisäksi ne olisivat vaikeuttaneet toisen levottomuudenaiheen kumoamista, tuon kammottavan mahdollisuuden, joka tietysti oli vain yksi kahtakymmentä, sataa, tuhatta vastaan, mutta sittenkin mahdollisuus, että rouva Raffrayen tytär oli hänenkin lapsensa. Tuo hirvittävä mahdollisuus oli aina palannut hänelle mieleen. Se oli häntä vaivannut, kiusannut. Hän oli koettanut riistäytyä siitä irti... Eilenkin vielä ja toissa päivänä, hetkinä, jotka olivat lähinnä seuranneet tietoa Paulinen täälläolosta, hän oli epäröinyt; hän ei ollut vielä ymmärtänyt, että kaikkien noiden mielettömien pelkojen alla piilevä kauhu, draaman todellinen ponsi, oli juuri siinä tiedossa, että hänen täytyi kohdata tuo lapsi, jota hän aina oli paennut. Ja tästä tiedosta johtuvan odotuksen tulisissa tuskissa kävi hänen uuden rakkautensa siunattu tenhovoima tehottomaksi.

IV.

Mihin helvettiin rakkauden virvatulien tavoittelemisen meidät johtaa! Mihin kirottuun sokkeloon valheellisen onnen viehätyks! Nuorukaista se houkuttelee sillä iällä, jolloin hän tekee pahimmatkin virheensä lapsellisessa tietämättömyydessä ja jolloin hän, elämän ylpeydestä uhkuvana, uneksii erikoisia nautintoja, etuoikeutetun iloja ja suruja. Kolmeenkymmeneen päästyänsä hän jo noita valheita kiihkeästi vihaa, koska totuus silloin on hänen ihanteekseen kohonnut. Silloin hänen unelmansa tavoittelevat yksinkertaisen onnen paratiisia. Hän tietää, että onnen ainoana ehtona on toisen vilpittön, ehdoton antautuminen toiselle, koko olemuksen täydellinen luovuttaminen, salaperäisimpienkin ajatuksien, vähimpienkin oikkujen ja tunnevivahduksien paljastaminen tuolle ainoalle, sulkeutuminen häneen, niinkuin joki kaikkine vesineen meren helmaan sulkeutuu. Hän tietää sen, mutta liian myöhään. Hän käsittää sen järjellensä, tuon yksinkertaisen ja täydellisen tunteen. Mutta voi! sitä nauttiakseen hänen pitäisi uudestaan muuttua lapseksi, kahdenkolmatta ikäiseksi nuorukaiseksi, joka kahdeksantoistavuotiasta tyttöstä rakastaa ja hänen kanssansa avioliittoon astuu, niin että he kumpikin voisivat toisilleen täysin käsin tuhlata yhtäläistä sielun virkeyttä, tarjota toisilleen sydämen, joka ei ole koskaan toisen lemмен hurmauksesta sykkinyt, suun, joka ei ole valheisiin tottunut, tunteita, jotka eivät ole intohimojen tulesa palaneet. Kuinka moni meistä on tunteiden heräämisaikana halveksinut noita muka liian halpoja nautintoja, joita tuo suuri rakkaus tarjoaa! Kuinka moni on tahtonut poimia kirotun puun hedelmiä, nauttia hyvän ja pahan tiedon aarteita! Ja kumminkin he juuri noita halpoja nautintoja jälleen tavoittelevat, kun he, himoten siveyttä, vilpittömyyttä ja keväistä viattomuutta, avioliitolta pyytävät mitä intohimot ovat heiltä kieltäneet. Toiset suorittavat verratonta helposti tuon käännöksensä oikealle tielle. Niin eivät toiset. Nämä viimeksimainitut ovat ikäänkuin joutuneet entisten rikoksiensa vangeiksi, ja heiltä ankaran koston henki tuntuu kieltävän sen onnen, minkä se suopi halvimmalle, jokapäiväisimmällekin eläjälle. Kuinka Francis oli tuntenut tuon kunniallisen rakkauden arvon ihanan idyllinsä nopeasti kuluneiden kuukausien kestäessä! Ja vielä kirkkaampana se hänelle kuului nyt, kun hän varovaisuudesta, heikkoudesta, häpeän tunteesta, peläten suoran tunnustuksen seurauksia, jälleen oli poikennut valheiden teille. Lemmitylleen hän valehteli, rauhallisuutta ja hilpeyttä teeskennellessään, ja tähän oli suorastaan rakkauden pyhyden herjaamista. Kun hän saattoi kantaa povessaan sellaisen tuskan, siitä puhumatta, niin hän samalla rikkoi sen tunteellisuuteen perustuvan sopimuksen, jonka englantilaiset, totuuden intoilijat, ovat vihkimäkaavaansa panneet, tahtoen siten laskea sen avio-onnen perustaksi: *for better, for worse*, — myötä- ja vastoinkäymisessä. Itselleen hän valehteli! Sillä kun hän ei voinut yksinkertaista ja ratkaisevaa päätöstä tehdä, hän ei myöskään enää voinut varmuudella vastata tunteittensa kestävydestä. Kun hän näin edeltäpäin ajatuksissaan suostui Pauline Raffrayen tyttärtä tapaamaan, hän antautui alttiiksi tuntemattomille mielenliikutuksille, joita hänen velvollisuutensa käski välttämään. Eikö hän ollut sinä päivänä, jolloin hän sitoutui Henriette Scilly'hin, samalla sitoutunut luopumaan tinkimättä, lopullisesti entisyydestään. Uudestaan elvyttää tuo entisyys, vaikkapa tässäkin tuskallisessa muodossa, ilmoittamatta sitä kihlatulleen, tai jos ei hänelle, niin hänen äidilleen, se oli petos, joka ei mistään viisastelusta parantunut. Sitäpaitsi nuo uudet tapahtumat, joita kohti hän tunsii vierivänsä sellaisen omituisen pelon- ja katumuksensekaisen tunteen vallassa, eivät antaneet hänelle aikaa syventyä loppumattomiin, seikkaperäisiin arveluihinsa. Niiden kulku oli liian nopea. Ennenkuin hän taisi arvatakaan, ne vetivät hänet tärisyttävien mielenliikutuksien kiehuvaan pyörteeseen. Niiden alku oli mitä luonnollisin sattuma. Ja kuitenkin ei Francis tullut sitä mahdollisuutta ajatelleeksi noina loppumattomina tunteina, jolloin hän oli yhtämittaa itseltään kysynyt, kuinka hän, olipa sitten yksin tai Henrietten ja hänen äitinsä seurassa, kestäisi yhtymistä Paulinen ja hänen tyttärensä kanssa. Hän ei arvannut ottaa tuota kolmatta hypoteesia lukuun, sitä nimittäin, että Henriette ja kreivitär voisivat lähestyä lasta ilman häntä, ennen häntä, että he mielyisivät siihen, sekä että ensimmäinen pätevä tieto tuon lapsen hämärästä syntyperästä saapuisi hänelle sen äänen kantamana, joka oli hänen sydämellensä onnen häiritsemätöntä rauhaa julistanut. Kuinka tuo nuoren tytön hillitty, ujo ja vienosti sointuva ääni oli hänelle rakas, ja minkä tuskan sanoman se hänelle toi!

* * * * *

Kaksi vuorokautta oli tuskin ennättänyt kulua siitä hetkestä, jolloin kiusaantunut nuori mies oli päässyt levottomuutensa todellisesta syystä selville, kun hän katuen huomasi, että hänen pelkoonsa Paulinen tyttären tapaamisesta alkoi sekoittua sairaloinen uteliaisuus, salainen kaiho, melkeinpä vaativa tarve... Nuo kaksi päivää ja nuo kaksi iltaa olivat kuluneet tavan mukaan kodin leppeässä rauhassa, ainakin ulkoapäin katsottuna, sillä Francis ei ollut kertaakaan olennossaan ilmaissut huolestunutta mielialaansa. Mutta mihin oli joutunut tuo sydämen suoruus, tuo keskinäisen luottamuksen sopimus, tuo kihlausliiton onni ja vilpittömyys, josta hän oli niin ylpeä ollut!

Taas oli uusi päivä noussut ja yhtä sinisenä, yhtä läpikuultavana kaareutui Sisilian taivas. Elämä kulkee kulkuaan, meidän sisällisistä taisteluistamme huolimatta, ja taivuttaa meitä jokapäiväisen elämän vaatimuksia täyttämään. Niin oli Francis'nkin täytynyt käydä pankkiirinsa luona kuittaamassa eräs maksuosoitus. Hän oli mennyt sinne yksin, ja tuo tuskin tuntiakaan kestänyt yksinäisyys oli tuntunut hänestä helpotukselta. Sellaisen tuhotyön oli teeskentelemispakko, jonka alaiseksi Francis oli vapaaehtoisesti antautunut, saanut hänen rakkaudessansa aikaan. Kuinka tuo valehteleminen jo hänen mieltänsä painoi ja kuinka hän katui, ettei ollut pysynyt ensimmäisessä aikeessaan! Jos hän olisi puhunut,

niin rouva Scilly, jonka hän tiesi päättäväiseksi luonteeksi, olisi kenties suostunut lähtemään johonkin toiseen talvenviettokaupunkiin tai pitemmälle, viikkojakin kestäväälle matkalle, ja olisi siten pakottanut hänet riistäytymään irti tuosta luulotaudista, joka yhä kiihtyi yhtämittaisen teeskentelemispakon johdosta ja joka tälläkin hetkellä häntä niin suuresti vaivasi. Mennäksensä tuohon pankkiin ja sieltä palataksensa hänen oli pitänyt osaksi kulkea samaa tietä kuin sinäkin aamuna, jolloin hän oli yksin palannut ihanalta kävelyretkeltään Villa Tascan puutarhasta. Kuinka suuresti tämä aamu erosi silloisesta aamuhetkestä! Mikä huumaava autuus silloin, kun hän ei tietänyt odottaa tuota naista, joka, oltuansa hänen ensimmäisen nuoruutensa pahana hengettärenä, nyt oli äkkiä ottanut myrkyttääkseen hänen toisenkin keväensä onnen. Hänen ympärillensä leveni maisema yhtä lumoavan kauniina. Samat siniset, heikosti vaahtoilevat aallot vyöryivät särkyäkseen rantakadun kivimuuria vasten, keinuttaen harjallansa valkoisia purjeita ja valkoisia kalalokkeja. Yhtä ylpeinä kohosivat palatsiryhmät kuninkaallisine terasseineen. Sama mastometsä satamissa ja tuolla etäällä sama jalopiirteinen vuori, jonka punertava kannustin suojasi lahtea, ja samat vihannat palmupuut samoilla päivänpaisteisilla rinteillä. Samojen ahtaiden katujen auringon lämmittämällä ja kirkastamalla kivityksellä samat pienet hevoset ja pienet aasit kaiuttelivat kavionkapsettaan, samojen, punaisiksi maalattujen vankkurien eteen valjastettuina ja samojen arabialaiskasvoisten, samettisilmäisten ja ruskeaihoisten talonpoikien ajamina. Ja hän itse, kuinka suuresti hän oli muuttunut niin vähässä ajassa. Tarkastaessaan sitä hävityksen työtä, minkä valheen ja hellittämättömän mielikuvan painajainen oli hänen nykyisessä onnessaan aikaansaanut, hän oli tuntenut todellista inhoa itseänsä kohtaan. Mutta mitä sille enää taisi? Nyt oli myöhäistä tunnustaa rouva Scilly'lle. Francis olisi kuollut häpeästä, jos hänen olisi pitänyt ilmaista entisten rikoksiensa lisäksi viime aikojen valheellinen vaitiolonsa. Ja sitten, eihän hän voinut tietää mitään tunteistansa pientä tyttöä kohtaan, kun hän ei ollut vielä lasta nähnyt ja tuo tulikoe siis vielä oli kestävä. Olihan vielä se toivo jäljellä, että lapsi kasvoiltaan muistuttaisi esimerkiksi tuota ennen niin suuresti vihattua François Vernantes'ia. Vanhurskas Jumala, kuinka rauhallisesti hän nukkuisi seuraavana yönä, jos hänellä olisi se todistus, ettei hän ollut erehtynyt Paulinea tuomitessaan ja ettei lapsella ollut pisaraakaan hänen vertansa suonissaan! Ovathan usein lapsen piirteet isältä perittyjä. Hänen kulkiessaan pitkin katukäytäviä ja jotenkin kauan odottaessaan pankkitoimistossa tuo mahdollisuus, jolla oli valta heti hänet pelastaa kiduttavasta tuskasta, viihdytteli hänen mieltään. Hän muisti tunteneensa muutaman pienen tytön, avioliitossaan uskottoman äidin synnyttämän, joka kasvoiltaan, ruumiinsa rakenteelta, hiuksiensa ja silmiensä väriltä täydellisesti muistutti todellista isäänsä. Kumminkin hänellä oli uskallusta tunnustaa itselleen, että sellaiset täydelliset yhtäläisyydet ovat harvinaisia. Tuon saman perinnöllisyyden oikut asettavat meille usein salaperäisiä ja selittämättömiä problemeja, jotka vain yhä enemmän terottavat epäilystämme. Äiti yksin voi ehdottomalla, voittamattomalla varmuudella tietää tyttärensä tai poikansa omakseen. Lapsi on hänestä syntynyt. Se on luuta hänen luustaan, verta hänen verestään. Hän hyväilee sitä, hän painaa sen rintaansa vastaan, onnellisena tuossa tiedossaan, joka on sydämellemme niin tuiki tärkeä, että se uskonnonkin mukaan on taivaallisen autuuden ensimmäisenä ja iankaikkisena ehtona. Eivätkö viimeisen tuomion hetkenä kaikkien sydämen salaisuudet joudu ilmi? Francis muisti Henrietten heidän kerran keskustellessaan ilmaisseen, kuinka innokkaasti hän tuota uskonto-opin kohtaa ihaili. Onni oli häntä muka niin suuresti suosinut, että hän uskalsi kuulemaa ajatella vähääkään pelkäämättä, kun se sitävastoin — sen hän oli lisännyt sääliväisyyden ilme kasvoillaan — mahtoi tuntua hirvittävältä niille, jotka eivät voineet, niinkuin hän, täydellisesti luottaa rakastamiensa sydämiin... Tavallisesti nuori mies ihastuksella mielessään toisti tuollaisia lemmittynsä lauselmia, jotka antoivat hänelle yhä enemmän ihailun aihetta. Mutta näiden sanojen muisto tänä tuskan aamuna, keskellä tätä luonnon ihanuutta, oli hänen sydäntänsä verille raadellut, ja tuohon veriseen sydämeen sattuiivat, hänen palattuaan hotellin saliin, hänen kihlattunsa sanat, päättäen hänen katkerat mietteensä sanomattoman kauhun kuohuntaan.

— "Te tapaatte meidät hiukan liikutettuina", sanoi rouva Scilly tervehdittyänsä, "Henrietten varsinkin... Olemme sattuneet näkemään erään pienen kohtauksen, niin mieltä liikuttavan..."

— "Olette siis käynyt ulkona?" vastasi Francis, kääntyen Henrietten ja koettaen panna ääneensä hellästi ja iloisesti nuhtelevan soinnun. — "Oliko sekin nyt järkevää, kun pelkäsitte päänkivistystä?... Heti kun minä vain en ole läsnä..."

— "Elkähän nyt minua toruko", keskeytti nuori tyttö veitikkamaisesti. "Äiti oli kirjoittanut niin kauan, ja te ette palannut. Minä tunsin voivani paremmin. Menimme hiukan ilmaa nauttimaan hotellin puutarhaan... Tiedättekös, luulenpa että olemme suotta panetelleet tätä puutarhaa..."

— "Tennispeli pilaa sen minulta", vastasi nuori mies, "ja englantilainen kappeli ja nuo neidet, jotka yhä siinä maalaavat eucalyptusryhmiään ja bambutöyhtöjään ja palmukäytäviään ja *tempietto'aan* [pieni temppele], joka on mukailtu kreikkalaisten mukaan niinkuin hanhipelikin."

— "Mutta tänäpä päivänä juuri", jatkoi Henriette, "siinä ei sattunutkaan olemaan ketään, paitsi yhdellä penkillä, tiedättehän, sillä, joka on perimäisessä nurkassa, kasvihuoneen vieressä, pieni tyttö hoitajansa kanssa... Muistan ettette pidä tuosta enkelin nimityksestä, jota kaikki äidit lapsilleen

tuhlaavat... Mutta minulla ei ole muuta niin herttaiselle ja hennolle lapselle... Yhdeksän vuotias kenties, tai kymmenen, ja pitkät vaaleat kiharat, tuota paikoin punertavalle hohtavaa vaaleutta, jota vihamiehenne englantilaiset sanovat *auburn'iksi*. Hiuksista hänet tunsin siksi pieneksi tytöksi, jonka toissa päivänä näin tässä samassa puutarhassa... Muistattehan, että luulin häntä sen sairaan rouvan tyttäreksi, joka häntä silloin talutti, ja tuota rouvaa taas uudeksi, yläpuolella meitä asuvaksi naapuriksemme. En tainnutkaan silloin erehtyä. Mutta tällä kertaa pääsin näkemään hänen kasvojansa. Ette voi arvata miten sievä hän oli, ja hento ja hieno ja soma, ja hänen silmänsä, suuret, avonaiset, sulavan ruskeat, ja hänen ihonsa, teidän ruusujen värinen..." Ja hän osoitti sormellaan Francis'n kädessä olevaa ruusuvihkoa, jonka vaalean punertavat ruusut terälehtiensä juurelta hiukan vivahtivat kellervälle. Francis oli, osaksi vanhan tapansa mukaan, mutta epäilemättä suurimmaksi osaksi varataksensa itselleen sopivan tervehdyslauseen, ostanut ne kukkasmyyjältä, joka torin nurkalla kauppaansa harjoitti. — "Mutta", jatkoi Henriette yhä vilkkaammin, "ymmärrättehän heti, mitä erityistä mielenkiintoa hän minussa herätti, kun kuulette, että hän ilmeisesti muistuttaa tuota sisarenne kuvaa kymmenvuotiaana, josta me kaikki niin paljon pidämme... Eikö totta, äiti?..."

— "Onhan siinä jotakin", sanoi rouva Scilly, "on todellakin... Mutta minä en ole niin innostunut yhtäläisyyksien etsimiseen kuin sinä, ja sitten tuollainen hento sulous on yhteinen kaikille liian heikkohermoisille ja liian herkkätunteisille lapsille"...

— "Ei, ei", sanoi Henriette, "ei se vain sitä ole... Tiedän varmaan, että Francis'kin heti huomaa tuon yhtäläisyyden, kun hän näkee lapsen... Onhan minulla siis täysi syy katsella häntä toisin silmin kuin muita pieniä tyttöjä, eikös ole? Mutta arvatkaapas, mitä hän puuhaili! Hän kantoi sylissään nukkea, joka oli melkein hänen kokoisensa, ja hän kääri sen peittoihin ja liinoihin viedäkseen sen kävelemään. Ja puheli sille kääriessään ja sopersi sille niin herttaisesti loppumattomia neuvoja. Hänen kävi niin sääliksi nukke parkaa, joka oli niin kipeä. Hän muistutti sille, että lääkärit olivat lähettäneet heidät Sisiliaan, jotta se paranisi, ja että Sisilia on hyvin kaukainen paikka, ja että siis piti hyväksyä käyttää tätä matkaa eikä asettua tuuleen eikä varsinkaan nukkua päivänpaisteessa. Hän torui sitä, kun se oli ollut liian myöhään ulkona ja sitten yskinyt koko yön, niin että Annetten oli täytynyt nousta. — Annette on hänen hoitajansa... — Sanalla sanoen, hän luki sille kaikki määräykset, melkeinpä oppisanoja käyttäen, joita hän epäilemättä oli kuullut lääkäreiden tekävän hänen äidilleen... Meidän, äidin ja minun, tuli enemmän kuin voin sanoakaan sääli tuota pienokaista, jonka leikissäkin sellaiset asiat kummittelivat ja joka suurta tyttöään — siksi hän nukkensa sanoi — hoiti niin intohimoisella rakkaudella... Olin niin liikuttuna, että olisin tahtonut puhua hänelle. Me lähestyimme hänen huomaamattansa, ja minä yritin sivellä hänen kullankarvaisia kiharoitansa. Silloin hän kääntyi kummastuen ja hänen silmissään välähti aran otuksen säikähtynyt katse. Kiivaasti hän puristi nukkeaan ja kätkeytyi vanhan hoitajansa hameihin. Tämä katsoi aivan hämmästyneenä lasta, joka meille osoitti sellaista vastenmielisyyttä. 'Hän on niin ujo', sanoi hän, ja sitten, kun yhä koetin lähestyä kysyen pienokaiselta hänen nimeänsä, hän jatkoi: 'No, vastaa nyt kiltisti: Adèle Raffraye'. Mutta kun lapsi yhä kätki silmänsä, niin hoitaja sanoi, osoittaen tyytymättömyytensä käyttämällä tuota persoonatonta muotoa, joka kansan kesken on tavallinen lapsista puhuttaessa ja jota meidänkin vanha Marguerite käyttä: 'Kas, kun ollaan niin vähän tottuneet ihmisiä näkemään, kun aina vaan on oltu maalla! Ollaanhan sitä kumminkin kilttiäkin, kun tahdotaan...' Ja minä, joka olen aina luullut voivani heti kesyttää kaikkia lapsia ja kaikkia koiria!" jatkoi Henriette nauraen. "Voitte arvata, että nolostuin tuollaisesta nöyryytyksestä. Ja pois meidän piti lähteä, saamatta uudelleen nähdä pikku Adèle'n kauniita suuttuneita silmiä..." Ja uudestaan heltyneellä äänellä nuori tyttö jatkoi: — "Eikö ole teidänkin mielestänne surkeata? Pieni tyttö, jonka nukke on sairastavinaan sitä tautia, joka on hänet itsensä tekävä äidittömäksi, huomenna kenties, tai viikon, tai muutamien kuukausien kuluttua..."

Henriette oli kertonut tuon lapsellisen kertomuksensa, osoittaen nähtävästi vilpitöntä mielenliikutusta. Hänen haaveilevaisuuteen taipuvainen luonteensa oli tuntenut, kenties itse luonut sen runouden, hän kun oli aina valmis jokapäiväisimmässäänkin kohtauksessa huomaamaan jonkun mieltäkiinnittävän tai liikuttavan näkökohdan. Se osoittaa taiteilijakykyä, tuo esitystaito, joka naisessa johtuu hänen sydämestään, niinkuin se kirjailijoissa tai taidemaalareissa johtuu aivoista. Ne, joilla on vaatimaton luonne, niinkuin Henrietten oli laita, salaavat tavallisesti ujoudesta nämä havaintonsa mitä huolellisimmin. Tämän arkuutensa takia Henriette oli ollut niin suuresti kiitollinen Francis'lle sentähden, ettei hän koskaan, niinkuin kreivitär joskus teki, nauranut noille pienille salaisuuksille, kun hän niitä hänelle uskoi. Ja hän oli liiaksi tottunut Francis'n ystävälliseen myötätuntoisuuteen, kummastuakseen tälläkään kertaa hänen nähtävästä liikutuksestaan tuota kertomusta kuullessaan. Ja Francis'n liikutus olikin todella niin suuri, ettei hän löytänyt muuta sanoakseen kuin: "Pieni raukka!... Pieni raukka!..."

— "Niin, eikö totta", jatkoi Henriette, "että se on sydäntäsärkevää?..."

— "On, sydäntäsärkevää", vastasi Francis, ja tuossa sanassa oli hänelle liiaksikin kauhea totuus. Kaikkien niiden mietteiden jälkeen, joita hän oli sydämessään hautonut ja aprikoinut tämän aamupäivän kuluessa, hän olisi jo hämmästynyt yksistään siitä tiedosta, että Henriette oli tuon lapsen tavannut.

Mutta kun sitten Henriette, kertoessaan tästä kohtauksesta, samalla sanoi lapsen ilmeisesti muistuttavan hänen sisarensa kuvaa, niin hän osui liian suoraan nuoren miehen sydämeen, ja hänen sanojensa kärki tunki liian syvään Francis'n olennon arimpiin. Puolihulluna levottomuudesta ja haluten intohimoisesti sisällisen rauhansa takaisin hän oli runsaan tunnin kestäessä koettanut mieltänsä viihdyttää perinnöllisyyden salaperäisiä ilmiantoja ajattelemalla. Hän oli koettanut rauhoittua sillä, että hän paransi oudosta mielenahdistuksestaan, jos lapsi häntä auttaisi, jos nimittäin sen kasvoissa tai ruumiinrakenteessa olisi jotakin, joka vähänkään muistuttaisi sitä miestä, jonka tähden hän oli äidin hyljännyt... Ja nyt hän oli saanut tietää, että noihin kasvoihin kyllä toiset kasvot olivat leimansa painaneet, että nuo silmät kyllä erään toisen silmiä muistuttivat, mutta nyt tässä ei ollut kysymys François Vernantes'ista eikä helpotuksen sanomasta. Voi, kuinka tuo tekohuolettomuus, jonka näyttelemiseen hän oli häpeäkseen koettanut luontoansa taivuttaa jo monta päivää, olisi ollut hänelle vaikea tämän jälkeen ja kuinka hän olisi nopeasti todellisen mielialansa ilmaissut, jos ei hänen onnekseen Henrietteä olisi vaivannut tuo alkava päänkivistys, jonka johdosta Francis oli häntä ystävällisesti nuhdellut hänen aamukävelystään! — Hänen onnekseenko, hänen, joka tavallisesti pelkäsi vähintäkin kalpeutta kihlattunsa kasvoilla, hänen pienintäkin yskänkohtaustansa tai väsymystänsä, pelkäsi niin, että luuli hulluksi tulevansa levottomuudesta? Häntä, niinkuin kaikkia niitä, joiden rakkaus on sattunut tuollaiseen liian hentoon olentoon, jonka luulisi taittuvan ensimmäisestä tuulenpuuskasta, oli aina suuresti vaivannut lemmityn nähtävä heikkous ja vastustusvoiman puute. Mutta tällä hetkellä Henrietten väsymys päästi hänet jälleen vapaaksi, ja hän tarvitsi yksinäisyyttä voidaksensa tarkalleen silmäillä oikeuilevan sattuman hänelle asettaman probleemin uutta ja outoa käännettä. Hänen päästyänsä huoneeseensa hänen tuskanpurkauksensa oli yhtä kiihkeä kuin sinä iltapäivänä, jolloin nyt kohonnut synkkä ja uhkaava pilvi ensimmäisen kerran oli näkynyt hänen kirkkaalla taivaanrannallansa. Sinä päivänä hänellä oli kumminkin riittänyt rohkeutta katselemaan lemmittynsä kuvaa. Toiseen kuvaan, sisaren kuvaan, hänen ajatuksensa ja hänen silmänsä nyt kiintyivät, mutta se ei pystynyt hänen mieltänsä rohkaisemaan; päinvastoin se vain yhä lisäsi sen hämmennystä ja alakuloisuutta. Tuo valokuva, johon Henriette oli niin jyrkän ja äkkiarvaamattoman viittauksen tehnyt, oli sangen kaukaisilta ajoilta. Jos rouva Archambault olisi elänyt, niin hän olisi nyt ollut neljäkymmenen ikäinen ja kuvassa hän oli tuskin kymmenvuotiaakaan. Se oli aikojen kuluessa haalistunut ja käynyt epäselväksi. Kasvojen ja käsien piirteet olivat kellastuneet ja paikoin kuluneet pois. Vaatteiden poimut olivat väriltään yhtä muuttuneen näköiset kuin kuosi oli vanhanaikuinen, osoittaen sitä aikaa, jolloin vannehametta käytettiin rumentamaan pienten tyttöjenkin vartaloa. Mitä muistoja se herättikään, tuo vanha, surkean näköinen esine, liikuttavia, surullisia, katkeria muistoja. Valokuvaajan ja paikkakunnan nimi muistuttivat häntä pitkästä, hiljaisesta, vanhempain ja Julien seurassa meren rannalla kuluneesta kesästä jossakin Bretagnen rannikkoseudussa, johon hän ei ollut sitten koskaan enää palannut. Se tuntui hänestä niin läheiseltä, tuo aika, ja kuinka kaukana se sittenkin oli, auttamattomasti hukassa menneisyyden hämärässä. Hän luuli vieläkin näkevänsä tuon sievän suuren siskonsa, silloisen toverinsa ja suojelijansa, joka hänestä näytti niin viisaalta ja varttuneelta leikkiessään hänen kanssansa kaikuvalla hiekkarannikolla kiltisti, hiljaisesti, vakavasti. Julie vihasi melua ja vallattomuutta, epäjärjestystä ja tuntemattomia kasvoja, ja hänen mielileikkinsä oli äitisillä-olo pikku veikkonsa kanssa, jota hän silloin kohteli samoin kuin Adèle Raffraye suurta nukkeaan. Kuinka se oli Julien tapaista, tuo sairaan nukan kääriminen ja laitteleminen samoin kuin tuo arka jäykistyminen vieraan hyväillessä. Jos Henrietten huomaama yhtäläisyys oli todellakin näkyvä pienokaisen kasvojen piirteissä eikä ainoastaan perustunut hänen hentouteensa, niin ei Francis'n tarvinnut kahta kertaa lasta nähdä sitä huomataksseen. Silmäyskin hänelle riittäisi, hetken välähdys. Olihan sisaren armas muisto tuolta kaukaiselta ajalta yhtä hyvin kuin kaikilta hänen myöhemmiltäkin kehitysasteiltaan niin syväle painunut Francis'n sydämeen. He olivat niin paljon toisistaan pitäneet. Miksikä Julie ei ollut tuossa häntä neuvomassa; hän olisi ollut avullisena vierittämässä pois tuota taakkaa, jonka Henrietten sanat olivat Francis'n sydämelle laskeneet, hänelle sanomassa, kun hän pienokaisen näkisi: "Meidän vertamme se on"... taikkapa: "Ei, hän ei missään suhteessa ole meidän heimolaisemme." Häntä hän uskoisi, sen sijasta että hänen nyt piti loppumattomasti kierrellä yksinäisen ja sanattoman epäilyksen kiroitussa kehässä, jos nimittäin tuo yhtäläisyys ei olisi liian ilmeisesti selvä kumotakseen kaiken epävarmuuden. Sellaisia yhtäläisyyksiä sattuu. Siihen päätökseen hän oli vielä tänäkin aamuna tullut... Ja siinä tapauksessa... Niin siinä tapauksessa?... Tiesikö hän, ja oliko hänen edes mahdollistakaan tietää, mitkä hänen tunteensa olisivat sellaisen tapauksen sattuessa, jota hän ei ollut koskaan tahtonut ajatellakaan. Hän oli niin varmasti luullut tietävänsä totuuden, Paulinen konnamainen kavaluus oli hänen silmissään niin eittämättömästi todistettu, ettei häntä käynyt muuten voittaminen kuin turvautumalla ehdottomaan eroon ja äänettömyyteen. Hän oli niin usein vakuuttanut itselleen, ettei tuo pieni tyttö ollut hänen lapsensa ja että, vaikkapa olisi ollutkin, varmuuden hankkiminen siinä suhteessa olisi mahdoton, kerrassaan mahdoton. Hän oli heitä kumpaakin paennut, äitiä ja lasta, paetaksensa samalla tuota hirvittävä epäilystä. Ja nyt tuo ainoa seikka, että lapsi oli saapuvilla, että tuon yhtäläisyyden välitön tutkiminen oli mahdollisuuden rajoissa, sai hänen täysin oikeutetun vihansa ja vakaantuneimman vakaumuksensa väistymään tiedonhalun vaativan tarpeen edestä. Tuo tieto, jota hän oli vuosikautia paennut, nyt hänen piti se saada heti, mihin hintaan tahansa, ja hänen toimintakuumeensa kävi niin valtavaksi, että hän jo kerran täydellä todella aikoi nousta kolmanteen

kerrokseen, astuakseen rouva Raffrayen huoneeseen ikäänkuin erehdyksestä, nähdäkseen heidät, hänet ja lapsen.

— "Hulluksi tulen...", ajatteli hän työntäen kuvan luotaan ja heittäytyen nojatuoliinsa, häpeän puna otsallaan, "kun sellaista ajattelen Paulinen loukkaavan äänettömyyden jälkeen ja varsinkin oman anteeksiantamattoman käytökseni jälkeen häntä kohtaan." — Oliko hänen sitä paitsi pakko turvautua romaanien ja draamojen menettelytapaan. Olihan niin yksinkertaista tehdä niinkuin Henriette ja rouva Scilly, pistäytyä puutarhaan yhdentoista tienoissa, Epäilemättä äiti, joka arvattavasti oli liian heikko mennänsä pitemmälle kävelymatkalle ennen aamiaista, pelkäsi lähettää pienokaista vanhan hoitajan kanssa eksymään vieraaseen kaupunkiin; mieluummin kai hän lähetti heidät aurinkoa nauttimaan suurten palmupuiden alle, joiden vihreät lehtitöyhdöt huojuivat melkein heidän ikkunainsa tasalla. Niin, ai vanhan se oli yksinkertaista — ja sittenkin niin sekavata! Francis nimittäin, sittenkuin oli saapunut Palermoon, oli aikansa vieton suhteen elänyt täydellisessä yhteydessä Henrietten kanssa, varomattomuus, johon syvästi rakastuneet usein tekevät itsensä sypääksi. Ken, joka on tuntenut sydämensä suuren lemmen täyttämäksi, ei olisi ilolla uhrannut vapauttansa, alistumalla jokapäiväisen elämän vähimpienkin tapojen lukemattomien siteitten alle, pidättämättä itselleen ainoatakaan tuntia, ainoatakaan ajatusta. Ja kun sittenkin joskus tuon tunnin vapauden tarvitsee, täytyy niinkuin Francis'nkin turvautua kurjiin verukkeihin. Ne, joiden rakkaus on laimenemaan päin, kiusaantuvat tuollaisen teeskentelemisen pakosta, sentähden että se heille käy liian raskaaksi kahleeksi. Niissä taas, jotka ovat todellakin rakastuneet, niinkuin Francis'n laita oli, se herättää katkeria tunnonvaivoja. Sillä Francis'n rakkaus Henrietteen oli aina yhtä suuri, huolimatta hänen äkkiä äärimäisiin kiihottuneen tunteellisuutensa sekavuudesta. Hän siis rakasti, ja sittenkin hän yhä, luonnottomien olojen kauhean ja järkähtämättömän johdonmukaisuuden pakosta, jatkoi sitä sydämenkavaltamista, jota hänen tunteittensa kaksinaisuus todellisuuudessa oli, lisäämällä valheitaan, jotka eivät enää olleet pelkkää äänettömyyttä ja toimettomuutta, vaan tahallisia sanojen ja tekojen valheita, sellaisia kuin se, jonka hän tänäkin iltana keksi varataksensa itselleen tilaisuuden jo seuraavana aamuna käymään puutarhassa.

— "En ole muistanut teille kertoa", sanoi hän pöydässä, "etten voi teitä huomisaamuna seurata ajomatkalenne. Olen pakotettu palajamaan pankkiin tuon shekkini tähden, jonka johdosta on syntynyt hiukan vaikeuksia..."

— "Mepä saatamme teidät sinne", vastasi rouva Scilly, "siinä kaikki, ja me odotamme teitä alhaalla vaunuissamme..."

— "Se pilaisi koko ajelunne", jatkoi Nayrac. "Nuo sisilialaiset ovat väliin niin turhantarkkoja. He pystyvät kyllä minua siellä pidättämään puoli tuntiakin..."

— "Asian sovittelu käy hyvin helposti päinsä", sanoi Henriette. "Me saatamme teidät pankkiin ja sitten me ajamme Englantilaiseen puutarhaan, joka ei ole kovin kaukana ja jossa voimme kävellä vähän aikaa. Sitten lähetämme teille vaunut ja te voitte meidät yhdyttää, niin pian kuin *maffiusi'nne* jättävät teidät rauhaan... Näette että lukemisenne ovat minulle hyödyksi!..."

Varmaankaan ei lempeä nuori tyttö olisi täten leikkiä laskenut opistansa ja tiedoistansa hirveästä sisilialaisesta *maffia'sta*. ja tuon salaisen liiton jäsenistä, jos hän olisi voinut aavistaa, että hänen lemmittynsä tällä hetkellä mielessään suunnitteli rakkausrikoksista halpamaisinta, viheliäisintä, lemmityn luottamuksen pettämistä. Hänen älynsä oli liian hieno, ja varsinkin hän oli liiaksi harjaantunut erottamaan vähimpiäkin Francis'n äänen vivahduksia voidakseen olla huomaamatta, että kreivittären ehdotus oli Francis'ille vastenmielinen. Mutta olihan aivan luonnollista, että Francis piti pitkäaikaisen odotuksen avovaunuissa kreivittären terveydelle epäsuotuisana ja että hän tahtoi Henriettelle itselleenkin suoda sitä virkistystä, jota nuo pitkät ajomatkat aina tuottivat ja joka niin tuntuvasti hänen terveyttänsä vahvisti. Siten Francis'kin selitti hänelle asian, kun he hetkeksi pääsivät kahdenkesken. Nuori mies ei pelännyt mitään niin suuresti kuin epäilyksen heräämistä tuossa viattomassa sydämessä. Hän sai kyllä, edistyessään rikoksen tiellä, johon hän oli poikennut, montakin kertaa kokea, kuinka rakastavan naisen pettäminen on samalla kertaa vaikeata ja helppoa — vaikeata, sen tähden ettei mikään jää häneltä huomaamatta, ja helppoa, sentähden että hän tyytyy järjettömimpiinkin tekosyihin, kun hänen lemmittynsä ne hänelle esittää, ainakin siihen päivään asti, jolloin hän epätoivokseen huomaa ensimmäisen valheen, ja silloin, mikä kuolettava tuska! Tällä hetkellä, joskin Francis ei voinut olla häpeämättä puhdassydämissä lemmittynsä edessä, ei tuo häpeä häntä estänyt antautumasta kärsimättömyyden kuumeen valtaan, kun hän ajatteli huomispäivän vapauden varmuutta. Kunhan vain ei tuo halpamainen juoni edes tyhjiin raukeaisi! Kunhan vain tuo pikku tyttö todellakin olisi puutarhassa, olisi siellä yksin! Siitä, meidän täytyy se tunnustaa, johtui hänen yönsä levottomuus, eikä tunnonvaivoista. Me emme ole nopeat katumaan sitä omantunnon tinkimistä, joka meille helpottaa intohimojemme tyydyttämistä, säästään samalla huolelta läheiset ystävämme. Se sofismi, joka muutamista valheista tekee meille velvollisuuksia, on niin houkutteleva, kun totuus tuntuu liian julmalta, — ja kumminkin saapuu aina kerran se hetki, jolloin meidän täytyy myöntää, että totuuden tunnustaminen olisi vähemmän tuhoa tuottanut. Siihen mennessä tekopyhytemme on meistä

hienotunteisuuden veroinen, ja me ylpeilemme siitä, niinkuin Francis'kin teki, kun kreivitär ja Henriette, sopimuksen mukaan, hänestä erosivat vanhan, luutnantti Pierre d'Aragonin muinoin rakentaman palatsin porttiholvin edustalla, jonka yläpuolella loisti nimitys: *Sisilian itämainen pankki*. Hän sanoi heille jäähyväiset mitä luonnollisimmalla tavalla, laskeutuessansa landoosta. Hän oli tuskin nähnyt vaunujen katoavan torin nurkalla, nähnyt Henrietten vaaleakiharaisen pään kääntyvän häneen päin, lempeät kasvot suloisen jäähyväishymyn kirkastamina, kun hän jo pysähdytti ohikulkevan ajurin, käski ajamaan Continentaliin ja pyysi kiirehtimään. Hevonen kiiti täyttä vauhtia, ja kahdeksan minuutin kuluttua hän jo oli hotellin etehisessä ja kulki yhteisen salin poikki suoraan puutarhaan. Hänen sydämensä ei olisi rajummin sykkinyt, jos hän olisi astunut kaksintaisteluun, häneen tähdätyn pistoolin suuta vastaan.

Continental-hotellin pieni puutarha oli omituinen sekoitus etelän luontoa ja hotellinomistajan naurettavaa englantilaismatkintaa ja osoitti täydelleen oikeaksi sen pilan, mitä Francis siitä edellisestä iltana oli tehnyt. Entisenä tasavallanpuoluelaisena oli tämän hotellinomistajan täytynyt mennä maanpakoon, ensin Maltaan, vuonna 1849, ja sitten aina Englantiin saakka. Sieltä hän oli palannut tuon brittiläishulluuden riivaamana, joka hänessä pukeutui mitä oudoimpaan muotoon, hän kun hyvänä kauppiaina tahtoi hyödykseen käyttää kanaalin takaisia keikarintapojaan. Kavaljeeri Francesco Renda, yleisemmin tunnettu "don Ciccio'n" nimellä, pöyhkeili Palermon katukäytävillä, Lontoossa tilattu takki yllä, Lontoosta lähetetty hattu päässä, Lontoossa ommeltu kravatti kaulassa, jörö- ja punakasvoisena niinkuin Intiasta palannut englantilainen gentlemanni ja parta leikattuna Punch-lehden karikatyyrien tapaan. Hän oli hotellinsa elävä reklaami, ja hänen kuvansa löytyi muste- ja lyijykynäpiirroksina lukemattomissa Lontoossa ilmestyneissä matkakäsikirjoissa, jotka hotellin salin kirjastossa loistivat hänen todellisina kunniamerkkeinään. Sitäpaitsi tuo onnea tuottava englanninkiihkoisuus salli hänen, tilaisuuden sattuessa, kirjoittaa *bill* laskun sijasta ja laskea matkustajien suoritukset *shillingeissä* eikä frangeissa. Kovaksi tallattuine tenniskenttineen palmupuiden rinnalla, siroine goottilaistyylisine protestanttilaiskappeleineen bamburyhmäin keskellä, lukuisine, verannantapaisesti salista ulkonevaan kasvihuoneeseen koottuine lepotuoleineen ja kahdeksanlehtisine sanomalehtineen pieni puutarha muistutti anglosaksilaista leiriä afrikalaisessa maisemassa. Tänä aamuna Francis ei kuitenkaan ajatellut vastenmielisyyttään tuon omituisen sekasotkun ristiriitaisuuksia kohtaan. Hän meni suoraan yksinäistä käytävää kohti, jonka varrella kohosi tuo *tempietto*, maalauksilla ja doorilaistyylisiä matkivilla pilareilla koristettu rakennus, ja jossa Henriette ja rouva Scilly tähän aikaan edellisestä päivänä olivat nähneet Adèle Raffrayen. Käytävä oli tyhjä. Francis kiersi kappelin, jota ympäröi siro aloerivi, sitä aloelajia, jonka lehtiä pitkin juoksevat keltaiset viivat puukevat ikäänkuin kesytetyn villikasvin pukuun. Muutama kanaalintakainen vesivärimaalauksien töhertäjä väritteli siellä parhaansa mukaan tauluaan, johon ei Francis silmäystäkään heittänyt ohimennessään. Hän saapui käytävän toiseen päähän, tennispeliä varten varatulle kentälle, jota ympäröi taipuvainen metalliverkko. Siellä oli parhaallaan käymässä tennispeli, kahden nuoren englantilaisen ja kahden Englannin tyttären pelaama, jotka tavan mukaan valkeihin flanellipukuihin puettuina liikkuvat säännöllisesti kirkkaan Sisilian taivaan loisteessa, niinkuin olisivat tehneet jossakin Wightin tai Kentin sumuisessa kylässä... Francis pysähtyi säpsähtäen, ikäänkuin unissakävijä, ja koko hänen olentoansa kouristutti niin oudosti, ettei hän ollut koskaan ennen tuntenut eikä tulisi koskaan enää tuntemaan sellaista. Flegmaattisen pelin harvalukuisien katsojien joukosta hän oli tuntenut etsimänsä lapsen.

* * * * *

Niin, tuntenut, vaikkei hän ollut koskaan lasta nähnyt! Mutta Henriette oli ollut liian oikeassa, enemmän kuin itsekään tiesi! Francis näki edessään, kuolleesta nousseena ja ilmielävänä, Julie siskonsa, sellaisena kuin hän esiintyi haalistuneessa kuvassakin, sellaisena varsinkin kuin hän Francis'n muistossa oli säilynyt. Adèle Raffraye — hän ei hetkeäkään epäillyt, ettei se olisi ollut hän — seisoi nojautuneena suureen kiiltolehtisen eucalyptuspuun kuorettomaan runkoon. Hänen vieressään nukke, tuo sairas nukke, istui tuolilla pulskana ja punaposkisena, ja sen heleät värit olivat koomillisena vastakohtana noille monille huiveille ja liinoille, joihin sen posliinirinta oli kääritty. Toisella tuolilla vanha hoitaja, Annette epäilemättä, kutoi sukkaa, ja puikkojen teräs välähteli sinisten lankasilmujen alta, kärsivällisen työntekijän siitä kertaakaan katsettaan nostamatta. Pieni tyttö katseli innostuneena tuota hänelle aivan uutta peliä. Hänen uteliaat silmänsä seurasivat pallojen lentoa, ja hänen pienen päänsä liikkeet olivat melkein yhtä säännölliset kuin pelaajien lausumat laskusanat. Seisoen tenniskentän muodostaman suunnikkaan vastakkaisessa kulmassa Francis saattoi seurata joka ainoata lapsen liikettä. Tyttösen pehmeät, ruskealle vivahtavat vaaleat hiukset — Julien hiukset hänen lapsena ollessaan — valuivat tuulessa lainehtivina kiharoina hänen liian hintelöille olkapäillensä. Oli helppo arvata tummansinisen villapuvun peittävän liian hentoa ja heikkohermoista ruumista, ja liian hoikat olivat hänen mustiin silkisukkiin puetut jalkansakin. Pitsikaulus verhosi hänen kaulaansa, joka oli liian hoikka sekin, ja laajan, puvun värisen huopahatun reunus varjosti hienopiirteisiä kasvoja, joita kirkasti suuret, ruskeat silmät, sellaiset, jotka ilmaisevat liian paljon sielua, henkisen elämän liian aikaista heräämistä. Francis katseli kaikkia näitä yksityiskohtia ahmivasti, jäykällä ja kauhistuneella katseella kuten ihminen, joka ei näytä uskovan, joka todellisuudessa ei uskokaan, mitä hän näkee. Tuo sininen

taivas, tuo vihreä puutarha, nuo liikkuvat ihmiset olivat vain kehyksenä, jossa lapsi hänelle *ilmestyi*, niin oudosti muistuttaen toista, tuota lempeätä vainajata, että, vaikka Henrietten sanat olivatkin Francis'ta siihen valmistaneet, hän ei ensimmäisessä hämmästyksen jännityksessään voinut huomata mitään eroa heidän välillään. Adèlen sievän, puoleksi avoimen suun piirteissä oli sama viehättävä virhe kuin Julienkin: ylähuuli oli hiukan lyhyt ja jätti näkyviin kappaleen hampaiden kosteaa kiillettä. Posket, jotka päinvastoin piirteiltään olivat hiukan pitkät, ja leuka muistuttivat hämmästyttävällä tavalla Julieta. Mutta kun lähemmältä tutki, oli siinä sittenkin eroavaisuutta; tämä Julie oli heikompi, hennompi vielä. Jumala, kuinka heikolta hän näytti, tuo todellinen surun ja tuskan lapsi, joka oli kuukausmääriä levännyt katkeruutta, vihaa, katumusta hautovan sydämen alla, äidin sydämen, joka kaikesta huolimatta tahtoi elää rakkaudesta tuohon olentoon, jonka elämä oli heräämässä. Se häilyi, tuo vapaaehtoisen ja itsepiteisen elämän liekki, noissa kalpeissa mutta liian henkevissä kasvoissa, noissa liian kiiltävissä, tällä hetkellä innokasta uteliaisuutta ilmaisevissa silmissä, joiden vain olisi tarvinnut hetkeksi lakata seuraamasta pallojen lentoa, kohdatakseen toisten silmien katseen, joka ilmaisi sääliä, hämmästyksiä, epäilyksiä, hellyyttä, kaikkea, mitä miehen sydän voi katseeseen panna, kun hän toisessa olennossa näkee verensä painaman leiman.

Kuinka kauan tuota katselemisen valtavaa jännitystä kesti? Tuskin muutamia minuuttejakaan, niinkuin Francis sittemmin huomasi, kun hänen oli täytynyt se keskeyttää. Mutta noiden minuuttien sijasta hän olisi voinut viipyä siinä kokonaisen tunninkin sitä huomaamatta, niin oli tuo masentava yhtäläisyys hänessä kaiken tajunnan kuolettanut. Hän ei ajatellut rouva Scilly'n ja Henrietten kanssa tekemäänsä sopimusta, ei salaisen matkansa turmiollisia seurauksia, jos se jollakin tavalla, esimerkiksi kreivittären palvelijain kautta, joutuisi ilmi, eikä edes sitäkään, että rouva Raffraye voisi millä hetkellä tahansa tulla puutarhaan. Olihan aivan luultavaakin, että hän sinne tulisi, lämpimän ja ihanan aamuhetken houkuttelemana, aurinkoa nauttimaan pienen tyttärensä seurassa. Kauhustuen Francis tästä horrostilastaan heräsikin, kun hän näki Adèlen ja hänen hoitajansa muodostamaa ryhmää kohti lähestyvän naisen, jonka hän — mikä uusi mielenliikutus — tunsikin entiseksi rakastajattarekseen. Epäilemättä Pauline oli tullut pitkin sitä käytävää, jonka päässä Francis itse oli, sivuuttanut hänet aivan läheltä, kentiespä häntä hipaissutkin ohikulkiessaan. Minkä samalla kertaa traagillisen ja ilkkuvan merkityksen sallimus joskus suvaitsee panna elämän vähäpätöisimpiinkin tapahtumiin, luoden yhteensattumia sellaisia kuin tämänkin; tuo pieni tyttö se oli heitä estänyt toisiaan näkemästä — Francis kun oli kokonaan vajonnut hänen katselemiseensa, Pauline kun aivan luonnollisesti lasta etsi. Vaikka käytävä oli aivan lyhyt, niin Pauline kulki väsynein askelin, sulavaliikkeisenä ja miellyttävänä raukeassa hitaisuudessaankin. Francis'lla oli tarpeeksi aikaa häntä katsella huomatakseen, että hän oli yhä entisensä näköinen, yhdeksän vuotta kestäneestä taudista huolimatta. Tuo verrattoman hieno profiili oli yhä entisellään, entisellään myös tuo piirteiden henkevä sulous, jota hän oli niin suuresti rakastanut, nuo kalpeat kasvot, jotka olivat hänelle niin paljon kärsimystä tuottaneet. Kalpeus oli vain käynyt tuntuvammaksi, kasvojen piirteet olivat hiukan syvemmälle uurtuneet, joutuneet rypyksi-muuttumisen rajalle. Kosketellessaan tätä ennen niin ihanteellista kauneutta tauti tuntui sitä ikäänkuin säälien lakastuttaneen, niin suuri oli kuoleman lähestyessäkin sen naisellinen viehäytys. Keuhkotautia sairastavassa, haudan kynnyksellä olevassa naisessa oli yhä tuo hoikka sirous, jonka johdosta Francis oli muinoin häntä Tanagran pystykuvasiin vertaillut. Liiankin sattuva vertaus, sillä mainitut pystykuvaset olivat tarkoitettut hautakammioihin pantaviksi, ja Paulinen viluinen, lämpimästä päivänpaisteesta huolimatta suureen vaippaan kääritty vartalo, hänen mustuneet silmäluomensa ja värähtelevät huulensa samoin kuin yskäkin, joka hänen rintaansa puistatti hänen hiukan käveltyänsä, kaikki osoitti, että nuo sulouden jäännökset jo olivat kalman koskettelemat. Hän kai itsekin tunsikin sen, sillä sitä myöten kuin hän lähestyi pientä tyttöä, hän kietoi hänet kuumeesta palavaan, intohimoista hellyyttä ilmaisevaan katseeseensa. Ja sittenkin näkyi olevan nuoruuttakin hänen kaihomielisessä äidinrakkaudessaan, sillä hymy huulilla hän kielsi Annettea liikkumasta ja pääsi siten Adèlen viereen tämän huomaamatta. Hän pani kätensä lapsen päälle, ja tyttö kääntyi samalla aralla ja säikähtyneellä liikkeellä kuin edellisenäkin päivänä Henrietten hyväillessä. Mutta kun hän näki äitinsä, hänen kasvonsa kirkastuivat. Hellällä hartaudella hän tarttui laihtuneeseen käteen, joka oli hänen tukkaansa sivellyt, sitä suudellakseen, korjasi kiireesti pois suuren nukkensa tuolilta, äidilleen istuinta tarjotakseen, sanalla sanoen, kaikki hänen liikkeensä osoittivat tuota liian tunteellisissa lapsissa tavallista kiihkeätä rakkautta, kun he aavistavat ikuista eroa. Epäilemättä rouva Raffraye vieläkin kerran tunsikin heltyvänsä lapsen sydämen hänelle osoittamasta hellyydestä, josta nuo kauniit, kosteat silmät puhuivat, sillä hänen hymynsä kävi sanomattoman lempeäksi ja surumieliseksi. Hän istuutui, ja pienen tytön hänelle selittäessä tennispeliä, joka yhä jatkui yksitoikkoisena ja virheettömänä, hän heitti nopean katseen verkontakaiseen, harvalukuiseen katselijakuntaan. Sillä hetkellä hän huomasi Francis Nayrac'in, joka yhä seisoi siinä liikkumattomassa jännityksessä, väristen tuskallisesta uteliaisuudesta. Heidän silmäyksensä sattuivat toisiinsa hetken ajaksi vaan, pallon lentoajaksi, kun se toisesta mailasta toiseen kimmahdi. Mutta sillä ajalla Paulinen katse jo ennätti lävistää nuoren miehen sydämen terävän ja tulisen miekan tavoin. Ja kuitenkin eivät nuo harmaat silmät, joiden väri näytti entistään vielä vaaleammalta laihtuneiden kasvojen kalpeudessa, ilmaiseet hämmästyksiä, ei ylenkatsetta, ei vihaa, ei mitään erityistä tunnetta. Paulinen kasvoja ei ollut suurempi kalpeus vallannut, ei veren puna peittänyt. Hänen huulensa eivät olleet värisseet. Hänen toinen kätensä vain, joka yhä oli lapsen kiharoita

hyväillyt, pysähtyi äkkiä ja puristui nyrkkiin, ja toisella hän veti lapsen luokseen ikäänkuin häntä puolustaakseen. Tarmokkaan toiminnan rajut ponnistukset, kiihkeät tunteidenpurkaukset, komeat puheet ovat tarpeettomat kahdelle onnettomalle, jotka joutuvat vastakkain vuosikausia kestäneen eron jälkeen; he tuntevat kyllä vähemmälläkin jännittävän hetken draamallisuuden. Pauline ja Francis olivat tunteneet toisensa, ja siinä oli tarpeeksi värisyttämään Francis'n koko ruumista vielä silloinkin, kun hän neljännestantia myöhemmin pysähtyi Englantilaisen puutarhan portille, jonne hän kiireessä oli saapunut pankkitoimistolla tapaamissaan rouva Scilly'n vaunuissa. Hän tuskin pysyi pystyssäkään. Mikä hirveä totuus piili noissa sanoissa, jotka hän itselleen lausui vaunuista laskeutuessaan ja nähdessään kihlattunsa notkeana ja nuorena vaaleassa puvussa kuvastuvan vihreiden palmupuiden runkojen taustaa vasten: — "Henriette parka!"

V.

YÖ.

Niin, olihan Henriette surkuteltava, kun näin teeskentelemättömällä ja lempeällä hymyllään tervehti tätä samalla kertaa kavalaa ja vilpittömää sulhoa, joka rakkaudestaan huolimatta oli valheella hänestä eronnut ja valhe huulilla palannut. Ja mikä valhe! Mitä vaarallisia seurauksia se kohdussaan kantoikaan, mitä turmiota se oli synnyttävä. Ja Francis itse, eikö hän ollut vieläkin surkuteltavampi, kun hänen täytyi poveensa kätkeä sellaisen mielettömän tuskan riehuva myrsky. Vaikka perinnöllisyys tuottaa vieläkin oudompia tuloksia, vaikka sivusukulaisten usein hämmästyttävä piirteiden yhdenmukaisuus on jokapäiväinen ilmiö sille, joka vähänkin on sen salaperäistä probleemia tutkinut, vaikka Francis Nayrac oli vielä tänä aamunakin sitä ajatellut sangen luonnollisena mahdollisuutena Vernantes'ia muistellessaan, vaikka hän lopuksi, aikansa lapsena, oli tarpeeksi perehtynyt tieteen hämmästyttäviin tuloksiin ollaksensa atavismin alati vaikuttavista laeista selvillä, tämä armottomasti syyttävä yhtäläisyys oli sittenkin iskenyt liian kovasti, liian äkkiarvaamatta hänen sydämensä jo ennestäänkin kipeään kohtaan. Jo heti, siinä paikassa, se vaikutti häneen ylenluonnollisen näyn, miltei ihmeen tavalla. Kauhu, joka häntä koko päivän kouristi, ei olisi voinut olla rajumpi, jos hänelle, niinkuin muinoin epäilevälle apostolille, itse Vapahtaja olisi ilmestynyt tarjoten keihään puhkaiseman haavansa hänen kosketeltavakseen, ja tämä kauhu hänen piti sulkea poveensa, vaikka olisi siihen tukehtunutkin. Kuinka olivatkaan tuon loppumattoman päivän hetket pitkät, ja mitä tahdonlujuuutta tuon iloisen huolettomuuden ja vilpittömän hellyyden näyttelemisen häneltä kysyi, ennenkuin yö hänet vapautti! Kun hän yhdentoista aikaan huomasi olevansa yksin — vihdoinkin yksin ja vapaana antautumaan niiden tärisyttävien tunteiden valtaan, jotka koko hänen olemustansa puistattivat, hän tunsii todellista fyysillistä pahoinvointia, joka aiheutui hänen jännittävästä itsensähillitsemisestään tuon kuolettavan iltapäivän kestäessä. Vastustamaton tarve rauhoittaa hermostunutta mielialaansa kävelemisellä ja raittiin ilman nauttimisella yhtä paljon kuin valtava halu paeta sitä taloa, missä hän oli liian lähellä niitä neljää henkilöä, joiden piirissä, heidän tietämättään, hänen entisen ja nykyisen elämänsä draama lähestyi ratkaisuaan, sai hänet syöksymään ulos huoneestaan. Hän tunsii olevansa liian lähellä heitä Palermon tähän aikaan yötä hiljaisilla kaduillakin, sillä niiden kivitykseen liittyi jo niin monta muistoa. Hän oli siellä kihlattunsa seurassa niin monta suloista joutohetkeä kuluttanut. Hän kiirehti askeleitaan joutuakseen nopeammin kaupungista pois pimeään peittämille kedoille. Muutamina elämämme ratkaisevina hetkinä meistä tuntuu mahdottomalta hengittää, kärsiä, ajatella muualla kuin luonnon valtavassa yksinäisyydessä, ikäänkuin olisimme siellä lähempänä Jumalaa, onnen käsittämätöntä jakajaa, sitä, jonka tahtoisimme samalla kertaa isäksemme ja tuomariksemme, — tuomariksemme omaatuntoamme valaisemaan, isäksemme heikkouttamme tukemaan. Montakohan elämän myrskyjen pieksämää ihmislasta liekään tuo tuntematon Jumala, kaikkialla läsnäoleva ja aina silmillemme näkymätön todistaja nähnyt, synkän maapallomme vieressä äänettömän avaruuden pohjattomissa syvyyksissä? Montakohan hätähuutoa hän liekään kuullut, joista ei ole näyttänyt välittävän? Myöhemmin kai saamme tietää, mihin satamaan myrskyt meidät ajavat, mutta voi, kuinka rajuilta ne meistä joskus tuntuvat ja kuinka läheiseltä meistä haaksirikko näyttää!

— "Oma lapsenihan se on, oma tyttäreni..." Nuo sanat, jotka hän oli sydämessään lausunut, perinnöllisyyden kieltämättömän ilmiannon saadessaan, ne hän äkkiä toisti ääneen, toistamiseen toisti. Hän kuuli lausuvansa niitä, ja ne saivat hänen sielunsa syvyydessä soimaan erään sävelen, jota hän ei ollut koskaan ennen niin selvästi erottanut: "Oma tyttäreni!..." Olivathan nuo sanat kumminkin sangen selvät ja sangen yksinkertaiset. Hän oli ne yhä uudelleen lausunut vuosien kuluessa joka kerta, kun hän ajatteli mahdolliseksi, että hänen verensä, kaikesta huolimatta, tämän tuntemattoman lapsen suonissa

juoksisi. Mutta tuo mahdollisuus oli hänen tajunnalleen jäänyt muodottomaksi asiaksi, hämäräksi, todellisuutta kaipaavaksi käsitteeksi, jota hänen oli yhtä vaikea elävään elämään sovittaa, kuin meidän on vaikea siihen sovittaa rakkaan sairaan kuolemaa. Ennenkuin olemme nähneet kuolinvuoteellaan, hengettömänä ja jäykkänä, lepäävän tuon ruumiin, johon meidän toivomme liittyi, me emme voi tätä kuolemankohtausta käsittää. Me tiedämme, että sairas voi, että hänen täytyy kuolla, ja kun sitten loppu tulee, on neuvottomuutemme ja hämmästyksemme yhtä suuri, kuin jos emme olisi sitä koskaan aavistaneet. Siirtyessämme ajatuksesta tuntuvaan, välittömään, kieltämättömään todellisuuteen, hypoteesista tositapaukseen, hämärästä epäilyksestä silminnähtävään varmuuteen, tapahtuu nimittäin ikäänkuin täydellinen hämmennys sielumme suunnittelemassa järjestelmässä. Sellaisina hetkinä me joudumme ajaksi, jonka pituus riippuu meille selvinneen totuuden tärkeydestä, samanlaiseen asemaan kuin kaihia sairastavat sokeat, jotka onnistuneen leikkauksen kautta saavat näkönsä takaisin. Joutuessaan jälleen valon tajuntaan he kompastuvat, kaatuvat, koska eivät ymmärrä sovittaa liikkeitään heitä ympäröivien esineiden mukaan. Niin kävi Francis'nkin. Hänen nähtyänsä todellisuudessa eikä vain mielikuvituksessaan Adèle Raffrayen silmät ja todistettuaan sen, minkä tähän asti vain oli mahdolliseksi otaksunut, oli hänen tunteissaan Adèle Raffrayeta kohtaan äkkiä tapahtunut täydellinen hämmennys. Jos viikko sitten tai edellisenä iltana hänelle olisi kerrottu lapsen joutuneen jonkun tapaturman uhriksi, jos esimerkiksi olisi sanottu hänen hävinneen tulipalokohtauksessa, joutuneen junan alle tai venheen kaatuessa hukkuneen, tuo kertomus olisi tietysti Francis'hin vaikuttanut aivan erityisen liikuttavasti. Mutta sittenkin se vain olisi ollut noita kirjavia, jokapäiväisiä uutisia, hiukan pöyristyttävämpi vain kuin muut, siinä kaikki — kun sitävastoin nyt, hänen kulkiessaan kedoilla öljypuiden ja aloeryhmien keskellä, hänen vain tarvitsi ajatella Adèlen kalpeutta, hänen kasvojensa ja hänen vartalonsa heikkoutta ja hentoutta, tunteakseen miltei sietämätöntä levottomuutta. Jos hänessä isän tunteet olivat liian kauan olleet lamassa, niin olivat ne nyt heränneet, tämänaamuisen kohtaamisen jälkeen. Hellyyden tarve oli vallannut hänen sydämensä ankarana ja vaativana ja kiehui kuumana hänen suonissaan. Hän tunsi olevansa vastustamattoman, intohimoisen, mielettömän vietin vallassa, hän olisi tahtonut syliinsä painaa, rintaansa vasten puristaa tuon pienen tytön, sivellä hänen hiuksiansa, peittää hänet suudelmilla, suojella hänen heikkouttaan. Kuinka tuo lapsi äkkiä oli astunut hänen elämäänsä ja kuinka hän vastustelematta, epäröimättä tunsi, tiesi sen omakseen, hän, joka oli niin kauan luullut, että jos hän vain sen näkisi, hänen pelkonsa siinä suhteessa heti haihtuisi. Silmäyksessä oli ollut kyllyksi. Vakaumus oli tunkenut hänen sydämensä sisimpään. Sellainen vakaumus ei todisteihin perustu. Se joko valtaa meidät kokonaan tai jättää meidät kylmiksi. Tämä oli yhdessä tuokiossa saanut Francis'n taipumaan valtansa alle, ainiaaksi. Voi, kuinka hän nyt, harhaillessaan yössä tietämättä minne, katui noita vuosia, jotka hän oli viettänyt pakenemalla säännöllisesti Adèlea ja hänen äitiään! Voi, kuinka tuo veren ääni, jonka hän niinkuin monet muutkin oli kieltänyt, kun hän kirjallisuutta lukiessaan oli tavannut jonkun viittauksen tähän harvinaiseen ja outoon ilmiöön, joka, kun sen joskus todellisuudessa tapaa, vaikuttaa yhtä hetkellisesti, valtavasti ja rajusti kuin itse rakkaus, — voi, kuinka se häntä nyt vainosi, hänet voitti! Tämän hurjan kävelymatkan kestäessä hän koetti kyllä pari tai kolme kertaa puolustautua tuota valloittajaa vastaan. Turhaa vaivaa. Turhaan hän muisteli täysin oikeutettua vihaansa Paulinea kohtaan. Sekin jäi tehottomaksi. Tuo inhottava nainen oli kyllä, antautuessaan miehelleen ja kahdelle rakastajalleen, samalla antautunut alttiiksi mahdollisuudelle joutua äidiksi toisen tai toisen sylissä. Mutta että hän oli äidiksi joutunut hänen kauttansa, sen olivat lapsen kasvot hänelle huutaneet, nuo kasvot, joissa suvun perintö oli selvin sanoin luettavana. Hän koetti vielä itselleen vakuuttaa, että sellaisiakin yhtäläisyyden oikkuja sattuu, jotka eivät mitään todista. Tapahtuuhan esimerkiksi, että lesken toisissa naimisissa syntynyt lapsi muistuttaa ensimmäistä miestä. Ei. Ei sillä tavalla. Ei niin täydellisesti ruumiin, sielun luonteen puolesta. Hän oli omin silmin nähnyt edessään sisarensa varjokuvan, uuteen elämään, mutta voi, todellakin varjokuvan häilyvään elämään heränneen sisarensa. Hän oli nähnyt *oman lapsensa*. Samoin kuin hänen ennen oli ollut mahdotonta luopua epäluulostansa Paulinea kohtaan, kun hän muisti tuon onnettoman alikerran käytävän edustalla näkemänsä hunnulla peitetyn naisen, — ja mitä sitten seurasi, — samoin oli hänen nyt mahdotonta luopua tästä uudesta vakaumuksesta. Surkean surkeata oli, etteivät nuo vakaumukset olleet toistensa kanssa ristiriidassa. Rouva Raffraye oli häntä pettänyt Vernantes'in hyväksi, niinkuin ennen oli miestänsä pettänyt hänen hyväksensä. Tuo onneton oli kenties muihinkin sattuman hänen tiellensä kylvämiin lemmen helyihin tyytynyt. Mistäpä hän sen tiesi? Mutta olipa hän mitä oli, lemmenkauppoihin mieltynyt juonittelija, aistillisuuden orja, langennut, häpeän peittämä raukka, niin lapsensa hän oli saanut hänen, Francis'n kautta. Katsellessaan tuota rakasta pienokaista, joka hetken ajan oli hänelle puiden varjossa näkynyt, hän oli tunnossaan tuntenut, että siinä oli osa hänestä itsestään, osa hänen verestään, hänen luonnostaan. Sellaista ei käy epäileminen, yhtä vähän kuin voimme epäillä sairastamaamme kuumetautia, kirvelevää haavaa tai muuta tuntemusta. Tuo rakas, pieni, heikko lapsi — oliko Francis'n vallassa estää sitä kohoamasta siihen erikoiseen asemaan, muuttumasta yhtä verrattomaksi olennoiksi kuin muoin tuo sisar, jota se niin suuresti muistutti!

* * * * *

Näihin ajatuksiin vajonneena Francis oli huomaamattaan poikennut sille tielle, joka Roccan kautta viepi Monrealeen. Tätä komeata vuoritietä hän oli monta kertaa kulkenut käydäksensä kihlattunsa

kanssa vanhassa normandilaisessa, loistavien mosaiikkikuvien kirjailemassa tuomiokirkossa, johon yhtyy luostari hienoine arabialaispylväineen ja vedenputouksineen, joka valaa ehtymättömät vetensä veistokuvilla koristettuun altaaseen. Hän pysähtyi melkein puolimäkeen, niin oli häntä tuo kiihkeä astunta väsyttänyt. Konemaisesti hän kääntyi ja hämmästyi, häiriintyneestä mielentilastaan huolimatta, siitä lumoavasta näystä, jonka tämä etelän talviyö hänelle tarjosi. Kummun juurella valojen helmivyöt osoittivat sitä paikkaa, missä kaupunki uinui kuutamossa. Puolikuu, jonka kannikka päättyi hienon, loistavan juovan reunustamaan kehään, valoi sädevirtansa hopealta hohtavalle merelle, sinisille vuorille, varjoisaan laaksoon, ja kirkasti taivastakin suloisella heijastuksellaan, häiventäen sen tummaa sinipunervaa samettia, missä tähtien kiiltokivet yhä häikäisevämpinä paloivat. Aivan hänen lähellensä suuret aloet, karjan repimät kaktuskasvit, harmahtavat ja väräjävät öljypuut, liikkumattomat ja mustat oranssi puut kuvastuivat outomuotoisina kirkkautta vasten. Äärettömässä hiljaisuudessa uinaili tämä unelmien maailma, joka nuoreen mieheen teki saman vaikutuksen kuin jos hän olisi astunut katedraaliin, joka kookkaana ja mahtavana kohosi hänen takanaan kummun kukkulalla. Itsekkäimmätkin tuntevat oudon väristyksen saadessaan sen tiedon, että heistä on uusi elämä saanut alkunsa. Mutta useasti tätä ensimmäistä hämmästyä seuraa tuon saman itsekkäisyyden palaaminen, ja he koettavat olla ajattelematta sitä lasta, joka pyrkii heidän elämänsä säännöllisyyttä sotkemaan. Se onnistuu heille vaivatta. Toisissa isänäolon tunteet eivät heti herää, ja tuntematon lapsi, vaikka tietäisivätkin varmuudella sen omakseen, ei heitä sanottavasti liikuta. Mutta toisia on, jotka tuo ajatus, että heistä on toinen elämä lähtenyt, että he ovat syypäät toisen olennon ilmestymiseen tähän viheliäisyyden maailmaan, täyttää pelonsekaisella hartauden tunteella, joka kohottaa kuohuntaan koko heidän sielunelämänsä pohjaa myöten. Vaikuttivatko Francis'ssa entisten haavojen vielä hellät arvet suurempaa herkkätuntoisuutta, oliko tuon yhtäläisyyden herättämä sisaren muisto häntä liian syvästi liikuttanut, taikka oliko tuo sangen arkaluontoinen asema, jonka rouva Raffrayen ja Adèlen tulo hänelle, asiain nykyiseen kantaan katsoen, tuotti, taivuttanut hänen mielensä sellaisten häiriöiden alaiseksi? Olipa miten oli, hän tunsi sielunsa tuon valtavan liikituksen, isyyden vastuunalaisuuden pyhän väristyksen täyttämäksi. Rajattoman taivaan, kuolemattomien tähtien, kaukaisen meren ylevä majesteettisuus vaikutti hänen tietämättänsä hänen unelmiinsa. Hän tunsi jonkinlaisen sanattoman rukouksen pulppuavan sydämestään ja kohoavan huulilleen, rukouksen tuon heikon pienokaisen hyväksi, joka, vaikka olikin kaksinkertaisesti uskottoman äidin synnyttämä, itse niin puhtaasti viattomana nukkui eräässä tuon vuoren juurella, meren rannalla sijaitsevan, läpikuultavassa kuutamossa uinuvan kaupungin talossa. Hän nukkui, kirkkaat silmät ummessa, suu puoliavoimena, lasten makeata unta, tietämättönnä tuntemattoman tulevaisuuden häämöttävistä vaiheista. Miksi ei hän, Francis, saanut tätä unta vaalia, kuiskata lempeän nukkujan korvaan tuota sanaa, joka yhä palavampana hänen huulilleen kohosi: "Tyttäreni..." Hänestä tuntui tällä hetkellä, ettei hän olisi voinut kyllästyä noiden piirteiden katselemiseen, jonka nautinnon hän oli itseltään vuosien vierieissä kieltänyt. Jos hän olisi tietänyt, kenenkä kasvot niissä kuvastuivat, olisiko hän kestänyt tätä kieltäymystä? Nyt hän sen tiesi ja yhä uudelleen hän lausui aivan ääneen: "Lapseni!... Tyttäreni!..." Mutta kenelle? Tuulelle, joka huolimattomasti hänen ohitsensa lehahti hänen huokauksistaan välittämättä, lehdille, jotka eivät häntä kuunnelleet, säälimättömille tähdille, mykälle ja kuurolle luonnolle, kaikelle paitsi sille, joka tuolla uinaili. Ei. Toinen sai tuota unta vaalia, toinen kuiskata lempeitä sanoja tuohon vaaleiden hiuksien varjostamaan herttaiseen korvaan, toinen puolustaa lapsen vuodetta kohtalon iskuja vastaan. Toisen tehtäväksi tuo kaikki oli annettu, ja tuo toinen kenties tällä hetkelläkin kumartui lapsen ylitse häntä katsellakseen, hyväilläkseen, lempiäkseen. Ja Francis näki mielessään Paulinen kalpeat kasvot. Hän näki ne sellaisina kuin ne olivat hänelle ilmestyneet, nekin, tänä aamuna, taudin kuluttamina, kalman koskettamina. Hän näki laihtuneet posket, joiden piirteitä hän oli ennen jumaloinut, näki riutumisen tuossa hoikassa ruumiissa, jonka hän oli ennen niin tulisesti syliinsä sulkenut, kuihtumisen oireet tuossa kauneudessa, josta hän ennen oli ollut niin hurjasti, niin vimmatusti mustasukkainen. Tässä näyssä oli kylliksi karkoittamaan hänen sydämestään sääliväisyyden lempeän hartauden ja uudelleen herättämään katkeruuden kiehuvan vihan. Kenen syyksi oli laskettava, ettei hän jo heti pienokaisen synnyttyä ollut hänen kehtonsa ääressä, kenen? Epäilemättä tuon naisen, jonka käytöksen takia hänen olisi käynyt vallan mahdottomaksi päästä lapsen syntyperästä selville, jos ei hän omituisen sattuman kautta olisi tavannut lasta ja huomannut tuota yhtä omituista yhtäläisyyttä. Kenenkä syyksi oli laskettava, että hän oli antanut lapsen varttua tuntematta koskaan muuta kuin ahdistavaa pelkoa sitä ajatellessaan, kenen, ellei tuon naisen? Kenenkä syyksi, että tuon lapsi paran muisto aina oli hänessä toisiakin muistoja herättänyt, kavaluuden, häpeällisten epäluulojen, inhottavan irstaisuuden vihattavia muistoja, ettei hän voinut varmasti vastata huomispäivän tunteistaan tuota lasta kohtaan, ettei hän enää tällä hetkellä ollut sama kuin äsken? Hyvin tuo nainen ansaitsi nykyisten kuolemantuskien kidutuksen, kauhean konnamaisuutensa rangaistuksen! Ja olihan Francis hänelle kostanutkin! Jos hän oli koskaan Paulinen entistä uskottomuutta epäillyt, niin olihan hänellä nyt, muitten lisäksi, todiste siinä seikassa, ettei Pauline ollut koskaan häntä lähestynyt, vaikka hänkin kyllä tietysti oli huomannut tuon yhtäläisyyden, koska hän oli tuntenut Julien ja siis tiesi, kuka oli lapsen isäksi katsottava. Hän kai ei ollut uskaltanut. Ja tuo ajatus sai hänen katkerimmat vihansa vireille, ja hän päästi sen huudon, jonka hän niin monasti oli muille ilmoille heittänyt ensimmäisen matkansa aikana ja joka nyt kaikui niin räikeänä vastakohtana tämän selkeän sisilialaisen yön suloudelle, mutta vielä enemmän niille

salaperäisen hartauden tunteille, jotka äsken olivat hänen sydäntänsä innostuttaneet:

— "Voi, kuinka häntä vihaan! Niin, kuinka häntä vihaan, ja kuinka oikeassa olen häntä vihatessani!..."

Uudestaan sattui Francis'n katse Palermoon, tuon raivokkaan vihanpurkauksen ohjaamana, ikäänkuin siitä etsiäkseen elämänsä pahan hengettären, jolle hän oli leppymättömän vihansa kirouksen syytänyt. Tuolla, rantakadun päässä, missä synkempi kohta osoitti Villa Giulian suljettua puutarhaa, siinä hän tiesi Continental-hotellin tornin kohoavan. Hän lähti jälleen liikkeelle, astuen tällä kertaa hiljaa kaupunkiin päin, mistä oli niin rajusti paennut äsken, kuumeensa houreiden ajamana. Hänen mieleensä oli johtunut toinen tuon tornin asukkaista, puhdas, vilpiton Henriette, joka hänkin nukkui yön hiljaisuuden ympäröimänä, joka kenties hänelle unissaan hymyili voimatta häntä kuitenkin nähdä pimeän peittämiä polkuja vaeltamassa, povi riehuvaa tuskaa täynnä, tuskaa, joka oli tuolta lapsukaiselta ainiaaksi salattava, niinkuin Francis oli sen pitkin päivää salannut. Liekö Francis'n sairaloinen innostus hukunut temmeltävien tunteiden mellakkaan, vai onko perää siinä, että tunteemme keskenään suorittavat taistelun olemassaolosta, niin että toisen tunteen liian raju kiihottuminen aina saa valtavan vastavaikutuksensa toisen yltyemisessä? Ainakaan ei Francis ollut koskaan niin selvästi huomannut, kuinka paljon hän kihlattuana rakasti, kuin nyt entisyyden muistojen äkkiä hälvetessä. Hänen tajuntansa ikäänkuin erosi hänestä yhtäkkiä, rientääkseen tuohon nuoren tytön huoneeseen, jonka hän oli kerran Palermossa olonsa aikana vilahdukselta nähnyt ja jonka pyhäkön kynnykselle hänen palavimmatkin rakkaudenunelmansa aina pysähtyivät, jotteivät saastuttaisi sen neitsyellistä kainoutta. Hän oli astuvinaan sen ovesta sisälle, niinkuin hänen kerran todellakin olisi lupa siihen astua, muutamien viikkojen kuluttua. Hän näki hiipivänsä hänen viereensä ensimmäisen kerran. Hieno ja suloinen, tuskin tuntuva lemu, Henrietten käyttämä, häilyi heidän ympärillään. Kuinka jalon viattomana tuo nuori sydän häntä odotti!... Hän heltyi tuosta näystä, heltyi tunteissaan, mutta myös omantuntonsa syvyydessä. Tuo omatunto oli, elämän kokemuksista huolimatta, pysynyt kunniallisen miehen omanatuntona. Siinä oli vielä elossa tuo arka hienotunteisuus, joka meitä pakottaa, ottaessamme vastaan puhtaan, nuoren tytön rakkauden, kunniamme kautta sitoutumaan hellävaroin kohtelemaan hänen suojatonta, luottavaista ja tahratonta sieluaan, sen ihanteellisuutta säästääksemme. Viattomuus oli yhä hänen jalon kunnioituksensa esineenä, ja samoin kuin viattomuuden vietteleminen olisi hänestä tuntunut mitä halpamaisimmalta, selittämättömimmältä rikokselta, niin hänestä olisi tuntunut anteeksiantamattomalta, jopa konnamaiseltakin rakentaa avioliittoa olematta varma tunteistaan kihlattuansa kohtaan. Kun hän, ei täyttä vuottakaan sitten, samalla kertaa ihastukseksi ja kauhistukseksi oli huomannut rakastavansa Henrietteä, kuinka olikaan hän silloin taistellut itseänsä vastaan! Kuinka olikaan hän sielunsa syvyyksiä mittailut, tutkiakseen vieläkö hänen, kolmeneljättä vuotiaan, elämän kuluttamassa sydämessä siveyden tunto oli tarpeeksi herkkä, hienotunteisuus tarpeeksi virkeä! Hän oli hakenut vakuutusta siitä, että, muistoistaan ja pettymyksistään huolimatta, hän ei ollut aivan arvoton vaimokseen ottamaan tuon puhtaan, suoraluontoisen ja nuhteettoman nuoren tytön, jossa hän arvasi kunniallisen naisen ankaran siveyden piilevän ja joka, ollen itse kunniallisen äidin kasvattama, jos hän äidiksi joutuisi, istuttaisi tyttäriinsä saman ankaran siveyden periaatteet, tuon siveyden, joka kieltää kahdesti rakastamasta. Ja sitten, kun hän ymmärsi, että hän todellakin rakasti ja että hänen rakkautensa oli pysyvä, kuinka olikaan hän autuutensa hurmauksessakin kärsinyt siitä arvesta, jonka tuo entinen rakkausliitto oli hänen elämäänsä jättänyt! Kuinka hän, ottaessaan vastaan tuon arvokkaan ja peruuttamattoman lahjan, joka teki hänet elämää tuntemattoman sielun omistajaksi, oli vannonut ansaitsevansa tämän onnen vilpittömällä, pettämättömällä hellyydellään! Ja nyt, oltuansa vain viisi kuukautta kihloissa, nyt hän jo Henrietteä petti. Hän valehteli hänelle sanoissaan, valehteli teoissaan. Tälläkin hetkellä hän valehteli, koska hän tiesi, ettei hän koskaan, puhuessaan tavallisesti Henrietten kanssa, hänelle tunnustaisi, kuinka hän oli yönsä viettänyt. Valehdella, aina vain valehdella! Kamala, sielua turmeleva tapa, johon hän oli ennen suostunut, yhtyessään avionrikkoja-naiseen, ja josta hän oli luullut täydellisesti luopuneensa, luopuessaan siitä omantunnon tinkimisestä, jota rikksellisten intohimojen tyydyttäminen edellytti. Mitenkä hän olisi voinut arvata, koettaessaan uudelleen luoda elämäänsä, että miltei mieletön sallimus äkkiä pystyttäisi hänen eteensä tuon entisyyden, jonka hän täydellä oikeudella oli kuolleeksi julistanut? Ja varsinkin, kuinka hän olisi voinut arvata, että muuan perinnöllisyyden ihme yhdellä iskulla hävittäisi hänen selviin syihin perustuvat epäilyksensä ja pakottaisi hänet tunnustamaan tyttärensä lapsen, jonka äiti hänen tietensä oli toisellekin rakastajalle antautunut samaan aikaan kuin hänelle? Oliko hänelle rikokseksi laskettava, että kieltämättömän, silminnähtävän totuuden hänessä äkkiä herättämät isyyden tunteet saivat sellaisen hämmennyksen aikaan hänen sydämessään? Jos hänen olisi lupa ottaa lapsi luokseen ja astua Henrietten eteen sanoen: "Minä olen hänen ainoa turvansa. Jos ette salli minun ruveta hänen suojelijakseen, täytyy minunkin hänet hyljätä", voisiko Henriettekään häntä tuomita?... Mieletöntä! Sentähdenhän hänen juuri oli täytynyt poiketa tekopyhyiden ja petoksen turmiolliselle tielle, ettei hänen ollut eikä koskaan olisikaan lupa siihen keinoon turvautua. Olipa Adèle hänen lapsensa taikka ei, hänellä ei silti ollut suurempia oikeuksia häneen. Hän ei voinut tehdä tämän lapsen hyväksi, joka lain mukaan kantoi hänen pettämiensä miehen nimeä, mitä olisi voinut vapaan naisen lapsen hyväksi tehdä. Puhua siitä Henriettelle nyt, olettaen että nuoren tytön kainous sallisi sellaisen salaisuuden uskomista, olisi tuon neitsyellisen sydämen lävistämistä, ja mitä varten? Suotta vain.

Kuinka sitäpaitsi selittää suoraluonteiselle nuorelle tytölle kaikkia niitä salaperäisiä rikoksia, joita tuon lapsen syntyminen edellytti, sekä niitä kauheita seikkoja, jotka koskivat hänen suhteitaan Paulineen? Oliko hänellä oikeus raiskata Henrietten lapsellisen mielikuvituksen neitsyellisyys, tahrata hänen ajatuksensa, saastuttaa hänen sydämensä? Jumala, kuinka vaikeata joskus on tietää velvollisuutensa, melkein vielä vaikeampaa kuin täyttää se!

* * * * *

Mutta velvollisuuden käsite, ainoa, joka voi lieventää eräitä liian tuskallisia tunteidenpurkauksia, oli sittenkin hänen ajatuksissaan välähtänyt, automuotoisena tosin ja myöhäisenä, mutta kumminkin selväpiirteisenä. Kun armoton sallimus tuntuu sielultamme kieltävän kaiken elämän sulouden, on tieto siitä, ettemme ole omaa arvoamme alentaneet, meille vähäisenä lohdutuksena — lohdutuksena, joka kaikkien aikojen filosofien vakuutuksista huolimatta on sangen surkea, sangen vähäarvoinen, sillä onnemme aikana emme paljoakaan siitä välitä, — mutta lohdutuksena sittenkin. Jos ei tuo outo yöllinen kävelymatka, jolloin Francis Nayrac ajelehti mielenliikutuksien riehuvan myrskyn heittelemänä, jättänyt häneen liian katkeria muistoja, oli siihen syynä se seikka, että vastuunalaisuuden tunne Henrietteä kohtaan lopuksi oli uudestaan päässyt hänessä valloille ja että hän oli uskaltanut katsoa totuutta silmiin, sofismeihin turvautumatta. Häpeän tunne, joka oli äkkiä hänessä herännyt hänen muistellessaan viime päivien valheita, sekä hänen syvä kunnioituksensa Henrietten puhtautta kohtaan palauttivat hänet todellisuuteen. Hänellä oli velvollisuuksia neiti Scilly'tä kohtaan, ja sitäpaitsi, hänellä oli suoritettavana kunniavelka, joka oli täydelleen maksettava. Mennessään kihloihin hän oli sitoutunut ehdottomaan rehellisyyteen. Hänen joko piti luopua kihlatustaan taikka käyttäytyä häntä kohtaan rehellisenä miehenä, toisin sanoen, miehenä, jolla ei ole mitään salattavaa. Tältä kannalta katsottuna hänen Paulinelle kirjoittamansa kirje samoin kuin valhe, jonka hän oli sepittänyt valmistaakseen itselleen tilaisuuden tavata pikku Adèlea Continentalin puutarhassa, oli, puhumattakaan muusta, mitä halpamaisinta uskollisuuden rikkomista. Jos se, jonka tuli kantaa hänen nimeänsä, olisi kerrankaan hänelle näin valehdellut, olisiko hän voinut antaa hänelle anteeksi? Ja toiselta puolen, hän oli yhtä oudolla kuin odottamattomalla tavalla, mutta niin ettei hänen käynyt sitä epäileminen, huomannut, että Adèle oli hänen tyttärensä. Asettiko tämä vakaumus hänelle velvollisuuksia lasta kohtaan? Asetti kyllä, epäilemättä, periaatteen kannalta katsottuna. Taas täytyi hänen pysähtyä, uuden mielenahdistuksen kouristamana. Hän oli takertunut uuteen kysymykseen: "Voiko näitä velvollisuuksia kihlattuani kohtaan ja lastani kohtaan sovittaa yhteen?" Mahdotonta. Jos mieli Adèlestä välittää, hänen täytyi suostua siihen ensimmäiseen tosiasiaan, että lapsi lain ja luonnon mukaan, kasvatuksensa ja isänsä vuosia kestäneen välinpitämättömyyden takia oli äidin omaksi katsottava. Hänen ei siis käynyt lasta lähestyminen pyytämättä samalla äidiltä anteeksi. Hänenkö siis oli nöyrytyminen tuon naisen edessä, joka oli niin suuresti häntä vastaan rikkonut?... Ja mitä tuo kurja vaatisi? Että hän hylkäisi tuon jalon nuoren tytön, joka häntä niin suuresti rakasti, joka oli kaikki toiveensa, kaikki unelmansa, koko nuoren sydämensä vastaiseen avio-onneensa liittänyt. Mutta eihän nyt ollut kysymystä siitä, oliko uhrattava paljon vai vähän. Asia oli vallan toinen: mitä hän lapsen hyväksi taisi siinäkin tapauksessa, ettei Pauline hänen aikeitaan vastustaisi? Eihän tyttö häntä tarvinnut, tuskinpa tulisikaan tarvitsemaan, koska hän ei tiennyt, tuskinpa saisi koskaan tietääkään, mikä rikksellinen side heidät toisiinsa liitti, he kun eivät olisi toisiaan milloinkaan tavanneet, jos eivät sattumalta lääkärit olisi äitiä lähettäneet Palermoon. Luopuessaan Adèlestä hän ei siis lapselle vääryyttä tehnyt, ei ainakaan tällä hetkellä; hän vain itsessään tukehdutti äkkiä heränneen hellyyden vaiston. Sitävastoin hän ei olisi voinut rikkoa sitoumustaan Henrietteen samalla murtamatta hänen sydäntänsä. Siinä sittenkin kohtalon hänelle asettama vaihtoehto. Vastahan hän oli itselleen todistanut, että olisi mahdotonta koko totuutta kihlatulleen tunnustaa, ja tarpeetonta olisi myöskin tehdä tunnustus rouva Scilly'lle. Mitä tämä voisi hänelle neuvoa muuta kuin mitä hänen omatuntonsa jo oli hänelle neuvonut, nimittäin että hänen täytyi kärsiä yksin, koska hän yksin oli rikokseen syyllinen? "Kärsiä yksin!..." Noihin sanoihin supistui siis hänelle tuo velvollisuus, jonka selville pääsemisestä hän oli niin paljon vaivaa nähnyt. Niin, kärsiä yksin, — suostua toimeentuloon oman lapsensa suhteen, kestää tuo suuri koettelemus tekemättä ketään muuta siitä osalliseksi. Tiesihän hän jo edeltäpäin, etteivät hänelle kuolemankaan tuskat olisi mitään verrattuina niihin, jotka hänen sydäntänsä kalvaisivat, jos hänen täytyisi kieltäytyä katselemastakin tuota pikku Adèlea, juuri kun tämä oli niin syvälle hänen hellyyteensä tunkeutunut näyttämällä hänelle vain suloiset lapsenkasvonsa, — nuo kasvot, jotka hänelle muistuttivat rakkaan sisko vainajan kasvoja. Mutta siitä huolimatta hän kyllä oli kestävä tuon kieltäytyksen. Hän oli osoittava tarpeeksi lujuttua. Hän oli käyttäytyvä siten, että voisi kihlattunsa arvosteltavaksi paljastaa kaikki päivänsä hetket, antamatta hänelle vähintäkään levottomuuden aiheita. Ja koettaessaan taipua tähän päätökseen hän tunsu sydämensä paisuvan epäitsekäiden tuumiensa marttyyrininnostuksesta. Näihin mietteihin vajonneena hän oli paluumatkallaan joutunut Tascan puutarhalle, missä hän muutamia päiviä sitten oli ollut niin onnellinen ja samalla niin kumman taikauskaisen levottomuuden ahdistama. Sanomattomasti liikuttettuna hän tunsu paikan, ja huolimatta siitä, että puutarhan vartiat olisivat voineet hänet tavata ja vangita pahantekijänä, hän kulki aina ristikkoportille asti, joka nyt oli suljettu. Hän painoi otsansa ristikon rautasäleitä vasten ja katseli kauan suurten puiden synkkiä lehtiryhmiä, jotka loivat mustat varjonsa kuutamon hopeoittamalle käytävien

hiekalle. Epämääräisinä hohtivat marmoripatsaat tuon saman kylmän kuun kirkastamina, muistuttaen seetri- ja syressipuiden keskellä outomuotoisia hautapatsaita. Kalmistohan se olikin hänelle, tuo äänetön puisto, johon hän oli eheän onnensa viimeisen hetken maahan mullannut, *Campo Santo*, kuten italialaiset kauniisti sanovat. Siinä hän eli äärettömän kaihon hetkeä, tunsikin kuolettavasta iskusta murtuneen sielunsa tuskissaan vääntelehtävän, näki toteutuvan oudon aavistuksen, joka oli silloin Henriettessä ja hänessä yht'aikaa herännyt. Ei hän ikinä voisi, tietäessään että Adèle oli hänen lapsensa, tuntea kihlattunsa ja sittemmin vaimonsa rinnalla sitä täydellistä onnea, joka olisi hänen omanansa ollut, jos todellisuus olisi hänelle toista todistanut, jos hän nimittäin olisi voinut uskoa lasta entisen kilpailijansa omaksi. Hänen povessaan oli auennut haava, joka ei pitkiin, pitkiin aikoihin lakkaisi vuotamasta. Mutta oliko hän ansainnutkaan sitä onnea, jonka ensimmäistä suloutta hän oli nauttinut näinä muutamina kuukausina, parhaimpina, mitä hän oli elänyt? Siitä lähtien, kuin hän oli päässyt Henrietten ja kreivittären elämästä osalliseksi, hän oli uudelleen taipunut tunnustamaan Jumalan kaitselmuksen, joka näyttää panevan salaperäisen tarkoituksen näennäisesti satunnaisiin tapahtumiin. Nuo häntä kohdanneet, yhä jatkuvat iskut, Pauline Raffrayen äkkiarvaamaton palajaminen hänen elämänsä tielle, isyyden tieto, joka juuri tällä hetkellä oli hänessä vakaantunut, sydämensä silpomisen välttämättömyys, joka pakotti katkomaan siitä pois luonnollisimman, vaistomme syvään juurtuneen tunteen, jos mieli pysyä rehellisenä miehenä, nykyiset tuskat ja ne, jotka hän aavisti tulevaisuuden mukanaan tuovan — siinä oli tietysti suuri koettelemus. Mutta oliko syytä sanoa, ettei hän olisi sitä ansainnut? Eikö hänen rangaistuksensa ollut suorainen seuraus hänen rikoksestaan? Oliko tämä uusi tuska, joka entisistä oli kasvanut, muuta kuin avionrikkomissynnin luonnollisesti kypsynyt hedelmä, tuon synnin, jolle maailma kohottaa olkapäitään salaista myötätuntoisuutta hymyillen ja johon me antaudumme kevyesti, miltei ylpeästi, silloin kun halajamme tosiromaanin kiihoketta, vaarallisten intohimojen viehätystä. Ja kumminkin on kirjoitettu, että se on lihan synneistä suurin, se, jonka harjoittajalle pyhä raamattu julistaa kuolemanrangaistuksen. "Joka huorin tekee jonkun miehen aviopuolison kanssa, pitää totisesti kuolettettaman, sekä huorintekijä että huora..." Tässä paikassa, missä hän oli luvallisen rakkauden puhtaita iloja nauttinut, hänen ajatuksensa, liittyen toinen toiseensa, johtivat hänen mieleensä mitä hän tiesi muutamista nuoruutensa ystävistä, jotka niinkuin hänkin olivat sellaisiin seikkailuihin antautuneet, ja hän huomasi kauhuksensa, kuinka heidät aikaisemmin taikka myöhemmin salaperäinen leppymätön käsi oli tavannut... Toista oli ennaikainen kuolema kohdannut hetkellä, jolloin hän rikkaana, rakastuneena, onnellisena uhkui elämäniloa ja jolloin ero tuntui katkerimmalta. Toista oli, hänen naimisiin mentyensä, rangaistus tavannut hänen lapsissaan, joista kaksi, hänen sydänpäpönsä, jo oli manalle mennyt. Kolmas oli joutunut rappiolle, heittäytynyt rikoksesta rikokseen ja oli paraikaa mitä häpäisevimmissä oikeusjutussa osallisena. Entäpä naiset! Francis muisti heitä äkkiä jos kuinka monta, jotka olivat kauan kadepästä, häpeällisen elämänsä päättäneet kurjuuteen. Vaikkei hänellä ollut kristinuskosta muuta jäljellä kuin kaihomielinen, alati epäilysten tukehduuttama halajaminen horjumattomaan uskoon, joutui hän tällä hetkellä, kun hänelle äkkiä, niin monen esimerkin valaisemana, ylenluonnollisen, hairahtumattoman oikeuden ennustus kajasti, samanlaisen väristyksen valtaan, joka olisi hänen sieluansa ahdistanut, jos viisitoistavuotisen usko vielä olisi ollut hänellä koskemattomana tallella. Hänkin oli tuohon käsittämättömään syntiin langennut, ja vieläpä raskauttavien asianhaarain vallitessa, koska nainen oli niin nuori ja hän oli luullut olevansa hänen ensimmäinen rakastajansa. Hän oli häntä vietelläkseen hyväksensä käyttänyt sydämen hennointa liikutusta, innostunutta hellyyttä kuolevata kohtaan. Hän oli vielä onnelliseksi laskettava, jos hänen rangaistuksensa rajoittui hänen nykyiseen tuskaansa, ja hänen mieleensä johtui eräs rouva Scilly'n usein käyttämä raamatunlause, jota hän nyt kaupunkia kohti kulkiessaan toisteli niinkuin uskovainen ainakin, ja ensi kerran hän oivalsi, minkä verran pyhää kauneutta ja lempeätä anteeksiantamuksen toivoa on tässä Vapahtajan käskyssä:

"Ottakoon ristinsä ja seuratkoon minua..."

* * * * *

Tuo päätös, joka oli hänessä kypsynyt hänen palatessaan tältä oudolta kävelymatkalta ja levolle mennessään, päätös kestää koettelemus, alistua kärsimykseen, ja alistua siihen laiminlyömättä ainoatakaan nykyisistä velvollisuuksistaan, sentähden että hän oli sen ansainnut, olisi toteutuakseen vaatinut vakavampaa, hartaampaa uskoa. Tunteellisuuteen perustuva uskonnollisuus tuottaa yltäkyllin noita jalomielisiä yrityksiä. Usko yksin voi antaa lujuuksia ja kantavuutta päätöksille, jotka ovat niin luonnonvastaisia kuin tämäkin oli: tietää että muutamien askelen päässä oma lapsemme hengittää ja liikkuu, tietää, ajatella, tuntea se ja kumminkin olla pienokaista katselemattakin. Tämän päätöksen vaatima sydäntäsärkevä tahdonlujuus piti kumminkin nuorta miestä pystyssä pitemmän aikaa kuin hän itse olisi uskonutkaan, sentähden että hän jo alusta alkaen niin järkähtämättömällä ankaruudella noudatti velvollisuutensa käskyjä. Hän oli kyllä ymmärtänyt kiduttavien tutkistelemuksien hetkinä, että vähinkin tinkiminen saattaisi hänet hukkaan. Hänellä täytyi olla rohkeus katsoa syrjään, jos milloin kohtaisi lapsen. — Mikä hirvittävä, luonnoton rohkeus! — Sillä isänrakkaus, kun se kerran meissä syntyy, on kuin nälkä ja jano. Se vaatii ravintonsa, vaatii tilaisuutta rakkaiden piirteiden katselemiseen, jos täytyy loitolla pysyä, äänen kaiun kuuntelemiseen, jos hellyys ei saa sanoihin puhjeta. Hänellä ei

ollut lupa kuulla lasta mainittavankaan, omaa lastansa, vaikka tiesi sen omakseen. Hänellä ei ollut oikeutta nauttia tätäkään köyhää lohdutusta, lieventää palavan kuumeensa tulta tälläkään vesipisaralla, jos hän tahtoi järkähtämättömästi pysyä ehdottomassa uskollisuudessaan kihlattuansa kohtaan. Ja hän alistui velvollisuuteensa pitkien, hänen mielestensä loppumattomien päivien kestäessä. Ja nuo päivät kuluivat sittekin, kului kaksi, kolme, kului viikon päivät ja kahdenkin, niinkuin ne meiltä kuluvat, kun olemme sitoutuneet noihin salaisiin uhrauksiin, jotka pisara pisaralta sydänvertamme kuiviin vuodattavat. Francis'sta tuntui, että hänen piti joka aamu uudelleen tulisella raudalla polttaa edellisenä iltana vielä vereslihalla ollutta haavaa. Kiduttamalla itseään hän onnistui viettämään kurjat päivänsä niinkuin ennenkin. Aamulla hän nousi päättäen horjauttamatta pysyä viittomallaan tiellä. Yhdeksän aikaan hän meni, niinkuin hänen oli ollut tapana siitä asti kuin oli saapunut Palermoon, tuttuun ympyrähuoneeseen, missä tiesi suloisin kihlattunsa odottavan. Sen ikkunoista hohti yhtä kirkkaana häntä vastaan valoisa maisema turkoosinvärisine taivaineen ja safiirinsinisine merineen. Valkeat palatsit kohosivat vihreiden puutarhain keskellä, ja vilkasliikkeisissä satamissa purjeiden valkoperhoset parveilivat alastoman vuoren punertavassa varjossa. Sama loistava taivaanranta, joka oli hänen autuutensa kehyksenä ollut, oli vieläkin hänen madonnansa lempeiden kasvojen häikäisevänä taustana. Niinhän uskonnollisissa maalauksissaan muinaiset mestaritkin avaavat hymysilmäisten neitsyeittänsä taa pyhyiden pelkästä läsnäolosta jalostuneen maailman rajattomia avaruuksia. Tämän vertauksen, jonka hän oli ennen onnensa aamuhetkinä tehnyt, sen hän yhä vieläkin teki. Hänen vain tarvitsi päästä nuoren tytön seuraan tunteakseen heti, kuinka paljon totuutta on tuossa ylen tavallisessa liikuttavassa puheenparressa: rakastaa kaikesta sydämestään. Hän ei enää armastaan kaikesta sydämestään rakastanut, vaikka hänen rakkaudessaan oli kärsimyksestä yhä kiihtynyt intohimo. Tämän intohimon rinnalle oli toinen intohimo kohonnut, avonaisen, vuotavan, tulehtuneen haavan repäisevä särky, jonka hän kaikilta salasi. Se teki hänelle entisen hurmauksen mahdottomaksi, mahdottomaksi myöskin helpotuksen pelastavan huokauksen, johon koko meidän tunne-elämämme sulaa lemmityn läsnäollessa. Hänen kykynsä nauttia onnestaan oli, ellei kokonaan lamassa, ainakin heikontunut, kituva. Olemuksensa silpomiselta oli hänestä tuntunut välttämättömyys luopua Adèlesta, ja hän olikin todella kuin haavoitettu, joka ei voi liikettäkään tehdä tuntematta haavansa tuskain kiihtyvän. Aina tuosta aamukohtauksesta lähtien hän joutui päänäpiintymänsä tuottaman kärsimyksen valtaan, kun hänen sielunsa, niinkuin ennenkin, pyrki lähestymään Henrietteä. Hän ei voinut olla ajattelematta tämän huoneen yläpuolella olevata toista salia, samanmuotoista ja saman häikäisevän näköalan kirkastamaa, missä pikku Adèle yksinäisessä aamiaispöydässään istui vanhan hoitajansa seurassa, äitinsä nukkuessa sairaan raskasta unta väsyttävän aamuhetken raukaisemana. Eroavaisuus näiden kahden asunnon välillä, jotka olivat niin lähellä toisiaan ja sittenkin niin kaukana, vihloi hänen sydäntänsä. Hän koetti karkoittaa tuskastuttavan piintyneen ajatuksen ja onnistui hetkeksi. Mutta nopeasti se palasi. Kellon yhtätoista käydessä melkein joka päivä hän seurasi kreivitärtä ja Henrietteä heidän virkistysmatkoilleen. Kulkiessaan silloin hotellin puutarhan ohitse hän näki aitausmuurin tuolta puolen kohoavien eucalyptuspuiden kiiltävälehtiset oksat, jotka kalpean vihreyden alta vivahtivat tumman sinipunervalkealle, ja korkeain palmujen lehtitöyhdyt, joiden suojassa goottilaistyylisen, englantilaisen kappelin katto kohosi. Silloin hän ajatteli, että lapsi kenties oli siellä leikkimässä puutarhan käytävillä, puitten juurella, ja hän vaipui kaihomielisten unelmien äänettömyyteen, lemmittynsä hellien katseiden hyväilemänäkin. Ja kahta pahemmin tuo hellittämätön, alati kiusaava ajatus häntä vainosi hänen toisen kävelyretkensä, iltakävelynsä aikana, sillä niinä hetkinä häntä vapisutti pelko, että hän äkkiä matkallaan kohtaisi pienokaisen, joka pelko oli hänet vallannut heti rouva Raffrayen saavuttua Palermoon. Nyt kun hän tiesi minkä tiesi, tuo pelko oli vielä yltynyt. Loppumattomilta tuntuivat hänestä silloin Favorite-puiston käytävät, missä hän tavallisesti asteli kahden kesken Henrietten kanssa, rouva Scilly'n heitä odottaessa vaunuissaan, myötätuntoisuuden hymy huulilla. Vaikka joulukuu oli jo puolivälissä, eivät heidän silmänsä näillä matkoilla kohdanneet talven lehdettömiä aloja, sillä tässä äärettömässä tarhassa olivat kaikki puut alati viheröitsemiä. Ken ei ole tällaisen katoamattoman vihannuuden synkkää, masentavaa vaikutusta kokenut? Tässä puistossa aika ajoin kaikuvat torven toivotukset tuntuivat yhä lisäävän sen surunvoittoista, lintujen laulua kaipaavata äänettömyyttä. Nuo yksitoikkoiset, sydäntä vihlovat toivotukset, jotka saivat alkunsa eräältä harjoituskentältä ja kertautuivat loppumattomasti jylhän Pellegrino-vuoren seinämistä ponnahtaneissa kaiuissa, lisäsivät Francis'ssa sitä ääretöntä alakuloisuutta, joka aiheutui muutamista Henrietten lausumista sanoista. Nuori tyttö lempeässä viattomuudessaan puhui pitkään kihlatulleen tulevaisuuden toiveistaan, vastaisesta kodistaan, yhteiselämästään Francis'n kanssa. Kaikki hänen vienon ja suoran sielunsa unelmat edellyttivät perheen muodostamista. Olihan Francis itsekkin, unelmissansa luodessaan tulevan perheonnessa romaania, vastustelematta antautunut samanlaisille toiveille, ajatellut mielihyvällä itse jatkuvansa lapsissaan, joiden hennoissa piirteissä hän voisi huomata osan omasta itsestään yhteensulaneeksi rakkaan vaimonsa piirteihin. Miksikä ei tuo vastaisen kodin haavekuva enää voinut hänelle ilmestyä näyttämättä hänelle heti toista lasta, joka, vaikka olikin hänen omansa, tuntui häneltä ainiaaksi kieltävän kodin sulouden nauttimisen? Tälle toiselle hänen ei ollut koskaan lupa kuiskata noita sanoja: "oma lapseni", jotka olivat hänen korvissaan soineet, hänen viettäessään kauhean yönä Monrealen teitä harhaellen, ja jotka hän kenties muille sanoisi, muille, joilla ei ollut enemmän oikeutta siihen kuin herttaisella pikku Adèlilläkaan. Isänäolon tieto oli hänessä nyt yhtä horjumaton kuin hänen

päätöksensä pysyä järkähtämättömänä kerran suunnittelemassaan käytöstavassa. Yhdeksän vuotta hän oli epäroinyt, milloin uskonut, milloin epäillyt; mahdoton oli hänelle nyt sellainen hapuileminen. Hän oli nähnyt ja hän uskoi. Mikä sallimuksen oikku, että hänen nyt oli uskominen, kun olisi suonut voivansa epäillä, sen sijasta että hänen ennen oli täytynyt epäillä, kun uskossa olisi ollut niin suurta suloutta!... Nuo ajatukset häntä alinomaa kiusasivat, kouristivat, kiduttivat. Hän katsoi Henrietteä manataksensa pois painajaisen — turhaan! Yhä selvemmin hän vain huomasi temmeltävien tunteittensa kauhean ristiriitaisuuden. Ne vainosivat häntä hänen kotiinkin palattuansa, hiljaisen illan pitkinä tunteina. Olipa että hän kihlatulleen luki, istuen matalalla jakkaralla hänen polviensa ääressä, taikka että tämä hänelle pianolla soitti lempisäveltäjiensä teoksia, olipa että he kaikki kolme hiljaa, tuttavallisesti, rauhallisesti keskustelivat, aina, määrähetkinä painajainen ilmestyi... Mitä mahtoikaan tehdä pienokainen tällä hetkellä? Ja taas, niinkuin aamusellakin, hän luuli näkevänsä lapsen, näki tämän juoksevan äitinsä luo ennen maata menoaan, katselevan sairasta suurilla viattomilla lapsensilmillään, joissa kumminkin salaperäinen onnettomuuden aavistus kajasti. Että pikku tyttö leikkiessäänkin ajatteli äitinsä tuskallista yskää, se kai merkitsi, että jokainen noista yskänkohtauksista oli saanut valtavan vastakaikunsa hänen sydämessään. Pelkäsikö pienokainen ainoan turvansa maailmassa ennen pitkää murtuvan? Ja hänen isänsä ei ollut siitä tiedoton. Elossa hän oli. Isällä oli miehen tarmokas suojelijankäsi, jota lapsen kenties kohtakin olisi tarvis, ja tuo isä ei voinut mitään hänen hyväkseen. Hänen täytyi päinvastoin yhä enemmän koota esteitä heidän välillensä, jottei omaa arvoansa alentaisi. Kunnia vaati, että hän tytärtänsä kohtaan käyttäytyisi niinkuin ei hänellä olisi aavistustakaan ollut hänen syntyperästään. Jumala, mikä kamalan rakkauden kamala loppu!

* * * * *

Kauanko olisi Francis'lla kestänyt tahdonlujuutta sellaiseen kieltämykseen? Kenties kuukausiakin, ellei odottamaton tapaus olisi äkkiä kumonnut hänen päätöksensä mahdottomuuksiin perustuvaa rakennusta. Hän uskoi niin lujasti olevansa oikeassa, että, kun hän näinä päivinä, myrskyisimpinä, mitä oli kokenut sittenkuin hänen ja Pauline Raffrayen välit katkesivat, kaksi kertaa sattui tämän viimeksimainitun ja hänen lapsensa kanssa vastakkain porraskäytävässä, hän uskalsi kääntää pois päänsä ja olla heihin katsomatta. Mutta joskin hän rohkealla kestävyydellä suoritti taistelunsa tositahtumia vastaan, tunteitansa hän ei kyennyt vastustamaan. Kaikesta huolimatta hän ei edes koettanutkaan, niinkuin hänen kunniansa olisi vaatinut, iskeä itse juureen kiinni, kitkeä pois sairaloisen isänrakkautensa tainta, jonka hän sydämessään tunsu varttumistaan varttuvan. Ja olisiko se edes ollut hänelle mahdollistakaan? Hän oli niitä intohimoisia, mutta periaatteita noudattavia luonteita, jotka luulevat tyydyttävänsä omantuntonsa pakottautumalla johonkin erityiseen menettelytapaan, mutta jotka sisällisesti rikkovat, antautuen hillittömien mielikuviensa, rikoksellisten tunnehurjistelujensa valtaan. Sellaiset luonteet pystyvät niinkuin Francis'kin vuosikautia pysymään hurjasti rakastamastaan naisesta erillään, kun sitävastoin ovat kykenemättömät hetkeksikään hallitsemaan tämän rakkauden heissä tuottamia sisällisiä häiriöitä. He noudattavat tapojen siveyttä, sydämen siveyttä noudattamatta — omituinen luonnottomuus, joka ennemmin tai myöhemmin päättyy sekä tapojen että sydämen yhtäläiseen turmelukseen. Tekomme mukautuvat aina lopuksi ajatustemme mukaan, ja näitä viimeksimainituita meidän ennen kaikkea tulee hallita. Jos Francis olisi pikku Adèlea kohtaan menetellyt samoin kuin ennen rakastajatartansa kohtaan, paennut hänen luotaan, ehdottomasti eronnut hänestä, niin hänellä kenties olisi ollut oikeus antautua liikutuksiensa valtaan, hän kun varmaan olisi tietänyt, ettei mikään uusi sattuma tulisi koskaan viettelemään hänen tunteiden uuvuttamaa sydäntänsä. Mutta erikoiset olosuhteet, jotka häntä sitoivat, tekivät hänelle sellaisen eron sangen vaikeaksi, vaikka hän kyllä itsekin mielessään myönsi, että se olisi suuresti helpottanut hänen tuumansa toteuttamista. Ja olihan hänen sitäpaitsi piakkoin palattava Ranskaan; matkapäiväkin jo oli määrätty tammikuun viidenneksikolmatta. Eikö hänen, salaisista mielen liikutuksistaan huolimatta, ollut siihen asti kestäminen, sitä suuremmalla syyllä, kun joulukuu jo lähestyi loppuaan ja pienimpienkin kauppapuotien ikkunoissa loistava lapsellinen tervehdys: *Viva Cesu Bambino* läpi kaupungin julisti odotetun juhlan tuloa. Muistot, joita tuo lasten juhla hänessä herätti, olivat hänelle uutena alakuloisuuden lähteenä. Kuinka hän olisi voinut arvata, että hän sitoumuksestaan luopuisi, ennenkuin joulu oli lopussa, ja että syynä siihen olisi yksinkertaisesti Continentalin englanninkielisen isännän oikku. Tuo gentlemanni, josta Francis usein oli pilkatun sanonut: — "Pistäisipä minun joskus päähäni ruveta pukeutumaan englantilaisesti, niin kyllä tuo hölmö minut siitä taudista parantaisi", tuli itse tietämättään, kohtalon narripelissä näyttelijänä esiintyessään, syöksemään onnettoman valheen ja petoksen pelottavaan kuiluun. Kavaljeeri Francesco Renda oli nimittäin tavakseen ottanut viettää *Christmas*-juhlaa pystyttämällä suurimpaan saliinsa hotellin brittiläisten ja itävaltalaisien asukkaiden iloksi suunnattoman suuren joulukuusen, jonka kaikki oksat olivat palavia kynttilöitä täynnä. Näytelmäkappale, joka useimmiten oli enemmän tai vähemmän paikallista laatua, täydensi juhlaa. Tänä vuonna hän oli tähän toimeen vuokrannut erään noita neapelilaisia laulajajoukkoja, joita Sorrentossa ja Amalfissa käyneet liiaksikin tuntevat. Kun Henriette Francis'lle näytti noita kolmea pääsylippua, jotka diplomaattinen don Ciccio, vainuten älykkäänä etelämaalaisena nuoren miehen tekevän hänestä pilkkaa, oli hänen poissaollessaan tuonut, hän ei voinut olla sanomatta:

— "Miksei! Mennään vaan kuuntelemaan: *Funiculi, funicula...* Sepäs vasta hauskaa!..."

— "Kenties ette tahdo sinne tullakaan?"... oli Henriette vastannut, alistuen heti lempivänä naisena, joka tahtoi säästää rakastettunsa pienimmältäkin rasiukselta. Miksikä Francis päinvastoin väitti, että heidän oli kaikkien mentävä gentlemannin kutsuihin? Olisihan hänen kumminkin pitänyt arvata, että, koska tuo joulukuusi (*X-mas tree*), niinkuin etehisen seinässä olevassa ilmoituksessa sanottiin, oli etenkin lapsia varten, rouva Raffrayekin arvattavasti veisi pienen tyttärensä sinne. Ja hän ajattelikin sitä, mutta luuli olevansa niin luja, ettei hänen tarvinnut tuota mahdollisuutta pelätä. Hänenhän vain tarvitsi kääntää pois silmänsä, niin asia oli sillä hyvä, ja niinmuodoin hänen ei tarvinnut kieltää kihlatultaan tuota vähäistä huvitusta, joka näkyi nuorta tyttöä houkuttelevan, vaikka hän kyllä heti olisi suostunut siitä luopumaan. Kun Francis siis jouluiltana astui juhlapukuisia muukalaisia vilisevään, pieneen salonkiin, jonka keskellä säteili kirjaviiden kynttilöiden ja lyhtyjen valaisema, jättiläiskokoinen joulukuusi, hän oli jo valmistautunut kestävämmän uutta kidutusta. Mutta hän ei tullut ajatelleeksi, että Francesco Renda, kohteliaisuudessaan ryhmittäen vieraitaan heidän kansallisuutensa mukaan, määräisi rouva Scilly'lle ja Henriettelle heidän paikkansa juuri Pauline Raffrayen ja hänen tyttärensä viereen!... Niin, todellakin, tuossa vasemmanpuolisessa nurkassa, minne heidät saattoi muhkea don Ciccio, joka oli puettuna Carlton-klubin täsmällisimpien jäsenten tapaan, kielovihko napinlävessä, siinä istui heitä varten varattujen kolmen tyhjän nojatuolin vieressä eräs lapsi, ihmeissään katsoen komeata kuusta, ja lapsen vieressä, pyhävaatteihinsa puettuna, sama vanha uskollinen hoitajatar, jonka Francis tuona muistettavana aamuna oli nähnyt eucalyptuspuun juurella sukkaa kutomassa. Ja pienokainen oli Adèle Raffraye, hänen oma pikku Adèlensa. Nyt Henriette jo istuutui tuolille, joka oli lasta lähinnä, rouva Scilly osoitti Francis'ille keskimäisen paikan ja asettui itse hänen toiselle puolelleen. Eikä Pauline — taudinkohtaus kai oli estänyt häntä tulemasta — ollut siellä vihattavalla läsnäolollaan yllyttämässä häntä taisteluun vaarallista ja hirveätä kiusausta vastaan.

VI.

JOULUKUUSEN YMPÄRILLÄ.

Vastatulleiden nostama hälinä ei hetkeksikään saanut pikku Adèlen silmiä irtautumaan loistavasta taulusta, joka avautui hänen eteensä. Ihmeiden satumaista maailmaa oli lapselliselle mielikuvitukselle komea joulukuusi, jonka synkkien oksien suojassa kellui sadottain kirjavia ja loistavia palloja, samoin kuin maassa istuvien neapelilaisten soittajien kirjava ryhmä. Miesten raitaiset lakit ja punaiset, keltaiset tai siniset vyöt, heidän pukunsa teatterikoristeet ja heidän omituiset soittokoneensa, naisten hiusasut, suunnattoman suuret metalliset neulat ja kirkasväriset samettihameet, kaikki nuo muukalaisuuden sangen yleiset silmänherkut ihastuttivat yhtä paljon pikku tyttöä kuin hänen hoitajaansakin, ja he muodostivat itse tietämättään paljon viehättävämmän näyn, lapsi ja halpa palvelijatar, jonka uurtuneet, nöyrät kasvot hymyilivät pienokaisen hentojen, herkkien, elämän uutuudesta innostuneiden kasvojen vieressä. Äkkiä kumminkin lapselta viattoman innostuksen lumous hälveni, ja hän heräsi todellisuuden kovan kouran kosketuksesta. Hänen katseensa näet sattui viereisiin, vastikään tyhjiin nojatuoleihin, missä nyt istui vieraita ihmisiä, jotka olivat hänen kuulemattaan sinne tulleet. Ujouden vavahdus kohotti veren hänen poskilleen, ja vaistomaisesti hän painui hoitajansa puoleen tuolla aran otuksen liikkeellä, joka oli hänelle ominainen. Sellaisina hetkinä hän kallisti sievän päänsä, ja hänen suurissa, ruskeissa silmissään päilyi rypistyneiden kulmakarvojen alla tuskaisesti säikähtynyt ilme. Hänen päänsä torjuvassa asennossa oli silloin hiukan puolustusasemaan asettuneen antiloopin vauhkoa siroutta. Huomatessaan lapsen vaistomaista luulevaisuutta ilmaisevan liikkeen neiti Scilly, joka satunnaistuttavan hyväntahtoisella hymyllä oli tervehtinyt vanhaa Annettea, kääntyi Francis Nayrac'in puoleen sanoen:

— "Tuossahan on taannoinen pikku ystäväni, tiedättehän, se joka niin sievästi puheli sairaalle nukelleen... Katsokaapas häntä, salaa, jottei hän kokonaan joutuisi hämilleen, ja sanokaa, eikö hän hämmästyttävästi muistuta sisarenne lapsuudenkuvaa? Vieläkin enemmän nyt, kun hänellä ei ole hattua päässä..."

— "Hämmästyttävästi...", toisti Francis vapisevalla äänellä. Vastustamattomasti hänen päänsä kääntyi lapsen puoleen. Oi, niin kauan kuin lempiviä sydämiä on olemassa, mikä viisaus voi heissä voittaa katsomisen tarvetta, tuon katsomisen, joka lempeimmän runoilijankin mukaan oli Orfeuksen anteeksiantamaton rikos. "Hän kääntyi, sydän voitettuna", sanoo tuo kaihomielinen Virgilius... ja samoin Francis'kin, sydän voitettuna, loi katseensa lapseen. Liikutus, joka oli hänet vallannut heti hänen tultuansa ja huomattuansa missä vaarallisessa paikassa hänen oli iltansa vietettävä, olisi

epäilemättä näyttänyt sängen omituiselta hänen tovereistaan. Mutta rouva Scilly ja Henriette olivat tämän ensimmäisen hetken hälinässä ikäänkuin huumeessa äänekkäiden keskustelujen kohinasta, valojen häikäisevästä loisteesta, koko tämän tilaisuutta varten näytelmähuoneeksi järjestetyn salin kirjavasta hyöriästä. Nyt kun neiti Scilly kykeni huomaamaan sulhasensa tavattoman mielenliikutuksen, oli aivan luonnollista, että hän selitti sen vainajan muiston aiheuttamaksi. Ja totta olikin, että Francis vainajan muistosta heltyi, antautuessaan katselemisen vihlaisevalle hekumalle, jonka hän oli itseltänsä niin tunnollisesti kieltänyt. Istuen hänen edessään, profiili melkein pois käännettynä, pikku tyttö näytti hänelle kultakiharain kehystämän posken hienot piirteet. Hän oli valkoisiin puettu. Yksinkertainen musliininen poimukaulus ympäröi hänen hentoa kaulaansa, kohottaen sen erikoisen hienoa kalpeutta, jota Henriette kerran oli verrannut vaalean ruusun sisälehtien kellertävään kalpeuteen. Tuo kelmeä väri oli liikuttavassa sopusoinnussa suun haaveilevan, miltei katkeran ilmeen kanssa, kun ei hymy raittiita huulia vilkastuttanut. Koko hänen olemuksensa tuntui uinailevan itsetiedottoman kaihomielisyyden viihdyttämänä. Aviorikoksesta syntyneiden lapsien kasvoissa on usein sellaisen ennenaikaisen alakuloisuuden ilme! Heidän silmäteränsä pohjalla piilee jäännös kauhua, tunnonvaivojen uhkaavan koston kauhua, joka on täyttänyt heidän äitiensä mielen. Luulisi melkein, että heidän vaistonsa aavistaa, arvaa heidän rikoksellisen syntyperänsä surkeuden ja valheen. Ja kumminkin, huolimatta katseen arveluttavasta syvyydestä, Adèlen kehitys tuntui olevan hänen ikäisensä lapsen, jonka mieli iloisesti hykähtää vähimmäinkin huvituksen tarjoutuessa ja jonka sielu on täynnä itseperäistä, välitöntä, melkeinpä eläimellistä elämäniloa. Sillä tuskin olivat soittajat alkaneet esiintyä, mikä viulua vinguttaen, mikä mandoliinia helisyttäen, mikä kastanjettia naksuttaen, mikä tanssien tai ilvehtien, niin väri alkoi kohota pienokaisen poskille, loiste hänen silmiinsä, hymy hänen huulilleen, ja koko hänen olemuksensa värähteli ja muuttui. Sitä myöten kuin lapsi näin antautui tunteittensa valtaan ja hänen nuoren luonteensa eri ominaisuudet hänen käytöksessään vähitellen ilmenivät, Francis yhä enemmän pääsi huomaamaan niitä sukulaisuuden siteitä, jotka niin piirteiden kuin sielunkin puolesta yhdistivät pienokaista sisar vainajaan. Hänen mielikuvituksessaan nuo kaksi kuvaa, hänen muistoissaan säilynyt ja sen todellisuuudessa liikkuva varjokuva, ikäänkuin sulivat yhteen ja tekivät häneen taas saman, melkein ylenluonnollisen ihmeen vaikutuksen kuin ensi kerralla puutarhassa. Hänen kaukaisten jouluaattojensa suloinen leikkitoveri palasi henkenä hänen luokseen, sekoittuakseen, ruumiintuakseen tuon herttaisen lapsukaisen heikkoon ruumismajaan, jonka hän, Francis, kietoi, sulki katseeseensa, niinkuin hän olisi tahtonut sen syliinsä sulkea. Mutta siinä oli, tuon hänen verestänsä syntyneen ruumiin ja hänen oman sykkivän sylinsä välillä tällä hetkellä aineellisestikin toinen — mikä tuskallisen sattuva symboli hänen nykyisestä kohtalostaan! Se mikä hänelle oli maailmassa kalleinta, rakkahinta, oli tuossa hänen vieressään, katsoi häntä vastaan kahden silmistä. Miksikä hän ei voinut heitä toisiinsa yhdistää, heitä toisilleen antaa, toisen sydäntä toiseen liittää niinkuin lasta äitiinsä, niin että hänen oma rakkautensa, yhdistyen heissä ja heidän keskinäisestä hellyydestänsä eläen, suurempana ja kirkkaampana palaisi! Mieleton unelma, samalla kertaa viaton ja rikoksellinen hulluudessaan, unelma, joka jo ennenkin oli hänen hourailevaan mieleensä johtunut!... Se vainosi häntä tässä juhlasalissa hellittämättä, jäsen vaikutusta yhä lisäsi hänen viimeaikainen itsensähillitsemisjännityksensä, niin että hän unhotti missä oli ja minkä levottoman valvonnan alaisena, unhotti että istui kihlatun morsiamensa ja hänen äitinsä välissä, ja hän oli niinkuin unesta heräävä, kun kuuli tutun äänen hiljaisen kuiskeen ja säpsähtäen horroksistaan näki Henrietten puhtaiden immenkasvojen, elpymistoiveittensa ainaisten virittäjien, kääntyvän hänen puoleensa:

— "Minä näen että te kärsitte", sanoi Henriette. "Tuo pikku tyttö muistuttaa teitä liaksi sisarestanne. Tahdotteko että menemme pois?"

— "En", vastasi Francis, pakottautuen hymyilemään, "se on jo lopussa. Tiedättehän, tuo muisto on aina ollut arka kohta..."

— "Rakas Francis!..." sanoi Henriette, ja hänen suorissa sinisilmissään oli niin paljon hienotunteista osanottoa, että Francis'n täytyi katsoa pois. Hän oli siis uudestaan, kaikista päätöksistään huolimatta, valheiden kirottuja teitä astumassa. Kaksinkertainen oli hänen valheensa, kun hän myönsi liikituksensa aiheutuvan Henrietten edellyttämästä jalosta herkkätunteisuudesta, suostuen samalla ottamaan vastaan nuoren tytön lempeätä sääliä, joka hänestä tuntui suloiselta, vaikka sen olisi pitänyt häntä kauhistuttaa. Hän oli niin suuresti säälin tarpeessa, halusi niin kiihkeästi antautua riehuvien tunteittensa valtaan, että hän vielä toisenkin kerran kielsi, kun rouva Scilly ehdotti, että he lähtisivät pois.

— "Ei teidän tarvitse jäädä tänne minun tähteni", sanoi tämä; "ovathan nuo neapelilaiset laulut minusta aina miellyttävät, mutta joka yhden tuntee, tuntee kaikki..."

— "Nämä ovat, kumma kyllä, melkein uusia", vastasi nuori mies, "ja soittajat ovat koko taitavia, mikä on vielä kummempaa. — Ja sitten, mikä näyttelijäkyky! Se täytyy minunkin myöntää!... Katsokaapa tuota paksua tuossa; mikä ulkokullatun roiston leveä naama! Ja entä tuo laiha, jäykkäkasvoinen veitikka, jonka liikkumattoman vakava ilme tekee niin hullunkurisen vaikutuksen!... Varmaankin he ovat samanlaisissa hotelleissa laulaneet tuhansia kertoja, ja sittenkin he tuntuvat todenteolla

huvittelevan omastakin puolestaan. Ja yleisö on näyttelijäin arvoinen... Englantilaisia, jotka suvaitsevat alentua neapelilaisten juhlamenojen katsojiksi. Siinä ilmenee koko tuo ylenkatse ja koko tuo ihailu, jota pohjoismaalaiset tuntevat etelän asukkaita kohtaan... Tuo vanha myssypäinen lady tuolla oikealla, jonka poskissa on neljän portviininjuojapolven punaista pulleutta, kuinka hänen arvokkaisuutensa sulaa noitten maankiertäjien virmistyksistä!... Oivallista kerrassaan..."

Kauan hän näin puheli vilkkautta teeskennellen todistaakseen äskeisen levottomuutensa kokonaan hävinneeksi. Innostuneella haastelullaan hän ei tahtonut pettää ainoastaan luottavaisia tovereitaan, itseään hän varsinkin tahtoi pettää, tyynnyttää hurjasti sykkivän sydämensä. Mutta lakkaamatta hänen puhellessaan hänen silmänsä palasivat pieneen tyttöön, ja äkkiä, sattumalta tämäkin katsahti häneen. Ensimmäisen kerran nuo vienosti punertavat kasvot kääntyivät häneen päin ja raikkaan ruskeat silmät loivat selkeän katseensa häneen — tarkoituksetta, rauhallisesti, niinkuin Paulinekin oli häntä sinä muistettavana aamuna katsonut. Sitten tuo katse siirtyi yhtä luontevasti, yhtä rauhallisesti katsojariviin heidän takanansa, palatakseen jälleen joulukuuseen ja soittajiin, aina yhtä levollisena, yhtä selkeänä. Tiesihän Francis liiankin hyvästi, ettei hän ollut Adèlelle sen enempää: muuan vieras vain, johon lapsi ei kiinnittänyt eikä voinutkaan kiinnittää mitään erityistä huomiota. Miksikä tuo täydellinen välinpitämättömyys niin tuskallisesti viilsi hänen sydäntänsä, miksikä se tuntui hänestä kovemmalta kaikkia muita iskuja, jotka häntä näinä surun viikkoina olivat kohdanneet? Mitä hän tuolta pikku tyttö paralta toivoi, koetettuansa pitkien vuosien kestäessä niin suurella vaivalla ja kestävyydellä pyyhkiä hänet pois elämästään? Kuvitteliko hän, että jonkunlainen hellyyden suggestioni virtaisi hänen silmistään tarpeeksi valtavana herättämään pienokaisessa veren äänen, joka tällä hetkellä, mahtavampana kuin koskaan ennen, hänen omassa sydämessään huusi? Isyyden vaisto, joka niin voimakkaasti, niin äkkiä oli hänessä herännyt, tuotti hänelle melkein fyysillistä kärsimystä. Tuskin hän koskaan saisi omalta lapseltaan edes tuota kesytetyn vieraan sympatiaa, jota tämä näkyi osoittavan neiti Scilly'lle. Henriette oli ollut oikeassa, kun kerran oli sanonut omistavansa taikakeinon, joka hänelle avasi pienokaisten sydämet. Varovaisempana tällä kertaa kuin viimein nähdessään lapsen puutarhassa hän ei nyt liian nopeasti lähestynyt, vaan antoi pikku pelkurille aikaa tointua, salaa tutkia ja arvostella, kunnes viimein kokonaan hänet voitti kauneuteen yhtyneen suloutensa vastustamattomalla ja sulattavalla viehätysvoimalla. Tuon viehätysten toimittama valloitus kävi huomattavaksi pikku Adèlen muuttuneessa asennossa, josta pinnistys vähitellen lauhtui. Hän ei enää kyyristynyt nojatuolin nurkkaan, johon hän oli vieraat huomattessaan vetäytynyt, ikäänkuin hakeaksensa hoitajaltansa turvaa. Hänen hento vartalonsa oli taas kohonnut ja uskalsi vapaasti liikkua. Nähtävästi ujous ei enää hänen henkeänsä ahdistanut. Pari kertaa, jonkun laulajan liian hullunkurisen kujeen johdosta, hän nauroi samaan aikaan kuin vieressä istuva nuori tyttökin, ja saapui hetki, jolloin he rupesivat toisilleen puhumaan. Lapsen puolesta lähestyminen tapahtui pienen antiloopin sirolla liikkeellä, kun se varovasti suostuu lähestymään tuoresta lehtiannosta tarjoavaa kättä, jota se ensin on säikähtyneenä paennut. Kuinka hyvältä olisi Francis'sta tuntunut Henrietten salaperäinen viehätysvoima, elleivät olosuhteet olisi olleet niin tukalat. Nyt se vain lisäsi hänen kurjuuttansa, näyttäen hänelle miten olisi voinut olla ja syösten hänet vielä syvemmälle mielenliikutuksien ristiriitaan. Kun hän salli tunteittensa siinä määrin kiihottua tämän lapsen suloudesta, niin hän samalla suostui nielaisemaan uuden annoksen sitä myrkyä, josta koko hänen ruumiinsa paloi, raiskasi siveytensä ja kunniansa, raiskasi rakkautensakin. Ainakin hän tunsu itsessään vähenevän tuon rakkauden onnelliseksi-tekemisen voiman. Ja ihastuksella, epätoivolla, uteliaisuudella ja kauhulla hän jäi kuuntelemaan niiden kahden keskustelua, joka jatkuessaan kävi yhä ystävällisemmäksi ja tuttavallisemmaksi.

— "Oletteko koskaan nähnyt näin kaunista joulukuusta?" virkkoi neiti Scilly.

— "Ei toki koskaan", vastasi kiireesti vanha Annette, mutta hämmästyti suuresti, kun huomasi pikku neitinsä äkkiä muuttuvan puheliaksi vierastenkin seurassa, sillä Adèle vastasi samalla aikaa:

— "En, en niin kaunista, mutta olen kumminkin nähnyt sangen kauniita... Viime vuonna äiti puki kuusen viidellekymmenelle pikku tytölle. Siitä minä pidin vielä enemmän kuin tästä... Ensiksikin", jatkoi hän, katse kaukana, "se oli kotona, ja oli lunta..."

— "Ja sitten olitte pikku ystäväne seurassa...", sanoi Henriette.

— "Niin", vastasi vilkkaasti lapsi, "olin Françoisen, Annetten sisarentyttären kanssa."

— "Entä muut pikku tytöt?" kysyi neiti Scilly.

— "Muutko? Nehän ovat vain leikkitovereita", vastasi pienokainen, "kun sitä vastoin Françoise, hän on niinkuin äiti ja niinkuin Annette. Hän ei voinut tulla meidän mukaamme. Hän on niin köyhä. Hänen täytyy tehdä ulkotyötä pellolla ja niityllä. Kun hän kasvaa suureksi, niin hän saa tulla kartanoon asumaan ja minä otan hänet aina mukaani matkoilleni."

Hänen silmänsä loistivat, kun hän näin hymysuin esitti lapsellisen tuumansa, missä oli sitä vilpittöä hyväntahtoisuutta, joka jo elämän sarastaessa osoittaa laajatunteista ja jalomielistä luonnetta. Henriette kääntyi Francis'hin sanoakseen hänelle puoliääneen: "Kuinka hyvin näkee että hänellä on jalo äiti!..." ja hän sulki käteensä pikku naapurinsa käden, joka hyväily sai veren kohoamaan tämän kasvoille. Lapsi hymyili, yhä vielä hiukan hämillään, mutta sangen ystävällisesti, ja nyt Henriette jo häneltä kysyi:

— "Toivon, ettei äitinne ole sairaampi, koska hän ei ole tullut tänne..."

Tämä kysymys sammutti heti hymyn pikku tytön huulilta. Varjo synkisti hänen henkeviä kasvojaan, joissa kaikki hänen ajatuksensa kuulsivat niinkuin veri sinisessä suoniverkossa hänen kauniilla ohimoillaan. Hän vastasi:

— "Kiitos, hyvä rouva, äiti on voinut paremmin näinä viime päivinä. Mutta eilen hän hiukan vilustui ja tänään hän on ollut hyvin väsynyt. Hän ei tahtonut pidättää minua luonaan. Hän pelkää aina, että minun on Palermossa ikävä ja että kaipaam Molamboz'ta. Se onkin totta. Pidän paljon kotiseudustani, mutta olen mieluummin täällä hänen kanssaan..."

— "Saatte nähdä, kuinka nopeasti tämä kaunis aurinko hänet parantaa", sanoi Henriette, joka katui että oli näin lapsen mieleen johdattanut rouva Raffrayen kuvan, vaikka näki, kuinka herkkä hän oli vähimmillekin liikutuksille. "Minunkin äitini oli hyvin sairas, kun tulimme tänne. Ja katsokaa nyt, kuinka hän voi hyvin..." Sitten, jottei uudestaan pahoittaisi pienokaisen mieltä, hän koetti siirtyä toiseen asiaan, sanoen: "Minun täytyy pyytää teitä sanomaan minua neiti Henrietteksi eikä rouvaksi. Tahdotteko?..."

Adèle ei näyttänyt kuulevan tätä loppulausetta, niin oli hän vajonnut tarkastamaan rouva Scilly'n kasvoja, joita hän tällä hetkellä tutki intohimoisella uteliaisuudella.

Oli sangen helppo arvata miksi. Lapsi vertaili kreivittären kasvoja niihin kasvoihin, jotka olivat hänelle kalleimmat maan päällä. Hänen hellyytensä tuntui häntä opettaneen — niinkuin tällä iällä joskus sattuu — huomaamaan terveyden vaaroja, joita hänen järkensä ei kyennyt tajuamaan. Sittenkin hän oli kuullut kaikki, sillä hän jatkoi hetken aikaa vaiettuaan:

— "Anteeksi, neiti, onko teidän äitinne ollut kauan vuoteen omana?..."

— "Viikkomääriä", vastasi Henriette.

— "Anteeksi vieläkin", jatkoi lapsi, "tuntuuko tästä hyvin kylmältä?..." Ja hän osoitti rintaansa.

— "Tuntui kyllä", sanoi Henriette.

— "Ja ryittikö paljon yöllä?"

— "Paljon."

— "Ja kuinka kauan hänen on täytynyt olla Palermossa parantuakseen?..."

— "Ei ole kahtakaan kuukautta siitä kuin läksimme Parisista..."

Lapsi vaikeni uudelleen. Mitä hän mahtoikaan mielikuvituksessaan hautoa, laulajien jatkaessa kujeitaan ja heitellessä matkailijain, joutilaitten ja sairaitten jokapäiväiselle seuralle tuota hehkuvaa, elinvoimaista innostusta, joka kaikesta huolimatta kaikuu Vesuviuksen tuhkansekaisesta hiekasta puhjenneissa kansanlauluissa. Pikku tyttö tuntui kadonneen kauas tästä näytäntösalista, unhottaneen sekä yleisön että soittajat. Mutta niinkuin ainakin, kun kuulemme soittoa sitä kuuntelematta, sävelet kietoutuivat hänen unelmiinsa, lisäten niiden itsetiedotonta haaveilevaisuutta, samoin kuin ne Henrietteissä lisäsivät säälin tunnetta. Nuori tyttö katui syvästi, että oli kosketellut lapsen ennen aikojansa kehittyneen herkkätunteisuuden liian arkaa kohtaa. Nuo samat sävelet saivat myöskin Francis'in liikutuksen kohoamaan äärimmilleen. Hän oli kuullut joka ainoan sanan tuosta lyhyestä keskustelusta ja kauhistuen oli hänkin huomannut lapsen sydämen aikaisen kypsytyden. Hän oli nuo tunteet omiksensa tunnustanut, ja ollen kokonaan perinnöllisyysajatusten vallassa hän ei voinut olla huomaamatta, että hän oli pienokaiselle, tämän oman suvun piirteiden lisäksi, isänperintönä luovuttanut sairaloisen herkkätunteisuuden turmiollisen lahjan. Francis ja hänen sisarensa olivat kumpikin Adèlen iällä niin paljon siitä kärsineet, sillä heidän sielunsa niinkuin hänenkin oli ikäänsä nähden liian aikaisin kypsynyt. Ja ketä lapsi sellaisella sairaloisella, äkkikypsällä hellyydellä rakasti? Äitiä, joka ansaitaksensa lapseltaan sellaisen rakkauden epäilemättä oli sen arvoinen. Francis tiesi omasta kokemuksestaan, että herkkätunteiset luonteet eivät ole helposti voitettavissa. Vähimmästään asiasta he loukkaantuvat ja sulkeutuvat kuoreensa. Kiivas sana, aiheeton syytös, kärsimätön kohtelu saa heidät peräytymään, ja meidän käy melkein mahdottomaksi uudelleen voittaa heidät, kun

läheisyytemme heti heille palauttaa mieleen karvaan mielenahdistuksen. Adèlen jumaloitseva hellyys rouva Raffrayeta kohtaan oli uusi, tällä kertaa kieltämätön todiste äidin rakkaudesta lapseen. Eikö Francis'n olisi pitänyt olla siitä onnellinen? Eikö hänen omaatuntoansa lievittänyt tuo tieto, että lapsi oli Paulinessa uudestaan sytyttänyt velvollisuuden ja vastuunalaisuuden tunteen, joka jo näytti sammuneen. Jos Francis olisi huomannut pienokaisen kituvan rakkauden puutteesta ja värjöttävän kylmän kohtelun hydyttävässä ilmassa, joka helläluonteisissa lapsissa turmelee sielun ainiaaksi, niin eikö hän olisi kironnut entistä rakastajatartansa tämän luonnottoman kovuuden tähden vielä enemmän kuin entisten petoksien vuoksi. Miksikä hän sitten koko tämän keskustelun ja sitä seuraavan äänettömyyden kestäessä tunsy sydämessään niin oudosti kalvavan kolotuksen, vaikka hänelle oli todistettu, että pienokainen oli onnellinen, joka tieto yksin saattoi lohduttaa ja rauhoittaa lapsestaan iäksi erotettua isää? Ja hän kuuli tuon kiduttavan keskustelun jälleen jatkuvan.

— "Me", sanoi Adèle, "olemme olleet täällä kohta neljä viikkoa. Helmikuussa siitä tulee kaksi kuukautta." Tuo lause merkitsi nähtävästi hänen suussa: "Helmikuussa äiti paranee...", sillä ilo syttyi uudestaan hänen ruskeissa silmäterissänsä, kun Henriette häneltä kysyi:

— "Ensi kertaako te olette matkoilla?"

— "En", vastasi pienokainen, "olen usein käynyt tätini luona Besançonissa..."

— "Oletteko käynyt Parisissa?..."

— "En koskaan. Meidän piti mennä sinne, kun äiti oli niin sairas, kysymään lääkäriltä neuvoa. Mutta sitten äiti ei tahtonutkaan. Annette on sanonut minulle, ettei äiti voi sitä kaupunkia sietää, sittenkuin isä parka sinne kuoli... Onko teidän isänne Palermossa?" lisäsi hän.

— "Minunkin isäni on kuollut", vastasi Henriette, "aikoja sitten..."

— "Mutta te kai olette hänet nähnyt", kyseli lapsi, "te kai muistatte häntä?"

— "Muistan kyllä", vastasi Henriette, "olin silloin yhdeksänvuotias..."

— "Aivan niinkuin minä nyt", jatkoi lapsi. Hän katseli uudestaan neiti Scilly'tä arasti, epäröivästi, niinkuin se joka tahtoo jotakin sangen arkaluontoista asiaa esittää.

— "Neiti...", ja kun Henrietten silmät häntä lempeästi kehottivat, hän jatkoi: "Tahtoisin kysyä teiltä jotakin...?"

— "Mitä sitten?" sanoi nuori tyttö.

— "Kun tapaa toisensa taivaassa, kuinka voi tuntea niitä, joita ei ole eläessään nähnyt?"

— "Sen salaisuuden Jumala yksin tietää", vastasi Henriette. Hänen oma uskonsa oli niin viattomasti lapsellinen sekin, ettei hänen olisi johtunut mieleen hymyillä pienokaisen kysymykselle. Hän kertoi sen heti kihlatulleen, lisäten: "Mikä omituinen ja liikuttava lapsi!" Hän ei arvannut, että Adèlen lause, jonka hän näin Francis'lle toisti, tämän korvissa sai vielä paljon oudomman merkityksen. Mutta kun Henriette kääntyi jatkaakseen tätä keskustelua, joka häntä jo niin erinomaisesti miellytti, hän sai nähdä, että jos äskeinen pieni ystävä todellakin oli sangen liikuttava, oli hän myöskin sangen lapsellinen. Hänen eloisissa kasvoissaan, jotka vastikään olivat kuvastaneet liian kovaa tuskaa, päilyi nyt aivan uusi ilme. Tähän muutokseen ei tarvittu muuta kuin odottamattoman vieraan tulo. Uusi tulija oli vain ovenvartia, ennenmainittu kieliniekkä, joka melkein tuntemattomaksi töhritynä, valkea peruukki päässä ja pitkä parta harmaaksi puuteroituna, toimitti joulupukin virkaa tai pikemmin esiintyi don Ciccion anteliaisuuden edustajana kantaen kontissaan koko kasan pikku esineitä, jotka olivat määrättyt annettaviksi siellä täällä istuville, lukuisille lapsille. Jännitys, joka ilmeni Adèlen asennossa hänen odottaessaan yksinkertaisen yllätyksen iloa, osoitti jo sekin lapsen ääretöntä herkkätunteisuutta. Hänen silmänsä loiste oli liian kirkas, hänen kätensä liikkeet liian hermostuneet. Veri juoksi liian nopeasti hänen nyt iloisista toiveista hehkuvissa poskissaan, ja kun hän otti vastaan lahjansa hotellin isännältä, joka itse esiintyi joululahjain jakajana, hänen kätensä vapisivat liian kiihkeästä innostuksesta. Lahjalla ei suurtakaan arvoa ollut; olipahan vain sisilialaiseksi talonpoikaistytöksi puettu nukun pahanen. Mutta lapsi, katsottuaan sitä ihailevin silmin, sanoi hoitajalleen, ajatellen suurta nukkeansa, lemmikkiään:

— "Näetkös, tästä tulee toiselle Françoise."

Hän nousi lausuessaan nämät sanat, jotka lapsellisuudessaan olivat niin koomillisena vastakohtana hänen äskeisiin, ennen aikaista kypsyyttä osoittaviin puheisiinsa. Vanha hoitaja, kelloa katsottuansa, oli nimittäin hänelle viitannut, että oli aika lähteä kotiin. Hiukan ujosti Adèle kääntyi Henrietten puoleen sanoakseen hänelle hyvää yötä, ja nuoren tytön vastattua tähän liikkeeseen hivelemällä lapsen poskea,

tämä kiitti häntä hymyllä, joka puhui siitä lämpimästä ystävydestä, johon lapset kykenevät ja joka niin vähästä heidän sydämessään syntyy. Francis'n ja rouva Scilly'n ohi pienokainen kulki tavallisella sirolla arkuudellaan; sitten hän katosi nojatuolirivien taa. Soittajat, joulukontin käytyä tyhjäksi, tarttuivat uudestaan keskeyttämänsä sävelen päästä kiinni, ja neiti Scilly ilmoitti äidilleen ja sulhaselleen iltamatunnelmiensa lopputuloksen, sanoen heltyneellä äänellä:

— "Kun ajattelee, että tuollainen helläsydäminen pikku raukka voi jäädä orvoksi ja turvattomaksi, ennenkuin vuosiakaan on lopussa! On se vähän liian surkeata!..."

— "Henriette on oikeassa", ajatteli Francis myöhemmällä. "On se vähän liian surkeata..." Mutta nuo sanat, jotka eivät Henrietten suussa mitään erityistä tarkoittaneet, sisälsivät Francis'lle mitä hirvittäväntä, tarkkapiirteisintä todellisuutta. Hän näki Paulinen kuolevan. Vaikka siitä lähtien kuin Francis oli Adèlen tavannut, hänen entinen rakastajattarensa oli ikäänkuin peräytynyt hänen ajatuksiinsa ja asettunut toiselle sijalle, tuo ajatus synnytti hänessä aivan omituisen värityksen, sellaisen, joka meidät valtaa, kun rakkauden salaperäisestä taikavoimasta vavahtava sydän lakkaa sykkimästä meidän sydäntämme vastaan. Niin, Pauline oli kuoleva, kohtakin kuoleva, arvattavasti palattuansa takaisin omaan kotiinsa ja nautittuaan noita valheellisia toipumishetkiä, joita etelän aurinko laupeudessaan suopi keuhkotautisille. Ja pikku Adèle olisi siellä ja saisi omin silmin nähdä tuon kauhean näytelmän, jonka hän itsekin aivan nuorena äitinsä kuolinvuoteen ääressä oli nähnyt. Kuinka nopeasti ne meiltä kuluvat, nuo hetket, jolloin meidän on sallittu katsella kalpeata, liikkumatonta ja mykkää naamiota, joka vastikään oli niin täynnä eloa ja hellyyttä ja johon lempivän sielun rakkaus kuvastui! Kuinka nopeasti ne kuluvat, ja kumminkin, minkä syvän jäljen ne jättävät muistoomme, kuinka niiden kaihomielliset menninkäiset sitten meitä seuraavat onnemme juhlahetkinäkin! Katkeria ne meille kuiskaavat elämäntarinasta, joka oli niin lyhyt ja joka särkyi kyyneliin, niinkuin se oli kyynelissä alkanutkin...! Adèlea ei tietysti jätettäisi yksin Annetten ja muitten palvelijain luo. Hänet vietäisiin pois, mutta minne ja kenen luo? Kenen hahmossa oli ilmaantuva tuo tuntematon, joka oli epämääräinen ja uhkaava kuin kohtalo? Arvattavasti Besançonin täti, johon pienokainen oli viitannut, ottaisi orvon luokseen. Tulisiko hänestä hyvä kasvatusäiti? Ja vaikkapa tulisikin hyvä, ymmärtäisikö hän lapsen sydäntä, jossa entinen hemmottelu oli sellaisen hellyyden tarpeen synnyttänyt ja joka oli tottunut niin lauhkeaan ja lämpimään ilmanalaan. Mutta jos ei tuosta naisesta tulisikaan hyvää äitiä, jos lapsi lankeisi äkkiä hellyyden paratiisista, missä hän oli kasvanut, pahimpaan helvettiin, lapsipuolen sulottomaan elämään?... Francis tunsikin liian likeisesti, liian syvästi ne siteet, jotka hänet yhdistivät pienokaisen värähtelevään ja kiihkeätunteiseen luonteeseen; sukulaisuus heidän välillään oli liian läheinen, niin ettei Francis voinut olla heti oivaltamatta, kuinka lapsi oli kituva, jos hänet oli uuteen maaperään istutettava. Kestäisikö lapsen hento organismi sen? Eikö kaikki tuntuisi häneltä solvaukselta, loukkaukselta? Pienokainen oli harhaileva avuttomana, ruskeissa, laihtumisen suurentamissa silmissä tuo hirveä marttyyrinilme, jonka luulisi herättävän kuolleista äidin taikka isän. Eikä äiti heräisi... — Ja isä?... — Jos Adèle jäisi eloon, tästä kovasta onnesta huolimatta, jos hän täyttäisi kahdeksantoista vuotta, kuka ottaisi hänet naittaakseen, kuka valitakseen nuorelle neitoselle hänen arvoisensa toverin? Vaikkapa tuosta tädistä tulisikin harvinaisen hyvä holhooja, pitäisi hän kuitenkin vain yhtä asiaa silmämääränensä: kodin perustamista holhokilleen kuta pikemmin sitä parempi. Orvon kasvattaminen on liian vastuunalainen, liian raskas tehtävä, josta parhaimmatkin helpotuksen huokauksella luopuvat. Adèle siis sidottaisiin kehen tahansa, Raffrayen vertaiseen mieheen kenties, raakaan, töykeään ja kovaan, joka hänestä tekisi saman kuin tuo toinen oli hänen äidistään tehnyt... Nuo jatkuvat mielikuvat olivat Francis'lle niin kauheat, että hän kätki kasvonsa käsiinsä ja itki, itki tytärtään, itki itseään, — tytärtään, joka oli näin joutunut kovan sattuman käsiin, uinaili elämän hirvittävän syvänteen reunalla, itseään, joka oli hänen isänsä, uskoi, tiesi, tunsikin olevansa hänen isänsä, eikä voinut mitään hänen hyväkseen.

* * * * *

Mutta eikö hän sitten mitään voinut? Kieltäytymispäätös, joka oli ollut tuloksena hänen Monrealilla vietetyn yönsä tuskallisesta omantunnontutkistelusta, perustui yhteen ainoaan kohtaan, jonka hän heti oli oikeaksi myöntänyt, siihen nimittäin, että hänelle äkkiä selvinneen isänäolon velvollisuudet lasta kohtaan olivat mahdottomat sovittaa niihin velvollisuuksiin, jotka hänen kihlausliittonsa hänelle valmisti. Hänen oli siis valitseminen. Ja hän oli valinnut ne, jotka hänestä näyttivät tuottavan vähimmän kärsimystä hänen rakkaimmilleen. Mutta eikö noita velvollisuuksia sitten voinut yhteen sovittaa? Hänen muistonsa palasi kuva, jonka hän oli tänä iltana nähnyt: Henriette ja Adèle istumassa käsi kädessä hymyillen toisilleen. Mitä tuo heidän vaihtama hymynsä muuta merkitsi, kuin että heidät oli luotu toisiansa lempimään, toisiansa käsittämään, varttuneempi pienokaisen vakavaksi ystäväksi. Tuskin he olivat toisiinsa tutustuneet, kun heistä jo oli tullut ystävät. Tekikö hän pahasti, kun ei heti katkaissut tuota alkavaa ystävyyttä suostumalla esimerkiksi lähtemään iltamasta kesken pois heti kun Henriette sitä ehdotti? Tietysti ei. Tekikö hän pahasti, jos ei estänyt tätä ystävyyttä vakaantumasta, jos antoi sattuman jatkaa oikkuilevaa peliänsä loppuun asti? Yhteiselämä hotellissa oli kyllä antava tilaisuutta uusiinkin tapaamisiin. Henriette ja Adèle kohtaisivat toistekin toisensa. He mieltäisivät toisiinsa

vieläkin enemmän. Sinä yönä, jolloin Francis'n kunniantunto oli jyrkästi kieltänyt kaiken sovittamismahdollisuuden, hän oli pitänyt velvollisuutenaan mihin hintaan tahansa estää heitä toisiinsa tutustumasta. Nyt, kun hän jo itse oli liiaksi lähestynyt lasta, hän taipui kuuntelemaan sofismin ääntä, joka aina tietää ajaa asiansa, kun emme tarkasti pysy velvollisuuden rajoissa. Tuo vaarallinen ääni, horjuvan heikkoutemme taitava rikostoveri, kuiskasi hänelle nuo hirveät sanat, joilla niin monesti koetamme tekopyhyttämme ja kunnottomia tekojamme puolustaa: "Onko vaitiolomme valhetta?..." Hänen vain tarvitsi heretä sanattomaksi, niin lähestyminen tapahtuisi, tuo lähestyminen hänen lapsensa ja hänen morsiamensa välillä, joka tuntuisi hänestä niin suloiselta, eikä sitä koskaan voitaisi hänen syykseen laskea. Ja hän saisi lasta katsella ja lähestyä, saisi hänelle puhua, tarvitsematta piiloutua niinkuin pahantekijä. Mutta sellainen asiain tila johti toiseen välttämättömään seuraukseen. Jos Adèle jossakin määrin tutustuisi Henrietteen ja hänen äitiinsä, niin Pauline Raffrayeta ei voinut sulkea pois tästä tuttavuudesta... Minkä vastenmielisyyden tuo ajatus oli hänessä herättänyt ensi kerralla, kun hän mielessään näki avioliitonrikkojatoverinsa istumassa Henrietteen ja kreivittären vieressä, näki viimeksimainitun tätä onnetonta surkuttelevan ja säälivän, kenties suutelevankin! Minkä hämmennyksen tuo Adèlen vieressä vietetty ilta olikaan Francis'n sydämessä saanut aikaan, kun hän nyt koetti povessaan tukehuttaa vastenmielisyytensä, jota hän äsken vielä oli tuntenut huomattessaan, kuinka suuresti lapsi rakasti äitiään! Mutta olihan Pauline kumminkin äitinä kunnioitettava. Eikö hänen monivuotinen hellyytensä pikku tyttöä kohtaan ollut sovittanut hänen mustia petoksiansa, eikö hän sillä ollut ansainnut anteeksiantoa? Oh, antaisihan hän hänelle anteeksikin, jos toivoisi voivansa siihen hintaan ostaa oikeuden kaukaa seurata lapsen kehittymistä. Siihen kaikki hänen omantuntonsa tinkimiset kärjistyivät. Jos Palermossa näiden perheiden välillä ystävyysliitto solmiutuisi, niin se ei tietysti katkeaisi heidän Ranskaankaan palattuansa. Kirjevaihdolla ainakin tuttavuutta ylläpidettäisiin. Ja siten hänkin, tapahtuipa mitä tahansa, pääsisi Adèlen elämään ja varttumista seuraamaan, pääsisi lieventämään hänen tuskaansa, jos hän kärsi, tarjoamaan apuansa, jos lapsi olisi avun tarpeessa. Hän luuli varmasti tietävänsä, että tämän tarkoituksen jalous Henrietteen silmissä sovittaisi mitä keinoissa oli ollut kieroä, kun hän saisi tietää totuuden. Sillä Francis oli päättänyt kerran naimisiin päästyänsä ilmoittaa Henriettelle kaikki, hän oli siihen kunniansa kautta sitoutunut, ja tuossa järkähtämättömässä päätöksessä oli hänelle ikäänkuin synninpäästö. Jos hän ei olisi ollut niin hurmaantunut luomastaan mielettömästä tulevaisuuden romaanista, hän olisi huomannut ajattelevansa epärehellisen luottamusmiehen tavoin, joka hävittää tallettamastansa kassasta summan vanhoen maksavansa sen takaisin samana iltana, huomenna, viikon päästä. Joka tapauksessa, olipa sitten kysymys rahoista tai tunteista, rehellisyys tunnetaan siitä, ettei se suostu sovitteluihin eikä tinkimisiin. Olihan hän itsekin myöntänyt sen silloin, tilintekoyönänsä. Mutta hänen isyydenviettiänsä oli liian, kovasti kosketeltu ja vieläpä hänen nautittuaan pitkien päivien kuluessa omien kärsimyksiensä marttyyrininnostuksesta. Hänellä ei enää ollut voimia seuraamaan rehellisyyden mutkatonta tietä, ja hän puolustautui niinkuin puolustaudumme kaikki, voiden ainakin siihen lieventävään asianhaaraan vedota, että hänen oli selviydyttävä mitä vaikeimmasta pulmasta, sukupuolirakkauden ja isänrakkauden ristiriidasta, jotka tunteet, miehen sydämen valtavimmat, voivat yhtä hehkuvina palaa toistensa rinnalla toistaan poroksi polttamatta. Ja hän hyväili mielessänsä rakentamaansa tuulentupaa, joka tuntui kummallekin tarjoavan suojaa. Hän kysyi itseltään, mitä rouva Raffraye oli ajatteleva kuullessaan että Adèle oli iltamassa puhellut Henriettelle. Ja siinä määrin Hän oli tulevaisuuden unelmiensa suloudesta hurmaantunut, että hän ikäänkuin säpsähtäen heräsi, kun huomasi ajattelevansa: "Paulinehan on kieltäytynyt minulle vastaamasta. Hän on kieltänyt palvelijansa syömästä samassa pöydässä kuin rouva Scilly'n palvelijat. Hän on kieltävä lastakin vastedes meille puhumasta." — Hän sanoi jo "meille", ajatellessaan mahdollisia suhteita Adèleen. — "Ja sitten", lisäsi hän, "jos Pauline suostuu tutustumaan rouva Scilly'hin ja jos hän kertoo, mitään pahaa tarkoittamattakin, olleensa sisareni ystävä!..." Nämä mietteet ja tulevaisuuden unelmat, pelko että häneltä menisi hukkaan ainoa tilaisuus tutustua pikku tyttöön, halu osoittaa entiselle rakastajattarellensa, että hänen vihansa nyt oli sammunut, sanalla sanoen, nuo tuhannet sekavat tunteet, jotka hänessä riehuivat, sulivat yhteen ja tuottivat tuloksen, jota hän ei vähääkään olisi voinut aavistaa muutama tunti sitten. Hän tahtoi uudestaan koettaa, eikö hän voisi lähestyä, ei naista, joka oli hänelle niin paljon pahaa tehnyt ja jonka kosta hän pelkäsi, vaan hellää ja levotonta äitiä, joka ei voinut heikolta, turvattomalta lapseltaan riistää vilpittömintä, rehellisintä itsekkydestä vapainta suojelusta. Hän tahtoi panna hiukkasen tuota kaikkea Pauline Raffrayelle osoitettuun kirjeeseen, — kirjeeseen, joka oli vielä vaikeampi sepittää kuin edellinen ja jonka hän kumminkin osasi suoraan kirjoittaa, ainoatakaan paperia palasiksi repimättä. Hän oli tällä kertaa liian voimakkaan tunteen vallassa, niin että hän heti löysi sattuvimman sanan, lauseen, joka parhaiten pystyi liikuttamaan sen mieltä, jolle hän epäjohdonmukaisuutensa houereissa kirjoitti. Ja mahtoi tuo liikutus todellakin olla pohjaton, koska hän ei epäröinyt panna paperille seuraavaa:

24 p. joulukuuta.

Vieläkin uskallan Teille kirjoittaa, vaikka ensimmäinen kirjeeni, jonka viikkoja sitten Teille lähetin, on yhä vastausta vailla. Olen liiankin hyvin ymmärtänyt, mitä tuo Teidän äännettömyytenne merkitsee, ja Te tiedätte, kuinka tunnollisesti olen tahtoonne kunnioittanut. Te tiedätte myöskin, ette voi olla sitä tietämättä, että, sittenkuin ensimmäisen kirjelippuni

kirjoitin, on yhtä ja toista tapahtunut, josta, en tahdo sitä Teiltä salata, olen ollut syvästi liikutettuna. Te olette ollut rakkaan Julie siskoni ystävä, ja tämän lempeän vainajan nimessä minä viimein vilpittömästi tarjosin Teille palvelukseni, säästääkseni Teiltä niitä lukuisia huolia, joita vieraaseen kaupunkiin perehtyminen tuottaa. Hänen nimessään minä vieläkin rukoilemalla Teitä rukoilen, niinkuin hänkin Teitä rukoilisi, päästämään minut puheillenne, hänen nimessään ja tuon herttaisen pienokaisen nimessä, jossa olen huomannut sisareni sulouden, hänen hentoutensa, hänen liiallisen herkkätunteisuutensa, jopa hänen kasvojensakin piirteet. Mitä minulla on Teille sanomista, sen olette jo epäilemättä äitinä arvannut. Kuunnelkaa sydäntänne, joka varmaankin on Teille vakuuttava, ettei niin hennon, viattoman ja liikuttavan lapsukaisen herättämiin tunteihin saa sekoittua katkeruuden ja vihan muistoja. Vilpittömästi ystävyyttä tapaa harvoin. Ettehän tahdo, kieltäytyessänne ottamasta minua vastaan, hyljätä nyt tarjona olevaa, joka ei Teiltä muuta pyydä, kuin että uskoisitte näiden sanojen alla piilevän enemmän liikutusta kuin mitä ne voivat ilmoittaa.

Kunnioittaen
Francis
Nayrac.

Nuori mies luki kerran toisensa perästä tämän kirjeen, joka olisi ollut kaikille muille käsittämätön, mutta jonka merkitys Adèlen äidille epäilemättä olisi yhtä selvä kuin jos siinä olisi suoraan sanoin paljastettu arkaluontoisen aseman ongelmoita. Francis, joka ei moneen vuoteen ollut ajatellut Paulinea muuten kuin oman kiehuvan vihansa kannalta ja joka yhä oli vakuutettu siitä, että Pauline oli hänet pettänyt ja niinmuodoin ansainnut säälimätöntä kovuutta, luuli olevansa sangen jalomielinen, kun näin tarjoutui unhottamaan kaikki loukkaukset, eikä hän epäillytkään, ettei Pauline siitä heltyisi. Hän luki tuon kirjeen vielä seuraavana aamunakin, herättyänsä rauhattomasta unesta, joka oli hänelle näyttänyt pienokaisen tuhansien sekavien ja kirjavien unelmien hyörintä. Nytkin hänestä tuntui, että äidin sydän oli sellaisesta pyynnöstä sulava, nöyrytvä, ja kun hän pelkäsi horjuvansa kavaluutta katuvan omantuntonsa soimauksista, jos hän ei heti toiminut, niin hän kiirehti toimittamaan kirjeensä, rouva Raffrayelle osoitettuna, ovenvartialle — ennenkuin oli nähnyt morsiantansa. Mutta ei hän silti tahtonut Henrietteltä mitään ryöstää. Hänen rakkautensa häneen ei ollut koskaan suurempaan palanut kuin nyt, hänen nähtyänsä vienon lempeyden ja osanoton kuvastuvan nuoren tytön silmissä hänen lasta katsoessaan. Eivätkö nuo silmät jo edeltäpäin suoneet hänelle anteeksi mitä hän oli tuon pienokaisen hyväksi tehnyt, pienokaisen, joka ei ollut elämän lahjaa pyytänyt.

VII.

PAULINE RAFFRAYE.

Vastakerrottua, itsessään niin vähäistä, mutta ennestäänkin kiusaantuneen miehen sydämeen miltei traagillisesti vaikuttavaa kohtausta näyteltäessä hotellin pohjakerroksessa, keskellä sähkölamppujen ja joulukynttilöiden valossa kuhisevaa seuraa, Pauline Raffraye odotti vuoteessaan, tavallista sairaampana, tytärtään, aavistamatta että uusi seikka oli liittyvä siihen draamaan, joka oli hänen elämänsä murtautunut ja saattanut hänet haudan partaalle. Tilapäisen sairashuoneen ulkoasussa ei mikään muistuttanut tuota kamalaa tautia, jota voittaakseen nuori nainen oli tullut liittolaisekseen pyytämään Palermon afrikalaista aurinkoa. Fyysillisen kärsimyksen ja inhottavan lääkekaluston peittelemisessä osoittautui kuolevaisen hienostunut luonne, ja sama hienous ilmeni hänen henkevissä kasvoissaankin, jotka nyt uuvuttavien haaveiden raukaisemina liikkumattomina lepäsivät pieluksella. Vaikka ei hänen luonansa muita käynyt kuin pikku Adèle ja tohtori, hän ei voinut luopua "kotisairaalaansa sievistelemisestä", niinkuin hän piloillaan sanoi. Hänen vielä paksut ruskeat palmikkonsa, joihin siellä täällä pujottautui vaikeita suortuvia, olivat niin huolellisesti suoritut ja nauhoilla sidotut, batistiset tyynyliinat ja niiden läpi kuultavat silkkiset päälliset niin hienot ja heleäväriset, kiinalainen harsohuivi, jolla hän laihat olkapäänsä verhosi, niin soljuva ja tuoksuva, hihojen pitsireunukset, jotka poloisen kuihtuneita ranteita peittivät, niin siroasti laskostetut, kuin hän ei olisikaan ollut kuolemaan tuomittu, vaan entinen keimaileva, lempeä uhkuva Pauline. Ei jälkeäkään inhottavista rohtopulloista ja tahraantuneista liinavaatteista, jotka tavallisesti tekevät sairaan huoneen niin vastenmieliseksi. Sen sijasta silkkinen peitto verhosi vuoteen vieressä olevaa marmoripöytää, jonka keskellä kohosi lamppu hienoine silkkisine varjostimineen. Pöydällä oli vielä Adèlen valokuva emaljikehyksessä, vuokkoja siselöidyssä hopeamaljassa ja puoleksi tyhjennetty ruiskupullo, josta huoneessa tuntuva ambralemu nähtävästi oli kotoisin. Kaikki tuntui todistavan, että tämän huoneen haltia oli niitä arkatunteisia naisluonteita, jotka eivät suostu viehätysvoimansa valtikasta luopumaan,

vaan taistelevat tuskia vastaan intohimoisella kestävyydellä ja lujuuella, kohoten siten todelliseen sankarimaisuuteen, joka käy liikuttavaksikin niinkuin ainakin heikkouden ja kauneuden taistelu elämän raakuutta vastaan. Mutta tässä ei tuo sankarimaisuus perustunut naiselliseen turhamaisuuteen vain; toiset vaikuttimet ne äidin sydäntä johtivat. Hän tahtoi kuolettavasti haavoitettuna, mieluummin lapselle jättää hillityn kärsimyksen, kalpean ja kituvan, mutta kauniina säilyneen naisen ylentävän muiston, kuin painaa hänen herkkään mielikuvitukseensa mätänemisen ilkeän ja likaisen kuvan. Ja kuinka suuri hänen äidnrakkautensa oli, sen todistivat nuo pienokaisen monet valokuvat, joita huoneessa oli viisi tai kuusi, lukuunottamatta sitä, joka aina oli hänen vieressään. Lasta hänen huolensa tänäkin jouluaattona tarkoittivat, sillä hän oli illan kuluessa viimeistellyt kaikenlaisia pieniä lahjoja, jotka olivat määrättyt pantaviksi Adèlen pikku kenkiin, kun hän ne kotiin tultuansa uunin nurkkaan asettaisi. Pauline oli valmistanut ja Catherinelle, luonansa istuvalle palvelijattarelle, uskonut koko joukon pienillä silkkinauhoilla sidottuja kääröjä. Siinä oli niin hyvin nuoren tytön kapineita, esimerkiksi matkoilla käytettävä pöytäkello, kuin pikku lapsen leluja, sellaisia kuin nuken keinutuoli. Sillä Adèle, joka oli niin erikoisissa olosuhteissa kasvanut, olikin jo vakavuutensa ja herkän tunteellisuutensa sekä monien hänelle uskottujen tehtävien takia melkein täysikasvaneeksi arvosteltava, kun hänellä samalla kertaa oli kaikki yhdeksännen ikävuoden lapselliset harrastukset. Epäilemättä nämä hellät huolet olivat avanneet äidin sydämen muistojen tulvalle, niinkuin meille joskus tapahtuu erityisinä merkkipäivinä, sillä hän oli pyytänyt Catherinelta erään lippaan, jonka hän aina kuljetti mukanaan, ja oli siitä ottanut kaksi lukittua, nahkaista kirjelaukkuja. Vaikka hän vain selaili niissä olevia kirjeitä, hänen kauniit, harmaat, uupumuksen kehystämät silmänsä saivat tavallista surunvoittoisemman ilmeen, ja hän työnsi kirjekokoelmat luotaan avataksensa vuorostaan kaksi kirjaa, jotka hän piti pääanaluksensa ääressä ja joista toinen oli *Uusi testamentti*, toinen *Tuomas a Kempis*. Varmaankin Francis Nayrac, joka luuli olevansa oikeutettu ajattelemaan entistä rakastajatartansa mitä suurimmalla ylenkatseella, olisi suuresti hämmästynyt, jos hän olisi nähnyt Paulinen hakevan pyhistä kirjoista ankaran lohdutuksen sanoja, jotka yksin voivat valaa lievityksen balsamia sydämen vuotaviin haavoihin. Paulinen silmät sattuivat vieläkin kerran näihin raamatunlauseihin: "Näitä olen teille puhunut, että teillä olisi minussa rauha. Maailmassa on teillä tuska; mutta olkaat hyvässä turvassa, minä voitin maailman..." Ja hän toisti erakon sanoja: "Onnettomat! He tulevat lopulta huomaamaan, kuinka turhaa, kuinka tyhjää oli kaikki, mitä he ovat rakastaneet..." Useasti hän oli toistanut nämä sanat, jotka kaikkien maallisten rakkaussuhteiden kuolinkelloja soittavat. Nämä luettuaan hän tänäkin iltana pani kirjansa pois. Nuo sanat olivat herättäneet äänekkään vastakaiun hänen sydämessään. Räikeään kiljuntaan yhtyivät siinä hänen niin kauheasti pettyneen nuoruutensa muistot, jotka aina heräsivät, kun hän vain katsahti noihin vanhoihin papereihin. Ja kuitenkin hän ei voinut pakottautua niitä hävittämään, saavuttamattomiin kätkemään. Voi, nuo niin usein käsillä olleet kirjeet, jotka jo alkoivat kellastua, kuinka Francis olisi kauhistunut, jos hän olisi sattumalta saanut jonkun niistä käsiinsä. Siinä oli ensiksikin hänen, Francis'n, kirjeet, sitten muutamia Armand de Quernen kirjoittamia ja viimein François Vernantes'in laaja kirjekokoelma, — sanalla sanoen, kaikki asiapaperit, jotka kuuluivat siihen häpeälliseen oikeudenkäyntiin, jonka Francis oli vuonna 1877 nostanut silloista Pauline Raffrayeta vastaan. Mutta tämä heidän yhteiselämänsä asiakirjavihko ei todistanutkaan sitä kavaltamista, josta Francis oli niin varma ollut, vaan siitä kävi päinvastoin selville, että onneton ja varomaton nainen ei ollut koskaan valehdellut. Niin, Francis oli ollut hänen ensimmäinen rakastajansa, hän oli ollut ainoa koko heidän liittonsa kestäessä, ja heidän erottuansa ei Pauline ollut toista rakastanut. Armand de Quernen seitsemän tai kahdeksan kirjelippua todisti täydelleen, etteivät heidän välinsä muuta olleet kuin aivan viatonta seurustelututtavuutta. Vernantes'in pitkät ja lukuisat kirjeet ilmaisivat haaveellista ystävyyttä, eikä niissä ollut vähintäkään intohimon tai mielistelyn jälkeä, pelkkää kunnioitusta ja ihailevaa hellyyttä toisen, miehen, puolelta, lämmintä kiitollisuutta ja hienotunteista henkistä ohjausta toisen, hänen ystävättärensä, puolelta. Ne tuomitsivat Francis'n ja vapauttivat Paulinen ja todistivat niinmuodoin vieläkin kerran, että miehen kiduttava mustasukkaisuus ja loukatun naisen ylpeys ovat kaikkivoipia epäsovun kylväjiä ja rakkausliiton rikkojia. Sen nuo kirjeet ilmaisivat ja vieläpä senkin, että kiusaamalla tätä naista häpäisevällä luulevaisuudellaan, vainoomalla häntä nöyryyttävillä, juoruihin perustuvilla epäluuloillaan, solvaisemalla häntä panettelijain puheiden johdosta ja lopuksi hylkäämällä hänet, siksi että eräällä portilla hänen sivuitsensa vilahtanut vieras ryhdiltään ja asultaan muistutti Paulinea, Nayrac oli tehnyt itsensä syyppääksi mitä kamalimpaan rikokseen, mitä auttamattomimpaan erehdykseen. Kun Pauline oli Francis'n ensimmäistä kertaa kehottaessa kieltäytynyt sulkemasta ovensa de Querneltä, oli se tapahtunut siksi, ettei hän kokemattomuudessaan ymmärtänyt uhkaavaa vaaraa. Kun hän myöhemmin oli pitänyt puoliensa rakastajaansa vastaan, kun oli kysymys Vernantes'ista, niin siihen oli ollut syynä kohtuuttoman epäluulon herättämä vimmatu viha. Ja siihen, että hän oli puolustautunut ainoastaan närkästyneellä vaitiolollaan, kun Francis oli tullut suu täynnä solvauksia hänelle julistamaan, että oli nähnyt hänen astuvan, harso silmillä, tuon saman Vernantes'in ovesta sisälle, oli syynä se, että häntä oli kauhistuttanut Francis'n sokea puolueellisuus, joka ei hetkeksikään suostunut edellyttämään häntä viattomaksi. Hänen oli täytyntä sinä päivänä käydä kaupungilla, vaikka olikin voinut pahoin, ja juuri sinä päivänä joku toinen, kuka hyvänsä, joka vartaloiltaan muistutti häntä ja joka niinkuin hänkin oli vuodenajan muodin mukaan puettuna, oli sattunut menemään lemmittyänsä kohtaamaan Murillo-kadun alikertaan. Sellaisen joutavan yhteensattuman ja satunnaisen yhtäläisyyden

takia oli siis hänen onnensa ja kunniansa ajanut karille. Niin mitättömän seikan johdosta se, joka väitti rakastavansa häntä, oli häväissyt itsensä, häväissyt hänet, niin että oli häntä lyönyt. Hän värisi vieläkin vihasta sitä ajatellessaan ja pannessaan paikoilleen nuo kirjeet, jotka hänen vain olisi tarvinnut näyttää, puhdistuakseen syytöksestä. Miksikä hän ei ollut sitä tehnyt? Jos hän oli viaton, miksikä hän oli luotansa laskenut tuon lemmittynsä, jota hän yhä rakasti? Miksi ei hän, leskeksi jouduttuansa ja huomattuaan olevansa raskaana, kutsunut Francis'ta takaisin, kun tiesi, varmuudella tiesi hänet lapsensa isäksi? Miksikä hän ei ollut koskaan vuosien kuluessa koettanut puhdistautua lemmittynsä silmissä ja siten hankkia loukatulle kunniantunnolleen hyvitystä?

Niin, miksikä ei? Vastaus noihin kysymyksiin oli kokonaan löydettävissä Francis'n kirjeistä, joissa jokainen rivi ilmaisi hänen vihansa rajua raakuutta ja sokeata kohtuuttomuutta. Jos hän olisi nyt yhdenkään lukenut, niinkuin Pauline oli äsken tehnyt, niin hän olisi ymmärtänyt, mitä tietä tuo hänen mielettömän mustasukkaisuutensa kiduttama nainen oli joutunut siihen uppiniskaisuuden tilaan, jossa ei enää käy puolustautumienkaan. Puuttuu voimia, puuttuu haluakin siihen. Epäluulossa on, kun se äärimäisiin yltyy ja jatkuu liian kauan, jonkinlainen murtava ja lamauttava vaikutus onnettomaan uhriinsa. Enemmän kuin yhden kerran, monta monituista kertaa Nayrac oli rakastajattarensa kuullen sanonut lauseita sellaisia kuin tämä: "Kirjeenvaihtoko? Mitä se todistaa? Onko ainoatakaan miestä, joka kieltäytyisi kirjoittamasta muutamaa kymmenkuntaa väärin päivättyä sivua, jos joku naishylkiö ne häneltä pyytää, miehelleen tai uudelle rakastajalleen näytettäväksi?..." Kun nainen katkerimpien muistojensa joukossa säilyttää sellaisten sanojen myrkkypistintä, kun hän on nähnyt epäluulon lähteen vähimmästäkin syystä yhä uudelleen aukenevan leppymättömässä sydämessä, kun hän on huomannut, ettei ole hänen vallassansa päästä tuosta epäluulosta voitolle, vaan että yhä, yhä vain on uudestaan alettava, niin hänet ääretön toivottomuus masentaa, toivottomuus, joka joskus puhkeaa vihan ja katkeruuden vimattuun raivoon. Siinä salaisuus, miksikä Pauline oli sulkeutunut järkähtämättömään äänettömyyteen, sittenkuin tuo kamala kohtaaminen oli lopullisesti rikkonut aikoja sitten kireät välit. Jos hän vielä säilyttikin noita kirjeitä, jos hän niitä tänä jouluaattona selaili, niin hän sen teki ainoastaan karaistaksensa vielä kytevää vihaansa tuota kurjaa heittiötä kohtaan, jonka hän odottamattomimman ja kovimman sattuman kautta oli jälleen matkallansa kohdannut. Ja tuo mies aikoi naida, haltuunsa korjata nuoren tytön elämän, tuon suloisen neiti Scilly'n, jota vain tarvitsi sivumennen nähdä, häntä rakastaakseen. Jos tuo nuori tyttö, jos hänen äitinsä tietäisi, minkäluontoinen Francis todellakin oli, jos he tietäisivät, kuinka halpamaisesti hän oli käyttäytynyt nuoruutensa rakastettua kohtaan, kuinka hän oli hänet hyljännyt, silloin kun tuo poloinen kitui mitä kauheimmissa henkisissä tuskissa, kun hän onnettoman odotti pikku lapsensa syntymistä, mitä he ajattelisivatkaan, nuo naiset, semmoisesta sydäimestä? Ja he saisivat sen tietää, jos vain Pauline näyttäisi heille nuo kirjeet. Hullu hän oli, kun oli tänä iltana niitä lukenut, ei siksi, että häntä olisi sellainen halpamainen kosto hetkeäkään houkutelut, vaan siksi, ettei hän näin monen vuodenkaan kuluttua voinut ajatella kiduttajansa kohtelua inhosta hytkähtämättä, ja hän toisti työntäessään lippaan luotaan vasta lukemansa katkeran lauseen: "Kuinka turhaa, kuinka tyhjää oli kaikki, mitä he ovat rakastaneet!..." Hän lisäsi: "Mitä varten minä noita muistoja haudon?... Kai siksi, että tiedän tuon miehen olevan niin lähellä. Onneksi sitä nyt ei enää monta päivää kestä..."

Hänestä näet oli jo ensi päivänä, kun hän oli kuullut, että Francis asui samassa hotellissa, tuntunut sietämättömältä olla entisen rakastajansa kanssa saman katon alla. Ja samalla aikaa — onko mitään surkeampaa ja samalla naurettavampaa kuin tuo täydellinen tietämättömyys toisen tunteista, toiminnasta ja harrastuksista, joka melkein aina on rakkausliiton purkautumisen seurauksena — samalla aikaa nuori mies koki keksiä jotakin tehokasta keinoa Paulinen muka konnamaisia salaisia aikeita vastaan. Ettei Pauline heti muuttanut toiseen hotelliin asumaan, siihen oli syynä eräs tunne, joka on täysin tuttu niille, jotka askel askeleelta ovat seuranneet tällaisen elämäntragedian kehittymistä, sekä niille, jotka, niinkuin Paulinekin, syyttä ovat joutuneet niin väärän arvostelun alaisiksi. Pauline ei näet tahtonut antaa sille, jota hän piti verivihollisenaan, aihetta luuloon, että hänellä olisi ollut syytä punastua. Peräytyminen olisi Francis'sta voinut näyttää häpeälliseltä tunnustukselta, raukkamaiselta pakenemiselta, ja hän oli päättänyt jäädä. Sitten hänet oli vallannut pelko, kun oli tavannut Francis'n puutarhassa ja nähnyt, minkä katseen tämä oli lapseen luonut. Hän ei hetkeäkään epäillyt, ettei Nayrac olisi heti Adèlen kasvoissa huomannut tuota kauhistuttavaa yhdennäköisyyttä, jonka tähden hän itsekin oli lukon taa kätkenyt kaikki entisen ystävättärensä muotokuvat. Francis'n oli täytynyt tuntea oma verensä huomattessaan perinnöllisyyden hämmästyttävät jäljet, jommoiset jäljet usein ovat uskottoman vaimon elinkautisena rangaistuksena. Yhden ainoan silmäyksen Pauline oli vaihtanut Francis'n kanssa, ja se oli hänelle ilmaissut nuoren miehen liikituksen. Silloin oli hänet vallannut tuskallinen pelko, että Francis koettaisi lähestyä. Vaikka Nayrac ei huomispäivänä eikä sitä seuraavanaakaan mitään sellaista aietta ilmaissut, oli Paulinen ollut niin paha olla tämän uhkaavan vaaran takia, että hänessä äiti oli päässyt loukatun naisen ylpeydestä voitolle. Hän oli päättänyt muuttaa lopputalveksi asumaan eräseen pieneen yksityishuvilaan, jonka hänen lääkäriinsä, ainoa hänen tuttavansa Palermossa, oli hänelle neuvonut ja joka sijaitti Englantilaisen puutarhan toisella puolen, siis niin pitkän matkan päässä kuin suinkin meren rannasta ja Continentalista. Muutamat välttämättömät korjaukset ja huonekalujen uudistamispuuhat olivat poismuuttoa viivyttäneet, mutta nyt se oli päätetty tapahtuvaksi loppuviikolla.

Päästyänsä kerran omaan kotiinsa, missä hänellä oli käskettävinaan entiset palvelijattarensa sekä tohtorin hänelle toimittama palvelusväki keittiötä ja tallia varten, hän ei voisi enää joutua mihinkään tekemisiin Francis'n kanssa, sen hän varmaan tiesi, ja varsinkaan ei Francis voisi lasta lähestyä. Hänen pelkonsa, että nuori mies saisi puhutella Adèlea, oli niin suuri, että hän oli epäillyt, päästäisikö ollenkaan pikku tyttöä kavaljeeri Rendan joulukuusta katsomaan, kun ei hän heikkoutensa takia itse voinut lasta seurata. Mutta sitten hän oli ajatellut, että Francis Nayrac, jos olikin iltamassa läsnä, varmaankin olisi kihlattunsa ja rouva Scilly'n seurassa ja siis pakotettuna hillitsemään itseään. Hän oli nähnyt Adèlen niin suuresti haluavan juhlaan, ja huvittelutilaisuuksia sattui niin harvoin heidän hiljaisessa elämässään, ettei hän hennonut kieltää lapseltaan nyt tarjona olevaa. Nyt oli kello kymmenen. Silloin oli Adèle'n määrä tulla kotiin, ja äiti hymyili jo edeltäpäin, ajatellessaan lapsen iloa:

— "Meillä on kummallakin ollut jouluaattomme", ajatteli hän, "hänellä hiukan huvitusta ja minulla hänen ilonsa..."

* * * * *

Niin pitkälle hän oli joutunut mietteissään, siirtyen menneisyyden katkerista muistoista rauhallisemman elämän toiveihin. Sillä rauhaa hän toivoi löytävänsä uudessa asunnossaan, Villa Cyané'ssa — sen nimen omistaja oli antanut pienelle talolleen Syracusan, syntymäkaupunkinsa, muistoksi ja Cyané'n sinisilmäisen immen muistoksi, jonka jumalat tarun mukaan muuttivat lähteeksi rangaistukseksi siitä, että hän oli liiaksi itkenyt Proserpinaa. Tämä haaveilevan muinaisuuden herttainen taru oli sanomattomasti miellyttänyt Paulinea. — Hän kuuli oven aukeavan etehiseen, jonka läpi oli kuljettava hänen huoneeseensa, ja huomasi hiljaisista ja varovaisista, lapsen tavoista yleensä niin suuresti eroavista liikkeistä Adèlen lähestyvän. Ennenaikainen huolehtiva hellyys äitiä kohtaan oli tästä tyttösestä, jonka iällä liike tavallisesti välittömästi ja vilkkaasti seuraa ajatusta, tehnyt hiljaisen pienen tenhettären, kepeän keijukaisen, joka tuskin kuuluvinkin askelin kulki edestakaisin, loukkaamatta koskaan sairaan hermoja liian rajuilla liikkeillä ja meluavilla leikeillä. Tuo alituinen, miltei tahdoton huolenpito, joka ilmeni hänen pienimmässäkään liikkeessään, se jo oli kuin hyväilyä äidille. Lapsi ikäänkuin tahtoi ilmoittaa tulonsa hienotunteisesti ja hellävaroen. Kuului hiljainen, melkein ujo koputus ovelta, ja Adèle astui sisälle äitinsä makuuhuoneeseen, hellyyttä uhkuvana, hellyyttä ruskeissa silmäterissään, hienoissa piirteissään, herttaisessa hymyssään, koko olennessaan, josta se ihailevalla hartaudella virtasi äitiä kohtaan. Tuosta ilmeestä, joka kirkasti hänen kasvojansa joka kerta kun hän pitemmän tai lyhemmän poissaolon jälkeen palasi kotiin, oli helppo huomata, ettei hän ainoastaan elänyt äitiänsä varten, vaan että hän kokonaan eli äidistään. Vaikka hän tuli näytelmästä, joka todella oli häntä huvittanut, ja vaikka hänellä oli sylissänsä sisilialainen nukke, johon hän oli rakastunut, hänen ensimmäinen ajatuksensa ei ollut puhua itsestään ja omista tunteistaan. Hän meni suoraa päätä, juosten varpaillaan, vuoteen luo ja tarttui rouva Raffrayen hänelle ojentamaan käteen — tuohon käteen, joka oli ikäänkuin veretön ja niin laihtunut, että liian väljät sormukset soljuivat pitkin hoikkia sormia. Hän suuteli sitä pitkään ja kiihkeästi, hellästi silmäillen äidin kasvoja, jotka kirkastuivat hänen tullessaan ikäänkuin nuoruuden heijastuksesta, ja hän kyseli:

— "Emmehän ole olleet liian kauan?... Ethän ole minua ikävöinyt?... Kysy Annettelta, enkö heti lähtenyt, kun hän sanoi paljonko kello oli!..."

— "Aivan heti", vakuutti vanha hoitaja, joka oli tullut lapsen kanssa ja epäröimättä jäänyt häntä odottamaan Hänen nähtävä tuttavallisuutensa osoitti, että hän oli tottunut viettämään tuntikausia äidin ja tyttären seurassa, ei palvelijana, vaan nöyränä ystävänä, jota tuskin huomaakaan. Sellainen hiljainen ja vaatimaton uskollisuus ei muuta palkintoa pyydä kuin oikeutta lähestyä, ja yksin semmoiseen murtunut sydän luottaa. Ja pienokainen jatkoi:

— "Sano, voitko nyt aivan hyvin? Oletko jo hiukan nukkunut?..."

— "Aivan hyvin", vastasi äiti. "Anna kun suutelen sinua ensin, ja istu sitte tuohon kertomaan, kuinka olet iltaasi viettänyt!... Onko ollut hauska?..."

— "On kyllä, ihmeen hauska!..." jatkoi lapsi, ja hänen silmänsä kääntyivät pois äidin kasvoista, ikäänkuin etäältä tarkastaakseen komeaa näkyä, jota äsken oli todellisuudessa ihailnut ja joka hänen lapsellisessa mielikuvituksessaan jo oli kasvanut lumoavaksi ja suurenmoiseksi satunäytelmäksi.

— "Ajattele", kertoi hän, "että siellä oli väkeä, äärettömän paljon, kenties tuhatkin henkeä, ja keskellä salia joulukuusi, joka oli melkein yhtä korkea kuin Molamboz'n puiston kuusi, ja siinä oli kynttilöitä, kuinka paljon lie ollutkaan, kenties niitäkin oli tuhat, ja sitten siellä oli soittajia, oikeita näyttelijöitä, ilveilijänuken puvuissa, jotka lauloivat ja tanssivat, ja olipa joulupukkikin, joka muistutti isä Jean Claudea meillä ja joka toi minulle tämän pikku tytön... Se saa nukkua toisen nukken kanssa tänä yönä. Sitten niistä varmaankin tulee hyvät ystävät huomenna... Ja sitten..." Hän pysähtyi hetkeksi. Luonnollisen miellelyhtymyksen kautta tuo sana ystävä yhtäkkiä muistutti häntä hänen tämäniltaisesta vierustoveristaan. "Unhotin kertoa sinulle", lisäsi hän, "että olin niin kiltin niiden vieressä!..."

Muistathan sen, jonka kerran näin puutarhassa. Puhuinhan sinulle siitä silloin?..."

"Niin", ehätti Annette sanomaan, hiukan hämillään.

Hän tiesi liiankin hyvin, ettei rouva Raffraye pitänyt satunnaistuttavista. "On kai rouvakin tavannut hänet täällä? Tarkoitin tuota parisilaista neitiä, joka viettää talvea täällä äitinsä ja sulhasensa kanssa... Me satuimme istumaan heidän viereensä, sillä täytyy sanoa rouvalle, että siellä oli määrättyt paikat eikä saanutkaan valita mielensä mukaan..."

— "Toivon ettet liikoja puhunut", tiedusteli Pauline, kääntyen pikku tytön puoleen. Hän oli tuntenut sydämessään fyysillisesti kouristavan tuskan. Francis Nayrac'in morsian istumassa Adèlen vieressä, se ajatus iski häneen niin odottamattomasti, niin kipeästi, että hänen äänensä vapisi hänen tuota yksinkertaista kysymystä tehdessään. Puna kohosi äkkiä pikku tytön poskille, kun hän vastasi:

— "En luule, äiti. Mutta..." Ja hän pysähtyi ikäänkuin epäröiden.

— "Puhuiko tuo neiti sinulle?" kysyi äiti.

— "Puhui", sanoi Adèle. "Tiedänhän ettei ole hyvä puhua tuntemattomille. Mutta tämä neiti on kuin olisin hänet aina tuntenut..."

— "Ja mitä hän sinulta kysyi?" jatkoi rouva Raffraye.

— "Kuinka noin hätäännyit äsken?" sanoi lapsi yhä enemmän hämillään. Minkä salaperäisen henkisen yhteyden kautta äidin mielenliikutukset aina saivat vastakaikunsa pikku tytön sydämessä? Pauline vertasi lasta usein noihin suuriin sinipunerviini vuokkoihin, jotka olivat hänestä kaikkein kauniimmat ja joita hänellä nytkin oli lamppunsa vieressä suuri vihko. Nämä hennot ja herkät kukat aukeavat ja sulkeutuvat sen mukaan, ovatko ne päivän paisteessa taikka pimennossa. Äiti oli pikku tyttärelleen mitä aurinko oli kukille, hän yksin sai lapsen sydämen kukoistuksen puhkeamaan. Nytkään ei mikään muu voinut lapselle ilmaista äidin mielenliikutusta kuin hänen äänensä tuskin tuntuva värähteleminen. Hänen kätensä ei ollut lakannut pienokaisen kiharoita hyväilemästä, hänen silmissään oli yhä tavallinen lempeä katse, ja sittenkin Adèle oli heti arvannut, että hänen sanansa olivat sairaalle tuottaneet mielipahaa. Kumminkin hän jatkoi:

— "Puhuin hänelle Molamboz'sta ja omasta viimevuotisesta joulukuusestamme ja sitten Françoisesta ja Annettesta... Ja sitten me puhuimme hänen äidistään, joka myöskin oli siellä. Hän kuuluu olleen vain kaksi kuukautta Palermossa ja on jo parantunut, neiti kertoi sen minulle." Hän vaikenä. Hänen hienotunteisuutensa ei sallinut hänen sanoa enempää, sillä isän muisto, sen muisto, jonka hän isäkseen luuli, oli ujosta ja lempeästä lapsesta liian arka kosketella, koska se voisi katkerottaa rakkaan sairaan mieltä. Mutta hän oli liian suoraluonteinen valehdellakseen, ja hän lisäsi, koettaen tosi naisen tavoin varovaisesti ja hellästi antaa lieventävän käänteen liian surkealle asialle: "Olemme myöskin puhuneet taivaasta ja niistä, jotka meitä siellä odottavat. Ymmärräthän?..." Ja ottaen käsiensä väliin sairaan käden, joka yhä hänen tukkaansa siveli, hän lopetti: "Ethän ole pahoillasi, äiti?"

— "En, kultaseni", sanoi Pauline, joka levottomuudestaan huolimatta tunsu syvää sääliä sitä tuskaa kohtaan, jota pikku tytön lempeät silmät ilmaisivat. Lapsen katse oli hänelle uutena todisteena rakkauden voimasta arvata sydämen salaisuudet. Mutta tuo keskustelu ei ollut vielä mitään siihen verraten, jota hän niin suuresti pelkäsi, ja hän sanoi tutkivasti: "Ethän ole puhunut kenellekään muulle kuin tuolle neidille?"

— "En kenellekään", vastasi lapsi. "Miksikä sitä kysyt?"

— "Jotta tietäisin, oletko ollut oikein kiltti", sanoi äiti. "Ja nyt mene nukkumaan ja nukkuttamaan uutta lastasi..." Hän hymyili uudestaan, kun näin leikkipuheella lähetti pois lapsen. Mutta kun hän oli jäänyt yksin, niin tekovilkkaus katosi hänen kasvoiltaan ja hänen suunsa ilme kävi jälleen katkeraksi, kun hän sanoi melkein ääneen: "Nähtävästi hän ei ole uskaltanut. Olen vieläkin kerran suotta pelännyt..." Mutta jos hän nyt olisi ottanut esille tyynynsä alle kätkeytyn peilin, niinkuin hän joskus teki, kun tahtoi kasvoiltaan lukea fyysisen kurjuutensa edistymisen, hän olisi silmiensä tuskallisesta ilmeestä huomannut, että tuo lievennyksen huokaus oli vain itsepetosta. Syviin mietteihin vajonneena hän sammutti lamppunsa nukkuakseen, mutta heti kun huone muuttui pimeäksi, hänen mielikuvituksensa alkoi muovaila lapsen viatonta kertomusta sellaisella sitkeydellä, että hänen oli mahdotonta saada unta silmiinsä. Hänen kymmenen vuotta kestänyt yksinäisyytensä oli häntä totuttanut yksitoikkoiseen ja tasaiseen elämään, jota ei koskaan odottamaton yllätys häirinyt, ja seuraelämän häärinä tuntui hänestä nyt, niinkuin kaikista, jotka kerran ovat siitä luopuneet, melkein sietämättömältä. Hän koetti itselleen vakuuttaa, että äskeinen yhteensattuma oli luonnollinen seuraus tuosta toisesta, vielä omituisemmasta sattumasta, jossa ei kuitenkaan mitään luonnotonta ollut, siitä nimittäin, että hänen entinen rakastajansa oli joutunut tähän kirjavajoukkoiseen majataloon, jossa hänkin asui. Hän oli niin hermostunut kolmiviikkoisesta levottomuudestaan, jonka kestäessä hän oli alituisesti aprikoinut

Nayrac'in mahdollisia aikeita ja jonka johdosta hän oli päättänyt ryhtyä tuohon väsyttävään muuttoonkin, että hänestä nyt äkkiä neiti Scilly'n ja Adèlen tämäniltainen keskustelu tuntui edeltäpäin harkitun sotasuunnitelman ensimmäiseltä liikkeeltä. Eikö tuo mies, joka oli hänet murhannut ja joka tiesi minkä verran hän häntä vihasi, pystynyt vastamainittua kohtausta edeltäpäin valmistamaan, — ja missä tarkoituksessa?... Tässä hänen järkensä hämmentyi, hänen kiusaantunut järkensä, joka oli onnettomuuden muistojen kalvama, kuumeen kuluttama, nukutusaineiden heikontama, ja jonka hänen entisen rakastajansa viikkokautinen oleskelu muutaman askelen päässä oli saattanut äärimäiseen kiihotustilaan. Hän kuvitteli mitä monimutkaisimpia, salaperäisimpiä ja kamalimpia vehkeitä, niin että lopuksi todenteolla piti luultavana, että Francis koettaisi ryöstää lapsen häneltä. Ja hän joutui sellaisen mielettömän kauhun valtaan, että vasta aamusella, kloraalimyrkyn avulla, pääsi siitä voitolle. Hän oli näet, sittenkuin tuo kamala läheisyys oli ruvennut hänen jokapäiväiseksi kiduttajakseen, uudestaan langennut nukutusaineiden häpeälliseen orjuuteen, josta pahojen päiviensä tavasta hän oli luopunut ainoastaan elääkseen pikku Adèlea varten. Aivan suunniltaan hän joutui, kun, hänen herätessään painostavasta ja miltei tuskallisesta unestaan, hänelle tuotiin posti ja hän kirjeittensä joukossa huomasi yhden, jonka kuorella tunsu Francis'n käsialan. Juuri sillä hetkellä hänen palvelijansa avasi ikkunan, päästäten huoneeseen ilmaa, häikäisevää päivänpaistetta ja selkeän sinisen taivaan kirkkautta. Samassa Adèlekin töytäsi sisälle, sylissänsä sekaisin kellot ja tuolit ja muut pienet lahjat, jotka hän oli kenkiensä vierestä löytänyt. Hän nauroi heleätä nauruaan, yhtä iloisenä kuin päivänpaiste ja aamun kirkkaus. Mutta mitäpä taivaan sini ja säteilevä aurinko ja lapsen ilo taisivat sitä narkästystä ja kauhua vastaan, jotka täyttivät sairaan sydämen hänen lukiessaan Nayrac'in kirjeen, johon tämä oli luullut panneensa niin paljon hienotunteisuutta ja jalomielisyyttä?

— "Äidinvaistoni ei siis erehtynytäkään", ajatteli hän. "Hän tahtoo lähestyä tyttärtään. Mutta lapsi on minun, yksin minun. Hän ei voi häntä rakastaa. Hänellä ei ole oikeutta siihen. Eikä hänellä myöskään ole oikeutta lapsen rakkauteen. Minä en salli, että hän lastani rakastaa..." Ja ottaen äkkiä pikku Adèlen syliinsä ja puristaen häntä rajusti sydäntänsä vasten Pauline peitti hänet suudelmilla ja sanoi: "Rakastathan minua, eikö totta? Sano se minulle vieläkin kerran! Sano, etkö ole onnellinen minun luonani silloinkin kun olemme kahdenkesken, talossa, jossa ei muita asu, ja puutarhassa, jossa ei muita käy. Ja sitten kun paranen, eikö sinusta ole hauskaa palata Molamboz'hon minun kanssani, aina vain ja yksin minun kanssani..."

— "Sinun kanssasi aina", vastasi lapsi, jonka kasvoilla kuvastui syvä ilo ja joka nojatuolista, josta hän oli kurottautunut äitiä vastaan, nousi vuoteeseen, istuutui siihen ja kyyristyi sairaan viereen, nojautuen hänen laihaa olkapäätänsä vasten. Ja hän jatkoi kuiskaten: "Tiedäthän, että kun tulen suureksi, en mene ikinä naimisiin, vaan jään sinun luoksesi, olen aina vain ja yksin sinun kanssasi..." Kerraten näin äitinsä sanat hän näytti ymmärtävän, mitä ei voinut tietää eikä aavistaakaan, että äiti parka pelkäsi kolmannen tuloa heidän piiriinsä. Pauline ei ollut koskaan selvemmin huomannut sitä magneettista voimaa, joka yhdisti tämän aikaisin kehittyneen ja omituisen lapsen häneen, eikä sitä rakkauden ihmettä, joka sai pienokaisen sydämen vastaamaan hänen oman vanhentuneen sydämensä tunnelmiin. Hän lakkasi puhumasta, mutta syleili uudestaan tyttöstä pitkään ja kiihkeästi, ikäänkuin tahtoen siihen syleilyyn sulkea lapsensa koko elämän, kaikki hänen kehitysaikansa eri asteet varhaisimmasta lapsuudesta siihen asti, kun hän oli varttunut täksi suureksi tytöksi, joka yhä oli hänen omansa, yksin hänen. Niin hän syleili tätä surkastunutta ja heikkoa pikku raukkaa, surkean rakkauden surkeaa hedelmää, josta hän ennen sen syntymistä oli luullut, että hän sitä vihaisi niinkuin isääkin vihasi. Mutta sitten hän oli kuullut lapsen itkevän ja oli antanut sille rintaa, ja tuntien miten pienokainen hänestä elämän nestettä ammensi hän tunsu liittyvänsä pyhillä siteillä tuohon hänestä lähteneeseen elämään. Hän oli uudestaan elpynyt ollakseen heikolle tukena. Ja hän suuteli vieläkin tuossa jouluaamun suutelossaan kolmivuotista Adèlea, lasta, joka jo puheli ja juoksenteli ja joka, leikitellen keväällä Molamboz'n laajassa puistossa, ojensi hänelle täysin käsin kukkasia, ikäänkuin vaistomaisesti ymmärtäen, että hyljätylle ja sortuneelle piti tarjota kevättä, toivoa, iloa, kaikkea mikä hymyilee ja hurmaa ja lupaa... Hän suuteli kuusivuotista tyttöstä, joka jo osasi lausua rukouksensa hänen vieressään, joka rukoili hänelle onnea ja joka, kädet ristissä, pitkä valkea paita yllä, muistutti noita enkelinkuvia, joilla lapsellinen hurskaus hautapatsaita koristaa. Tuo herttainen pienokainen, haudallehan hän polvistuikin, ainiaaksi kuolleen naisen haudalle, erään Pauline Raffrayen, joka oli etsinyt onneansa intohimoisesta rakkaudesta ja joka oli paheiden tieltä löytänyt häpeätä vain ja epätoivoa. Kaikki nuo pienet tytöt, joita hän aikain vierieissä oli lapsessaan rakastanut, hän nyt sulki tuohon suudelman, ikäänkuin tullakseen vakuutetuksi, ettei kukaan voinut niitä ryöstää häneltä. Hän painoi ne povellensa, hurmaantuneena tuosta luulosta, että hän täydelleen omisti toisen sielun, — valheellinen unelma, jota me kaikki rakkaudessaamme tavoittelemme. Onko se unelma saavutettavissa muuten kuin lapsissamme, kun emme ole koskaan niistä eronneet? Sellaiset tunnelmat ovat niin valtavat, että ne antavat meille voimia puolustaa noita rakkaita pienokaisia vaikka mitä vaaraa vastaan, niin kauan kuin he ovat meidän omamme. Kun Adèle, heidän vielä vähän aikaa puheltuansa, meni pois, oli Pauline jälleen rauhoittunut sen verran, että hän kykeni kylmästi, tarkasti ja terävästi punnitsemaan, kuinka hänen oli meneteltävä Francis'n suhteen.

— "Hän ei voi mitään", päätti hän, tarkastettuansa asiaa tällä kertaa järkevästi eikä rauhottoman

yönsä houraillevan kuumeen kannalta. "Tyttäreni on lain mukaan minun omani, yhtä hyvin kuin taloni ja rahani. Jos tuo mies nyt katuu, niin sitä parempi. Kärsiköön nyt hän vuorostaan, se on oikeus ja kohtuus. Minun ei edes tarvitse hänelle vastatakaan. Sen sijasta on minun vain joudutettava poismuuttoani. Siinä on vastausta tarpeeksi. Ja jos ei olisikaan, jos hän yhä vainojansa jatkaa, niin minä tiedän kyllä hänelle näyttää, etten enää ole sama kuin yhdeksän vuotta sitten. Hänen on nyt taisteltava äitiä vastaan, ja ellei hän tiedä mitä äidin tahto merkitsee, niin minä kyllä opetan sen hänelle." Ruoskan iskuna tämä äidinrakkauten ja loukatun naisen vihaan perustuva päätös vaikutti sairaaseen, joka äkkiä tunsu viime päivien voimattomuutensa katoavan. Jo samana aamuna hän kävi itse Villa Cyane'ssa katsomassa miten korjaustyöt edistyivät. Hän olisi voinut muuttaa sinne jo vuorokauden kuluttua, jos ei juhla olisi töitä viivytännyt. Kehotettuansa työnjohtajaa vielä enemmän kiiruhtamaan hän palasi kotiin käskeäksensä palvelijoita heti ryhtymään muuttovalmistuksiin, jottei hänen tarvitsisi, huvilan valmiiksi jouduttua, viettää päivääkään, tuntiakaan tässä nyt niin vihattavassa hotellissa. Ei sinä päivänä eikä seuraavanakaan hän hetkeksikään päästänyt lasta luotaan, syystä muka että Annette ja Catherine puuhasivat muuttoa. Itse hän vei Adèlen kävelemään, tietäen varmaan, ettei silloin kukaan uskaltaisi pienokaista lähestyä. Mutta pian hän huomasi olevansa liian heikko voidakseen toimittaa tätä jokapäiväistä kaitsemista, joka yksin tuntui tyydyttävän hänen kateellista äidinrakkauttaan. Joulupäivä, jonka aamutunnit olivat hänessä nostattaneet sellaisen myrskyn Francis'n kirjeen johdosta, oli sattunut keskiviikoksi. Lauantaina muuton viimeistäänkin piti tapahtuman. Kahtena päivänä Pauline oli ollut lapsen kanssa kävelemässä ensin aamusella ja sitten aamiaisen jälkeen, ja hän oli siitä niin väsynyt, ettei hän perjantaina enää kyennyt ajelemaankaan, sitä vähemmän kun sirocco oli alkanut puhalttaa, hirveä tuuli, joka sisilialaisille muistuttaa Afrikan läheisyyttä, se kun tuntuu kuljettavan mukanaan hieta-aavikkojen tukahuttavaa kuumuutta. Oltuansa aamupäivän kokonaan Adèlea valvomassa hänen huoneessaan ja huomattuansa hänet hiukan kalpeaksi Pauline ei luullut panevansa lasta minkään vaaran alaiseksi, jos lähetti hänet ajelemaan kahden palvelijattarensa seurassa huvilaan, jossa vielä oli hiukan järjestämistä. Kumminkin hän piti tärkeänä varoittaa Annettea, jolle hän ilmoitti mielipahansa toispäiväisen keskustelun johdosta, ja sanoi lopuksi:

— "Minulla on omat syyntä erityisesti kieltää teitä antamasta Adèlen puhutella noita naisia..."

— "Tietysti minä tottelen rouvaa", vastasi vanha hoitaja, jonka kasvoissa kuvastui torutun kotikoiran nolostunut ilme. Hän näet katui virhettään ja pelkäsi tehneensä vielä toisenkin, joka nyt oli tunnustettava. "Siinä tapauksessa", jatkoi hän, "rouva varmaankin vielä pahastuu — enhän minä voinut sitä arvata, kun ne näyttivät niin hienolta herrasväeltä... Minun täytyy nimittäin sanoa rouvalle, etten luullut tekeväni pahasti, kun sanoin heidän sisäkölle, että aiomme huomenna lähteä pois..."

Vaikka Pauline todenteolla oli pahoillaan palvelijansa viattomasta laverruksesta, koska pelkäsi asian täten liian aikaisin joutuvan Francis'n tietoon, hän koetti parhaansa mukaan rauhoittaa tunnollista lapsenhoitajaansa, jonka nähtävä katumus osoitti, ettei hän ainakaan tahallaan velvollisuuksiaan laiminlyönyt. Jo Palermossa-olonsa ensi aikoina hänen olisi pitänyt antaa palvelijattarelleen täsmällisiä määräyksiä, kun tiesi, että tämä seurasi hänen käskyjensä syitä tutkimatta ja punnitsematta. Turhanpäiväiset arvelut olivat häntä siitä estäneet. Kun on kysymys toimenpiteistä, joihin elämämme arimmat salaisuudet antavat aihetta, niin ne tuntuvat meistä niin vastenmielisiltä, että vasta viime tingassa taivumme niihin ryhtymään. Francis'n kirje oli pakottanut Paulinen toimimaan. Nyt hän ainakin saattoi pelotta uskoa tyttärensä palvelijattarien hoitoon. Hänen ei tarvinnut epäillä, etteivät he tällä kertaa noudattaisi hänen tahtoansa, ja hän tiesi, että pienokainen palaisi tunnin kuluttua hänen luokseen virkistyneenä ajomatkaltaan suuressa puutarhassa, jonka poikki oli kuljettava huvilaan. Itse hän käytti tämän yksinäisen tunnin kaikenlaisiin pieniin toimiin, jotka koskivat häntä itseään. Hän käveli huoneessaan edestakaisin, käärien paperiin kuvakehyksiä, hävittäen vanhoja laskuja, polttaen kirjeitä, eikä huomannutkaan kuinka aika kului, kun hän luuli kuulevansa että salin ovelle kolkutettiin, sitten että tämä ovi aukeni ja uudestaan sulkeutui. Hän ajatteli, että mahdollisesti joku juoksupoika toi paketin tai kirjeen. Huoneestaan hän kysyi, kuka siellä oli, mutta kun hän ei saanut vastausta, pisti äkkiä hänen päähän, että se voisi olla Nayrac, joka nähtyänsä lapsen menevän palvelijattarien kanssa ulos olisi tahtonut käyttää hyväkseen hänen yksinäisyyttään pakottaaksensa häntä selvitykseen. Mielehtö! Sellaista rohkeutta, joka oli niin vastoin kaikkia tapoja, oli mahdoton edellyttää. Olihan Francis kumminkin saanut hyvän kasvatuksen.

Hän kohotti olkapäitään oman mielikuvituksensa houville ja kysäisi uudelleen: "Ken siellä?" Ei vastausta vielääkään. Silloin hän ajatteli, että kenties joku hotellin asukkaista olisi, niinkuin joskus tapahtui, vahingossa astunut sisään ja huomattuansa erehdyksensä sulkenut oven heti sen avattuaan. Kumminkin hän tahtoi varmuuden vuoksi katsoa itse ja meni saliin... — Francis Nayrac oli hänen edessään.

* * * * *

Nuori mies seisoi nojaten kädellensä pieneen pöytään, jolle Adèle oli kolme päivää sitten joululahjansa järjestänyt. Jos ei Paulinen koko ruumista värisyttävä kauhu olisi häneltä lamauttanut

kaikkea arvostelu- ja havaintokykyä, olisi hän huomannut sangen vähäpätöisestä mutta kuvaavasta seikasta, että Francis oli ollut aivan suunniltaan tänne tullessaan. Hän oli nimittäin saapunut ilman hattua. Nähtävästi hänelle oli kerrottu Paulinen poismuutosta. Hän oli nähnyt palvelijain menevän ajelemaan pikku tytön kanssa, ja tietäen Paulinen olevan yksin hän oli tullut, ei uhkauksia lausuaakseen, niinkuin Pauline kenties pelkäsi, eikä myöskään taitavilla ja diplomaattisilla puheilla tilintekoa vaatimaan. Hänen vääntyneet kasvonsa, hänen tuskaiset silmänsä, hänen vapisevat huulensa, koko hänen olemuksensa osoitti, ettei hän mitään tarkoittanut eikä mitään aikonut. Vaistomaisesti hän oli turvautunut ainoaan keinoon, joka voisi Paulinea pakottaa... mihin? Tunnustukseenko, lupaukseenko, sitoumukseenko? Hän ei sitä itsekään tiennyt. Kun sisällinen kuume ylenmäärin yltyy, niin ihminen kääntyy todellakin sairaaksi, ellei hän pääse toimimaan, purkamaan johonkin rajuun yritykseen ajatustensa ja tunteittensa tulvaa, johon hän on hukkuu. Intohimoinen isänrakkaus, joka oli äkkiä ikäänkuin salaman iskusta Francis Nayrac'issa syttynyt ilmituleen tuon hämmästyttävän yhdennäköisyyden johdosta, oli saattanut hänen kiihotuksensa ylimmilleen. Mutta Pauline puolestaan ei voinut, nähdessään tämän miehen, arvata, minkä tuhotyön hetken tuoma rakkaus oli hänessä tehnyt, eikä sitä, kuinka tuo sielu vääntelihe sanattoman ja yksinäisen kuolemankamppauksen tuskissa, horjuen rakkaimman tulevaisuudentoiveensa ja hämärästä entisyydestä kohonneen sitovan velvollisuuden välillä. Hän ei muuta ymmärtänyt, kuin että Francis rohkeni mitä häpeällisimmällä tavalla loukata hänen vapauttansa, ja hänen äänessään väräsi vihan ja ylpeyden katkerin sointu, kun hän sanoi:

— "Ulos, herra, ja heti!... Taikka minä soitan. Olen täällä kotonani enkä tahdo ottaa teitä vastaan. Menkää tiehenne!..."

Hänen singahuttaessaan tämän töykeän käskyn, jota seurasi vielä kovempi katse, Francis säpsähti ikäänkuin olisi ollut unissakävijä, jonka kovat sanat äkkiä herättivät todellisuuden tajuntaan. Hän tarttui pöydän reunaan pysyäkseen pystyssä, mutta hän ei sanonut mitään eikä tehnyt liikettäkään ovelle päin. Armottomalla ankaruudella Pauline toisti: "Ulos hetipaikalla..." ja kääntämättä hänestä pois synkästi palavaa katsettansa hän astui päättäväisesti, käsi ojona, sinnepäin huonetta, missä sähkökello oli. Hetken viivähdys, ja hän olisi soittanut. Mutta tällä kertaa ei Francis antanut hänelle aikaa toimia, vaan pysäytti hänet tarttumalla samalla kertaa jyrkällä ja rukoilevalla liikkeellä hänen käsivarteensa:

— "Ei", sanoi hän, "te ette saa soittaa. Ette saa kieltää minua teille puhumasta. Mitä te pelkäätte? Näettehän, etten ole tullut tänne koston aikeissa... Viisi minuuttia vain, en pyydä teiltä enempää kuin viisi minuuttia. Ja sitten menen pois. Mutta en ennenkuin olen teille puhunut.... Totta on, ettei minulla ollut oikeutta ryöstövieraana tunkeutua teidän huoneeseenne... Mutta teidän aiotte muuttaa pois. Ette ole vastannut minun kirjeeseeni. En enää voinut kestää. Minun täytyi päästä puheillenne ennenkuin lähdette... Teidän täytyy kuunnella minua. Teidän täytyy. Te olette tehnyt minulle niin paljon pahaa elämässäni... Te ette enää lisäksi saa kieltää minua teille puhumasta. Minulla on oikeus siihen, näettekö, ja teidän täytyy siihen suostua, jos tahdotte että annan teille anteeksi..."

Kun Francis oli tarttunut rouva Raffrayen käsivarteeseen, oli tämä temmaissut itsensä irti, peräytyen muutaman askelen ikäänkuin tuota kosketusta kauhistuen. Sitten hän oli jäänyt liikkumattomaksi, koettamatta enää heti keskeyttää tätä kahdenkesken-oloa. Kumminkaan hän ei ollut suotta uhannut. Epäilemättä hän olisi pakottanut nuoren miehen lähtemään, niinkuin oli heti käskenyt, joko huutamalla tai pakenemalla omaan huoneeseensa, jonka ovi oli yhä auki hänen takanansa, jos Francis olisi tyytynyt rukoilemaan. Mutta hän oli tuohon rukoukseen sotkenut lauseita, jotka sattuivat naisen sydämen aikoja sitten kipeään kohtaan. Hän oli tekeytynyt uhriksi, hän, kiduttaja! Rikoksentekijä oli asettunut tuomariksi! "En ole tullut koston aikeissa"... "Olette tehnyt minulle niin paljon pahaa"... "Jos tahdotte että annan teille anteeksi"... Hän oli uskaltanut käyttää sellaisia sanoja. Pauline oli niitä kuullessaan tuntenut loukatun oikeudentuntonsa hytkähtävän ja vavahtavan, ja tuo tunto se vastustamattomasti ja valtavasti nostattaa jokaisen ihmisolennon kapinaan panettelua vastaan. Tuo kapinoitseva ylpeys voitti hänessä kaikki entiset päätökset ja kaiken varovaisuuden, ja hän vastasi:

— "Vai yhä te vielä puhutte koston ja siitä pahasta, minkä minä muka olen teille tehnyt, ja anteeksiannosta, teidänkö anteeksiannostanne?... Näittehän itsekin, ettei meillä ole mitään toisillemme sanomista. Kun mies kohtelee naista niinkuin te olette minua kohdellut, niin hän ei ikinä enää voi pyrkiä sitä naista lähestymään... Jos olen ansainnut teidän loukkauksenne, niin teillä ei ole enää mitään tekemistä täällä. Jos en ole niitä ansainnut, niin te olette kurja, ja minä kiellän teitä tulemasta luokseni. Ettekö kuule, että teidän on mentävä! Toistan vieläkin, että käsken teitä menemään."

Hän oli kiivastunut puhuessaan, ja hänen kalpeat poskensa olivat hiukan punastuneet. Hänen harmaat silmänsä leimusivat ja loivat eloa ja vilkkautta kärsimyksen kuluttamiin kasvoihin. Francis'sta tuntui hetken siltä, kuin hän näkisi edessään entisen Pauline Raffrayen, jonka ylpeys oli niin tuimasti törmännyt hänen ylpeyttänsä vastaan. Viha, joka vielä edellisenä iltana oli hänen suonissaan kiehunut, oli vähällä kohota hänen huulilleen kamalina sanoina. Mutta lapsi muistui hänelle mieleen, ja hän vastasi, hän uskalsi vastata:

— "Suokaa minulle anteeksi, jos jossakin suhteessa olen teitä loukannut. Jumala on todistajani, etten ole tullut tänne herättääkseni eloon sitä, minkä tulee olla kuollut meille kummallekin. Ilmoittihan kirjeeni sen teille, ja sen minä vielä nytkin toistan: Aikomukseni ei ollut tässä puhua teistä eikä minusta. Toisesta minä nyt olen tullut puhumaan..." Ja hän lisäsi melkein kuiskaten: "Adèlestä, tyttärestämme..."

Hän ei saanut lausetta lopettaa. Äiti keskeytti hänen puheensa, heittäytyen häntä vastaan niin rajulla liikkeellä, että nuoren miehen vuorostaan täytyi peräytyä.

— "Vaietkaa", kiljaisi hän, "vaietkaa! Elkkää lausuko sitä nimeä! Minä kiellän sen. Tyttäreni on minun omani, yksin minun, kuuletteko! Minä olen häntä elättänyt, minä häntä kasvattanut, minua hän rakastaa... Tunteeko hän teitä? Onko hän edes teitä nähnytkään? Oletteko kertaakaan näihin kymmeneen vuoteen koettanut häntä lähestyäkään? Oletteko? Mitä varten te nyt tulette meidän elämäämme tunkeutumaan?"... Ja vielä katkerammalla ivalla hän lisäsi: "Unhotatte, minkä olette uskonut, minkä vieläkin uskotte, sen, jonka äsken niin jalomielisesti tarjoudutte antamaan minulle anteeksi. Kun nainen toisen rakastajansa luota juoksee toisen luo ja kun asia saadaan ilmi, niinkuin te sen olette saanut, niin että on syytä heittää pois tuo kurja niinkuin mikä tahansa iletys, itkemättä, katumatta, niin onko silloin sen naisen lapsesta mihinkään? Lokaan he ovat poljettavat molemmat, niinkuin Marseillestä minulle kirjoititte. Ja siihen minä tahdon jäädäkin, tuohon lokaan, tyttäreni kanssa..."

— "Oh", jatkoi Francis vielä hiljaisemmalla äänellä, jossa värähti ääretön toivottomuus, "vieläkin vihaa, aina vain vihaa! Jumala, kuinka surkeata!... Ja minä tulen teidän luoksenne, sydän täynnä sitä horjumatonta tietoa, jonka olen tuon lapsi paran kasvoista lukenut. Pitäisihän hänen sammuttaa kaikki vihat, selvittää meidän välimme, sovittaa kaikki... Onhan hän minunkin lapseni. Kieltäkää, jos uskallatte! Ja vaikka kieltäisittekin, niin minä tietäisin että valehtelette. Mutta te ette voi kieltää. Asiata ei käy epäileminen, sillä se on liian ilmeisesti selvä. Ja te puhutte minulle niinkuin viholliselle, murhaajalle!... Olenhan kumminkin, sen minä teille vannon, jo ensi päivänä oman vereni tunnustanut, hetkeäkään vastustelematta. Onko se häijyn miehen kaltaista? Aukenihan sydämeni heti isänrakkaudelle, kun silloin puutarhassa huomasin, kuinka hämmästyttävästi pienokainen muistuttaa Julie sisartani. Onko se kovan miehen kaltaista?... Hyvä Jumala! Olisihan ollut melkein luonnollista, nykyisen asemani kannalta katsoen, että olisin tahtonut pysyä hänelle vieraana, vieraana koko hänen tulevaisuudelleen, huolimatta siitä, että tiesin hänet lapsekseni. Se olisi kenties ollut velvollisuutenikin. Ja olenhan minä koettanutkin... Mutta en ole voinut. Minä en voi. Muuta en ole tahtonut teille sanoa. Tämän vain... Ja siihen minä lisään: kurjasti olemme toisiamme rakastaneet, armottomasti toisiamme kiduttaneet ja rääkänneet. Jos te olette minun tähteni kärsinyt, niin olen minäkin suuresti kärsinyt teidän tähtenne!... Unhottakaamme se ja muistakaamme ainoastaan, että olette ollut hyvä äiti ja että minä olen valmis, en vaatimaan itselleni isän oikeuksia, mutta täyttämään pienimmistä pienimmän velvollisuuden, mikä minulla isänä tulee, kaukaa valvomaan lastani. Jos olen toivonut meidän mahdollista lähentymistämme, jos olen sellaista uneksunut, niin täytyyhän teidän tunnustaa, ettei se ole kostonhimoisen miehen unelma... Niin olen uneksunut, että tämä yhteensattuma, joka minusta tuntuu niin oudolta, melkeinpä Jumalan sallimalta, pystyisi rakentamaan sovintoa meidän kesken, arvokasta sovintoa, jonka yhteinen rakkaus viattomaan lapseen pyhittäisi. Nythän meidän olisi niin helppo lähestyä toisiamme, kun olemme näin joutuneet naapureiksi. Ja siten minä saisin syrjästä tarjota apuani, jos milloin Adèle olisi suojelijan tarpeessa... Toista ei ole minulle niin herttaista kuin hän! Ettekö ymmärrä, että tämä on minulle elinkysymys..."

— "Tottako, oikeinko totta, että olette sellaista uneksunut?..." virkkoi Pauline. Hänen äänessään ei enää soinnut äsken viha, vaan ääretön katkeruus, ja jos Francis'n katse olisi voinut tunkeutua tuskaisen sielun sisimpään, olisi hän huomannut, minkä äkillisen, vaistomaisen, kiihkeän vihan hänen aiottu avioliittonsa Paulinessa herätti, — vihan, joka todisti, ettei tuo onneton, karttuneesta katkeruudesta huolimatta, voinut entisestä rakkaudestaan kokonaan luopua. — "... Vai olette te uskaltanut sellaista hirviömyönteä uneksia! Vai tahtoisitte te asettaa minut ja tyttäreni teidän välillenne, teidän ja..." Hän ei nimeä maininnut, mutta kohottaen traagillisesti suupieliänsä ikäänkuin nauttien, kun näin sai työntää puukon entisen rakastajansa sydämeen, hän jatkoi: "Ei koskaan, ymmärrättekö, ei koskaan se ole tapahtuva... Te olette oikeassa, tyttärenne hän on, mutta hän on teille kuollut. Niin, Julien elävä kuva hän on, sen minä tiedän yhtä hyvin kuin tekin, mutta tiedän myöskin, ettette enää koskaan saa häntä nähdä. Ette koskaan! Ja jos tunteenne ovat todet, niin sitä parempi. Silloin tekin saatte kärsiä. Niin, Jumalan sallima tämä yhtymisemme kyllä on. Jumala on tahtonut, että oikeus pääsisi voitolle. Mitä kohtuutta siinä olisi, että te olisitte saanut kerran nuoruudessaanne tappa onnettoman, joka uskoi teihin koko nuoren ja kokemattoman sydämensä horjumattomalla uskolla, vietellä hänet, herjataksenne häntä sitten, rääkätäkseen ja panetelläkseen häntä ja vihdoin hyljätäkseen hänet; mitä kohtuutta, että olisitte saanut murhata elämäni, onneni, omantuntoni, kaikki mitä minussa jalona ja lempeänä sykkii, ja itse olla onnellinen?... Ei, semmoista ei saa tapahtua. Meistä kahdesta minä olen liaksi kärsinyt; nyt on teidän vuoronne..."

— "Ja minä puolestani sanon teille, ettei teillä ole oikeutta puhua minulle noin", huudahti Francis. Tuo

marttyyriksi asettuminen, joka hänestä oli mitä inhottavinta tekopyhyyttä, sai hänen vihansa uudestaan kuohumaan, niin ettei hän enää voinut hillitä itseään, vaan sekoittaen nykyisiin, isänrakkautta uhkuviin tunteihinsa entisiä petetyn rakastajan raivonpuuskauksia jatkoi: "Ah, kuinka minä teidät tunnen samaksi kuin ennenkin. Pelkkää ylpeyttä ja valhetta olette yhä. Ja te ette käsittä, että siitä voi koitua lapselle vahinkoa, jos te työnnätte minut pois tuolla -tavalla?... Olettehan jo tehnyt hänelle tarpeeksi pahaa, kun olette petöksellanne ryöstänyt häneltä isän, joka olisi aina yhtä uskollisesti häntä rakastanut. Jos hän ei ole sitä tehnyt, jos hän vain ihmeellisen sattuman kautta on päässyt lasta tuntumaankin, niin kenen syyksi se on laskettava?..."

— "Teidän", vastasi Pauline, "yksin teidän... Te väitätte, etten minä ole muuttunut, ettekä huomaa, että itse juuri olette yhä entisellänne, kun uskallatte tulla halpamaisessa röyhkeydessänne minua kiduttamaan ja herjaamaan, vaikkei teillä edes enää ole puolustuksenanne entistä häpeällistä mustasukkaisuuttannekaan... Olisiko minun pitänyt elää niinkuin olen elänyt yksinäisyydessäni, toivottomuuden kalvamana, kuluttaen nuoruuteni itkemällä, törmätäkseni uudestaan tuota kauheata panettelua vastaan?... Ei, se ei ole totta. Minä en ole teitä pettänyt. Minä en ole tätä herjausta ansainnut!... Katsokaapa minua silmiin, jos uskallatte. Onko minulla valehtelijan silmät ja kasvot, onko minulla valehtelijan ääni? Näkeehän kumminkin, puhuuko ihminen totta vai ei. Käyhän se toki kasvoista ilmi, muutenhan Jumalasta ei Jumalaksi olisikaan. Mitä hyötyä minulla nyt olisi valheesta, koska me nyt viimeisen kerran puhumme toisillemme ja koska ajan teidät ulos, kuuletteko, ajan teidät ulos!... Mutta totuuden minä teille sanon, valituksena, huutona se huulilleni kohoo. En ole koskaan valehdellut. En ole koskaan pyrkinyt de Quernen suosioon. Ei ollut rikosta ystävyysuhteessani tuohon onnettomaan Vernantes'iin. En käynyt silloin hänen luonaan, niinkuin syyttä väititte. En käynyt. Minua ette nähnyt hänen ovellansa; toinen siellä kävi. Minä en. En minä!..." kertasi hän ja lisäsi synkän alakuloisena: "Olen hyvin sairas. Voin erota täältä huomenna, kenties kuukauden, vuoden kuluttua. Kuolemaan ei astuta valhe huulilla. Viaton minä olen, sen minä teille vannon..."

Kun manalan matkalle valmistuva sellaisia väitteitä lausuu lähestyessään sitä salaperäistä ja pelottavaa maata, missä häntä odottaa tarkkasilmäinen ja erehtymätön tuomari, on hänen sanoissaan jotakin juhlallista ja voimakasta, jonka vilpittömyyttä mahdollisesti myöhemmin voimme epäillä, mutta jonka vaikutusta emme sillä hetkellä voi vastustaa, olkoon meillä mitä syitä tahansa niitä epäillä. Francis oli vastikään kohdellut Paulinea ylenkatseella, johon hän oli luullut olevansa täysin oikeutettu. Koko hänen omanarvontuntonsa oli siitä riippuvainen, ja sittenkin tuon väitteen totuus tuntui hänestä nyt niin kieltämättömältä, niin masentavalta, ettei hän löytänyt muuta vastausta kuin seuraavat sanat, jotka hän lausui koettamatta edes salatakaan tuskaansa:

— "Jos on totta, mitä sanotte, miksikä annoitte minun mennä? Miksikä ette minulle vastannut? Miksikä ette kutsunut minua takaisin? Miksikä ette ole yhdeksään vuoteen minulle puhunut niinkuin tänään?..."

— "Miksikö en sitä tehnyt?" vaikeroi Pauline. "Kuinka olisin voinut? Oletteko unhottanut kaikki, sekä epäluulonne jokapäiväisen solvauksen, jolla minua kuukausmääriä vainositte, että masentavan epäilyksenne ja kaiken muun?... Oletteko unhottanut, että olette minua lyönyt, niin, lyönyt kuin tyttöletukkaa?... Rohkeutta ei riitä kenellekään sellaista liikanaista julmuutta kestäämään. Ja sitten, olisitteko te minua uskonut? Uskotteko nytkään? Uskonettekohan tunnin perästä? Onko minulla todisteita mihin vedota? Maksaako vaivan taistella sellaista kovaonnista sallimusta vastaan, että olen sattunut käymään kaupungilla juuri sinä päivänä, jolloin olette nähnyt tuon kurjan astuvan sen ystäväni ovesta sisälle, jota hulluudessaanne luulitte kilpailijaksenne? Yhtäläisyys ryhdyssä ja puvussa!... Siihen epäluulonne perustuivat. Siinä oli teidän mielestänne syytä kyllin edellyttää mitä kauheintairstaisuutta, kohdella minua häpäisevällä ylenkatseella, polkea lempeni lokaan... Olin epätoivoissani, siinä kaikki. Ja kun tiesin joutuvani äidiksi ja huomasin olevani yksin, iäksi yksin, oliko minun mahdollista nöyryyä niin syvään, että olisin kutsunut teidät takaisin? Ettehän te olisi lasta uskonut omaksi vereksenne. Nyt sanotte uskovanne. Mutta nyt on myöhäistä. Te olette liannut, murtanut, lakastuttanut, tappanut kaiken... Armahtakaa, menkää pois... Rukoilemalla rukoilen, menkää pois! En kestä enää..."

Hän oli käynyt kalmankalpeaksi näitä viimeisiä sanoja lausueessaan. Hän painoi kätensä povellensa, ikäänkuin todellakin vetääkseen haavasta veitsen, jonka kärki oli syvälle kaivautunut. "Minä en voi hyvin", sanoi hän. Francis ennätti tuskin päästä hänen avukseen. Hän oli pyörtynyt. Hänen heikontunut elimistönsä ei voinut kestää tämän keskustelun tuottamia mielenliikkeitä. Säikähtynyt nuori mies otti hänet syliinsä kantaakseen hänet vuoteelle. Mutta hädestään ja hämmästyksestään huolimatta hän tunsu pistoksen sydämessään, kun huomasi kuinka riutunut oli tuo ruumis, jota hän samalla tavalla oli sylissänsä kantanut toisina hetkinä, sen ollessa silloin niin nuori, niin notkea, niin lemмен huumauksesta värisevä. Hän astui sairaan huoneeseen ja laski tunnottoman kannettavansa vuoteelle. Äkkiä, hänen paraikaa järjestäessään alkoovissa pieluksia harmahtavien hiuspalmikkojen alle ja hieroessaan sairaan kylmästä hiestä kosteita kämmeniä ja kellastuneita, lakastuneita ohimoita, hän kuuli, samoin kuin Pauline äsken oli kuullut, salin oven aukenevan ja sulkeutuvan, ja samoin kuin Paulinekin hän säpsähti, vieläpä enemmänkin. Kukahan siellä liikkui? Hän oli nähnyt Adèlen menevän ulos palvelijattarien

kanssa, ja kun tiesi rouva Raffrayen olevan yksin, hän oli uskaltanut ryhtyä tähän rohkeaan yritykseen. Nyt hänet hetkeksi valtasi hirvittävä levottomuus: Olisiko Henriette saanut tietää, minne hän oli mennyt, ja seurannut häntä tänne? Francis oli eronnut hänestä niin taitamattomasti, keksimättä muuta tekosyytä kuin että hänellä muka oli kirje kirjoitettavana, ja Henriette oli katsonut häneen niin oudosti. — Niin ei kuitenkaan ollut. Pikku Adèle vain oli palannut matkaltaan ennemmin kuin oli aiottu, riehuvan sirocco-tuulen ja sen nostattamien tomupilvien tähden. Hän saapui nyt Annetten seuraamana, iloisena, kun oli päässyt aikaisemmin kotiin. Juosten hän kulki salin poikki makuuhuoneeseen, jonka ovi oli jäänyt selälleen. Hän näki rouva Raffrayen vuoteellaan ja vieressä nuoren miehen, saman, jonka hän oli juhlassa nähnyt istuvan neiti Scilly'n toisella puolen. Hän päästi kauhistuksen huudon, heittäytyi äitinsä ylitse ja peitti hänet kiihkeillä suudelmilla, jotka sairas horroksissaankin tunsu, sillä ne antoivat hänelle voimia puoleksi nousemaan. Mustasukkaisen suojeluksen liikkeellä äiti sulki lapsen syliinsä, ja hänen heräämisensä äidinrakkauden tajuntaan oli niin valtava, että se antoi hänelle voimia salaamaan mitä tästä traagillisesta kohtauksesta vielä oli salattavissa. Sillä, katsoen Francis'ta suoraan silmiin, hän sanoi kehottaakseen nuorta miestä hillitsemään tuskasta vääntyneet kasvonpiirteensä ja tehdäkseen hänelle mahdolliseksi selittää täälläolonsa:

— "Kiitän teitä, että olette auttanut minut kotiin. Teidän avuttanne en olisi koskaan päässyt portaita nousemaan. Annette, olkaa hyvä ja saattakaa tämä herra ulos!..."

Ja hänellä riitti tahdonlujutta, niin että hän saattoi hymyillä ja nyökäyttää päätänsä kiitokseksi ja jäähyväisiksi. — Mikä kiitos, mitkä jäähyväiset, mikä hymy!

VIII.

HERÄÄVÄ VAISTO.

Saapuessaan rouva Raffrayen asuntoon Francis hyvin ymmärsi, että hänen oli kestettävä kauhea kohtaus, eikä hänellä ollut suurtakaan toivoa, että se päättyisi sovintoon, niinkuin hän oli kirjeessään ehdottanut. Hän oli antautunut tähän seikkailuun vaistomaisesti, mielettömästi, niinkuin kaksintaistelija, joka väsyneenä odotukseen henkensä kaupalla ryntää esiin vihollisensa miekkaa vastaan, tai, paremmin sanoen, kuin mielisairas, joka mihin hintaan tahansa tahtoo vapautua ahdistavasta mielikuvasta. Hän oli joutunut siihen tunnemyrskyn hetkeen, jolloin äänettömyys tuntuu tukehuttavalta ja jolloin sielu ja melkeinpä ruumiskin pyrkii purkamaan kiihotuksensa sanoihin yhtä vimmatusti kuin tukehtumaisillaan oleva haukkoo ilmaa. Vaikkei hän vähääkään epäillyt, ettei Adèle olisi ollut hänen tyttärensä, hän tunsu valtavan halun kuulla asian sen suusta, joka yksin tiesi ehdottoman totuuden, ja kenties toisenkin, edelliselle vastakohtaisen halun pakottaa tunnustukseen tuon naisen, jonka ylpeydestä hän ei ollut koskaan päässyt voitolle. Ja sitten, olihan mahdollista sekin, että äiti olisi heltyneet nähdessään kuinka vilpittömät hänen tunteensa olivat pikku tyttöä kohtaan, kuinka hellävaroen hän asiaa kosketteli ja kuinka nöyrästi hän tyytyi syrjäiseen asemaan. Ja nyt, mikä uusi haava olikaan tuon keskustelun tuloksena! Nyt hän tiesi Paulinen suljetun oven takana piilevän vielä kauheamman varmuuden kuin se oli, joka, ilmeten hänelle kamalan ja odottamattoman yhtäläisyyden johdosta, hänen sydämessään nosti tuon oudon äänen: "Minun tyttäreni hän on!..." Olihan sallimuksen käsi silloin tuntunut raskaalta, mutta omantunnon soimausta siinä ei silloin ollut. Silloin hän oli ollut oikeutettu, niin hän ainakin oli luullut, siirtämään kavalan rakastajattarensa niskoille kaiken vastuunalaisuuden siitä, että oli lapsensa hyljännyt. Jos nyt päinvastoin Pauline olikin viaton, jos Francis oli häntä syyttä epäillyt, hänet kuolemaan tuominnut ja tuomion täytäntöön pannut, mitä hänestä itsestään oli ajateltava? Mitä pyövelin virkaa hän siis vuosien vierieessä oli toimittanutkaan? Olihan siinä tosin lieventäväksi asianhaaraksi katsottava, että hän, ruhjoten ensi kädessä oman onnensa, oli uhrinsa iskenyt oman sydämensä kautta, mutta voiko sillä murhasta puhdistautua? Sillä murhaajan työtä hän tunsu tehneensä, kun hänen mieleensä muistui tuo riutunut ruumis, jonka hän oli sylissänsä kantanut, ruumis, joka oli niin hirvittävän kevyt ja kuihtunut, tuskinpa muuta kuin luuranko vain, ja jossa oli juuri sen verran henkeä, että kykeni kärsimään ja kuoleman kynsissä vääntelemään. Tähän muotoon hänen omantunnonvaivansa siis vastaisuudessa pukeutuisivat. Sen muotoisina ne jo hänessä esiintyivät, kun hän paljain päin ja horjuvin askelin laskeutui portaita alikertaa kohti. Ja erikoisen julmat olosuhteet, joiden keskellä tämä sisällinen murhenäytelmä kehittyi, tahtoivat, että hänen piti oleman vain muutaman askelen päässä morsiamensa luota ja että tämä morsian häntä juuri tällä hetkellä odotti. Tällä kertaa koettelemus oli liian kova. Keskustelunsa jälkeen Paulinen kanssa hän ei enää jaksanut teeskennellä. Hänestä tuntui, että nuori tyttö, olipa kuinka naiivi tahansa, koko hänen esiintymisestään huomaisi sen mielenliikutuksen, joka häntä värisytti, ja että rouva Scilly'kin arvaisi kaikki. Nykyisessä tilassaan hän ei enää olisi voinut näiden naisten kysymyksiä

torjua. Olisihan hänen ollut sangen helppo turvautua samaan valheeseen kuin Paulinekin, joka valhe tuon naisen puolelta osoitti melkein sankarimaista, äidinrakkauteen perustuvaa mielenmalttia. Olihan Francis näinä viimeisinä päivinä alinomaan pettänyt ja kierrellyt. Mutta täytyy antaa onnettomalle nuorelle miehelle, joka luonteeltaan oli suora, vaikka hän heikkoudesta oli vilppiin langennut, se tunnustus, että häntä tuon viimeksimainitun valheen käyttäminen kauhistutti. Siihen turvautumalla hän olisi liian häpeällisellä tavalla sekoittanut uudistamansa suhteet entiseen rakastajattareensa nykyisen lempensä jo liiaksikin lakastuneeseen ja tahrattuun tarinaan. Ja tästä hienotunteisuudesta hänen turmionsa oli johtuva, sillä puolitiehen ei pysähdy kukaan, joka kerran on petokseen takertunut. Ellei voi olla kokonaan pettämättä, täytyy aina ja joka paikassa pettää. Tällä kertaa Francis päätti turvautua vähemmän urhokkaaseen, mutta hänen kaltaisellensa, liikutuksien uuvuttamalle sielulle sangen luonnolliseen keinoon. Hän pakeni siirtääkseen toistaiseksi selityksen, joka ei ollut vältettävissä. Käytyään huoneestaan hattunsa hän laskeutui ensimmäisen kerroksen portaita alas ja oli tuossa tuokiassa hotellista ulkona. Hän keksisi kyllä hyväksyttävän tekosyn poissaoloonsa, kun hän tunnin tai kahden kuluttua rauhoittuneena palajaisi kotiin. Tavata Henrietteä nyt, kun toisen ääni vielä soi hänen korvissaan, kun toisen kalpeat kasvit vielä hänen silmissään kuvastuivat, kun hänen sylinsä vielä värisee tuon ruumisparan kosketuksesta ja hänen sielunsa ankarain tunnonvaivojen vastustamattomasta kauhusta, — ei, mieluummin mitä tahansa muuta.

Sillä aikaa kuin Francis tänä iltapäivänä harhaili pitkin kaupungin katuja, jotka tavallisesti olivat niin valoisat, mutta joita nyt pimitti silmiä sokaiseva, liikkuva ja polttava tomupilvi, nuori tyttö, jota hän niin hurjasti ja varomattomasti pakeni, kävi hetki hetkeltä yhä levottomammaksi. Francis ei ollut erehtynyt, kun oli luullut huomaavansa, että hänen mennessään neiti Scilly oli häntä tarkastanut, outo ilme palavassa katseessaan. Mutta jos hän ei olisi ollut niin piintynyt omiin ajatuksiinsa siitä onnettomasta aamusta asti, jolloin hän oli Continentalin etehisessä ilmoitustaululta lukenut rouva Raffrayen nimen, hän olisi tiennyt, ettei Henriette häntä nyt ensimmäistä kertaa näin katsonut; kymmeniä kertoja hän olisi noissa sinisissä silmäterissä tuon oudon ilmeen tavannut. Hän olisi noissa kirkkaissa, läpikuultavissa silmissä nähnyt kuvastuvan uuden, yhä yltyvän, tuskaisen tunteen, joka kokemattomalle sydämelle oli niin vieras, ettei se sitä omakseen tunnustanut. Itsensä parhaamista se oli ollut, kun Francis näinä viime päivinä oli ylpeillyt taidostaan salata lemmityltään oman itsensä. Sellainen tekopyhyys oli hänelle yhtä mahdotonta kuin Henriettelle täydellinen sokeus. Heidän keskinäinen rakkautensa oli liian suuri. Tuota tunnetta, joka oli nuorena tytössä kuluneiden viikkojen vieressä kasvamistaan kasvanut, ei voinut epäilykseksi sanoa. Henriette oli luonteva ja suora. Hän oli aina elänyt piirissä, joka ei vilppiä eikä teeskentelyä tuntenut. Missä hän olisi luulevaiseksi oppinut? Ei. Se oli kipeä kaipaus, joka johtui siitä, että hän aavisti jotakin kieroja suhteessaan sulhaseensa, kaipaus, joka oli samalla kertaa hämärä ja todellinen. Se vaikutti hänessä tuskallista hämmästyä ja epäröimistä, niinkuin ainakin rakkaushäiriöt nuorena tytössä, jolla on täysin kehittyneen naisen vilkas tunne-elämä, mutta lapsen tietämättömyys elämän nurjista puolista. Eihän ole tärkeitä tarkalleen tietää syitä lemmityn sydämen muuttumiseen kärsiäkseen tästä muutoksesta. Henriette Scilly ei tietänyt, että tuskin on ainoatakaan miestä; joka ei olisi nuoruudessaan ollut jonkun rikoksellisen intohimon koetuksen alaisena. Hän ei tietänyt, että juuri herkkätunteisimmat heistä panevat rikokseensa enimmäkseen omasta itsestään ja haavoittuvat siitä niin syvään, etteivät haavat koskaan täydellisesti kasva umpeen. Hän tiesi vain, että kuukausien kestäessä Francis'n kasvoissa oli kuvastunut täydellisen onnen kirkkaus ja että nyt hänen katseessaan lakkaamatta häilyi hehkeää kuumetta, hänen hymyssään hermostunutta levottomuutta, koko hänen olemuksaan ilmeisen tuskien tulta. Hän ei tietänyt, että mies voi valehdella naiselle, jota hän rakastaa, ja että hänen rakkautensa siitä huolimatta voi olla yhtä suuri, jopa suuremmaksikin yltyä tunnonvaivojen kiihdyttämänä. Mutta hän tiesi, ettei hänen ystävänsä hellyydessä enää ollut tuota tasaista lempeyttä, tuota sulavaa sopusointua, tyventä ja selkeätä rauhaa, joka lämpimänä oli uhkunut hänen olemuksestaan. Hänestä tuntui, että näinä viime viikkoina Francis toisin ajoin oli hänestä kaukana, vaikka olikin hänen luonaan, ja toisin ajoin kohteli häntä niin tulisesti, että häntä melkein pelotti. Se tapahtui niinä hetkinä, jolloin onneton pani parastansa asettaakseen suloisin kihlattunsa itsensä ja mielikuviansa väliin ja tehdäkseen lemmittynsä elävämmäksi, läheisemmäksi puristamalla pitkään hänen kättänsä, sulkemalla hänet katseensa vavahtavaan syleilyyn. Henriette ei myöskään tietänyt, että muutamissa luonteissa ilmenevä katkeruus ja armottomuus muita kohtaan kaipaava säälivää ymmärtämistä, koska sellaisia tunteita ilmaisevien ajatusten ja puheiden alla useimmiten piilee sisällinen haava. Mutta hän tiesi, että tuo ihana ajatusten ja tunteiden yhteys, josta hän oli Francis'n kanssa puhunut heidän viimeisellä onnellisella kävelyretkellään Villa Tascan puutarhassa, oli olemattomiin hävinnyt. Heidän ajatuksensa, heidän tunteensa eivät enää olleet yhteisiä. Lakkaamatta Francis'n pilapuheisiin, kun hän koetti iloiseksi tekeytyä, sekoittui hieman ivaa, joka Henrietteä loukkasi. Ennen, kun puhe oli sattunut johonkin heidän yhteisistä parisilaisista tuttavistaan, Francis oli heistä puhunut suopeudella, joka Henrietten silmissä oli osoittanut hyvää sydäntä, vaikkei se muuta ollut kuin onnellisille ja rakastuneille tavallista iloista välinpitämättömyyttä. Nyt hän sitävastoin käytteli pilkallisia ja ankaria sanoja, ja hänen tavassaan kiinnittää huomiota milloin naurettaviin puoliin, milloin epäilyttäviin salataroituksiin ilmeni entinen, ihanteeton elostelija, jommoinkin hän oli ollut, ennenkuin puhdas rakkaus oli hänelle uutta kevättä ennustanut, ja jommoiseksi hän uudelleen oli muuttumassa Paulinen ja entisyyden katkerien muistojen vaikutuksesta. Silloin Henriettestä tuntui, että sen Francis

Nayrac'in takana, jota hän rakasti koko sielunsa hehkulla, piili toinen Francis, jota hän ei tuntenut ja jonka sydäntä vastaan hän oli itsensä loukkaava, nyt jo loukkasi... Mutta kaikki nämä vähäiset tunnelmat olivat tunnelmiksi jääneet. Ei ollut yksikään niistä tietoisuuteen kohonnut sydänväreiden hämärästä ja sekavasta kehästä, josta emme koskaan varmasti tiedä, eikö se kenties olekin vain mielikuvituksen tuotetta. Nuori tyttö ei olisi voinut viitata mihinkään tositapaukseen, jos hänen olisi pitänyt syyttää kihlattuansa laimenemisestä ja sanoa mistä hän oli sen huomannut. Suuressa rehellisyydessään hän koettikin itselleen vakuuttaa, että hän oli väärässä, kun sellaisia tunteita hautoi, ja ettei tuo muutos ollut muuta kuin mielihouretta vain, hänen valtavan rakkautensa synnyttämää. Jokaisella vaikutuksellahan on syynsä, ja hän ei mitään syytä nähnyt siihen muutokseen, joka oli tapahtunut hänen suhteissaan Francis'hin. Rouva Scilly'n terveys, joka silminnähävästi vakaantui, ei voinut antaa aihetta salaiseen levottomuuteen. Itse ei Henriette ollut koskaan niin hyvin voinut. Mitä Francis'hin tuli, oli lääkäri, jonka mielipidettä Henriette kerran levottomuuden hetkenä oli tiedustellut, häntä täydellisesti rauhoittanut. Francis'lla ei ollut kotimaassaan läheisiä sukulaisia eikä erittäin rakkaita ystäviä, jotka olisivat voineet tuottaa hänelle huolia. Muutamista Henrietten läsnäollessa puheeksi sattuneista rahakysymyksistä oli käynyt selville, ettei nuorella miehellä ollut syytä levottomuuteen omaisuutensa takia. Näyttihän hän yhtä rakastuneelta yhä ja tuntuihan hän yhtä kiihkeästi odottavan häöpäivän tuloa. Hänen vähimmätkin sanansa sitä todistivat. Tämä kaikki oli epäilemätöntä. Henriette yhä uudelleen kertoi sen itselleen päättäväisesti, itsepintaisesti. Hän pani kaikki sielunsa voimat liikkeelle hävittääkseen tuon turhan pelon. Sittenkuin hän oli mitä vilpittömimmin tämän hävitystyönsä toimittanut, hän vajosi uudelleen vastustamattomaan alakuloisuuteen tuon ilmeisen muutoksen johdosta, jota hän ei kyennyt määrittelemään, ei selittämään eikä ymmärtämään, mutta joka sittenkin oli olemassa.

Semmoisessa mielentilassa, kun sydäntämme kalvaa levottomuus, johon emme mitään tarkoin määrättyä syytä tiedä, vähinkin kieltämätön tositapaus paisuu melkein traagillisen kohtauksen arvoiseksi. Se on leikkausveitsen kärki, joka puhkaisee paiseen, niin että siihen kokoontunut märkä pääsee vuotamaan pois, — hirvittävän epämiellyttävä, mutta liiankin satuttava vertaus. Ei mikään vertaus niin täsmälleen kuvaa ajatuskykymme tuskaisia ponnistuksia piintyneen mielikuvan voittamiseksi kuin kokonaisen ruumiin tulehtumistyö kipeän kohdan parantamiseksi. Francis'n omituinen käytös sinä hirveänä iltapäivänä, jolloin hän oli ollut rouva Raffrayen puheilla, oli Henriette paralle sellainen ratkaiseva hetki. Korkea hinta oli lempeän lapsen maksettava kihlauseikansa melkein ylenluonnollisesta autuudesta. Vanhurskas Jumala! Olisiko siinä perää, että liallinen onni on meille synniksi laskettava silloinkin, kun se on luvallinen onni ja kun olemme jo edeltäpäin suostuneet tämän onnen meille asettamiin velvollisuuksiin? Siitähän kyllä näyttää tässä maailmassa, joka todellakin on lankeemuksen maailma, koska puhtaimmatkin siihen syntyvät sovittamistaakan kantajiksi! Vaikka nuori tyttö oli jo näinä viime viikkoina tottunut sulhasensa oikulliseen luonteeseen, hän oli hämmästynyt, kun näki nuoren miehen jyrkästi astuvan sisään yhteiseen saliin ja kulkevan edestakaisin, tuskin vastaten hänen kysymyksiinsä, otsa rypyssä ja katse synkkänä. Tämä näet oli tapahtunut silloin kun Francis oli tavannut Adèle Raffrayen palvelijattarien kanssa etehisessä ja kun hän epäro, oliko vai eikö hänen ollut mentävä Paulinen luo. — Sitten hän oli äkkiä lähtenyt, sanoen että hänellä muka oli kiireisiä kirjeitä kirjoitettavana, mutta sanoen sen sillä tavalla, että Henriette heti huomasi hänen valehtelevan. Kului tunti, kului kaksi, eikä Francis palannut. Silloin Henriette lähetti Vincentin häntä hakemaan. Tämä palasi sanoen että herra Nayrac oli mennyt ulos. Henrietten levottomuus siitä niin suuresti kiihtyi, että hän käski kysyä ovenvartialta mihin aikaan Francis oli mennyt. Hän toivoi, että Francis mahdollisesti mennessään oli lähettänyt hänelle jonkun sanan, jota ei muistettu hänelle toimittaa. Ei mitään. Francis oli lähtenyt jalkaisin kaupungille päin noin puoli kolmen aikaan. Nyt kävi kello jo kuutta. Henrietten rauhattomuutta yhä lisäsi hänen äitinsäkin nähtävä levottomuus, joka puhkesi lakkaamattomiin kysymyksiin mitä Francis teki. Suloinen lapsi rakasti sulhastaan liian kiihkeästi, jottei hän olisi kärsinyt siitä ajatuksesta, että tämän oli kestettävä rouva Scilly'n tutkivia kysymyksiä, ja rakkautensa johtamana hän keksi vihdoin seuraavan vastauksen.

— "Uudenvuodenpäivähän on tulossa. Epäilemättä hän tahtoo meille valmistaa jotakin iloista yllätystä... Äiti", jatkoi hän, hellästi rukoillen, "ethän hänelle ilmoita, että olemme olleet levottomat? Tiedäthän kuinka suuresti se häntä huolestuttaisi."

— "Elä pelkää", vastasi rouva Scilly. "En aio häntä torua, vaikka hän kyllä ansaitsisi sen, olkoon hänellä sitten yllätys mielessä taikka ei... Ah", jatkoi hän vielä, aavistamatta itsekään, mitä ivaa näissä hänen viimeisissä sanoissaan oli, "kuinka rakastatkaan häntä, ja kuinka hyvä, että hänkin sinua rakastaa. Kärsisit liiaksi muuten!..."

Tämä nuoren tytön huolehtiva hienotunteisuus, josta Francis ei saanut koskaan mitään tietää, säästi häneltä kiduttavan tutkistelun, kun hän kuuden tienoissa vihdoin palasi pieneen saliin, joka oli niin kauan ollut hänen onnensa suojana. Siinä oli kaikki entisellään. Sama kodikas lämpö, joka muutamia viikkoja sitten oli pystynyt hänen sielustaan karkoittamaan Pauline Raffrayen tulon herättämät kauheat kuvat, virtasi nytkin häntä vastaan. Samat lamput, samoihin paikkoihin asetettuina, levittivät vienosti

verhottua valoansa saman korkean varjostimen ummistamaan ympyrähuoneeseen, kirkastivat sen haalistuneita, vanhanaikaisia kankaita, vihreälehtisiä kasveja, etelämaisia kukkia, ja valaisivat samoja lempeitä naistenkasvoja, jotka kuvastivat niin paljon hellää osanottoa. Mutta voi! Lumous ei ollut enää tarpeeksi valtava tyynnyttämään hänen sydämensä riehuvia myrskyjä. Tällä kertaa hänen niin läheiseltä näyttävä, mutta sittenkin saavuttamattomiin siirtynyt rakkaussuhteensa tenhovoima ei tehnyt vähintäkään vaikutusta häneen. Hän palasi pitkältä ja rajulta kävelymatkaltaan tehtyensä päätöksen, joka ei sallinut hänen sillä tavalla heltyä. Hän oli päässyt selville siitä, että jos hän tahtoi paeta sitä painajaista, joka häntä päivä päivältä yhä enemmän kiusasi, hänen oli lähdettävä pois Palermosta, ja heti. Hän ei enää voinut rehellisesti, vilpittömästi vastata itsestään tämäniltaisen, käytöksensä jälkeen, ja varsinkaan ei, kuultuansa sen hätähuudon, minkä oli tänään kuullut. Se huuto oli tunkenut niin syvään hänen sydämeensä, että hänen piti päästä kärsimään yksin ja vapauteen — ainoa lievennys muutamille sielumme tuskille, joille ei parannusta ole. Hänen saapuessaan Sisiliaan oli melkein päätetty, että hänen sielläolonsa kestäisi tammikuun 20 tai 25 päivään. Nyt oli joulukuun 27 päivä. Tammikuun 2 päivänä, heti uudenvuoden juhlan jälkeen, hänen oli oltava merellä, vapautettuna yhtä alentavasta kuin tuskallisesta asemastaan, ennenkuin se ehti muuttua traagilliseksi. Kun hän vain kerran pääsisi pois, saisivat asiat, kaukaa katsottuina, hänen ajatuksissaan luonnollisen valaistuksensa. Ainakin se oli ainoa mahdollinen keino. Tämä kiireinen lähtö oli hänestä tuntunut niin välttämättömältä, että hän oli heti ryhtynyt sitä valmistamaan menemällä rouva Scilly'n lääkärin luo kiskoakseen häneltä, jos mahdollista, määräyksen ilmastonmuuton tärkeydestä. Hän oli luetellut lääkärille muutamia taudin oireita, jotka hänen mielestään olivat omiansa antamaan aiheutta sellaiseen määräykseen. Tuliko lääkäri petetyksi? Sitä Francis, ei saanut koskaan tietää, tämä kun oli niitä jäykkä- ja teräväkasvoisia sisilialaisia, joissa itämaalainen hidasluonteisuus yhtyy italialaisten valppaaseen älykkyyteen. Mutta hän vavahti kuullessaan lauseen, johon tämä valheneuvottelu päättyi: — "Teidän lähtönne ei varmaankaan kohtaa vastusta noiden naisten puolelta, koska neiti Scilly jo tuntui olevan teidän terveydestänne levoton. Hän puhui minulle siitä toissa aamuna..."

Henriette siis jo huomasi hänen häiriintyneen mielentilansa. Oli siis aika lähteä Palermosta pois, ennenkuin nuori tyttö pääsisi tämän mielihäiriön todellisten syiden perille taikka rupeaisi jotakin sensuuntaista epäilemään. Tällä hetkellä nuoren tytön havainnot olivat siinä suhteessa edulliset, että ne tekivät Francis'lle petoksen toimeenpanon helpommaksi. Hän luotti siis täydellisesti tuumansa menestymiseen, kun hän saapui huoneeseen, missä häntä odottivat äiti ja tytär, joiden rakkaudesta hän oli niin monta todistetta saanut.

Hän alkoi:

— "Olette varmaankin olleet levottomat minun tähteni? Teidän täytyy antaa minulle anteeksi. Minun oli niin paha olla, ja kun toivoin raittiista ilmasta virkistystä, menin kävelemään. Kävelin kauan, kauan... Pahoinvointini ei helpottanut, ja kun sitä jo on muutamia päiviä kestänyt, päätin totella teitä." Hän kääntyi Henrietten puoleen ja jatkoi: "Menin professori Teresi'n luo. Palvelija kehotti minua odottamaan, koska tohtorin muka piti heti palaaman kotiin. Mutta odotusta kesti enemmän kuin tunnin..."

— "Saitteko edes häntä tavata ja tarpeeksi puhutella?" kysyi rouva Scilly.

— "Onnekseni", vastasi nuori mies, "tai paremmin ehkä onnettomuudekseni..." Äiti ja tytär katsoivat yhtä aikaa häneen niin ilmeisesti säikähtyneinä, että nuori mies tunsii tunnonvaivansa lisääntyvän. Hän jatkoi, kääntyen tällä kertaa kreivittären puoleen:

— "Rauhoittukaa", sanoi hän, "mitään vaarallisempaa tautia hän ei ole minussa huomannut... Vaikka minä puolestani luulen, että se on vakavaa kyllä... Lääkärin mukaan olen vain pahan vaikutuksen alaisena, niinkuin täällä sanotaan, ja sellaista on näillä seuduilla parasta ajoissa vastustaa, jollei tahdo sairastua kuumeeeseen. Sanalla sanoen, tohtori on sitä mieltä, että minun on lähdettävä täältä pois..."

— "Täältäkö pois!..." huudahti Henriette.

— "Niin, luulen sen välttämättömäksi...", vastasi Francis.

— "Ja milloin?" kysyi Henriette.

— "Tietysti ei ennen tammikuun ensimmäistä päivää. En ole tahtonut kuulla puhuttavankaan siitä, että alkaisin vuoteni ilman teitä. Mutta tohtori ajattelee, että olisi hyvä — niin, tärkeitä — että lähtisin viimeistäänkin toisena tai kolmantena..."

Nuori tyttö katsoi häneen hänen puhuessaan. Francis ei voinut kestää noiden kauniiden sinisilmien sanatonta valitusta. Sellaista tuskaa hän ei ollut niissä koskaan ennen nähnyt. Se vaikutti häneen aivan fyysillisesti, samoin kuin jos hän olisi vääntänyt tuon hennon lapsukaisen käden sijoiltaan ja sen luut

olisivat katketessaan naksahaneet. Tuo lähtö, joka äsken, hänen koettaessaan yksin päästä riehuvista ajatuksistaan voitolle, oli hänestä näyttänyt välttämättömältä velvollisuudelta, tuntui nyt niin kovalta, että se häntä kauhistutti. Mutta isku oli tehty. Hän ei enää voinut peräytyä. Hänen oli nyt vain pantava parastansa rohkaistaksensa Henrietten mieltä. Minne hän olisi joutunutkaan, jos hän olisi aavistanut, ettei Henrietten levottomuus aiheutunutkaan tohtorin määräyksestä. Ensimmäisen kerran, sittenkuin Francis oli tähän luottavaiseen käteen kihlasormuksen pannut, Henriette epäili hänen rehellisyyttään. Henriette ei häntä uskonut. Ja sittenkään ei nuoren miehen tunteissa ollut vilppiä, kun hän hartaasti sanoi:

— "Kuinka ikävää luopua näistä viimeisistä kauniista päivistä. Eihän se ole kuin kahden kuukauden ero, ja sittenkin, kuinka kovalta se tuntuu!..."

* * * * *

Ei, Henriette ei häntä uskonut. Turhaan Francis pitkin iltaa puhui kaipauksestaan ja surustaan lempeydellä, jossa ei ainakaan valhetta ollut, hän ei voinut haihduttaa sitä surunvoittoista ilmettä, joka oli Henrietten kasvoille painunut tämän odottamattoman lähtöuutisen johdosta. Yhtä vähän hänen onnistui sammuttaa sitä vähäistä liekin alkua, joka oli nuoren tytön sydämessä syttynyt ja josta ennen pitkää oli paisuva intohimon ja mustasukkaisuuden tulipalo. Ja sokeana hän pitkin tätä iltaa hautoi omia tuskiansa, huomaamatta että hänen edessään nuori tyttö häneltä salasi ensimmäisen epäluulonsa. Rakkauden vaisto on siksi mahtava, sen järjestä riippumattomat havainnot siksi valtavat, että Henriette oli lukenut valheen Francis'n kasvoilta ja huuilta yhtä selvään, kuin jos hän olisi ollut hänen äsken sisällisten taistelujensa todistajana. Hän tiesi, että Francis'n lähtöön oli muita syitä kuin hänen äsken esittämänsä. Mutta mitä? Kun hän iltasella huomasi olevansa yksin huoneessaan, koko yö edessään tämän äkkiä kohonneen probleemin harkitsemista varten, kuinka hän silloin itkikään! Kuinka hän taisteli vapautuakseen tuosta epäluulosta, joka jo oli kieltämättömäksi todennäköisyydeksi kasvanut! Kuinka hän koetteli itselleen vakuuttaa, että hän panetteli rakastettuansa, kun saattoi uskoa häntä sellaiseen petokseen kykeneväksi! Oi, nuo epäluuloiset taistelut epätoivoa vastaan, kukapa rakastava ei olisi niitä tuntenut! Ne eivät estä meitä yhä epäilemästä, kun olemme kerran vierineet toisesta pettymyksestä toiseen ja epäluulon tietä joutuneet siihen tienristeykseen, missä *tiedämme*, että meitä on petetty. Ja kun me omistamme tämän tiedon, joka on meissä selvinnyt ikäänkuin ilmestyksen, eläimellisen vaiston kautta, niin itsetiedoton ja vastustamaton se on, täytyy meidän myöskin mihin hintaan tahansa, vaikkapa henkemme uhalla, päästä selville siitä, *kuinka* meitä on petetty. Tietysti viaton ja puhdas nuori tyttö oli kokonaan niiden aseiden puutteessa, joita sellaisella epäluulolla tavallisesti on käytettävänä. Hänestä ei ollut viekkaaksi kysyjäksi eikä taitavaksi tiedustelijaksi. Vielä vähemmän hän pystyi niihin törkeihin menettelytapoihin, jotka kyllä tyydyttävät totuudenkiihkoamme, mutta häpäisevät rakkauttamme: liikkeiden väijymiseen, kirjesalaisuuden rikkomiseen, palvelusväeltä urkkimiseen. Hänellä ei ollut mustasukkaisuutensa käytettäväksi muuta kuin tuo ennestäänkin herkkä tunteellisuus, jota päiväkausia kestänyt mielenahdistus yhä oli terottanut, ja tuo kiduttava taito arvata sydämellensä, mitä järki ei kyennyt tajuamaan, ei selittämään eikä edes otaksumaankaan. Hän vietti siis tämän rauhattoman yönsä koettamalla itselleen vakuuttaa, ettei iltapäivän kuluessa mikään muu ollut voinut taivuttaa Francis'ta tähän lähtöön kuin sähköiteitse saapunut kutsumus, josta ei oltu hänelle mitään virkattu. Kirjeitä oli kyllä aamusella tullut. Ne oli tavan mukaan tuotu sekaisin saliin, Francis oli niinkuin ainakin avannut omansa mitä suurimmalla välinpitämättömyydellä. Nähtävästi hän aamusella oli ollut, ellei iloinen, ainakin aivan tyyni. Henriette tiesi melkein täsmälleen, milloin muutos oli tapahtunut. Se oli niinä hetkinä, jotka kuuluivat heidän aamiaispöydästä noustuansa, siihen asti, kun he kokoontuivat uudelleen yhteiseen saliin. Näytti siltä, että tällä ajalla joku odottamaton uutinen oli häirinnyt Francis'n rauhaa. Tuo sähkösanoma-arvelu tuntui niin johdonmukaiselta, sopi niin hyvin kaikkeen, mitä nuori tyttö tiesi otaksua, että hän vastoin tahtoansa siihen pysähtyi. Francis oli sitten mennyt ulos vastataksaan. Hän oli itse tahtonut viedä vastauksen Macqueda-kadun sähkösanomatoimistoon. Juuri siinä kaupunginosassa asui professori Teresi, sama lääkäri, joka muutama päivä sitten oli niin leikkisästi ja luotettavasti häntä rauhoittanut, kun hän lemmittynsä terveyttä tiedusteli. Ja kahden vuorokauden kuluttua, vaikkei mitään uutta taudin oiretta ollut huomattavissa, sama lääkäri määräsi, että Francis'n oli heti lähdettävä Palermosta pois. Mutta oliko mahdollista, että nuo kaksi miestä, joita hän oli tottunut niin suuresti kunnioittamaan, olisivat voineet tehdä tällaista salaista sopimusta keskenään? Turhaan Henriette koetti vastata, ettei niin ollut. Hän koetti panna tähän vastaukseensa nuoren ja vilpittömän sielunsa koko tarmon, sillä ihmissielun epäileminen, olipa kysymys kenestä tahansa, tuotti hänelle tuskaa, ja lemmittynsä epäileminen heitti hänet epätoivon valtaan. Mutta hän ei voinut päästä voitolle tästä sydämen horjumattomasta vakaumuksesta, joka oli hänelle, heti Francis'n astuessa saliin, ilmoittanut: "Nyt hän aikoo valehdella", ja heti Francis'n lausuttua ensimmäiset sanansa: "Nyt hän valehtelee..." Kun hän seuraavana päivänä tämän unettoman yön kidutuksen jälkeen tapasi lemmittynsä, niin tuo sama kumoomaton vakaumus kohosi hänessä vielä armottomampana jo heidän vaihtaessaan ensimmäistä katsettaan. Francis valehteli hänelle. Millä tavalla? Missä suhteessa? Miksi? Tämä toinen sisällinen havainto tuntui hänestä niin hirveältä, että hän varmaankin olisi puhunut tuskastansa Francis'lle, ellei tämä olisi pitkin päivää

koettanut välttää kahdenkesken-oloa hänen kanssaan. Onnettoman lapsen täytyi siis tämän loppumattoman päivän pitkinä tunteina tyytyä lemmittynsä kasvojen tutkimiseen. Hän pani tähän tutkisteluun kaiken, petosta epäilevän naisen kiihkeän tarkkaavaisuuden. Hän oli äärimäisiin asti kiihottunut, niinkuin ainakin se, joka niin sanoaksemme hipaisee totuuden rajaa, joka vainuaa, aavistaa sitä ja joka ei saa rauhaa, ennenkuin on sen nähnyt, sitä kosketellut. Sellaisina hetkinä aistinten herkkyyks käy melkein ylenluonnolliseksi, siihen määrään ne terottuvat. Nuori tyttö, kokemattominkin, erottaa silloin ammatti-havainnontekijän, kasvonilmeiden tutkijan, rippi-isän tarkkanäköisyydellä vähimmänsä ajatuksen tai liikutuksen ilmeen niissä kasvoissa, joita hän näin tarkastaa. Aina siihen hetkeen saakka, jolloin he kaikki kolme istuutuivat päivällispöytään, Henriette ei kumminkaan mitään erityistä huomannut sulhasensa asennossa ja hänen kasvojensa ilmeessä. Siinä vain kuvastui alituinen huoli lieventää lemmityltä äkkiarvaamattoman lähdön katkeruutta. Mutta kesken tätä päivällistä, joka oli Henriettelle alkanut saman piintyneen, yhä vain väistyvän arvoituksen tuskissa, tapahtui jotakin, sangen yksinkertaista, sangen luonnollista tosin, mutta seurauksiltaan arvaamattoman tärkeätä. Oli sattunut eräs noita muutaman minuutin kestäviä vaitiolon hetkiä, jotka näinä viime päivinä olivat käyneet yhä tavallisemmiksi heidän piirissään. Kreivitär keskeytti sen vihdoinkin sanoen:

— "Tuon sievän pikku Adèlen äiti kuuluu olevan hyvin huonona... Hän kuuluu vuokranneen erään Englantilaisessa puutarhassa sijaitsevan huvilan ja hänen piti muuttaa sinne tänään... Mutta hän ei ole jaksanut..." Millä muulla hetkellä tahansa Francis'n vavahdus tämän uutisen johdosta olisi luultavasti jäänyt nuorelta tytöltä huomaamatta. Mutta hänen nykyisessä hermostuneessa mielentilassaan tuo nähtävän liikutuksen ilme heti herätti hänen huomiotaan. Nuoren miehen kädet olivat vavahtaneet. Hänen kasvojensa piirteet olivat pinnistyneet. Hänen katseensa oli oudon tutkivana kiintynyt kreivittären kasvoihin. Ja jokainen, joka niinkuin Henriette tunsikin hänen äänensä vähimmänsä vivahduksen, olisi siinä huomannut vaikeasti hillityn liikutuksen käheyden, hänen vastatessaan. Sillä Francis tahtoi vastata, maksoi mitä maksoi, estääkseen vähimmänsä epäluulon heräämisen, olipa sitten tämä herääminen kuinka vähän luultava tahansa. Hän tunsikin Paulinen tarpeeksi hyvin tietääkseen, että tämä kyllä osasi estää palvelijatarhansa puhumasta eilisestä tapauksesta. Mutta onhan yleisesti tunnettu asia, että siitä lähtien kuin rikoksentehtäjät ovat tahtoneet rikoksensa salata, paha omatunto on heidät pakottanut liialliseen teeskentelyyn, joka sekin tavallansa on varomattomuutta, Francis'n olisi ollut paljon parempi olla ääneti kuin puhua sillä äänellä, millä hän lausui nuo mitättömät sanat: — "Raukkaa! Onko teille kerrottu, milloinkaan käänne on tapahtunut?... Eikö pikku tyttö toissa päivänä väittänyt, että hänen äitinsä voi paremmin?..."

— "Siinä tilassa, missä hän on", sanoi kreivitär, "kaikki voi muuttua muutamissa päivissäkin..."

— "Onko hänellä edes hyvä lääkäri?" kysyi Francis vielä.

— "En tiedä", vastasi rouva Scilly. "Hänellä oli Teresi ensin kun hän tänne tuli. Sitten yhtäkkiä hän kääntyi toiseen, tuohon englantilaiseen, jota teidän vihamiehenne don Ciccio suosittelee..."

Englanninkiihkoisen hotellinomistajan mainitseminen antoi Francis'lle tilaisuuden kääntää toisaalle tuon keskustelun, jonka jokainen sana, jokainen tavukin vihloi hänen sydäntänsä. Hän osasi nyt taas täydellisesti hillitä itseään. Mutta varjo, joka äkkiä kreivittären sanojen johdosta oli synkistänyt koko hänen olemustansa, oli ollut Henriettelle yhtä näkyvä kuin pöydässä palvelevan Vincentin käden varjo kristalliasioista hohtavalla pöytäliinalla. Kieltämätöntä oli, että Francis oli hämmästynyt, kun oli kuullut rouva Raffrayeta ja hänen sairauttansa mainittavan. Mutta tämä seikka oli niin uusi, nuoren tytön oli niin vaikea sitä sovittaa kaikkeen siihen, mitä hänen hurjimmatkin ajatuksensa viime aikoina olivat mahdollisena pitäneet, että hän sen huomasi, tekemättä siitä mitään johtopäätöstä. Jos hän olisi ollut kokeneempi, niin tähän havaintoon olisi hänen mielessään heti liittynyt muisto tuosta omituisesta yhdennäköisyydestä, jonka hän jo ensi päivänä oli huomannut Adèlen ja Julie Nayrac'in muotokuvan välillä. Tästä mielle yhtymyksestä olisi kenties syttynyt kipinä, joka olisi hänelle valaissut sen murhenäytelmän salaperäistä juonta, missä hän itse tietämättään näytteli viattoman uhrin osaa, onnettoman Ifigeneian, joka on tuomittu muitten rikoksia sovittamaan. Mutta hän oli vielä kokematon nuori tyttö kaikissa muissa suhteissa paitsi tunteensa herkkyydessä, ja joskin Francis'n liikutus heidän naapurinsa nimeä mainittaessa hänestä tuntui uudelta salaisuudelta, joka liittyi muihin häntä ahdistaviin ja masentaviin salaisuuksiin, ei se hänelle sen enempää sinä iltana ilmaissut.

Seuraavana aamuna, toisen rauhottoman yön jälkeen, hän nousi, mieli niin raskaana, että hän lapsellisessa hurskaudessaan päätti turvautua ainoaan lääkkeeseen, jossa hänen mielestään oli lievennystä hänen suurelle surulle. Hän päätti käydä ripillä ja Herran ehtoollisella. Hänellä oli Palermossa rippi-isänä eräs ranskalainen lähetyssaarnaaja, joka aina aamusella oli tuomiokirkossa tavattavissa. Hän meni siis kirkkoon, palvelijattarensa seuraamana, jo puoli seitsemän aikaan, joutuakseen kotiin, ennenkuin hänen äitinsä heräisi. Mutta huolestuneessa mielentilassaan hän ei muistanutkaan, että oli sunnuntai, siis ainoa päivä, jolloin ei isä Mongeron ollut siellä. Hänen mielipahansa tämän vastoinikäymisen johdosta oli niin suuri, ettei jumalanpalvelus hänelle tällä kertaa tuottanutkaan sitä sisällistä rauhaa, jota hän tavallisesti tunsikin täytettyään uskonnolliset

velvollisuutensa. Hän palasi siis kirkosta tyytymättömänä itseensä, ja haihduttaakseen raittiissa ilmassa yhä lisääntyvää hermostumistaan hän päätti hiukan kävellä, varsinkin kun sää oli mitä loistavin. Viime päivien tuulet olivat lakaisseet pois pilvet taivaalta, jonka kirkkaus nyt oli häikäisevä. Nuori tyttö seurasi Marinan rantaa katsellen lahden lakeita laineita, jotka vieläkin vaahtopäisinä kohosivat eilispäivän myrskyjen muistoksi. Mutta maiseman kauneus ei voinut hänen huomiotansa kiinnittää, yhtä vähän kuin rukouskaan äsken oli sitä voinut. Hänen lapsellisesti taipuvainen luonteensa oli tavallisesti ympäristön kanssa täydellisessä sopusoinnussa, suli, niin sanoaksemme, yhteen sen kanssa, mutta tätä mukautumiskykyä lamautti tällä kertaa hänen yhä jatkuva huolensa siitä selittämättömästä muutoksesta, joka oli tapahtunut hänen sulhasensa luonteessa, ja noista odottamattomista lähtöpuuhista. Ja hän säpsähti niinkuin unesta heräävä, kun äkkiä kuuli vanhan Margueriten sanovan:

— "Nyt saamme tietoja rouva Raffraye parasta. Tuossa neiti Adèle tulee meitä vastaan vanhan Annetten kanssa samalla puolella katua kuin mekin..."

Henriette huomasi lapsen noin kolmenkymmenen askelen päässä. Samassa hän hämmästykseseen näki, että hoitajatar tarttui pienokaisen käteen ja vei hänet kadun poikki toiselle, Butera-palatsin ihanan penkereen puoleiselle käytävälle. Tuon odottamattoman käännöksen tarkoitus oli niin ilmeisesti selvä, että Marguerite hetkeksi hämmästyneenä pysähtyi ja sanoi neidillensä:

— "Luulisipa melkein heidän pelkäävän..."

— "Näkövatköhän he meitä?" sanoi Henriette. "Oletko siitä varma?..."

— "Yhtä varma kuin että te olette tuossa", vastasi palvelijatar. Sitten hän jatkoi: "Rouva Raffraye on kenties huonompana, ja heistä on tukalata siitä puhua, tai kenties heillä on kiire kirkkoon..."

Vaikkei Henriettestä kumpikaan syy tuntunut hyväksyttävältä, ei hän huolinut sanoa siihen mitään. Lapsenhoitajan omituinen käytös oli hänen jo ennestäänkin kiusaantuneessa mielessään vaikuttanut oudon ahdistuksen, josta heti oli kohonnut seuraava ajatus: "Tuo palvelija ei itsestään noin tekisi. Hän tottelee käskyjä. Olisiko rouva Raffraye siis pahoillaan siitä, että lapsi toissa iltana puhui meille?..." Hän vajosi tämän johdosta syviin mietteihin. Niinkuin on tavallista tällaisina hetkinä, hänen tajuntansa teki hänen tahdostaan riippumatonta työtä muovailen hajanaisia aineksia, vetäen itsetiedottomista perusteista yhtä itsetiedottomia johtopäätöksiä, jotka yhtyen vastustamattomasti toisiinsa vähitellen kohosivat tietoisuuteen. Francis'n kasvoissa kuvastunut hämmästyksensä, jonka hän oli huomannut tuon naisen nimeä mainittaessa, palasi hänen mieleensä. Vaikkei hän mitenkään voinut arvata, mitä yhteyttä oli näiden kahden asian välillä, riitti jo yksin niiden yht'aikainen olemassaolo omituisella tavalla lisäämään hänen mielenahdistustaan. Sillä palattuansa kotiin äitinsä ja sulhasensa luo hän ei uskaltanut tätä pientä tapausta mainita, niinkuin hän olisi muuten tehnyt. Jos häneltä olisi kysytty syytä tähän, niin hän ei kenties olisi voinut selittää, miksikä tuon asian kertominen oli hänestä vastenmielistä. Se johtui epäilemättä siitä, että tämän nimen tuottama uusi hämmästyksen vavahdus Francis'n kasvoissa olisi sattunut häneen niin kipeästi, ettei hän olisi voinut sitä kestää, ja hän tiesi varmaan, käsittämättä miksi, että äskeisen kohtauksen kertominen olisi tuottanut sellaisen tuloksen. Tämä aamu kului häneltä aina puoli kahteentoista asti taistelussa noita hänen sielussaan heränneitä mielettömiä, epämääräisiä ja sekavia epäluuloja vastaan. Hän oli yksin kotona, sillä rouva Scilly oli nyt vuorostansa mennyt kirkkoon Francis'n seuraamana. Unelmiinsa vajonneena Henriette sattui nojaamaan päänsä puutarhalle päin olevaa salin ikkunaa vasten. Hän huomasi silloin eräällä puutarhan käytävällä pikku Adèlen leikkimässä, niinkuin lapsen oli tapana kauniina aamuina. Kirkas aurinko kultasi pienokaisen hiuksia ja valoi sädevirtansa suljetun tarhan aina yhtä vihreille palmupuille ja yhtä raittiille ruusuille. Kuinka olikaan Henriette rakastanut tätä puhdasta sädeloistoa, kun se hänen onnensa päiviä kultasi, ja kuinka näyttikään se nyt välinpitämättömästi hänen huoliansa kohtelevan! Mutta hänen ajatuksensa ei tällä kertaa pysähtynyt tuohon kaihomieliseen vertaukseen. Hänen hajamielisesti katsellessaan pikku tytön liikkeitä hänen johtui äkkiä mieleensä, että hänellä nyt ainakin oli tilaisuus hankkia varmuutta siitä, oliko hänellä todellakin syytä niin suuresti kiusaantua tämänaamuisesta omituisesta kohtauksesta, joka oli häneen niin kipeästi sattunut. Kenties hän siten onnistuisi poistamaan edes yhden noista levottomuuden aiheista. Hänen vain tarvitsi mennä puutarhaan hankkiakseen selkoa siitä, oliko hän pettynyt vai oliko rouva Raffraye todellakin kieltänyt tytärtään hänelle puhumasta. Että sellainen tuuma itsestään syntyi hänen mielessään, vaikka hän luonteeltaan oli sangen hillitty ja tasainen, osoitti jo selvään, kuinka pitkälle hänen tuntemattomalla alueella liikkuva mielikuvituksensa oli joutunut petosta epäilevän rakkauden kivisellä tiellä. Kenties oli hän myöskin sellaisen toimimistarpeen vallassa, joka muutamina kiihotuksen hetkinä pakottaa meitä ryhtymään vaikka mihin hurjaan seikkailuun, ikäänkuin tahtomme kärjistyminen johonkin määrättyyn ja tuntuvaan asiaan, olipa se sitten mikä tahansa, tuottaisi meille lievennystä. Ainakin on varmaa, että jos hän ei olisi ollut sangen ankaran liikituksen vallassa, hän olisi kauan epäillyt, ennenkuin näin heittäisi suin päin tuntemattoman varaan mennessään yksin puutarhaan. Ikäänkuin varataksensa itselleen tekosyyntä hän otti kirjahyllyltä erään englantilaisen romaanin, jonka hän oli hotellin kirjastosta lainannut. Kahdessa minuutissa hän oli jo suuressa, tyhjässä kirjastosalissa, missä joulukuusi vielä ojenteli sammuneita oksiansa. Sinne hän

pysähtyi vain siksi että pani kirjansa pois hyllylle; sitten hän meni ikkunaovesta ulos puutarhaan. Adèle sattui juuri silloin olemaan suurella käytävällä, joka aukeni Henrietten eteen, niin kiintyneenä peliinsä, ettei hän kuullut nuoren tytön lähestymistä. Henriette muisti itsekin olleensa yhtä mieltynyt samaan "neulapeliin", johon kaikki pikku tytöt ovat ihastuneet. Hartaasti pienokainen koetti, heittämillä kummipalloansa, siirtää niin sanotut neulansa maahan piirretyn kehän ulkopuolelle. Pallo kimmahdi ketterästi pikku tytön kämmentä vasten, ja koko hänen sievä ruumiinsa osoitti mitä suurinta jännitystä, kun hän loistavin silmin tähysteli pallon lentoa. Hänen sieraimensa laajenivat, ja hänen kasvonsa ilmaisivat innokasta elämäniloa, joka äkkiä muuttui pelon vavahdukseksi, kun hän huomasi neiti Scilly'n edessään. Lentäen punaiseksi lapsi rupesi mitään sanomatta kokoamaan maasta pelitarpeitansa, heittäen tuskaisen katseen hoitajaansa ikäänkuin häneltä suojelusta pyytääkseen. Mutta pahaksi onneksi ei tällä kertaa lasta valvonutkaan uskollinen Annette, joka kyllä olisi osannut estää vaarallisen lähestymisen, kun sitävastoin Catherine, joka tällä hetkellä oli Annetten sijaisena, ei tietänyt rouva Raffrayen kiellosta mitään. Ollen sitäpaitsi hiukan kuuro ja kokonaan käsityöhönsä kiintyneenä Catharine ei edes huomannutkaan, että hänen pikku neitinsä puheli vieraan kanssa. Ja Henriette sanoi:

— "Hyvää päivää, neiti Adèle. Kuulin äitinne olevan hyvin sairaana. Toivon, että hän nyt voi paremmin..."

— "Kiitos, neiti", vastasi pienokainen, "paljon paremmin." Hänen äitinsä mielipaha, hänen palatessaan jouluaaton vietosta, ja Annetten varoitukset olisivat estäneet häntä vastaamasta, ellei hän olisi nuorta tyttöä kohtaan tuntenut niin suurta ihailunsekaista myötätuntoisuutta, että hänen kävi liian vaikeaksi kylmyydellä kohdella uutta ystäväänsä. Hän oli niin hämillään, että leikkikalut putosivat hänen käsistään sitä myöten kuin hän niitä kokoili.

— "Saanko minä auttaa?" kysyi Henriette. "Ellette minua pelkää. Luulin jo, että meistä oli jouluaattona tullut ystävät..."

Nuoren tytön ääni oli käynyt niin lempeäksi, ettei lapsi voinut olla häneen katsomatta. Hänen hellä pikku sydämensä oli nähtävästi ristiriitaisten tunteiden täyttämä, ja kun hän ei osannut valehdella, hän vastasi liikuttavalla suoruuudella:

— "Minua toruttaisiin, jos kertoisin, että olemme puhelleet... Äiti ei tahdo, että minä puhelen niinkuin toissa iltana..."

— "Vai niin", sanoi Henriette. "Äitiä täytyy totella... Hyvästi." Hän tiesi nyt, mitä hän oli tahtonut tietää, eikä hän ollut siitä sen enempää edistynyt. Jos Adèlen äiti kielsi lasta puhumasta vieraille, niin mitä se koski Francis'n lähtöä. Hän ei arvannut, kuinka oikealle jäljelle hänen vaistonsa oli hänet johtanut, kun hän mihin hintaan hyvänsä oli tahtonut lähestyä Adèlea. Mutta se oli kohta hänelle selvenevä. Kun hän kääntyi lähteäkseen toistettuansa vieläkin: "Hyvästi", niin herttainen pienokainen tarttui hänen käteensä ikäänkuin estääkseen häntä vielä lähtemästä ja sanoi hänelle lempeästi rukoillen:

— "Oletteko nyt suuttunut?..."

— "En ollenkaan", vastasi Henriette pakottautuen hymyilemään.

— "Olettehan", väitti lapsi. Sitten hetken epäröityään, hän jatkoi: "Teidän ei pidä suuttua äitiin... Hänhän ei tunne teitä... Mutta nyt kaikki kenties muuttuu." Ja hän lisäsi lämpimästi: "Silloin olisin mielelläni teidän ystävänne..."

Tämän lauseen salaperäinen viittaus oli niin tuntuva, että se heti herätti nuoren tytön huomiota. Hän vastasi: "Kaikkiko muuttuisi, ja miksi? Eihän äitinne nyt sen enempää minua tunne, ja kun aiotte lähteä pois..."

— "Niin", sanoi lapsi älykkäästi, "mutta äiti tietää kyllä, että te olette hänen kihlattunsa..." Nuori mies, jonka Adèle oli nähnyt kumartuvan tajuttoman äidin vuoteen ylitse ja jota tämä sitten oli pelastajanaan kiittänyt, oli alati näinä viime päivinä ollut lapsen mielessä. Ja luottavaisen viattomana hän lisäsi: "Odotatteko häntä nyt? Tuleeko hän tänne?"

Hienotunteisen luonteen on äärettömän vastenmielistä kuulla lapsen suusta salaisuuksia, joiden tärkeyttä pienokainen ei vielä viattomuudessaan käsittänyt. Mutta vaikka Henriette Scilly olikin luonteeltaan liian hieno voidakseen tunnonvaivatta sellaiseen tekoon alentua, hän oli myöskin pitkien päivien levottomuudesta niin kiusaantunut, ettei hän voinut olla pyrkimättä sen asian perille, johon pienokainen viittasi.

— "En oikein tiedä, ketä tarkoitate", sanoi hän. "Te kysytte, odotanko sulhastani, herra Francis Nyrac'ia?..."

— "Niin", vastasi pienokainen toistaen hiljaa pari kolme kertaa tätä nimeä ikäänkuin painaakseen mieleensä sen jokaisen tavun. "Francis Nayrac, Francis Nayrac..."

— "En nyt häntä odota", vastasi Henriette, ja hän jatkoi, sydän kirvelevänä oman kysymyksensä tärkeydestä: "Olette siis tutustunut häneen? Olette kenties puhutellut häntä?"

— "En toki", sanoi Adèle, "pelästyin liiaksi, kun näin äidin vuoteella makaavan, niin kalpeana, niin kalpeana, näin..." Ja hän ummisti herttaiset silmänsä, jotka olivat nähneet tuon surkean kohtauksen. Sitten, tietämättä minkä kouristavan tuskan hänen sanansa tuottivat hänen kuulijalleen, hän jatkoi, tietämättömyytensä ja ikänsä julmuudella: "Ja herra Nayrac oli yhtä pelästynyt kuin minäkin, hän vapisi näin... Hän mahtaa olla hyvin hyvä..."

— "Sehän tapahtui toissa päivänä, eikö niin?" kysyi Henriette.

— "Niin, toissa päivänä", sanoi pikku tyttö, ja hämmästyneenä Henrietten kysymyksen kiihkeydestä hän jatkoi vuorostaan: "Varmaankin olette vieläkin minuun suuttunut?..."

— "Kahta käydessäkö?" jatkoi neiti Scilly.

— "Miksikä minulta kysytte, koska tiedätte sen?... Nyt oikein pelotatte minua...", sanoi Adèle yhä enemmän ihmetellen Francis'n morsiamen selittämätöntä hämmästyä tämän kertomuksen johdosta. Vaikka tämän viimeksimainitun liikutus todellakin oli ääretön, tajusi hän, että hänen täytyi katkaista tämä keskustelu. Hän olisi muuten voinut purskahtaa itkuun pienokaisen nähden taikka tehdä hänelle häpeällisiä kysymyksiä. Hänen onnistui hillitä itseään ja hän sanoi hiljaisesti:

— "En ole suuttunut... Jos teitä torutaan, niin teidän tulee sanoa, että minun syyni se oli, koska minä teitä puhuttelin... Ja nyt nauttikaa kauniista ilmasta..."

Hän ei enää voinut siihen sanaakaan lisätä. Hänen oli liian paha mieli. Mitä hänelle oli kerrottu Francis'sta, oli tuhat kertaa kauheampaa kuin hän oli voinut ajatellakaan. Francis oli ollut taintuneen rouva Raffrayen vuoteen vieressä mielenliikutuksesta vapisevana eikä ollut siitä hänelle mitään puhunut. Tuo asia tuntui hänestä uskomattomalta, mielettömältä. Ajatus, että tämä Francis'n niin oudosti salaama kohtaus oli sattunut samaan aikaan kuin nuo odottamattomat lähtöpuuhut, oli hänelle niin tuskallinen, että hän vähällä oli juosta Francis'ta vastaan häneltä selitystä vaatimaan. Ja sittenkin hän, totellen hienon luonteensa vaistoa, odotti aina kello kahteen asti sopivaa tilaisuutta tähän selitykseen, joka hänestä kumminkin tuntui yhtä tärkeältä kuin hengittäminen. Sellainen hillitsemistaito intohimon ilmituleen leimahtaessa osoittaa todellista luonteen jaloutta. Vaikka hänen kihlattunsa teeskentely, josta hän nyt oli saanut yhtä äkkiarvaamattoman kuin kieltämättömän todisteen, häntä niin suuresti oudostutti ja huolestutti, hänen kunnioituksensa lemmittyä kohtaan oli kuitenkin niin täydellinen, ettei hän voinut otaksua mitään rikosta tämän salaamisen syyksi. Hänen kaltaisensa nuori ja vilpitön olento on niin taipuvainen viattomaan luottamukseen, että se joskus joutuu petetyksi, mutta sen sijaan tämä luottamus varjelee sen halpamaisuudelta, antaa sille niin suuren siveellisen kauneuden ja on niin monta vertaa parempi inhimillisen varovaisuuden kurjuutta, että on parempi joutua sen kautta petetyksi. Henrietten kotona odottaessa Francis'n tuloa ja asiaa mieltiessä hänelle selveni, että nuoren miehen käytös arvattavasti johtui hänen sydämelleen sangen arkaluontoisista syistä. Ja hän rakasti tuota sydäntä yhtä paljon kuin hän sitä kunnioitti. Hän tunsu, että olisi armotonta kovuutta pakottaa nuorta miestä puhumaan kreivittären kuullen. Hänen onnistui siis hillitä levottomuutensa kuumetta, ja kun Francis tuli, niin nuori tyttö istuutui pöytänsä kuten ainakin koettaen tekeytyä rauhalliseksi ja kestäen äitinsä ja sulhasensa ystävällisiä pieniä nuhteita hyljätyn ruokalajin tai koskemattoman viinilasin johdosta, jollaiset hellät nuhteet ovat onnellisen kodin ihanaa lapsellisuutta. Mitä ivaa siinä on, kun sydäntä sellainen huoli painaa kuin Henriettellä oli! Vaikka tiesi minkä tiesi, täytyi hänen vielä vaikeroimatta kuunnella seuraavia hänen vieressään vaihdetuita sanoja:

— "Marguerite kertoi minulle, että sairas naapurimme voi paremmin...", sanoi rouva Scilly.

— "Voikohan hän kohta muuttaa huvilaansa?" kysyi Francis. Kuinka välinpitämättömästi hän puhui tuosta naisesta, aivan kuin hän ei olisi häntä koskaan tuntenut. Kuinka tuo valhe Henrietten sydäntä viilsi. Sellainen teeskentely on valheista pahin; se on tekojen valhetta, koko olemuksen valhetta. Kuulla lemmittynsä valehtelevan, tietää, että noiden rakkaiden silmien takana piilee ajatus, joka meiltä salataan, sielu, joka meitä pettää, huomata tätä tekopyhyyttä voimatta sanallakaan sitä vastustaa, mikä kidutus! Vasta paljon myöhemmällä, aamiaisen jälkeen, kun hänen äitinsä oli mennyt valmistamaan kirjeitänsä postiin lähetettäväksi, hän pääsi purkamaan kiihotuksensa ja hän sanoi Francis'lle, joka hänkin nousi lähteäkseen:

— "Jääkää, minulla on teille puhumista..."

IX.

HERÄÄVÄ VAISTO. (Jatkoa.)

Se kiihko, millä Henriette lausui nämä sanat, tärisytti häntä sydänjuuria myöten. Hänen jalkansa vapisivat, niin että hänen täytyi istuutua. Francis, seisoen hänen edessään, katseli häntä, itse mitä katkerimman liikutuksen vallassa. Sellainen liikutus valtaa hänen kaltaisensa heikot ja hellätunteiset luonteet, jotka eivät uskalla olla ehdottomasti rehellisiä eivätkä myöskään voi pettää siitä tunnossaan kärsimättä. Hän näki, hän tunsu kituvan tuon uskollisen sydämen, jonka hän oli lävistänyt ja joka nyt, hän tiesi sen, viattomassa suoruudessaan aikoi hänelle paljastaa vuotavat haavansa. Kun sellaisen liikutuksen aikaansaa nainen, jota emme enää rakasta, on se jo niin vaikea kestää, että monet arkaluontoiset miehet, mieluummin kuin suostuvat kuuntelemaan kiduttamansa uhrin hätähuutoja, yhä vain siirtävät tuonemmaksi rakkausliiton rikkomisen, jota kumminkin ovat vuosimääriä toivoneet koko nuoruutensa tarmolla. Mutta kun rakastamme sitä naista, joka meidän tähtemme kärsii, rakastamme intohimoisella rakkaudella, kun ääni, jonka valitus vihloo korviamme, on lemmittymme ääni, niin tuo valitus tunkee olentomme sisimpään ja värisyttää sen arimpia ja herkimpiä kieliä. Ei ole silloin niin lujaa päätöstä, joka estäisi meitä lieventämästä tuota huokausta, pyyhkimästä noita kyyneliä, sitomasta tuota haavaa, jonka verenvuotoa emme uskalla katsoa. Francis'kin oli samassa tuokiossa polvillaan kihlattunsa edessä ja puristi hänen käsiänsä epätoivoisesti rukoillen:

— "Rauhoittukaa, Henriette", sanoi hän, "jos minua rakastatte! Te tuotatte minulle liiaksi tuskaa... Hyvä Jumala, kuinka te värisette ja olette levoton, ja minun tähteni!... Katsokaa minua, näettehän kuinka teitä rakastan. Kuunnelkaa, kuinka koko sydämeni teille puhuu! Vastatkaa tekin minulle sydämenne kautta... Minun lähtönikö teitä noin huolestuttaa?... Mutta luuletteko, ettei se minulle tuota huolta? Minusta tuntuu niin kovalta lähteä teidän luotanne, etten voi koskaan siihen suostua, jos minun täytyy teidät jättää tällaiseen tilaan... Hyvä Jumala! Ette edes vastaa", huudahti hän, kun Henriette yhä oli ääneti ja yhä enemmän värisi. Ja unhottaen kaikki eilispäivän mietteensä, ristiriitaiset tunteensa ja sisälliset taistelunsa, unhottaen kiduttavat tuskansa ja kurjat valheensa, sekä nykyiset että ne, joihin tiesi vastaisuudessakin lankeavansa, hän vain ajatteli, miten voisi noihin jäykästi tuijottaviin silmiin sytyttää ilon välähdyksen. "Tahdotteko, etten lähdekään", sanoi hän, "että jään teidän luoksenne aina siihen asti kuin olimme ensin päättäneet?... Vähät minä taudista... Enhän minä ole sairas, tuskinpa tulenkaan. Kunhan vain te olette onnellinen, kunhan vain hymyilette minulle niinkuin ennen, niin kaikki voimani palajavat, terveyteni kokonaan... Jos sitä minulta pyydätte, niin sanokaa yksi sana vain, yksi ainoa, niin lupaan teille kaikki. Lupaan jäädä luoksenne... Mutta elköö enää värisikö, elköö kärsikö enää! Lemmittyni ainokainen, elä enää kärsi..."

Hän oli pannut näihin sanoihin, jos ei koko sydäntänsä, niinkuin hän oli sanonut, niin ainakin sen, mikä siinä oli jalointa ja ylevintä. Ajattelematta, melkein tahtomatta hän oli koettanut täyttää Henrietten huulilta muka lukemansa pyynnön, ennenkuin tämä oli ennättänyt sitä lausuakaan. Ja kun nuo suloiset, värisivät huulet soivat hänelle tuon niin hartaasti pyydetyn hymyn, hän ei voinut arvata, minkä vastauksen ne hänelle valmistivat. Henriette irroitti kätensä, sulki niitten väliin lemmittynsä kasvot ja kallistui niitä katsoakseen, ja silloin hänenkin silmissään, noissa silmissä, joissa oli tähän asti ollut niin selkeätä tasapainoa ja sopusointua, hehkui ensimmäisten kärsimyksien ja heränneen intohimon tuli. Hänen liikutuksesta värisivistä kasvoistaan virtasi ääretön kiitollisuus tuosta sääliväisyyden osoitteesta, jota hän lapsellisuudessaan luuli hellyyden osoitteeksi. Ja kiitollisuuden sulattava lämpö kasvoissaan ja liikkeissään hän sanoi vihdoinkin:

— "Kiitos, Francis, oma Francis'ni! Oh, minkä painavan huolen otatte tuosta pois!" Ja hän osoitti poveansa. "Kuinka olettekaan minulle hyvä! Kuinka suuresti minua rakastatte! Onko siis totta, ettei teillä ollut lähtöönne muita syitä, joita tahdoitte minulta salata?... Tietysti teidän on lähdettävä, koska tohtori on niin määrännyt", väitti hän uudestaan hymyillen. Ja sitten hän lisäsi, äänessään hiukkanen lapsellista ylpeyttä: "En minä ole niin peräti rohkeutta vailla, ja kun kerta teidän terveytenne vaatii, että lähdette pois, niin olisihan minun puoleltani anteeksiantamatonta heikkoutta, jos en rohkeasti suostuisi tähän eroon... Te olette erehtynyt minun suhteeni, jos olette luullut, että pidätän teitä täällä kurjasta itsekkäisyydestä, pyytääkseni teitä minun tähteni uhraamaan omat etunne. Ei teidän lähtönne minua niin huolestuttanut. Se vain, etten tiennyt oikeata syytä siihen taikka etten luullut sitä tietäväni. Ja sitten, etten teitä ymmärtänyt... On niin hirveätä epäillä, kun rakastaa!..."

— "Nyt en minä vuorostani teitä ymmärrä", keskeytti nuori mies. Silminnähtävää oli, sitä ei voinut kieltää, että Henriette jotakin epäili. Francis tunsu sydämensä nytkähtävän. Eikä hänen tarvinnut kauan olla noiden epäluulojen luonteesta kahden vaiheella, sillä suoraluonteinen nuori tyttö ei koettanut viekastella.

— "Tietysti ette voi minua ymmärtää", vastasi hän Francis'n huudahdukseen, vieläkin hymyillen.

"Olen ollut hullu... Sen minä nyt huomaan, kun olen jälleen teidät löytänyt. Sillä minä olen teidät jälleen löytänyt. Koko sydämeni lämpeni, kun äsken puhuitte minulle noin. Te kiskaisitte pois tuon verhon, joka nyt vähän aikaa on tuntunut meitä erottavan. Se kuuluu oudolta, mutta minusta tuntui, ettette enää ollutkaan sama kuin ennen. Sanalla sanoen, tiesin ettette sanonut minulle koko totuutta, mutta nyt sen sanotte, eikö niin? Nythän te minulle selitätte sen, minkä olette minulta salannut ja miksikä sen salasitte! Ja minä pääsen tuosta painajaisesta... Se on minua niin suuresti kiusannut näinä viime päivinä, että jos teidän olisi pitänyt mennä pois, ennenkuin sain teitä näin puhutella, niin en tiedä minne olisin joutunut. Kärsin liiaksi..."

— "Mitä minun tulee teille selittää?" sanoi Francis melkein sammuneella äänellä ja jatkoi sitten: "Kysykää te", niin ilmeisesti hämillään, että nuori tyttö heti tunsu särkyvän tuon innostuksensa, joka oli hänen rakkaudellensa uutta lämpöä ennustanut.

— "Kuinka oudosti taas minulle puhutte!" sanoi hän. "Koska minua rakastatte, ettekö voisi minulta säästää noiden kysymyksien kidutusta?... Minusta on niin kovaa näyttää epäilevältä..." Ja sitten hän jatkoi tarmolla, joka ilmaisi sitä lujuuutta, mihin ehdottomasti rehelliset luonteet ratkaisevina hetkinä pystyvät: "Mutta tottahan on, että olen epäillyt. Tarkastin teitä eilen pitkin päivää, niinkuin en ole koskaan ennen sitä tehnyt, niin suuresti minua kiusasi se ajatus, ettette ollut suora minua kohtaan. Te erositte minusta niin oudosti perjantaina. Ja kun palasitte, sangen myöhään, oli kasvoissanne... valhetta." Hänen äänensä kävi kovaksi hänen lausueessaan tätä viimeistä sanaa ja jatkaessaan: "Voi, suokaa anteeksi, täytyyhän minun sanoa teille kaikki, mitä sydämeni hautoo, kaiken kurjuuden, joka tästä havainnostani johtui... Äkkiä äiti puhui teille tuolla ylhäällä olevasta naapuristamme, rouva Raffrayesta, herttaisen pikku ystävämme äidistä. Luulin huomaavani, että säpsähditte. Olin näet semmoisessa mielentilassa, että vähimmätkin asiat paisuivat tärkeiksi, paisumistaan paisuivat. Ihmettelin suuresti teidän hämmästyksenne tuntematonta naista mainittaessa. En olisi kuitenkaan sitä ajatellut, ellen olisi tänä aamuna tavannut kadulla pikku Adèlea hoitajansa kanssa. Minusta näytti, että hän koetti minua vältellä, ikäänkuin hänen äitinsä olisi kieltänyt häntä minulle puhumasta... Mielelöntähän se on, mutta en tiedä, kuinka tuln yhdistäneeksi rouva Raffrayen kiellon vavahdukseen, jonka olin luullut teissä huomaavani... Lopuksi, äsken kun olin yksin... Satuvin näkemään lapsen, joka oli puutarhassa leikkimässä, enkä voinut olla menemättä häntä puhuttelemaan... saadakseni tietää... Hyvä Jumala, kuinka minua hävettää!" sanoi hän, painaen otsansa käsiensä varaan. "Niin, menin puutarhaan, puhelin hänelle, ja se, mitä hän minulle sanoi, säikäytti minua niin hurjasti, että minun piti pyytää teiltä selityltä; heti, tuossa paikassa... Rukoilen teitä ristissä käsin, päästäkää minut tästä tuskasta! Olipa teillä mikä syy tahansa salata meiltä, äidiltä ja minulta, että tunnette rouva Raffrayen, että olette häntä auttanut hänen pyörtyessään, niin sanokaa se minulle, tuo syy... Ajatelkaa, että olen teidän kihlattunne, että minusta on tuleva teidän vaimonne, että olen oikeutettu tietämään teistä kaikki, niinkuin teilläkin on oikeus tietää minusta kaikki... Mutta minä en tahdo tähän oikeuteen vedota, rakkautemme nimessä minä teitä rukoilen, lämpimän onnemme nimessä, kärsimykseni nimessä... Niin, toistan sen vieläkin, liiaksi olen kärsinyt, kun olen teissä valhetta epäillyt..."

Sitä myöten kuin Henriette esitti viattoman kertomuksensa äänellä, jonka värähtelevä liikutus loi eloa ja pontta yksinkertaisimpiinkin lauseisiin, kun hän sanoiksi virkki sydämensä itsestään kohonneet haikeat aavistukset, taistelunsa, liiaksikin terävät havaintonsa ja lopuksi mainitsi omasta mielestään häpeällisen rikoksensa, hän näki Francis'n kasvojen muuttuvan kalman kalpeiksi ja vastustamattoman kauhun herpaisevan niiden jo päiväkausia kestäneen jännityksen. Se mitä Francis oli enimmäin pelännyt, nimittäin että Henriettessä heräisi aavistus hänen suhteistaan Paulineen, oli nyt tapahtunut. Ja kuka oli Henriettessä herättänyt tämän aavistuksen, joka oli niin vaarallinen heidän yhteisen onnensa tulevaisuudelle, kuka oli ollut tämän ilmiannon välikappaleena? Tuo viaton lapsi, jonka Francis oli vuosia sitten hyljännyt, tuo herttainen ja lempeä pikku tyttö — hänen tyttärensä — jonka pelkkä oleminen saman katon alla kuin hän oli hänessä vaikuttanut sellaisen hämmennyksen ja jonka näkeminen oli juurineen päivineen kiskonut pois hänen kerran tekemänsä päätöksen, jossa hän oli niin kauan horjumattomasi pysynyt. Että tuon lapsen vielä oli oltava itsetiedottomana vaikuttimena hänen elämänsä murhenäytelmän ratkaisevaan kohtaukseen, se seikka oli omiansa kehittämään hänessä viimeaikaisten tapauksien johdosta heränneen sovittamispaikon tunteen vielä valtavammaksi. Ei ollut hänestä koskaan ennen Nemesis niin armottomalta näyttänyt kuin tänään. Ei ollut hänestä koskaan niin mahdolltomalta tuntunut entisyydestä vapautuminen, tuosta entisyydestä, joka hänet yhä uudelleen tapasi, niinkuin nousuvesi tapaa onnettoman, joka ei ole ajoissa paennut, kaataen hänet hyrskyihinsä, kun hän koettaa nousta, kietoen hänet kuohuihinsa, kun hän juoksee, sokaisten hänet räiskeellensä, kun hän hakee kalliota, mihin nojautua, tukehduuttaen kohinaansa hänen hätähuutonsa. Tuoko tunne, että hän oli välttämättömän koston käsissä, hänessä lamautti kaiken hänen puolustuskykynsä? Vai tekopyhyden äitelyyskö se joskus, kun meitä liian kiivaasti ahdistetaan, saattaa meidät yhdessä tuokiassa luopumaan lukuisien ja taitavasti sepitettyjen valheiden tuloksesta? Oliko hänestä kauheata yhä edelleen pettää niin suoraa, niin vilpittöntä, niin aseetonta raukkaa kuin Henriette tuntui olevan, vai huomasiko hän, että hänen oli mahdotonta puolustautua mainitsematta Paulineakin tässä puolustuksessaan? Vai oliko kenties hänelle selvinnyt, ettei ratkaisu nyt ollut vältettävissä ja että hänen

oli käytettävä viimeistä mahdollista tilaisuutta pelastaa mitä vielä hänen tunteittensa kunniasta oli pelastettavissa? Ainakin hän, sen sijaan että olisi alentunut häpäiseviin ja hyödyttömiin vakuutuksiin, vastasi kolkoksi, kovaksi ja kuivaksi muuttuneella äänellä:

— "Aivan totta on, että tunnen sen henkilön, jonka äsken mainitsitte, totta myöskin, että olin toissa päivänä hänen huoneessaan häntä auttamassa, ja totta sekin, että minun olisi pitänyt sanoa se teille, sekä äidillenne että teille... Mitä niihin syihin tulee, jotka ovat minua siitä estäneet, elköö vaatikko minulta selitystä. Minä en sitä teille anna. En voi sitä teille antaa..."

— "Ette voi!" toisti Henriette. "Ja nyt te vuorostanne vapisette, kalpenette, pelkäätte!... Ne ovat siis vakavia, nuo syyt. Ne mahtavat koskea teitä sangen läheltä, koska näytätte olevan tuollaisessa tilassa... Hyvä Jumala!" jatkoi hän, "tuo hulluus valtaa minut uudestaan. Rukoilen teitä, Francis, rukoilemalla rukoilen!... Vannokaa edes, ettette tuntenut tuota naista ennen sitä päivää, ettette ennen ole häntä tavannut. Vannokaa se minulle. Tahdon teitä uskoa. En sitten enää pyydä teiltä mitään... Voin kaikki kestää, mutta en tuota ajatusta..."

— "Olen jo sanonut, etten voi teille vastata", sanoi nuori mies.

— "Olette siis hänet tuntenut...", jatkoi Henriette epätoivoisesti. "Ja hän on tullut tänne. Me olemme teidän kuullen hänestä puhuneet, ja te ette ole virkkanut mitään... Nyt minä muistan, että aina siitä päivästä alkaen, jolloin tuo nainen saapui Palermoon, te aloitte muuttua. Voi, hyvä Jumala", huudahti hän, puristaen kätensä vastakkain epätoivoisella liikkeellä, "varjele minua mustasukkaisuudesta... Se on liaksi häpeällistä..."

— "Hillitkää itsenne, Henriette", keskeytti nuori mies säikähtyneenä. "Kuulen äitinne tulevan. Teen mitä voin antaakseni teille selitystä... Mutta suokaa minulle se armo, ei hänen kuultensa!..."

Tuo häpeällinen huudahdus, joka kehotti nuorta tyttöä salaamaan asiata äidiltään, oli viimeinen raukkamaisuus, johon Francis teki itsensä syyppääksi. Täytyy sanoa hänen puolustukseksien, että hänen voimansa, niin ruumiilliset kuin henkisetkin, olivat lopussa ja että hänestä tuntui vallan mahdottomalta tällä hetkellä kestää kreivittären tutkintoa Henrietten tutkinnon lisäksi. Hän ei ollut erehtynyt, sillä rouva Scilly astuikin sisälle, kädessä vasta kirjoitettu kirje. Hän oli luullut tyttärensä niinkuin Francis'nkin olevan itsekunkin omassa huoneessaan, niinkuin heidän oli tapana, melkein pä sääntönäkin, tähän aikaan päivästä. Hän siis suuresti hämmästyi, kun huomasi heidät yhdessä äänettöminä, nähtävästi hänen tulostaan hämillään ja vielä kesken katkenneen keskustelunsa liikutuksesta värisevinä. Hän ei kuullut heidän viimeisiä sanojansa, mutta heidän asennostaan jo kävi hänelle selväksi, että hän oli sattunut tulemaan myrskyisen kohtauksen aikana. Ja mikä olisi voinut tämän myrskyn aiheuttaa, ellei Henrietten valitus Francis'n äkillisen lähdön vuoksi. Rouva Scilly torui heitä kumpaakin hellyydellä, jonka alla piili veitikkamaista hymyä, sillä hän oli jo, hemmottelevana äitinä, miettinyt miten saisi säästetyksi tyttäreltään tuon eron, josta tämä näytti olevan niin suuresti pahoillaan.

— "Näen, että lapseni eivät ole olleet kilttejä", sanoi hän. Ja sitten hän jatkoi, pudistaen harmahtavaa päätänsä: "Missä tilassa minä teidät tapaan, ja siitä ei ole neljäntuntiaakaan kuin teistä eroin. Ja tiedättehän, ettei teidän ollut lupa olla kahdenkesken. Rangaistukseksi tulee teidän nyt tehdä täydellinen tunnustus. Mistä te puhuitte, tai oikeammin, mistä te riitelitte?... Sinä et vastaa, Henriette, ja te, Francis, ette virka mitään... Ikäänkuin en olisi jo aavistanut, mitä ette uskalla minulle sanoa! Sinä, Henriette, et ole äskeisiä varoituksiani noudattanut. Et ole voinut malittaa mieltäsi, vaan olet nuhdellut Francis'ta hänen lähdöstään, ja hänen mielipahansa on yhä sinun pahaa mieltäsi lisännyt, ja te olette kumpikin olleet väärässä. Olin aikonut valmistaa teille yllätyksen", jatkoi hän näyttäen kirjettänsä, "ja olen kirjoittanut Girgenti'in vuokratakseni asunnon tammikuun kolmannesta päivästä... Ettekö ymmärrä? Kun huomasin, kuinka onnettomat olette olleet näinä viimeisinä päivinä tämän lähdön johdosta, tahdoin minäkin puhua tohtori Teresi'lle. Juuri tänä aamuna olen hänet tavannut. Hän sanoi teidän kyllä olevan sairaan, Francis parka, mutta lisäsi, että hänen mielestään tautinne on myös suureksi osaksi mielikuvitusta vain ja että vähäininkin ilmanalanmuutos on täydellisesti riittävä palauttamaan teidän terveytenne. Emme siis annakaan teidän mennä yksin Pariisiin, vaan otamme teidät mukaamme tuolle huvimatkalta, joka jo niin kauan on meitä houkutellut ja jonka tohtori jo minullekin lupaa. Menemme katsomaan Girgenti'ä, Cataniaa, Taorminaa ja Syracusaa, ja siinä aika kuluukin aina tammikuun 20 tai 25 päivään asti. Ja teiltä ei siten kummaltakaan mene päivääkään hukkaan... Ellei nyt tämä tuuma kirkasta nyrpeitä kasvojanne, niin teidän mahtaa olla hyvinkin hauskaa kiduttaa toisianne. Kas niin, hymyilkää nyt toisillenne, ja olkoon sitten sillä hyvä..."

Kreivittären tähän matkaehdotukseen panema leikkisä suojeus oli liian räikeänä vastakohtana nuoren tytön ja hänen kihlattunsa mielenahdistukseen, varsinkin kun nämä olivat ja kauan salaa tuota matkaa toivoneet, vaikkeivät olleet tahtoneet siitä mitään puhua, kun pelkäsivät pahoittavansa rakkaan sairaan mieltä. Francis'n varsinkin oli liian vaikea kuunnella tätä puhetta sen suusta, joka häntä lapsekseen sanoi. Se sai hänet muistamaan tuota kodin lämpöä, perhe-elämän mutkattomuutta ja

sydämen puhtautta, kaikkea sitä, minkä viehättävää suloutta hän oli puolen vuotta saanut nauttia ja minkä arvon hän vasta nyt oikein tajusi, kun hänen nykyisen asemansa koko hatarus hänelle ilmeni Henrietten hermostuneessa tunteenpurkauksessa, joka oli äidin hellistä sanoista johtunut. Tyttö parka, jonka mieli vielä kuohui äskeisen keskustelun johdosta, heltyi siitä liian syvään. Hän purskahti äkkiä rajuihin nyyhkytyksiin ja huudahti epätoivoissaan, katkerien kyynelien vuotaessa:

— "Kuinka hyvä olettekaan, äiti, ja kuinka suuresti minä teitä rakastan! Mutta en enää voi tätä surua kestää... Ah, kuinka olenkaan onneton, liian onneton..."

— "Mitä surua?" sanoi äiti. "Liian onneton? Mikä sinua sitten vaivaa? Francis, mikä häntä vaivaa?..."

Ja hän sulki lapsensa syliinsä ja viihdytteli häntä rinnallaan tuhlaten hänelle hellyyden sanoja, kunnes näki, ettei tämä itkun ja surun kohtaaminen vähällä asettunut. Hän sanoi silloin Francis'lle pakottaen Henrietten nousemaan ja melkein kantamalla vieden hänet ovelle: "Avatkaa minulle, ystäväni. Saatan hänet omaan huoneeseensa ja autan hänet vuoteelle lepäämään. Tehän odotatte täällä, eikö niin?"

Rouva Scilly'n suljettua salin ja oman huoneensa välisen oven jatkaaksensa sitten matkaansa Henrietten huoneeseen nuori mies heittäysi melkein hervottomana tuolille nojaten kyynärpäätään pöytää vasten. Tuossa samassa paikassa hän oli niin monta kertaa Henrietteä katsellut, tämän kumartuessa kirjaa tai kirjelippua lukeakseen ja auringon kullatessa hänen vaaleita kiharoitansa. Ja nyt oli hänen lemmittynsä kadonnut suljetun oven taa, ja siellä kai hän uskalsi vielä hellempin kuin sulhasensa nähden painautua äitinsä syliin. Kuinka mahtoikaan tuo äiti kauhistua kuullessaan, minkä oudon keskustelun johdosta hänen lapsensa oli sellaiseen epätoivoon joutunut! Huoneessa vallitsevassa hiljaisuudessa kellon säännöllinen naksutus kävi äkkiä Francis'lle kuuluvaksi. Heilurin ei tarvinnut montakaan kertaa käännähtää, ennenkuin rouva Scilly oli palaava hänen luokseen tutkiakseen häntä niinkuin Henriette oli tutkinut. Mitä hänen oli vastattava? Oliko hänen toistamiseen kiellättävä, kun häneltä selitystä pyydettiin, vai oliko keksittävä uusi valhe? Olihan hänellä käsillä valhe, joka voisi hänet pelastaa, mutta se oli valheista kunniattomin. Voisihan hän nimittäin sanoa, että hän oli ennen tuntenut rouva Raffrayen, mutta ettei hän tahtonut uudistaa suhdettansa häneen, koska tiesi hänet maineeltaan sangen epäilyttäväksi, ja että hän tahtoi estää häntä tutustumasta rouva Scilly'hin. Hän siis ottaisi syyttääkseen Paulinea juuri nyt, kun tämän epätoivoiset viattomuuden vakuutukset vielä soivat hänen korvissaan. Ja oliko hän silläkään pelastettu? Eikö hänen ollut heti rakennettava toista valhetta tämän perustalle? Olihan selitettävä, miksi hän oli käynyt sairaan huoneessa ja kuinka hän oli sinne tullut. Voi, kuinka hän olikaan jo kyllästynyt näihin alituisiin petoksiin, joista toinen välttämättömyydellä johti toiseen! Kuinka häntä varsinkin kyllästytti tuo ajatus, että kun hän oli tämän niemekkeen kiertänyt, jos sitä kävisi kiertäminen, niin hän toiselta puolen heti tapasi oman sydämensä myrskyjä. Sittenkuin hän oli päättänyt lähteä, hän oli liiankin selvästi tuntenut, ettei matkakaan enää voisi hänen haavaansa parantaa, tuota haavaa, jonka isyyden masentava tieto oli hänen sydämeensä iskenyt. Hänestä oli jo heti tätä päätöstä tehdessään tuntunut sanomattoman katkeralta ajatella, ettei hän koskaan enää saisi nähdä pikku Adèlea — yhtä katkeralta kuin oli hänestä tuntunut ja vieläkin tuntui kalvava katumus hänen entisen rakastajattarensa sydäntä vihlovan viattomuusväitteen johdosta. Sanotaanhan kuitenkin, että lempivässä sydämessä kaikki häviää paitsi itse lempi. Sen oli hänkin uskonut, ennen, kihlausliittonsa ensimmäisen innostuksen aikana, ja nyt hän jo kauhukseen huomasi, että kun hänen tuli rakkauttansa puolustaa, hän ei voinutkaan olla ottamatta lukuun muitakin tunteita, jotka olivat tähän rakkauteen soveltumattomat. Tämän siveellisen rappionsa huomattuaan hän tunsu itseensä kohtaan todellista inhoa. Hän muisti nähneensä Paulinen ja Henrietten itkevän kumpaisenkin yhtä toivottomasti, entisen kurjan rikostoverinsa ja nykyisen neitsyellisen ystävänsä, ja siinä oli ollut vain kaksi päivää väliä. Ja hän vaikeroi kätkien kasvonsa käsiinsä: "Minusta ei siis muuksi ole kuin itkettäjäksi!..." Sellaisessako mielentilassa hänen siis oli kierrettävä ja teeskenneltävä, kun kreivitär palasi häneltä vaatimaan välttämätöntä selitystä, joka paljastaisi hänen viimeaikaiset surkeat hairahduksensa! — Mutta aika oli jo kulunut. Salin ovi aukeni uudestaan, ja rouva Scilly oli hänen edessään. Francis kohotti päätänsä kuunnellakseen mitä hänelle sanoi tuo ääni, joka yhä oli yhtä ystävällinen, yhtä luottavainen tälläkin hetkellä.

"Henriette on nyt vähän asettunut. Olen voinut jättää hänet yksin... Mutta, Francis, kuinka toruisinkaan teitä, jos en näkisi, kuinka valtava teidän oma liikutuksenne on. Olen usein teille sanonut, ettette voi koskaan tarpeeksi hellävaroen häntä kohdella. Hän on niin äärettömän herkkätunteinen, ja hänen terveytensä ei ole kehuttava. Mitä olette hänelle sanonut, joka on voinut hänet sellaiseen tilaan saattaa?..."

— "Hän ei siis itse ole sitä teille kertonut?..." kysyi Francis.

— "Ei", vastasi äiti. "En ole häneltä saanut sanaakaan muuta kuin aina vain tämän saman lauseen: 'Se on lopussa, hyvä Jumala, se on lopussa!' Ja sen hän sanoi itkien, niin että oli nyyhkytyksistä katkeamaisillaan. — Mikä on lopussa, minä kysyin, ja miksikä? — Silloin hän herkesi minulle puhumasta. Näin, että hän pani kaikki voimansa liikkeelle hillitäkseen itseään, ja kun hänestä erosi,

niin kaikki hänen ajatuksensa koskivat vain teitä. Hän pyysi, etten teitä nuhtelisi, etten teiltä mitään kysyisi... Kuinka hän teitä rakastaakaan, ja kuinka suuri olisikaan rikoksenne, jos hänet tekisitte onnettomaksi!..."

Lempeä lapsi oli siis kesken tuskiansakin jaksanut häntä ajatella. Hän oli totellut lemmittynsä kehotusta ja salannut asian äidiltään. Ja tuo äiti, mitä ehtymätöntä hyvyttä, mitä luottamusta hän osoitti sille, joka niin vähän sitä ansaitsi. Hän ei näyttänyt vähääkään epäilevän, että vakavampi virhe olisi voinut hänen tyttärensä kihlatun mieltä saastuttaa. Ja tämä oli kumminkin niin suuresti rikkonut, oli niin kavalasti laiminlyönyt sen ehdottoman rehellisyyden, johon hän oli kihloihin mennessään sitoutunut. Rouva Scilly jatkoi yksinkertaisesti:

— "Kas niin, Francis, ettehän tahtone vuottanne lopettaa, teidän ja Henrietten ensimmäistä vuotta, tuollaisilla kohtauksilla. Jos on ollut väärinkäsitystä teidän kesken, niin teidän on päästävä siitä selville... minunkin tähteni", jatkoi hän heltyneellä äänellä. "Mitä olen voimia kerännyt täällä auringon ja teidänkin avullanne, koska tiesin ja tunsin teidät onnellisiksi, se on pian mennyttä, jos minun pitää nähdä Henriette sellaisena kuin hänet äsken jätin ja teidät sellaisena kuin nyt. Rakastan teitä kumpaakin niin suuresti, sekä teitä että häntä! Ystävytyeni teitä kohtaan on vilpityn. Olen mielestäni hiukan oikeutettu teiltä onnea vaatimaan... Kas niin, tehkää nyt tunnustuksenne", päätti hän tarttuen nuoren miehen käteen ja puristaen sitä.

— "Kunpa voisin!..." huudahti tämä sydäntä särkevällä äänellä. Kun äänettömyys tuntuu meistä tukahuttavalta, niinkuin se oli hänestä tuntunut jo pitkinä aikoina, niin tällainen hienotunteinen ystävällisyys liikuttaa meitä liian syvään. Me olemme niin suuresti säälin tarpeessa, että aukaisemme sydämemme ovet selälleen ottaaksemme vastaan tarjona olevaa, ja kun kerran näin olemme toiselle avautuneet, niin tunnustus, jota emme mitenkään tahtoisi tehdä, vuotaa itsestään meidän huuliltamme, niinkuin kyynelät vuotavat silmistämme, vastustamattomasti. Mitä rouva Scilly'hin tuli, todisti Francis'n päästämä huuto hänelle sen, minkä hän jo oli arvannut, nimittäin ettei tässä nyt ollut puhe noista pienistä rakkauskiinoista, jommoisille lapsellisuuksille vanhemmat ihmiset huohtaen hymyilevät. Heidän välillensä oli kysymys vakavammista asioista, joista hän ei ollut mitään aavistanut. Hän istuutui nuoren miehen viereen päästämättä hänen kättänsä ja toistaen pyyntönsä, sillä hän arvasi naisenvaistollaan, että nuori mies oli hänelle luovuttava salaisuutensa, jos hän vain tiesi taitavasti asettaa sanansa:

— "Jos voisitte?... Mutta ettekö ole poikani? Enkö minä ole teidän äitinne?... Onhan minulla teitä kohtaan äidin hellyys. Ja hellävaroen kuin äiti voin tunnustustanne kohdella. Jos todellinen äitinne olisi täällä, viipyisikö silloin tuo ryppy otsallanne, tuo suru silmissänne, tuo äänettömyys huulillanne, tuo taakka sydämellänne?... Ei, te sanoisitte hänelle: Äiti, minulla on suru. Ja hän teitä hoitaisi ja viihdyttäisi, teidät parantaisi."

— "Elkää minulle noin puhuko!" sanoi nuori mies nousten ja irroittaen kätensä. "Sananne koskevat minuun liian kipeästi. Ette tiedä mitä pyydätte ettekä myöskään niiden salaisuuksien luonnetta, joita luulette voivanne säälillä kohdella. Antakaa minun mennä pois, paeta Palermosta, Henrietteä paeta, teitä, kaikkea paeta. Siinä on minulle ainoa mahdollisuus pysyä kunnon miehenä..."

— "En", vastasi kreivitär, hänkin vuorostaan nousten. "Ei olisi kunnon miehen tapaista, jos ette nyt minulle sanoisi asiata niinkuin se on. Minuakin liiaksi vaivaa levottomuus teidän sanojenne johdosta, ja te ette voi minua tähän tilaan jättää. Kun pyysitte minulta Henrietten kättä ja kun minä sen teille annoin, muistatteko kuinka otin teidät kunnioittaen vastaan, kuinka luottavaisesti teitä kohtelin? Enhän ole milloinkaan missään suhteessa teitä tutkinut. Olin silloin niinkuin nytkin täydellisesti vakuutettu siitä, että jos olisi ollut olemassa joku seikka, joka olisi ollut arveluttava avioliitonne täydelliselle kunniallisuudelle, niin olisitte sanonut minulle sen. Jos nyt on asioita tapahtunut, olipa mitä tahansa, jotka oikeuttavat huudahduksia sellaisia kuin äsken päästämämme, niin olette velvollinen antamaan niistä selityksen kihlattunne äidille. Avioliittoon ei saa astua semmoinen tuskallisen vakava salaisuus omallatunnolla... Te puhutte kunniaista. Muutamat hetket ja asemat eivät muuta kunniaa kysy kuin ehdotonta suorutta. Minulla on oikeus vaatia teiltä sellaista, ja minä vaadin sitä..."

Hän oli puhunut itsetietoisesti pontevasti, niinkuin ainakin äiti, jonka on puolustettava mitä hänellä on maailmassa kalleinta, tyttärensä tulevaisuutta. Sillä Francis'n mielettömät sanat olivat nyt todenteolla herättäneet hänessä pelkoa. Viittaus heidän keskusteluunsa Francis'n kuusi kuukautta sitten tapahtuneen kosinnan johdosta kosketti nuoren miehen siveystuntoa sen arimmalta puolelta. Tuossa ristiriitaisten tunteiden hätyyttämässä, epävarmuuden kiduttamassa, tunnonvaivojen vainoomassa sielussa tapahtui jyrkkä käänös, eräs noita äkkikäännöksiä, jotka ovat jalomielisten mutta heikkojen luonteiden viimeisenä ylpeytensä. Rouva Scilly'n puhuessa hän oli lähtenyt astumaan edestakaisin huoneessa. Sitten hän äkkiä pysähtyi ja sanoi alakuloisesti:

— "Olette oikeassa — suorutta kunniani tässä etenkin vaatii, ja kokonaisen kuukauden olen siinä suhteessa rikkonut sekä teitä että Henrietteä vastaan. Sitä varten juuri minä tahdoin lähteä täältä pois,

jotten vielä enemmän rikkoisi. Mutta totta on, ettette nyt voi antaa minun mennä ja etten minä voi erota teistä näin. Te puhuitte äsken päivästä, joka on minulle pyhä, siitä päivästä, jolloin pyysin teiltä Henrietteä vaimokseni. Teidän tulee tietää, etten ainakaan sinä päivänä kunniatani laiminlyönyt. Minä rakastin häntä, hän minua. Tunsin rintani paisuvan toivon ja rakkauden elähyttävistä voimista... Luulin olevani vapaa itselleni uutta elämää luomaan..." Hän lisäsi nähtävästi tuskaisella ponnistuksella: "En ollutkaan vapaa..." Hän vaikenä; sitten, vastaten rouva Scilly'n liikkeeseen, hän jatkoi: "Oh, en minä ketään pettänyt, en ketään hyljännyt tahtoessani mennä naimisiin... Saatte uskoa, että pidin itseäni, pidin tyttärtänne liian korkeassa arvossa voidakseni niin vähässä aikaa siirtyä rakkausliiton rikkomisesta kihlausliiton rakentamiseen... Ennenkuin Henrietten tapasin, ei ole elämässäni ollut kuin yksi suhde, joka ansaitsee rakkauden nimeä. Niin, olen kerran rakastanut intohimoisesti, mielettömästi erästä naista, joka kihloihin mennessäni ei enää ollut minulle mitään. Ainakin minä luulin, ettei hän ollut minulle enää mitään... Vuosia sitten oli tuo entinen rakkauteni sammunut. Olin vilpittön, aivan vilpittön, luullessani että olin vapaa kaikesta velvollisuudesta silloista lemmittyäni kohtaan, varsinkin siihen katsoen, mitä olin hänen tähtensä kärsinyt..."

— "Elkää jatkako", keskeytti kreivitär, "sehän on nuorten miesten ainainen tarina. Teillä on ollut joku arvoanne alentava suhde. Tuo kurja on kuullut teidän aikovan mennä naimisiin. Hänellä on käsissään teidän kirjoittamianne kirjeitä. Hän uhkaa lähettää ne teille, lähettää ne Henriettelle. Te tiedätte tuon rakkaan lapsukaisen äärettömän arkaluontoiseksi. Ja minua luulette sangen ankaraksi. Olette pelästynyt, mennyt aivan sekaisin ja tahtonut rientää Pariisiin lunastamaan kirjeenne häneltä. Olenko osannut kertoa teille asianne, ainakin suunnilleen?... Nehän ovat viidenkolmatta vuoden heikkouksia, joihin te miehet niin helposti lankeatte. Mutta teillähän ei ollut isää eikä äitiä, ja kun kerran ei ole lasta, viatonta raukkaa, jonka täytyisi kantaa teidän virheenne kirousta... Sillä jos olisi ollut lapsi, niin te olisitte sanonut sen minulle, sen kyllä tiedän..."

Jalo nainen ei näyttänyt itsekään uskovan mitä näin varmuudella väitti, sillä hän tarkasti tuskaisesti Francis'ta näitä viimeisiä sanoja lausueksaan. Tämä pudisti päätään vielä toivottomamman näköisenä ja jatkoi:

— "Tahdoitte säästää minulta seikkaperäisen tunnustuksen. Kiitän teitä. Mutta olen alkanut ja tahdon päästä loppuun asti. Lapsi on, pieni tyttö, ja äiti oli toisen vaimo. Te näette, että olin oikeassa, kun äsken teille sanoin, ettette aavistanut salaisuuteni luonnetta vaatiessanne sitä minulta. Te näette, ettette tuntenut minua ettekä minun entisyyttäni. Sellainen asia on sangen tavallinen, jopa jokapäiväisenkin siinä piirissä, missä minä olen elänyt. Ymmärrän, että sen edellyttämät valheet ja petokset kauhistuttavat teidän kaltaistanne hurskasta naista. Ja sittenkin, jos voisin seikkaperäisesti teille kuvata tätä kamalaa liittoa, sen katkeria pettymyksiä, sen mustasukkaisuutta ja epäluuloja, joiden myrkyä olen vuosimääriä märehäntynyt, kuvata niitä kohtauksia, joiden johdosta toisistamme erosimme, niin ette minua tuomitsisi, sen minä teille vannon, pikemmin säälisitte. Epäilin hänen uskollisuuttansa. Ja hylkäsin hänet. Toistan sen vieläkin, vuosia on sen jälkeen kulunut. En sano, että olin hänet unohtanut, mutta varmasti uskoin, että kaikki oli ainaiseksi lopussa..."

— "Ja te sanoitte, että on olemassa lapsi?" keskeytti kreivitär.

— "Sanoinhan teille, että epäilin äidin uskollisuutta", vastasi Francis. "En luullut olevani lapsen isä, tai paremmin sanoen, olin täydellisesti vakuutettu, etten ollut."

— "Ja nyt?..."

— "Nyt tiedän, että olen hänen isänsä..."

— "Ja milloinka teille on todistettu, että niin on? Äskettäinkö?"

— "Muutamia viikkoja sitten."

— "Täälläkö siis?..."

— "Niin, täällä..."

— "Olette siis uudistanut suhteenne tuohon naiseen?..."

— "Olen", vastasi Francis.

— "Ja te olette voinut sen tehdä!" huudahti rouva Scilly väännellen käsiään, "kun elitte täällä meidän luonamme, minun luonani, joka olen antanut teille rakkaimpani maailmassa, tuon puhtaan enkelin luona, joka, hän puolestaan, on antanut teille koko sydämensä...? Mutta minkälainen mies te siis olette, kun ette ole ymmärtänyt, että teidän oli minulle puhuminen, heti kun saitte ensimmäisen rivin tuolta naiselta..."

- "Hän ei ole minulle kirjoittanut", sanoi Francis.
- "Onko hän siis... Onko hän siis tullut Palermoon... Oletteko hänet tavannut?..."
- "Olen", vastasi Francis.
- "Tässäkö hotellissa?..."
- "Niin, tässä hotellissa..."

He katsoivat toisiinsa hetken aikaa puhumatta, nuori mies rukoilevin silmin, ikäänkuin pyytäen rouva Scillytä arvaamaan, mitä hän ei jaksanut sanoa, tämä, katse täynnä kauhua, ikäänkuin peläten oikein arvaavansa. Kreivitär keskeytti ensimmäiseksi tämän hirveän vaihtelun.

— "Mutta eihän se voi olla mahdollista. Ettehän olisi sallinut Henrietten puhua tuolle pienokaiselle, niinkuin hän puhui, jos lapsi olisi ollut teidän..." Ja kun Francis painoi päänsä alas, hän huudahti: "Tuo nainen, se on siis rouva Raffraye! Ja lapsi, se on... Voi onnetonta!..." — "Nyt tiedätte kaikki", vastasi nuori mies, "ja te voitte ymmärtää viimeviikkoiset tuskani. Kun luin tuon nimen: Pauline Raffraye asukasluettelosta hotellin etehisen seinältä, olin vähällä menettää järkeni pelosta. Luulin, että hän tuli tänne heittäytyäkseen Henrietten ja minun väliin, temmataksensa minulta pois pyhän ja puhtaan rakkausionneni tuon surkean menneisyyden nimessä. Olihan hän tosin ollut rakastajattareni, ja minä olin törkeästi hänet hyljännyt. Olisihan hänellä voinut olla mielessä kostaa... Silloin ajattelin teille puhua, niinkuin nyt teille puhun. Mutta en uskaltanut. Sanoitte minulle äsken, että luulin teitä ankaraksi. Se on totta, ja totta myöskin on, että kunnioitukseni teitä kohtaan oli liian syvä. Ajatus, että minun oli kerrottava teille tuo hirveä avioliitonrikkomisjuttu, oli minulle sanomattoman vastenmielinen!... Sitten huomasin, että rouva Raffraye koetti vältellä teitä. Ymmärsin silloin, että hänen tulonsa Palermoon oli noita outoja sattumia, jotka meistä tuntuvat sallimuksen iskuilta. Nähtävästi hän siitä kärsi yhtä paljon kuin minäkin. Tunnustus tuntui minusta sentähden tarpeettomalta. Olin mielestäni niin voimakas rakkaudessa Henrietteen. Sitäpaitsi en ollut koskaan nähnyt lasta. Tuo pieni tyttö oli syntynyt sen jälkeen kuin olimme purkaneet välimme. Toistan vieläkin, etten luullut olevani hänen isänsä. Kumminkin, täytyyhän minun myöntää, etten ollut siitä aivan varma... Ja sitten, eräänä päivänä sain tietää — Henrietten itsensä kautta —, että lapsi, josta en ollut koskaan tahtonut kuulla puhuttavankaan tuon epäilykseni tähden ja tuon hirveän mahdollisuuden tähden, sattuvasti muistutti sisartani. Voitte arvata, mitä tämä minussa vaikutti. Näin sitten itse pienokaisen. *Oman vereni näin*. Masentavana ilmestyksenä se minuun vaikutti, yhdellä kertaa vallaten koko sydämeni. Te kai ette voi muistaa. Erosin teistä mennäkseni muka pankkiin... Käskin ajaa suoraan hotellin puutarhan ovelle. Astuin sinne täynnä epäilevää uteliaisuutta, palasin vakuutettuna. Minun tyttäreni se oli!... Siitä hetkestä lähtien oli onneni mennyttä. Taistelini, epätoivoisesti taistelini, jotta en enää näkisi tuota lasta, jonka hyväksi en voinut mitään. Näin hänet uudestaan. Tahdoin tavata äidinkin. Mikä hirvittävä kohtaus! Hulluksi olin joutua tunnonvaivoista, kun kuulin tuon naisen, jota olin rakastanut, ah, mielettömästi väittävän olevansa viaton — sellaisella äänellä väittävän... Jos hän ei ole rikosta tehnyt, jos olen tuominnut häntä pelkän todennäköisyyden perusteella, mitä olen tehnyt?... Tuo ajatus tunki teränsä sydämeni särkyneimpään kohtaan. Silloin päätin lähteä pois. Ja pois olisin lähtenytkin, olisin kenties pelastettu, jos ei leppymätön sallimus olisi niin suonut, että juuri tänä aamuna Henriette oli puhellut, kenen kanssa? pikku Adèlen, joka aivan viattomasti kertoi nähneensä minut äitinsä luona... Kun sitten äsken, tuossa paikassa, kuulin Henrietten kysyvän, miksikä olin häneltä salannut tuon käynnin, kun näin, että hän rakkautensa vaistolla oli arvannut viimeaikaisen kauhean levottomuuteni, kun minulle kävi selväksi, että kaikki valheeni, kaikki harkintani ja sisälliset taisteluni eivät voineet tätä turmiollista ja auttamattomaa yhtymistä estää, yhtymistä entisyyteni ja nykyisyyteni, rakkaan kihlattuani ja tuon onnettoman välillä — oikeassa olitte, kun hänet onnettomaksi sanoitte —, silloin ei minulla enää riittänyt voimia puolustautumaan. Sen verran on minulla vielä ollut kunniantuntoa jäljellä, että olen uskaltanut olla valehtelematta, kieltäytyen vastaamasta... Ah, rouva Scilly, auttakaa minua! Nyt kun tiedätte, mitä olen rikkonut, mitä kärsinyt, pankaa kaikki äidinällynne liikkeelle estääksenne iskua vaikuttamasta Henrietteen...!"

— "Voi, onko minun vallassani estää?" vastasi rouva Scilly, hänkin nähtävästi epätoivoisena. "Kun hän minulta kysyy, mitä minun tulee hänelle vastata? Ja te ette ole ymmärtäneet, että ensimmäinen velvollisuutenne sellaisessa asemassa oli menetellä juuri niin, ettei asia joutuisi kihlattuunne tietoon, ette ymmärtäneet, että minä yksin kykenin teitä auttamaan?... Hyvä Jumala, kuinka suuresti olette rikkonut! Voi poloista lastani!..."

Tuo tavallisesti niin päättäväinen ja hillitty nainen, joka aina osoitti mitä suurinta lujuuksia tärkeinä ratkaisuhetkinä, ilmaisi nyt katkonaisin sanoin hämmästyksensä nuoren miehen kamalan ja odottamattoman tunnustuksen johdosta. Silloin hän äkkiä huomasi Francis'n kasvojen vääntyvän, hänen silmänsä jäykästi tuijottavan ja hänen kätensä osoittavan jotakin kauhistuttavaa. Hän kääntyi seuraten Francis'n käden liikettä ja huomasi, että ovi, joka salista vei hänen huoneeseensa, oli raollaan. Hän muisti varmaan sulkeneensa sen tullessansa sisälle ja tehneensä sen huolellisesti niinkuin ainakin se,

jolla on aikomus puhua salaisista asioista. Sitten oli keskustelu alkanut ja oli syössyt heidät kummankin, sekä hänet että Francis'n, valtavaan liikutukseen, sellaiseen, joka tuntuu meiltä riistävän kaiken havaintokykymme. Kenenkä käsi oli avannut tuon oven, heidän puhuessansa asioista, joista vähinkin olisi voinut olla seurauksiltaan turmiollinen sille, jota he kumpikin ajattelivat katsoessaan toisiinsa, nimeä kumminkaan mainitsematta? Kummassakin oli samassa hetkessä sama kamala mielikuva syntynyt: Henriette, joka tuli estääkseen rouva Scilly'tä lausumasta liian ankaria nuhteita, joka väänsi lukkoa ja kuuli kihlattunsa kauheat tunnustukset. Mutta jos hän oli jäänyt noita tunnustuksia kuuntelemaan, hän, joka oli itse hienotunteisuus ja jota sellainen urkkiminen varmaankin kauhistutti, niin siihen ei voinut olla muuta syytä kuin että hän jo ensimmäisiä sanoja kuullessaan oli niin hämmästynyt, ettei voinut päästää vähintäkään huutoa, vähintäkään liikettä tehdä. Kumpikin, sekä syytön että syyllinen, huomasi samassa hetken välähdyksessä traagillisen ratkaisun mahdolliseksi, ja tämä sai heidät kummankin kauhusta värisemään. Sellaista kyllä tapahtuu todellisuudessaakin, että voi kuolla sanan iskusta yhtä varmaan kuin pistoolin laukauksesta tai miekan pistosta. Äidillä oli vihdoinkin enemmän rohkeutta kuin sulhasella. Hän sanoi:

— "Menen sinne." Ja hän meni tuota ovea kohti, aukaisi sen kädellä, joka vapisi niinkuin kahdeksankymmenvuotiaan, ja näki edessään surun ja kauhun, melkeinpä hulluuden kuvan. Nuori tyttö seiso siinä, seinään nojaten, hervottomana kauhistuksesta, liikkumatta, puhumatta, silmät jäykkinä ja ilmeettöminä, suu auki. Äiti päästi huudon ja ottaen Henrietten syliinsä kantoi hänet hänen huoneeseensa rakkauden palauttamilla, kymmenkertaisiksi paisuneilla voimilla. Ensi hetkessä ei nuori mies koettanutkaan heitä seurata. Hän oli itsekin ikäänkuin lamautettu tuskansa suuruudesta. Hän kuuli kelloja soitettavan, ovia avattavan ja suljettavan, kiireesti kuljettavan. Hän ei tointunut täydellisesti tajuamaan, mitä hänen ympärillään tapahtui, ennenkuin näki pelästyneen palvelijattaren töytävään saliin hajusuolapulloa etsien. Hän kysyi:

— "Mitä on tapahtunut?"

— "Neiti on hyvin sairas", vastattiin hänelle, "ja Vincent on juossut tohtoria noutamaan."

— Hyvä Jumala! Hän ei siis ollut kuollut!

X.

PUHDAS OMATUNTO.

Onnettomuuden tapauksessa on, kun olemme sitä edeltäpäin liiaksi pelänneet, jonkinlainen huumaus, jonkinlainen lievitys. Francis oli kokenut sen sillä hetkellä, jolloin ovi sulkeutui äidin ja tyttären jälkeen, näiden saatua niin jyrkällä ja hirveällä tavalla tiedon hänen entisyytensä suruista ja hairahduksista. Tämä omituinen lauhtumisen, melkeinpä rauhan tunnelma murtavan onnettomuuden jälkeen on ihmiselle niin luonnollinen, että se painaa leimansa niin hyvin historian kuuluisiin ratkaisukohtauksiin kuin yksityisen vähäpätöiseen kohtaloon. Keisari Napoleon, joka Waterloon taistelun jälkeen nukkui pitkää, monituntista unta, on siitä esimerkkinä, joka on sitä mieltäkiinnittävämpi, se kun koskee erästä historian mahtavimmista persoonallisuuksista. Lujinkaan sielu ei näet voi loppumattomiin kestää epävarmuuden kidutusta, ja auttamattomat onnettomuudet ainakin siinä suhteessa ovat meille lievennykseksi, että ne vapauttavat meidät siitä. Mutta mihin hintaan ne sen tekevät!... Myöhemmin, huomenna kenties tai muutamien hetkien kuluttua, me jo kaipaamme tuota epävarmuutta, jossa kuitenkin oli toivolle sijaa. Me sanomme, jos kohta toisin sanoin, samaa kuin äskenmainittu keisari St. Helenan kallioisella rannalla istuessaan: "Monta vuotta sitten nousin tällaisena päivänä laivaan purjehtiakseni Elbasta pois. Pilviä oli taivaalla... Parantuisin, jos nyt ne pilvet näkisin!" Mikä juhlallinen huokaus, johon kaikista suurimman kotikaihon katkeruus ja voimattomuus purkautuu!... Francis'kin — olkoonpa sitten vertauksemme mahtavan Caesarin kukistumisen ja merkityksettömän rakkausunelman hälvemisen välillä liian rohkeaksi katsottava — kaipasi sittemmin montakin kertaa niitä katkeria päiviä, jolloin hän vielä oli luullut mahdolliseksi sulkea omaan sydämeensä tunnonvaivojensa ja tuskansa salaisuuden. Mutta tällä hetkellä hän tunsu vapautuneensa hirveästä taakasta. Hänen ei enää tarvinnut valehdella. Hän oli selvinnyt häpeällisten petoksiensa sokkelosta, ainiaaksi. Hänellä ei ollut enää mitään salattavaa, ei kreivittäreltä eikä Henrietteltä. Jäätyänsä yksin saliin hän käveli edestakaisin ihmetellen sitä rauhallsuutta, millä hän uskalsi tarkastaa kauheata asemaansa, joka kumminkin siinä suhteessa tuntui entistä huokeammalta, että se oli selvä ja suora. Professori Teresi'n saapuessa ja kulkiessa salin poikki päästäksensä Henrietten huoneeseen Francis vasta tunsu uusien, häntä uhkaavien vaarojen ensimmäisen aavistuksen. Jo heti sisilialaisen tohtorin läpätunkeva katse vaivasi häntä melkein

sietämättömästi, ja tämä tunnelma yhä yltyi tohtorin palatessa Henrietten luota. Tämä älykäs mies oli kai jo monesta merkistä huomannut, että nyt oli vakavista asioista puhe kihlattujen kesken.

— "Mitä luulette neiti Scilly'n terveydentilasta?" ehätti Francis sanomaan estääksensä toista kysymyksiä tekemästä. "Vähän pahoinvointia vain, eikö niin?"

— "En voi tarkalleen sanoa ennenkuin huomenna", sanoi tohtori. "Hermokohtaus, josta en voi päästä selville... Sellaisille herkille luonteille liian kovat henkiset täristykset ovat todellista myrkyä. Kreivitär sanoi minulle, että tämä kohtaus oli seurauksena ikävästä uutisesta, joka hänelle liian varomattomasti ilmoitettiin. Varoitin teitä, herra Nayrac, niinkuin varoitin hänen äitiänsä. Tämä lapsi on suojeltava vähimmältäkkin liikutukselta, jos mahdollista. Muuten hän teiltä häviää päivä päivältä, toistan sen vieläkin, niinkuin häntä myrkytetäisiin..."

Näissä sanoissa ei ollut kuin hämärä viittaus, ja ne eivät missään suhteessa poikenneet niistä varoituksista, joita sairaan parasta harrastavan lääkärin on lupa antaa niille, joille hoito on uskottu. Mutta tohtorin näihin sanoihin panema paino ja hänen kasvojensa ilme niitä lausueessaan ilmaisi tarpeeksi Francis'lle niiden salaisen merkityksen. Nähtävästi tohtori syytti häntä tästä Henrietten arveluttavasta tilasta ja arvosteli ankarasti hänen käytöstänsä, vaikka ei sitä tuntenutkaan. Mitä sitten rouva Scilly, joka tarkalleen tiesi mitä ajatella. Mitä oli kavalan sulhasen kestettävä tämän puolelta, hän kun oli kosiessaan sitoutunut tekemään nuoren tytön onnelliseksi ja nyt jo lävisti hänen sydämensä? Tuo hellä äiti, joka tunti sitten oli sanonut rakastavansa häntä äidin rakkaudella, kiitollisena niistä tunteista, jotka olivat hänen kauttansa nuoren tytön sydämessä heränneet, mitä sanoja tämä äiti nyt oli lausuva ja minkä näköisenä? Francis'n ei tarvinnut kauan näitä kysymyksiä harkita. Tuskin oli neljännestuntiakaan kulunut tohtori Teresi'n lähdettyä, kun kreivitär tuli sisälle. Hänen tulonsa herätti Francis'ssa ensimmäisen suloisen tunteen, joka pitkiin viikkoihin oli hänen osakseen tullut. Noista tosin sangen huolestuneista kasvoista hän luki huolien alta sääliä, naisen syvää ja jalomielistä sääliä rikoksellista, mutta onnetonta miestä kohtaan. Ei, Henrietten äiti ei valehdellut, kun sanoi rakastavansa häntä niinkuin äiti poikaansa rakastaa, sillä vaikka hänellä olisi ollut oikeus, miltei velvollisuuskin armottomasti tuomita kavaltajaa, lahjoitti hän kuitenkin vielä armeliaisuudessaan hänelle, ellei anteeksiantoansa, ainakin myötätuntoisuutensa. Jo hänen ensimmäinen sanansa oli tätä myötätuntoisuutta täynnä, kun hän luontevasti ja hienosti sanoi:

— "Jätin Henrietten muutamaksi minuutiksi yksin, koska arvasin teidän levottomuutenne sangen suureksi ja koska tämä minua vaivasi kesken omia huolianiakin... Ja sitten minun täytyy pyytää teitä lupaamaan jotakin..."

— "Ah, mitä ikinä tahdotte, mitä ikinä hän tahtoo!..." vastasi nuori mies. "Olen valmis tottelemaan teitä kaikessa. Olin siihen valmis jo ennenkuin olitte minulle osoittanut tätä hyvyttä, josta koko elinaikani olen oleva teille kiitollinen..." Hän tarttui rouva Scilly'n käteen, ja tuolle valkealle, hienolle kädelle hänen kyynelensä vierivät hänen jatkaessaan: "Rukoilen teitä, olkaa hyvä vastakin! Elkkää minulta salatko mitään. Sanokaa kaikki, mitä hän on sanonut. Mitä hän on kuullut? Mitä hän tietää? Mitä hän ajattelee?"

— "Voi", vastasi äiti, "jospa hän olisi voinut minulle puhua. En silloin itse olisi tässä levottomuuden tulella... Mitäkö hän on kuullut teidän tunnustuksestanne? Kylliksi tietääksensä kaikki, siitä olen varma. Hänen koko ruumiinsa väristys, joka ei ole lakannut, sittenkuin otin hänet syliini, osoittaa tarpeeksi sen... Mitäkö hän ajattelee? Jumalani, jospa itse tietäisin sen!... Kun koettelin kysellä häneltä, ennenkuin tohtori Teresi saapui, hän ei vastannut, vaan alkoi sen sijasta nyhkyttää niin rajusti, että heti herkesin kysymästä, ja tuo kunnan tohtori on niin ankarasti meitä varoittanut hänen rauhaansa häiritsemästä, etten ole enää uskaltanut tehdä vähintäkään viittausta siihen, mitä hän on kuullut. Minä yksin, näettekö, tiedän, missä määrin hän on viaton. Semmoinen kuin hän oli ensimmäisen kerran ripillä käydessään, semmoinen hän oli tänä aamuna kaksi tuntia sitten, ennenkuin onnettomuudeksemme te teitte tunnustuksenne ja minä sitä kuuntelin muistamatta, että olimme liian lähellä häntä... Olin niin ylpeä tästä hänen viattomuudestaan, siitä, että olin voinut hänet säilyttää niin valkeana, niin puhtaana, niin ihailevan rakkauden arvoisena! Ja kun ajattelen, että hänelle on näin paljastettu elämän törkeimpiä nurjia puolia, etten arvannut hänen tahtovan estää minua teille puhumasta, vaikka mihin hintaan hyvänsä, etten arvannut, että hänen piti tulla! Ikäni kaiken olen hänet näkevä sellaisena, kuin hänet tapasin tuolta oven takaa, josta hän ei, sen avattuansa, jaksanut tulla sisälle... Jospa edes olisimme kuulleet hänen sitä avaavan! Mutta — myöhäistähän sekin olisi ollut! Yhdessä sanassakin on kylliksi samentamaan sielun pohjaa myöten. Ja, toistan sen teille, koko teidän tunnustuksenne hän on kuullut. Olen lukenut sen hänen silmistään. Hyvä Jumala, mitä hän liekään siitä ymmärtänyt!..."

— "Mutta kun minun nimeäni mainitsitte, niin hän kai vastasi...?" kysyi nuori mies arasti. Kreivittären valitus oli hänestä niin hirveä nuhde, ettei häntä olisi voitu pahemmin soimata, ja hän koetti sitä tällä kysymyksellään keskeyttää, koettaessaan samalla tiedustella, minkälaiset olivat nyt Henrietten tunteet häntä kohtaan. Olihan koko hänen tulevaisuutensa siitä riippuvainen.

— "Mitäkö hän vastasi, kun teidän nimeänne mainitsin?" kertoi äiti. "Ei mitään siihenkään. Hän vain sulki silmänsä niin tuskaisen näköisenä, etten uskaltanut enää sen enempää sanoa... Ja juuri sentähden", jatkoi hän nähtävästi hämillään, "niiden liikutuksien tähden, joihin teidän täälläolonne asiain näin ollen aina antaisi aiheita, tahtoisin teitä pyytää ajaksi..."

— "Poistumaanko?" keskeytti Francis säikähtäen. "Ettehän toki käskene minua lähtemään pois, ettehan? Palata Pariisiin ja jättää teidät tällaiseen tilaan, se olisi liian vaikeata."

— "Pariisiin, en", sanoi kreivitär. "Mutta teidän täytyy lähteä Palermosta pois ja muualla odottaa sen keskustelun tulosta, johon minun on ryhdyttävä Henrietten kanssa. Täällä emme voi tapojamme muuttaa emmekä muuttuneiden olosuhteiden tähden myöskään jatkaa yhteiselämäämme entiseen tapaan. Lähtekää Cataneen huomenna, ensimmäisessä pikajunassa. Siellä olette vain muutaman tunnin matkan päässä. Jos kirjoitan teille aamusella, voitte jo iltasella olla täällä. Jos Henriette tietäisi teidän olevan täällä, kymmenen askelen päässä, jos hän saliin tullessaan milloin tahansa voisi teidät kohdata, jos hänen täytyisi pelätä, että voitte tavata tuon naisen — anteeksi, mutta täytyyhän meidän ajatella kaikkea — niin eihän hän koskaan voisi tasapainoiaan saavuttaa. Tehkää mitä äidinvaistoni kehottaa minua teiltä pyytämään. Lähtekää... Tiedänhän, että se on teille suuri, kova uhraus, mutta teidän tulee siihen suostua rakkaudesta häneen..."

— "Te siis toivotte voivanne kutsua minut takaisin? Te siis toivotte, että hän voi antaa minulle anteeksi? Te ette siis luule, että olen kadottanut kaikki oikeuteni hänen rakkauteensa? Tämä toivo sydämässä minä jaksan kestää vaikka mitä. Lähden huomenna, suurella surulla tosin, suurella tuskalla, mutta luottaen tuohon anteeksiannon mahdollisuuteen, koska te, hänen äitinsä, ette ole minua tuominut..."

— "Ei niin, Francis parka", jatkoi kreivitär pudistaen harmahtavaa päätänsä. "Elkää liikoja toivoko elkääkää arvostelko tyttärentäni minun mukaani. Minun asiani ei ole teitä tuomita eikä synneistä päästä. Valehtelisin, jos en teille sanoisi, että mielestäni rikoksenne on sangen suuri. Mutta olen liiaksi nähnyt teidän kärsivän, jotten luulisi, että kadutte ensiksikin ja sitten että rakastatte Henrietteä. Että hänkin, rakastaa teitä rakkaudella, joka on käynyt hänelle elämänehdoksi, siitä olen nyt saanut todisteen. Siksi en minä voi, vaikka uskomanne salaisuudet ovatkin sangen vakavaa laatua, ottaa teidän liittoanne purkaakseni... Kaikesta, mitä olette sanonut, olen päättänyt — suurella surulla, sekin täytyy minun tunnustaa — etten todellakaan teitä täydellisesti tuntenut. Jos olisin päivää ennen kuin pyysitte minulta Henrietteä vaimoksenne tietänyt minkä nyt tiedän, olisin epäilemättä kohdellut teitä ankarammin kuin nyt, kun onneton tyttärentäni on antanut teille sielunsa hartaudella, josta hänellä ei itsellään ole aavistustakaan... Äsken kun häntä katselin, tohtoria odottaessani, ymmärsin sen liian hyvin, näin sen liian selvästi... Jos olisi velvollisuus teitä erottamassa", jatkoi hän hetken vaiti oltuaan, "niin luulen, ettei tyttärentäni surukaan voisi minua estää sanomasta teille kummallekin: velvollisuus on täytettävä — ja minä käyttäisin kaiken valtani erottaakseni teidät toisistanne. Mutta minun täytyy tunnustaa, etten sitä velvollisuutta näe. Te ette voi tehdä pikku Adèlen hyväksi mitään muuta kuin mihin hintaan tahansa estää häntä saamasta aavistusta äitinsä rikoksesta. Lapsen äiti on näkynyt käsittävän asian samoin kuin minä, koska hän ei tahdo tietää teistä mitään. Tuosta entisyydestä ei siis ole muuta jäljellä kuin rikoksienne muisto, niiden rikoksien, jotka olette ennen intohimosta ja nyt heikkoudesta tehnyt. Luulen että rakkautesenne on tarpeeksi tosi, tarpeeksi luja, tarpeeksi jalo takaamaan avioliittolonne onnen... Luulen niin, mutta minähän en ole Henriette. Kun äsken sanoin teille, ettei teidän tule liikoja toivoa, ettei teidän tule arvostella tyttärentäni minun mukaani, sanoin teille yhdellä sanalla, mitä nyt olen koettanut teille selittää teitä loukkaamatta. Kun on minun ikääni joutunut, on jo elämässä oppinut, että virheet, sellaiset kuin teidän, eivät välttämättömästi edellytä sydämen turmelusta, vaan että, surkeihin yhteiskuntaoloihimme ja nykyajan kasvatukseen katsoen, mies voi niistä virheistä huolimatta pysyä kunnian miehenä... Henriette ei ole vielä siihen ikään joutunut."

— "Luulette siis, ettei hän voi antaa minulle anteeksi?" kysyi Francis vavisten.

— "Sitä en ole sanonut", vastasi kreivitär, "ja toivon päinvastoin, että hän voi... Mutta minun täytyy, ollakseni suora teitä kohtaan, valmistaa teitä sellaiseenkin tapaukseen, että tuossa nuorena sydämässä olisi tapahtunut auttamaton käänne, että siinä olisi kaikki hukkunut pettymykseen. Jos hän omalla tavallaan sanoisi minulle, ettei hän tahdo tulla teidän vaimoksenne, niin minä en voi siihen päätökseen mitään..."

— "Mutta käskettehän kai minut takaisin", huudahti Francis, "jotta itse saisin tilaisuuden ajaa asiani, jotta voisin hänelle selittää..."

— "Tuo selitys on äidin tehtävä", keskeytti rouva Scilly. "Olenhan osoittanut ja osoitanhan vielä tälläkin hetkellä teille niin paljon ystävyyttä, että voitte luottaa sanaani, kun lupaan sanoa teidän hyväksenne kaikki, mitä voi ja saa sanoa ja mitä itse ette voisi ettekä saisi sanoa. Teidän kesken ei ole sanaakaan siitä vaihdettava; hänen on vain antaminen anteeksi, teidän katuminen, ilman sanoja..."

— "Tottelen teitä", sanoi nuori mies hetken vaiettuaan. Sitten hän uudestaan tarttui jalon naisen käteen ja suudellen sitä vieläkin kerran lisäsi: "Uskoessani teille kaikki onneni mahdollisuudet uskon ne sille, jota maailmassa enimmän kunnioitan..."

— "Ah", huudahti äiti, "jos olisitte aikaisemmin minuun luottanut, jos olisitte jo ensi päivänä minulle puhunut, kuinka paljon huolta olisi teiltä silloin kummaltakin säästynyt!..."

* * * * *

Sellainen keskustelu ei ollut omiansa tekemään Francis'n lupaamaa lähtöä hänelle helpommaksi. Vaikka hän tuottikin täydellisesti rouva Scilly'n uhrautuvaan ystävyYTEEN, tuntui hänestä sanomattoman vaikealta heretä toimeTTomaksi, muitten pelatessa sitä peliä, jonka tappio tai voitto merkitsi hänelle niin paljon. Mutta kreivittären esittämät syyt osoittivat hänelle liian selvään, mitä olosuhteet häneltä vaativat, niin että hän alistui. Hänen järjestäessään yksin matkatavaroitaan välttääksensä siten uskollisen Vincentin ja muitten palvelijain tutkivia katseita — nämä olivat tietysti jo saaneet asiasta vihiä — hän mielessään tarkasteli tuon keskustelun tärkeimpiä kohtia, ja kuta enemmän hän niitä tarkasteli, sitä selvemmin hän huomasi, että kreivitär oli oikeassa. Ei, heidän yhteiselämänsä tavat olivat sellaiset, ettei hän voinut jäädä saman katon alle kuin Henriette, tämän sairautta yhä yllyttämättä. Ei, hän ei voinut itse asiaansa ajaa lausumatta sanoja, joita hän ei olisi saanut lausutuiksi sille, jonka viattomuutta hän ei koskaan voinut ajatella hartaudesta vapisematta. Oikein oli rouva Scilly nämä kaksi asiaa arvostellut, ja oikeassa hän oli ollut siinäkin, ettei äidin tunteilla ollut mitään tekemistä tyttäressä vaikuttavien tunteiden kanssa. Sellaisen loukkauksen johdosta Henrietten neitsyellisessä ja arassa sielussa rakkaus varmaankin kielsi antamasta anteeksi, kun sitävastoin kreivittären sielussa lämpimänä ja virkeänä pulppusi sääliväisyyden lähde, josta anteeksiantoa valui kaikille niille, jotka hänen tytärtänsä syvästi rakastivat. Juuri se, mikä nuoren tytön sielussa oli Francis'lle tuntematonta, ei sallinut hänen jäädä tänne, samalla kuin se yhä enemmän lisäsi lähdön katkeruutta. Ja sittenhän tämä lähtö ei ainoastansa erottanut häntä Henrietteestä. Istuessaan huoneessaan matkavalmistuksien päätyttyä hän ajatteli, ettei hän kenties koskaan enää saisi nähdä sitä lasta, jonka tähden hän oli tähän viimeiseen surkeaan heikkouteensa langennut. Jos Henriette antaisi anteeksi, niin hän tekisi sen sillä nimenomaisella ehdolla, että he lähtisivät Palermosta pois ja että hänelle vastedes Pauline Raffraye niinkuin pikku Adèlekin olisivat ikäänkuin kuolleet. Kreivitär oli hänelle jotensakin selvään sanonut, että hänen velvollisuutensa oli ehdottomasti luopua kaikesta yhteydestä entisen rakastajattarensa kanssa. Voi, tuo sama veren ääni, joka oli hänelle niin mahtavasti puhunut hänen silloin puutarhassa saamansa hämmästyttävän isyydentiedon johdosta, se vielä tälläkin hetkellä vastusteli. Hänen surunsa lemmitystä erotessa ei häntä estänyt lasta kaipaamasta, ja kun hän seuraavana aamuna viiden aikaan kahden hevosen vetämissä vaunuissaan hiljalleen kiersi Continentalin nurkkaa, asemalle mennessään, hän tunsu selvään, ettei ollut muuttunut yksikään niistä ristiriitaisista tunteista, jotka olivat johtaneet hänet tähän ahdinkoon. Hän suri tytärtään yhtä paljon kuin Henrietteä.

— "Erota kummastakin!..." vaikeroi hän kääriytyen vaippaansa talviaamun purevaa kylmyyttä torjuakseen. "Siinäkö rikos on, että rakastan heitä kumpaakin? Olisiko siinä rikosta, jos olisin ollut Paulinen kanssa naimisissa ja sitten leskenä nainut Henrietten? Ei suinkaan. Näiden tunteiden yht'aikaisessa olemassaolossa ei ole mitään rikosta. Muualta se on haettava. Mahdottomuus sovittaa ne yhteen on vain rangaistukseksi katsottava. Kuinka kova onkaan tuo rangaistus! Suuremmatkin rikosentekijät kuin minä ovat tahraantuneesta entisyydestään suoriutuneet. Ja minua tuo entisyys vainoo, aina se vain uudelleen minut tapaa, uudelleen minua ahdistaa... Enkö siis milloinkaan voi parantua? En, en milloinkaan. Miksikä täytyykään minun näin kovasti kärsiä, koska en kuitenkaan voi mitään tehdä, en kerrassaan mitään lapsen hyväksi? Jumala, kunhan minun edes olisi sallittu vielä jotakin tehdä Henrietten hyväksi!..."

* * * * *

Saadaksensa vastauksen tähän huokaukseen, joka yhä palasi hänelle mieleen junan kiitäessä kauas Palermosta pois ja aamuauriongon valaistessa lainehtivaa, milloin harmaalle, milloin sinipunervalle vivahtavaa merta, ruskeita kukkuloita, sitruuna- ja öljypuiden peittämiä tasankoja, hänen olisi pitänyt tähän samaan aikaan rouva Scilly'n kanssa astua Henrietten huoneeseen. Tämän surunvoittoisen päivän valo, jäähyväishymyä muistuttava valo, ja nuoren tytön kalpeus tuntuivat olevan liikuttavassa sopusoinnussa. Hänen kauniit silmänsä olivat täynnä kuumeen hehkuvaa tulta, joka paremmin kuin kalpeus ilmaisi lapsi paran sielussa riehuvaa myrskyä. Kreivitär, joka pitkin yötä oli miettinyt, mistä löytää sanoja, tarpeeksi helliä, houkutellakseen lempeältä sairaalta vastausta, huomasi olevansa yhtä voimaton kuin ennenkin tätä vastausta saamaan, kun oli kohdannut noiden silmien katseen. Muuttunut oli tuo katse. Vuorokausi sitten oli noissa silmäterissä päilynyt elämästä tietämättömän selkeä taivas. Toisia ajatuksia nyt niissä kuului. Äiti istuutui vuoteen ääreeseen, missä lepäsi tuo vaaleatukkainen lapsi, jota hänen huolehtiva hellyytensä vuosien vierieSSä oli vaalinut. Nyt kouristi tytärtä kärsimys, jonka

syvyyttä äiti ei uskaltanut tutkia. Niinkuin edellisenäkin iltana, puhuessaan sille, jota hän yhä vielä toivoi saavansa pojakseen sanoa, hän oli nytkin täysin selvillä siitä, että hänen tyttärensä oli kuullut kaikki, mutta hän ei voinut arvata, minkä verran tuo nuori, tahraton olento oli ymmärtänyt. Mahdotontahan äidin oli epäroimättä lausua sanoja, jotka niin suuresti erosivat niistä, joita he tähän asti olivat tottuneet keskenänsä vaihtamaan. Ja ne eivät sittenkään olleet vältettävissä, nuo sanat, sillä tunnustus, joka vahingossa ja valmistamatta oli joutunut nuoren tytön korviin, oli ollut niin ratkaiseva, ettei siinä ollut epäilemiselle sijaa, ja samalla muodoltaan niin vajavainen, ettei nuorta tyttöä käynyt jättäminen sen hämärän ja pelottavan vaikutuksen valtaan. Rouva Scilly ei ollut erehtynyt. Lapsi parka olisi ollut vallan kykenemätön urkkimaan sulhasensa salaisuuksia, vaikka ne niin läheltä koskivatkin hänen rakkausonneansa. Hän oli pysähtynyt raolleen avaamansa salin oven taa sentähden, että hän juuri sitä avatessaan oli kuullut nämä hirveät sanat: "En luullut olevani lapsen isä — olin vakuutettu etten ollut...", sen miehen lausumina, johon pyhimmät lupaukset sitoivat hänet. Ja loppu oli seurannut paljastaen hänelle peittelemättä sen jatkuvan valheen, jolla tuo mies oli häntä näinä viime viikkoina viihdytellyt. Mutta se, mikä oli ollut murtavaa tuossa kauhussa, jonka kuumeesta hänen silmänsä vieläkin paloivat, oli hänen lapsellisen mielensä hirveä ja törkeä tutustuminen himojen salaiseen elämään, joka aina jää käsittämättömäksi arvoitukseksi vähimmäinkin kainolle naiselle hänen impenä ollessaan, saaticka sitten nuorelle tytölle, jota oli niin tarkasti vaalittu kuin Henrietteä. Mutta hän oli jo yli kahdenkymmenen vanha, ja sillä iällä ei suurinkaan viattomuus enää ole täydellistä tietämättömyyttä. Siinä on niin arkaluontoinen, niin epämääräinen puolihämärän ilmiö, että sitä on melkein mahdoton määritellä. Kuinka esittää tarkasti kuvaavin sanoin tätä hämärää sukupuolivaistoa, tätä aivoissa herännyttä, nukkuvaan mutta täydellisessä organismissa tapahtuvan kehitystyön sekavaa kaikua? Mikä analyysi on kyllin hieno, ilmoittamaan niitä aavistuksia, jotka viattomimmassa nuoressa tytössä heräävät esimerkiksi läheisen ystävättären naimisiinmenon johdosta, kun hän yhä käy tämän ystävättären luona niinkuin ennenkin, astuu hänen huoneeseensa, puhuu hänen kanssaan yhtä tuttavallisesti ja vapaasti, näkee hänen vihdoin tulevan äidiksi. Kaikki tuollaiset naista koskevat seikat, jotka nuori tyttö tulee huomaamaan, herättävät hänessä aavistuksen, joka häntä melkein pelottaa. Näissä liian herkissä, liian aroissa sieluissa syntyy outo väristys tuon miehen ja vaimon välisen salaperäisen yhteyden johdosta, josta yhteydestä uusi elämä saa alkunsa, lapsen elämä, joka jo edeltäpäin herättää immen povessa äidin sydämen. Mitä avioliiton ulkopuolella solmittuihin liittoihin tulee, niistä ei useimmilla ole aavistustakaan, ja jos joku vaarallinen sattuma keskusteltaessa tai lukiessa heille ilmoittaa, että vaimo voi laiminlyödä velvollisuutensa, niin se tavallisesti johtaa heidän mieleensä vain varomattoman keimailun eikä suinkaan sentapaisia asioita kuin ne, mitkä Francis oli esittänyt niin selvin sanoin, ettei mikään epäily asian luonteesta voinut tulla kysymykseen, ja sittenkin niin salaperäisesti viitaten, että Henrietten ajatus kauhistuneena peräytyi. Ja tätä kauhua vielä lisäsi se huuto, jolla äiti oli Francis'n tunnustukseen vastannut: "Kun hän minulta kysyy, mitä minun tulee hänelle vastata!..." tuskainen huuto, joka yhä soi hänen korvissaan. Hän oli joutunut siihen tilaan, missä emme enää kestä ajatusta, että ystävämme meille valehtelevat säästääksemme meitä. Mutta kenen puoleen hänen sitten oli käännyttävä saadakseen selitystä tuohon hirveään salaisuuteen, jonka perille hän oli niin odottamattomasti päässyt, ellei oman äitinsä, tuon hyvän ja luotettavan äidin, jonka hän näki äänetönnä istuvan vuoteen ääressä tänä usvaisena auringonnousuhetkenä? Sellainen äänettämyys oli täynnä sitä hellyyttä, josta Henriettellä oli lukemattomia todisteita. Säälivää, hyväilevää hellyyttähän se oli sekin, ettei äiti tahtonut kajota hänen tuskaansa, ettei hän tahtonut koskea yhtäkään hänen olentonsa särkyneistä kohdista... Ja sanomattomaksi liikutukseksi äiti näki noiden sinisilmien, joiden äänetön tuska oli häntä niin suuresti pelottanut, kääntyvän häneen päin ja saavan ilmeen, jota hän ei ollut niissä nähnyt sittenkuin edellisenä päivänä. Hän ei hetkeäkään epäillyt tämän katseen merkitystä. Se osoitti samoin kuin kasvoille äkkiä kohonnut punakin, että kerälle kertynyt suru oli sydäimestä purkautuva. Mitä oli äidin vastattava? Miettiessään yön ja aamuhetket kaikki tätä asiaa äiti oli nähnyt ainoastaan yhden keinon vaikuttaa tähän kipeään sieluun. Hän oli päättänyt vastata yksinkertaisesti ja suoraan kaikkiin tyttärensä kysymyksiin. Hän ei olisi itse pannut näitä kysymyksiä vireille, sillä hän tiesi, mitä vastaukset hänelle maksoivat, mutta toiselta puolen hän piti velvollisuutenaan rohkeasti käydä niihin käsiksi, jos tarvis vaati, sillä niissä oli ainoa keino tuntuvasti auttaa tolaltansa horjahtanutta onnetonta.

— "Äiti, ettehän uskonut, että varsin kuuntelin?... Te jätitte minut yksin. Tuo keskustelu pelotti minua, kun olitte niin lähellä ja puhuitte asioista, jotka koskivat minua. Tahdoin estää teitä siitä... Menin ovelle ja avasin sen, koputtamatta, niinkuin ainakin. Te ette kuulleet minun tulevan, ja sitten en voinutkaan mennä edemmäksi. Vapisin niin, että minun täytyi nojautua seinään. Jalkani olivat kuin katkenneet..."

Hänen silmänsä olivat uudestaan painuneet umpeen, ja hänen huulensa värisivät hänen kosketellessaan tuota kipeätä muistoa. Äiti siveli hänen vaaleita kiharoitansa hitaalla ja höllällä liikkeellä sanoen:

— "Ei sinun tarvitse puolustautua. Tunnenhan sinut tarpeeksi hyvin tietääkseni, ettet olisi voinut sellaiseen halpaan keinoon ryhtyä... Ja vaikka olisitkin sen tehnyt, niin minulla ei olisi voimia torua sinua. Rangaistuksesi olisi mielestäni ollut tarpeeksi suuri. Hyvä Jumala", lisäsi hän, "tiesinhän, ettei

minulla maailmassa ollut mitään sinua rakkaampaa. Mutta en sittenkään tiennyt, kuinka suuresti sinua rakastin, ennenkuin suljin sinut syliini sen huoneen kynnyksellä, missä isku sinua kohtasi. Näethän, etten ole sinulta mitään kysynyt. Olen kunnioittanut sinun suruasi. Ja vieläkin kunnioitan. Hoidan sinua niinkuin tahdot. Sinun vain tulee muistaa, että olen luonasi..."

— "Äiti kulta", vastasi nuori tyttö sulkien polttaviin käsiinsä äidin käden. Sitten, oltuansa hetken ääneti, hän jatkoi hehkuvien poskin, hiljaa, ikäänkuin häveten: "Äiti kulta, niinkö hän sanoi, että pikku Adèle on hänen tyttärensä?..."

— "Oikein olet kuullut", sanoi kreivitär, joka huomasi, ettei lapsi raukka uskaltanut lausua sitä kysymystä, joka hänen sydäntänsä poltti. "On hirveä asia, että nainen voi olla naimisissa ja saada lapsen, joka ei ole hänen miehensä lapsi... Mutta kun pääset maailmaa tuntemaan, niin saat nähdä, että semmoista tapahtuu liiankin usein. Sinä, joka olet niin harras kristitty, muista tänään ja vastakin, mitä Vapahtajamme sanoi langenneelle naiselle: 'En minäkään sinua tuomitse'..."

— "Ja kumminkin", jatkoi Henriette, "pikku Adèle kantaa toisen miehen nimeä. Hänhän puhui minulle isästään silloin jouluaattona, kun hän kysyi, luulinko että hän tuntisi isänsä taivaassa... Jos tuo mies eläisi, niin hän kai uskoisi lapsen omakseen?..."

— "Epäilemättä", sanoi rouva Scilly.

— "Ja äiti tietäisi, ettei niin ole, eikä sanoisi sitä hänelle? Tuo mies saisi suudella pienokaista hänen nähtensä, eikä hän panisi vastaan? Kun lapsi rukoilee iltarukouksensa, äiti kai kehottaa häntä rukoilemaan isänkin puolesta, niinkuin tekin minua kehotatte? Eikö hän siis pelkää Jumalaa, joka tietää kaikki?... Mikä hirveä nainen!..."

— "Epäilemättä hän kärsii siitä paljon", vastasi kreivitär, "niinkuin hän kärsisi nähdessään miehensä, jonka hän on pettänyt, suutelevan tätä pientä tyttöä. Näethän, ettei hän ole niin paha, koska hän leskeksi ja vapaaksi jouduttuaan näyttää eläneen nuhteettomasti. Jos tietäisit, kuinka moni eksyy luvattoman rakkauden teitä vaeltamaan sokeudesta, joka johtuu heidän piirissään vallitsevista mielipiteistä, yhteiskuntaolojen kieroudesta, uskonnon puutteesta, huonoista esimerkeistä, joskuspa myöskin heidän miehensä kovuudesta! Ja sitten, kun heidän silmänsä aukeavat näkemään heidän heikkoutensa seurauksia, on jo myöhäistä. He ovat hukassa..."

— "Heidän sokeutensa ei voi kuitenkaan mennä niin pitkälle, etteivät he huomaisi että heidän täytyy valehdella...", vastasi Henriette. "Ja vaikkapa naisella olisikin puolustuksenaan se, minkä mainitsitte, niin voiko mies sillä puolustautua... Rouva Raffraye ei eronnut miehestään, eikö niin?..."

— "Ei", vastasi äiti.

— "Ja *hän*", kysyi nuori tyttö hyvin hiljaa kuiskaten, "tunsiko hän tuon miehen?..."

— "Hän ei ole siitä mitään sanonut", vastasi äiti, "mutta tietysti kai."

— "Hän siis kävi hänen luonansa, puristi hänen kättänsä, istui hänen pöytänsä?"

— "Elä sellaisilla mielikuvilla itseäsi kiduta", jatkoi rouva Scilly. "Sinä tiedät, että hän on tehnyt sangen suuren rikoksen, ja olkoon siinä sinulle kylliksi. Elä kiinnitä huomiota kaikkiin noihin syrjäseikkoihin, joista sinulle ei voi olla muuta kuin vahinkoa, koska ne estävät sinua harjoittamasta armeliaisuutta ja punnitsemasta asiaa kohtuudella..."

— "En voi olla sitä tekemättä", vastasi nuori tyttö painolla, joka ilmaisi, minkä verran hänen rakkaudessaan oli intohimon synkkää kiihkoa... "En voi. Näen heidät liian selvästi. Näen kuinka he sanovat rakastavansa toisiaan. Näen heidät..."

Hän painoi silmänsä lujasti umpeen. Ainoa fyysillinen kuva, jolla hän viattomuudessaan tiesi mustasukkaisuuttansa ravita, johtui hänen mieleensä: hän näki Francis'n suutelevan Paulinea ja hän toisti: "Hän sanoi rakastavansa häntä niinkuin on sanonut minuakin rakastavansa. Ja hän tiesi tuon naisen pettävän, valehtelevan. Kuinka voi rakastaa, kun on syytä halveksimiseen. Ja hän rakasti häntä sittenkin, niinhän hän sanoi. Ah, en enää ihmettele, että hän on kyennyt valehtelemaan minulle, niinkuin hän on valehdellut jo kauan, koska hän on kyennyt tuntemaan niin halpoja, niin häpeällisiä, niin alhaisia tunteita..."

— "Niin tuskallisia myöskin...", keskeytti äiti. "Tuo lemmityn halveksiminen, josta puhut, on rakkausrikoksien rangaistus, kauhea rangaistus. Olethan kuullut hänen tunnustavan, että tuo halveksiminen johti hänet epäilemään rakastamansa naisen uskollisuutta ja sitten lasta epäilemään, omaa lastansa... Hän ajatteli, että koska tuo onneton oli miestänsä pettänyt hänen hyväkseen, niin hän kai osasi hänetkin pettää. Hän ei luullut omakseen tuota pikku tyttöä, jonka kasvot niin selvään

ilmaisevat tätä sukulaissuhdetta, että sinäkin siitä hämmästyit, niinkuin hän siitä itse hämmästyti lapsen nähdessään. Mutta sellainen masentava piirteiden yhtäläisyys on aivan satunnainen, ja satunnaiseksihan on katsottava sekin, että hän niin monen vuoden jälkeen tapasi äidin ja lapsen. Ajattele noita vuosia ja kuinka hänen sydäntänsä mahtoi kirvellä joka kerta, kun hän muisti tuon pienen tytön ja kun hänen täytyi ajatella: 'En voi koskaan tietää, onko hän minun lapseni.' Ajattele hänen omantuntonsa soimauksia, kun hänelle selveni tuo tieto. Ja ajattele, miltä hänestä mahtoi tuntua tavata heidät, kuinka hirveältä, kun siinä olisi voinut ja pitänyt olla niin suurta suloutta. Muista hänen liikutustansa sinä jouluaattona, johon äsken viittasit... Minä en tätä kaikkea sinulle muistuta puolustaakseni häntä, teen sen vain näyttääkseni sinulle, että jos hänen rikoksensa ovat olleet suuret, niin hän on saanut maksaakin niistä korkean hinnan, ja että hän ansaitsee sitä sääliä, jota soisin sinun hänelle osoittavan samoin kuin minäkin... Täydelleen hänen on täytynyt velkansa maksaa, siitä voit olla vakuutettu, kun hänelle on isyidentieto selvinyt sillä tavalla..."

— "Ah, äiti", huudahti Henriette, "siinä sinä juuri satutit kipeimpään kohtaan. Olen epätoivoissani siitä, että hän on minulle valehdellut, että hän on voinut rakastaa arvotonta naista. Mutta voisin antaa hänelle anteeksi kummankin. Voin uskoa, että hän on tahtonut säästää minulta huolta, voin uskoa, että hänellä on ollut nuoruudessaan kiusauksia, joita minä en ymmärrä. Elämässähän on niin paljon sellaista, josta minä en tiedä mitään. Voin uskoa olevani kohtuuton, jos liian ankarasti arvostelen häntä. Mutta tässä kohdassa en voi olla kohtuuton. En, en ole kohtuuton. Ei ole kiusausta niin suurta, että se oikeuttaisi näin hirveätä asiaa: ettei hän vuosimääriin ole nähnyt eikä edes koettanutkaan päästä näkemään tätä pientä tyttöä. Te olette syyttänyt häntä hirveästä asiasta sanoessanne, että hän on sattumalta tavannut lapsensa... Sattumaltako? Eikö hänen velvollisuutensa olisi ollut tehdä mitä ikinä voi tehdä päästäksensä asian perille, ennenkuin antausi sen hirveän vaaran alaiseksi, että oman lapsensa hylkäsi? Kun minun täytyy ajatella, että hänellä on omallatunnollansa sellainen armottomuus tuota pientä raukkaa kohtaan, hänellä, jota minä niin suuresti kunnioitin, jota luulin niin jalomieliseksi, niin hienotunteiseksi!... On kansan ihmisiä, jotka kasvatikseen ottavat raakojen vanhempien kadulle paneman lapsen, ja hän ei edes ole koettanutkaan hankkia selvyttä tämän lapsen syntyperästä, vaikka pelkkä näkeminen oli kylliksi kumoamaan kaikki epäilykset. Väittihän hän itse, että näkeminen oli kylliksi."

— "Hän voi vielä silläkin puolustautua, ettei lapsi häntä tarvinnut, ettei hänellä edes ollut oikeuttakaan lasta lähestyä. Äitihän oli siinä..."

— "Ja jospa tuo äiti olisi ollut lapselle paha? Jos olisivat kumpikin, sekä äiti että lapsi, joutuneet köyhiksi ja puutteenalaisiksi? Jos äiti olisi kuollut ja pienokainen joutunut kovien vierasten käsiin? Jos..."

— "Sinulla ei ole oikeutta sellaisia mahdollisuuksia kuvitella", keskeytti rouva Scilly. "Mehän emme ollenkaan tiedä, mitä hän olisi tehnyt, jos pienokainen, sen sijasta että oli rikkaan hemmoteltu lapsi, olisi ollut köyhä ja onneton..."

— "Häinkö?" sanoi Henriette. "Hän ei olisi sitä edes tietänytkään."

Tällä kertaa ei kreivitär vastannut. Hänen tyttärensä arvosteluissa oli sitä ankaruutta, joka ei siedä tinkimistä ja jota meidän on sangen vaikea vastustella, vaikka siinä meidän mielestämme olisikin liiaksi, koska emme uskalla kajota tuohon siveyden kukkaan, joka on todellisesti rehellisten luonteiden voima ja kaunistus. Äiti tiesi nyt minkä oli tahtonut tietää. Henriette oli kyllä kuullut sulhasensa koko tunnustuksen ja ymmärtänyt siitä niin paljon, kuin hänen tietämättömyytensä fysiologisesta elämästä salli. Hänen rehellinen luonteensa kohosi nuoruuden leppymättömyydellä sitä siveyden tinkimistä vastaan, jota tämä surkea asia edellytti. Rakkaus yksin vastustamattomassa jalomielisyydessään saattoi olla tarpeeksi mahtava voittamaan tämän ankaruuden ja parantamaan jalouden ja totuuden unelmasta heränneen sydämen syvän ja verisen haavan. Mutta tällä hetkellä ei tuo särkynyt sydän rakkaudesta muuta tuntenut kuin kärsimystä. Rouva Scilly sai siitä todisteen, kun hän tahtoi jatkaa tätä keskustelua hetken vaiti oltuaan, ei nyt puolustaakseen Francis'ta Henrietteä vastaan, vaan ilmoittaakseen nuorelle tytölle, mihin toimiin hän oli luullut velvollisuudekseen ryhtyä:

— "Elkäämme tuohon surkeuteen enää koskeko", alkoi hän uudestaan. "Puhutaan nyt siitä, mitä minä olen tehnyt... Tohtori Teresi käski suojella sinua vähimmältäkin liikutukselta. Ajattelin sentähden, että olisi parasta sekä herra Nayrac'ille että sinulle, ettei teidän enää tarvitsisi toisianne tavata hotellielämämme ahtaissa oloissa, ja pyysin häntä lähtemään pois..."

— "Onko hän mennyt?..." kysyi Henriette, ja liikutuksen jäljet kävivät hänen kasvoissaan vieläkin huomattavammiksi. Äidistä tämä ennusti sitä anteeksiantoa, johon hän järkevyydessään oli heti tahtonut johtaa tytärtään. Hän vastasi koettaen häntä rauhoittaa uudella hyväilyllä.

— "Hän ei ole lähtenyt Pariisiin tietysti. Hän on Catanessa ja siellä hän odottaa, mitä sinä tahdot tulevaisuudestanne päättää... Olen sanonut hänelle, että aioin sinulle puhua niinkuin olen puhunut ja

etten suinkaan tahtonut rajoittaa rikkomisvapauttasi, jollet enää itsestäsi löytäisi niitä tunteita, jotka ovat sinut häneen liittäneet. Vaikka niin pitkälle menneen liiton purkaminen tosin on sangen vakava asia, niin toistan sen sinulle, olet vapaa, täysin vapaa... Minä vain toimitan hänelle vastauksesi, johon hän jo edeltäpäin alistuu, vastustelematta, niinkuin minäkin siihen alistun... Pyydän sinua vain malttamaan mieltäsi. Kun on kysymys päätöksestä, josta koko elämämme onni riippuu, niin emme voi koskaan liiaksi asiata punnita. Koeta siis miettiä. Tänään", lisäsi hän hellästi suudellen tytärtänsä, "emme enää huoli puhua noista asioista, jotka vain yhä enemmän meitä vaivaavat, kuta useammin niihin palajamme... Olet nyt liian sairas. Nyt tahdon vain sinua tuuditella, hemmotella, hyväillä, niinkuin olisit vieläkin tuo pikku tyttö, joka niin ahkerasti työskenteli pöytänsä ääressä lukusalin ikkunan luona. Muistatko häntä ja kuinka hän kiltisti totteli, kun kehotin häntä ahkerasti lukemaan läksyjänsä. Nyt minä sinua kehotan samalla hellyydellä ahkerasti hoitamaan terveysttäsi. Tottelethan minua nyt niinkuin ennenkin?..."

— "Koetan totella, rakas äiti", vastasi nuori tyttö painaen otsansa äidin huulia vasten ja viiheyden siinä asennossa pitkään, ikäänkuin nauttiakseen kauan tuon suudelman rauhoittavaa vaikutusta, "koetan totella kaikessa, mutta ethän kuitenkaan tahtone kieltää minua suremasta, kun minun pitää sellaista ajatella hänestä, jota niin suuresti rakastin."

XI.

KÄRSIMYKSEN TIE.

Huolimatta noista rohkaisevista sanoista, joilla rouva Scilly oli koettanut lapsensa mieltä asettaa, ei äiti paran murheessa ollut paljontaan enemmän toivoa kuin hänen tyttärensäkään surussa iltapäivän ja sitä seuraavan päivän kuluessa. Ensiksikin ei sairaan hermostuneessa mielentilassa tapahtunut mitään muutosta. Hän oli yhä niinkuin oli ollut koko ajan, aina tuosta ratkaisevasta kohtauksesta alkaen, syömättä, nukkumatta, itkemättä. Koko hänen elimistönsä tuntui ikäänkuin lakanneen toimimasta hirvittävän tunnustuksen liian äkillisen iskun johdosta. Tohtorin ilmeinen neuvottomuus kauhistutti rouva Scilly'tä, ja hän rupesi pelkäämään, että tuo kamala ja odottamaton kohtaus oli järkyttänyt hänen tyttärensä elinjuuria. Hänen oli itsensä ollut niin vaikea koota elämän rohkeutta oman suuren koettelemuksensa aikana, että hän tiesi surun voivan tappaa hitaasti ja varmasti kuin mikä hyvänsä myrkkä. Vuodenaikakin lisäsi hänen alakuloisuuttansa. Hän kaipasi tuota onnen kirkkautta, jossa hän oli toivonut saavansa viettää vuoden loppupäivät, yhtä paljon kuin hän kaipasi aurinkoa, — sillä ilma oli muuttunut sateiseksi ja vettä valui virtana, lakkaamatta, ehtymättä, niinkuin ainakin etelämaissa tähän aikaan vuotta. Kuinka olikaan tuo rankkasateen yksitoikkoinen kohina sopivana säästyksenä niille tuskaisille ajatuksille, joita uudenvuoden alkava onnittelukirjeiden tulva äidin mielessä herätti. Niitä tuli Parisista, heidän yhteisiltä tuttaviltaan, kirjeitä täynnä noita onnentoivotuksia, jotka tuntuvat jokapäiväisiltä vain, kun ei mikään erityinen ole sydäntämme painamassa. Mutta kun suuri suru salaa kalvaa mieltämme, niin nuo onnentoivotukset tuntuvat meistä katkeralta ivalta, jonka iskut vain lisäävät haavamme vuotoa. Nuo kirjeet puhuivat rouva Scilly'lle lempeän rauhan lääkkeestä, jota kihlattujen onni salli hänen nauttia. Nuo varomattomat rivit sanoivat kadehtivansa häntä, kun hän oli voinut antaa rakkaiden lapsiensa puhtaalle lemmelle niin valoisan ja lämpimän kehyksen. Niissä, kuten sähkösanomissakin, jotka niitä seurasivat, sana "onni" yhä uudelleen toistui. Maailma, jota ihmisvihaajat sanovat niin kohteliaan armottomaksi, ei ole milloinkaan niin armoton kuin silloin, kun se ei itse tiedä mitään armottomuudestaan. Näinä kahtena päivänä kreivitär tunsu näiden kirjeiden ja sähkösanomien ahdistavan vaikutuksen niin syvästi, ettei hän antanut niitä tyttärelleen luettaviksi, säästääkseen häneltä niiden katkeruuden. Eikä Henriette niitä pyytänytäkään. Hän ei tuntunut tietävän mitään ajan kulusta, ja tuo kiinteä katse, joka yhä paloi hänen silmissään, ei sallinut hänen nähdä piirongilla olevaa rasiaakaan, jossa oli kirjaimet F. N. ja joka sisälsi hänen niin huolellisesti Francis'ille valmistamansa uudenvuodenlahjan. Vaikka tuo omituinen merkkipäivän unhottaminen jossakin määrin oli eduksikin, niin se lisäsi kreivittären pelkoa. Hän ei edes tiennyt, uskaltaako vai eikö palauttaa tytärtänsä todellisuuden tajuntaan toivottamalla hänelle onnea uudenvuodenpäivän aamuna, ja oli jo vähällä jättää hänet unhotuksen rauhaan, kun eräs asia, joka oli helposti odotettavissa, sai hänet vieläkin ryhtymään nuoren miehen puoltajaksi. Jo heti aamusella hän sai Francis'lta kirjeen, joka nähtävästi oli lähetetty erityisen asiamiehen kautta, sillä siinä ei ollut postileimaa, ja joka tietysti puhui vain surusta ja kaipauksesta. Sen mukana seurasi pitkä ja litteä rasia, missä oli sen nimi ja osoite, josta ei nuori mies enää tietänyt, oliko hän vielä hänen morsiamensa. Äiti avasi sen liikutuksesta ja uteliaisuudesta vapisevalla kädellä. Huone täyttyi kukkasten tuoksulla. Rasia oli suuria orvokkeja täynnä, ja niiden keskellä oli pieni terrakottakuva, tuollainen hieno muinaisajan taiteen mestariteos, jommoista hän muisti ihailleensa kerran nuorten kanssa Palermon museossa käydessään. Se esitti

hunnutettua naista, joka sirosti, miltei kärsivän näköisenä, kallisti suuren kukkasseppeleen painaman pienoisen päänsä. Hoikan ruumiin hennot piirteet kuulsivat ohuen kankaan läpi. Kaihomiellinen hymy väreili posken ja hienojen huulien ilmeessä. Kuluneen värityksen melkein sammunut hohde loi haaleat vivahduksensa vaatteen poimuihin, ja tämä ihana kuva, jossa ilmeni kaksikymmentä vuosisataa takaperin sykkimästä lakanneen sydämen kauneusunelma, näytti vielä liikuttavammalta näitten alati nuorien, synkkäväristen ja tuoksuvien kukkaskupujen kantamana, kietomana, tuodittamana. Tämä niin yksinkertaisella tavalla tarjottu, kallisarvoinen lahja muistutti niin lempeästi aikoja sitten haihtuneen rakkauston puhtaimpia hetkiä! Rouva Scilly'hin, joka oli ainoastaan tämän onnen heijastusta nauttinut, tuo hellyys teki syvän vaikutuksen. Kauan hän mietti, vuorotellen kirjettä lukien ja siroa sisilialaista kuvaa katsellen, kunnes vihdoinkin sanoi ääneen: "Täytyy koettaa..." Ottaen rasia kansineen hän meni Henrietten huoneeseen ja pani ne mitään sanomatta hänen vuoteelleen. Nuori tyttö huomasi Francis'n käsialan kannessa ja samassa hän näki kukkasvuoteellaan lepäävän kalpean terrakottakuvan. Sen hienon, nuokkuvan pään häilyvä hymy sattui hänen silmiinsä samana hetkenä kuin orvokkien tuoksu kosketti hänen sieraimiaan. Liian tuntuvaksi hänelle silloin kävi kadonneen onnen muisto ja sulhasen, jonka seurassa hän oli suloisia hetkiä nauttinut ihanan Sisilian saarella. Täysilehtiset ja raittiit orvokit puhuivat hänelle kävelymatkoista puutarhoissa, etelän talven tenhoavan lumouksen helmassa, ja hieno kuva hänelle muistutti hänen lapsellisen intelligenssinsä heräämistä, kun hän ensi kerran tässä saarella, jossa Plato oli orjana käyskennellyt, oli tavannut antiikkisen taiteen iäti elävät aarteet, jaloimman taiteen, mikä koskaan on ihmiselämälle ihannetta tarjonnut. Kuinka olikaan hän tuota luontoa ja taidetta ihailut, ihailut puutarhoja, missä orvokit, sellaiset kuin nämäkin, tuoksuivat ruusujen, mimosain ja narsissien rinnalla, museosaleja kohokuvineen, pronsseivestoksineen ja temppeleinjäännöksineen, tuhansine pyhine muistoineen, jotka yhä vielä uhkuvat kuolematonta kauneutta. Kuinka suuresti olikaan hän tätä valon maailmaa rakastanut! Kuinka olikaan hän sitä rakastanut, sentähden että hän siinä rakasti valitsemaansa elämän toveria! Ja nyt oli tämä onni hävinnyt. Tuo räikeä erotus hänen äskettäin vielä omistamansa onnen ja nykyisten huolien välillä vaikutti hänessä silloin sellaisen surunpurkauksen, että kyynelkohosivat hänen silmiinsä ensimmäisen kerran näiden katkerien päivien kuluessa, ja näiden kyynelten läpi hän yhä näki suloisen kuvan hymyilevän ja yhä hän hengitti vienojen kukkien tuoksua, kunnes työnsi luotansa kamalan lahjan vaikeroiden:

— "Ah, se koskee minuun liian kipeästi! Liiksi kärsimystä se tuottaa!..."

— "Itke, lapseni", vastasi hänelle rouva Scilly, "itke, eläkö koeta kyyneleitäsi pidättää... Itke itseäsi, itke häntä, niin voit häntä sääliä ja antaa hänelle anteeksi, ja siinä on teille pelastus..."

Aidin sanoessa nämä sanat hänen kasvoissaan välähti miltei ilon ilme. Hän tunsi, että näiden kyynelten mukana kauhu sulii tuosta sydäimestä, jota suru niin raskaasti painoi. Onneton palasi elämään niinkuin se, joka on pudonnut viidenkymmenen metrin korkeudesta ja alkaa tointua ensimmäisen huumauksen ja pyörtömyksen valekuolemasta. Ensimmäinen tuskan huuto, jonka hän päästää koettaessaan liikkua, on samalla elämään elpymisen huuto. Sattuvampaa vertausta tuskin lieneekään kuvaamaan tosimaailman vaikutusta sieluun, joka äkkiarvaamattoman tiedon johdosta lankeaa ihanteensa kukkulalta, kuin äkillinen putoaminen syvänteen pohjaan. Se Francis, jonka Henriette oli ihanteeksi kohottanut, ei ollut sama kuin se, jonka tuo törkeä tunnustus oli niin heikoksi, niin rikokselliseksi, niin raukkamaiseksi osoittanut. Väli oli pitkä toisesta toiseen, yhtä pitkä kuin väli unelmien ylailmoista, missä nuori tyttö oli liidellyt, siihen kurjuuden kuiluun, missä hän nyt siipirikkona rapisteli, yhtä pitkä kuin väli mielikuvituksesta kokemukseen, innostuksesta pettymykseen, Alppien huimaavilta huipuilta syvyyden pelottavaan kitaan. Kaikkienhan meidän tulee tuohon samaan koetukseen alistua, kun meidän on jättäminen jalojen ihanteiden avaruudet, joihin ensimmäinen innostuksemme meidät kohotti, laskeutuaksemme keskinkertaisen onnen maailmaan, missä meidän tulee toimia. Mutta tämä putous tavallisesti tapahtuu vähitellen, toisesta pienestä pettymyksestä toiseen, niin ettemme kovinkaan korkealta lankea. Sitä ei sallimus suonut Henriettelle. Häntä ei mikään enne valmistanut iskua kestämaan; äkkiä häneltä toiveitten häikäisevä taivaanranta pimeyteen verhoutui. Hän itki tässä, poski äitinsä kättä vasten painettuna, itki pitkään, loppumattomasti, unelman hälvenemistä, unelman, joka oli niin lapsellisen naiivi, että se Henriettenkin vilpittömässä ja valitsemalla valitussa piirissä olisi saanut hänen viimetälviset seurustelu- ja tanssiaistuttavansa hymyilemään. Mutta jos on olemassa sellaista itserakkauteen perustuvaa lapsellista naiivisuutta, joka tällaisen hymyn ansaitsee, on toisenlaistakin, joka perustuu vaatimattomaan luottamukseen, ympäristömme täydelliseen rehellisyyteen, ja jolle olisi keksittävä uusi nimi. Tätä viimeksimainittua lajia oli Henrietten unelma. — Sellaista hän oli unelmoinut ja sellaista hän itki: avioliittoa miehen kanssa, joka ei ollut koskaan toista rakastanut, niinkuin hänkään ei ollut koskaan rakastanut eikä toiste rakastaisi ketään muuta; — pitkien, suloisien vuosien viettoa aina kuolemaan saakka ystävän rinnalla, joka ei häneltä mitään salannut, ei nykyisyydestään eikä entisyydestään, niinkuin ei hänkään mitään salaisuutta peitellyt; — ehdotonta antautumista toiselle, joka kykeni hänen omaatuntoansa ohjaamaan, jonka siveyskäsitteet ja kaikki ajatukset olivat hänenkin ajatuksiensa, jonka vähimmissäkin teoissa oli hänelle yhä enemmän rakkauden ja ihailun aihetta. Sellaisen unelman hän oli luullut toteutuvan, nähnyt

toteutuvan, niin täydellisesti oli Francis, halusta miellyttää sekä itseään että lemmittyään, mukautunut hänen unelmiensa mukaiseksi. Tunnenautintojen tapaileminen, joka oli nuoren miehen erikoiselle luonteelle ominaista, oli saanut hänet vaistomaisesti noudattamaan sellaisia tapoja, jotka takasivat hänelle ja Henriettelle syvintä sielun hekumaa. Voi, mitä täydellisempi hän oli ollut miellyttämistäiteen harjoittajana, sitä katkerammin oli Henrietten nyt itkeminen. Sitä suuremmalta täytyi hänestä näyttää siveellisen rappion tuossa miehen luonteessa, jota hän oli luullut unelmansa mukaiseksi. Inhoon, jota nuorena neitosessa avioliiton ja rakkausliiton rikkoja herätti, yhtyi toinenkin inhon tunne, inho arvottoman teeskentelyn johdosta, johon hän luuli entisen lemmittynsä syypääksi, tämä kun muka tekopyhyhdessään oli keksinyt tämän ovelan keinon uudestaan pyrkiä hänen suosionsa lähettämällä hänelle ihanan taideteoksen. Ja äidilleen, joka yhä koetti häntä viihdytellä lohduttavilla sääliväisyyden sanoilla, hän vastasi, purkaen ensimmäisen ja ainoan kerran sanoihin ne kapinalliset tunteet, joita ensimmäinen tutustumisen elämän kovuuteen aina meissä synnyttää.

— "Ei, liiaksi minä kärsin ja sitä en ole ansainnut... Jos olisin ollut tottelematon lapsi, jos olisin tahtonut vastoin teidän tahtoaanne mennä kihloihin, äiti, taikka jos olisin tahtonut mennä naimisiin hankkiakseni itselleni rikkautta tai arvoa tai oikeutta nauttia maailman huvituksia, niin olisin ansainnut rangaistuksen, eikä siinä olisi mitään vääryyttä ollut... Mutta Jumala, joka on kaikkietäväinen, hän tietää, kuinka lujasti olin päättänyt täyttää velvollisuuteni. Jumala ei siis olekaan hyvä, koska niin kovasti minua kohtelee?..."

— "Surkeata on minun kuulla sinun noin puhuvan", keskeytti äiti, "tai oikeammin sanoen, surkeata on minusta huomata, että tunteesi ovat sellaiset! Ja voitko sinä tietää, eikö tämä koettelemus, joka sinun nyt on kestettävä, olekin sinulle onneksi? Niinpä juuri, onneksi... Ajattele, jos olisitte, Francis ja sinä, tavanneet tuon naisen ja tuon pienen tytön naimisiin mentyänne ja jos olisit silloin saanut kuulla sen, minkä toissa päivänä kuulit? Etkö olisi ollut silloin pahoillasi, ettei sinulle tätä surkeata asiaa ilmaistu sinun vielä vapaana ollessasi, ennenkuin olit koko elinajaksesi sitoutunut?..."

— "Olipa ennen tai jälkeenpäin", sanoi nuori tyttö, "mitä asia siitä paranee? Millä olen ansainnut, että tämä isku minua kohtaa siinä, mikä minulla on maailmassa kalleinta, tuossa rakkaudessa, joka oli ylpeyteni, elämäniloni, toivoni kaikki?..."

— "Liiaaksi kallis kai se sinulle oli, lapsi raukkani", vastasi äiti vakavalla äänellä. "Mihin olisimme joutuneet, niin sinä kuin minäkin, jos viisitoista vuotta sitten olisin onnettomuudeksemme ajatellut niinkuin sinä nyt ajattelet istuessani, tiedäthän kenen, kuolinvuoteen ääressä. Olihan hänkin minun ylpeyteni, elämäniloni, toivoni kaikki. Enemminkin vielä hän minulle oli, koska sinä olit hänen tyttärensä ja koska olisin hänen apuansa tarvinnut sinun kasvatuksessasi... Mutta minä olen tämän epätoivon voittanut, sentähden että *uskoin*, ja missäpä olisi ero uskon ja uskottomuuden, hurskauden ja jumalattomuuden välillä, jos ei tuossa uskossa olisi meille lohdutusta ja apua suruissamme. Kun iltasella rukoilet: 'Isä meidän, joka olet taivaassa', mitä merkitystä on noissa sanoissa, jos et ajattele, että se, jolle näin puhut, hoitaa sinua yhtä suurella hellyydellä kuin isäsi sinua hoitaisi, jos hän olisi elossa? Kun sanot: 'Tapahtukoon sinun tahtosi...', mitä se merkitsee, jos nouset kapinaan jo ensimmäisen koettelemuksen johdosta, jos julkeat jumalallisen tahdon arvostelijaksi asettua. Kun evankeliumista luet, että kaikki hiuskarvamme ovat lasketut, mitä merkitystä mielestäsi on tuossa lauseessa, ellet usko, ettei mikään tapahdu, joka ei ole sallittu, punnittu, määrätty tuolla ylhäällä?... Sanoin sinulle äsken, että antaisit kyynelten vuotaa silmistäsi; sanon sinulle nyt, että antaisit rukousten vuotaa sydämestäsi. Niin, rukoilkaamme yhdessä, ettet koskaan enää sellaisia tunteita tuntisi kuin ne, joita äsken huomasin sinun tuntevan... Rukoilkaamme, jotta oppisit ymmärtämään, että Jumalan käsi on tässäkin ohjaamassa... Kaikkiallahän se on, tiedäthän sen. Rukoilkaamme, että hän armosta soisi sinun edes muistaa sen..."

Näin turvautuessaan tyttärensä uskonnollisiin tunteihin kreivitär poikkesi monta vuotta sitten suunnittelemaansa ohjelmasta. Eroavaisuus hänen ja hänen tyttärensä luonteen välillä ei missään suhteessa ollut tuntuvampi kuin tässä sisällisestä taipumuksesta riippuvassa asiassa. Ohje, jota rouva Scilly elämässään noudatti, oli järki. Vaikka hän oli vilpittömästi uskonnollinen ja sangen harras kristitty, hän ei tuntenut sitä kuumeentapaista innostusta, joka johtaa valtaamansa uhrin marttyyrin kärsimystä tavoittelemaan. Hänelle uskonto oli ohjenuorana, siveellisenä tukena, lohduttavana ja vahvistavana toivona. Henriettessä taas, joka siinä suhteessa muistutti isäänsä, urhoollista sotilasta, urhojen suvusta lähtenyttä, innostus oli elämän vaikuttimena. Hän oli niitä sieluja, jotka panevat koko tuntemiskykynsä niiden aatteiden palvelukseen, joiden vallassa he ovat. Mystiikka on se uskonnollisuuden muoto, johon sellaiset luonteet välttämättömyydellä taipuvat, sillä mystiikka on juuri siinä, että voimme kaikesta sydämestämme rakastaa sitä, minkä lujasti koko sielustamme uskomme. Vaikkei rouva Scilly ollut niin tarkoin itselleen selvittänyt tätä henkisen suunnan eroavaisuutta, joka oli hänen ja hänen tyttärensä välillä, hän oli Henriettessä huomannut jo hänen viidennestätoista ikävuodestaan alkaen näitä yltyöpäisyyden oireita, niin tuntuvia, että hän oli säikähtänyt. Siihen aikaan Henriette oli niin itsepäntäisesti pyrkinyt hunnunkantajaksi, että kreivitär oli siitä lähtien pannut kaikki voimansa liikkeelle lieventääkseen hänen liiallista hartauttansa tai paremmin sanoen kohdistaaksensa

sen toisaanne. Senkin tähden hän oli niin suuresti iloinnut tyttärensä kihloihin menemisestä, sillä siihenhän hänen luostariinmenotuumansa ainiaaksi raukesivat. Lieneekö koskaan ollut äitiä, todellisesti uskovaistakaan — Monikan kaltaisia, pyhyyteen innostuneita naisia lukuun ottamatta —, joka olisi antanut tyttärensä Jumalalle taistelutta ja tuntematta inhimillisen hellyytensä vastustamattomasti nousevan kapinaan. Mutta kuinka olisikaan kreivitär voinut noita entisiä pelkojansa muistaa kuullessaan lapsensa surunahdistamasta rinnasta kohoavan tuon epäilevän, melkeinpä Jumalaa herjaavan huokauksen. Hän ei siis epäröinyt koettaessaan ensimmäisen kerran vedota tyttäressä niin mahtavasti vaikuttavaan uskonnolliseen taipumukseen. Hän ei ymmärtänyt, minkä vaarallisen voiman hän laski valloilleen, kun tällaisena hetkenä ohjasi sinnepäin tuon kymmenkuukautisesta suunnastaan syöstyn haaveilevan sielun polttavan toimintakiihkon. Puhuttuansa hän päinvastoin salaa iloitsi sanojensa vaikutuksesta. Tuo sairas sydän oli heti vastannut, hänen vedotessaan ainoaan tunteeseen, joka suo lievennystä rakkauden surulle. Äiti tahtoi yhä lisätä puheensa vaikutusta siirtymällä sanasta toimeen, ja hän polvistui tyttärensä vuoteen ääreen, niinkuin tämä oli joka ilta vuosikausia polvistunut hänen vuoteensa ääreen. Vakavalla äänellä hän lausui sen rukouksen, jonka ensimmäisiä sanoja hän äsken oli tyttarelleen muistuttanut, sitten *Enkelin tervehdyksen* ja vihdoin sen litanian, jossa rukoillaan Vapahtajalta lievennystä hänen oman vaivansa ja uupumuksensa nimessä, hänen kuolemantuskansa ja kärsimyksensä nimessä, hänen ristinsä ja avuttomuutensa nimessä, ja tätä tehdessään äiti tunsivat levottomaan sydämeensä hiljaa hiipivän tyttarelle toivomansa lohduttavan rauhan sitä tuntuvampana kuin tämä, rukouksen päätyttyä, hänelle sanoi:

— "Kuinka hyvältä nyt tuntuu, äiti! Olette pelastanut minut itsestäni. Tunnen, että olette tehnyt oikein johtaessanne mieleeni sen, joka ei milloinkaan petä..."

— "Ja minä", huudahti äiti suudellen lastansa, "minä olen jälleen löytänyt tyttäreni!..."

Tätä kreivittären iloa, joka näin puhkesi sanoihin ja suudelman, ei kauan kestänyt. Jo iltapuolella samana uudenvuodenpäivänä, joka oli sovinnontoivossa alkanut, hän huomasi tyttärensä katseen pohjalla jotakin läpituokematonta, joka sai hänet uudelleen levottomana kysymään:

— "Ethän vain ole sairaampi?..."

— "En, äiti", vastasi Henriette ja lisäsi: "Päinvastoin, en ole pitkään aikaan voinut näin hyvin..."

Nämä oudot sanat eivät kreivitärtä rauhoittaneet; päinvastoin ne herättivät hänen epäluulonsa, niin ettei hän hetkeksikään herennyt tytärtänsä tarkastamasta, vaan piti silmällä jokaista hänen liikettänsä, jokaista hänen kasvojensa ilmettä tämän iltapäivän kestäessä ja seuraavanakin päivänä, jolloin Henriette jo jaksoi nousta vuoteestaan. Vaikka lääkärin tarkastukset osoittivat kuumeen kadonneen ja vaikka nuoren tytön jokaisessa lauseessa, niinkuin koko hänen käytöksessäänkin, ilmeni jonkinlainen rauhallisuus, niin äitiä yhä pelotti tuo silmien pohjalla piilevä liekki ja tuo selittämätön ilme, joka ei sallinut hänen mennä pitemmälle, kun hän uudestaan tahtoi asiata kosketella. Yhä suuremmaksi hänen levottomuutensa kasvoi hänen tyttärensä kiertelevien vastauksien johdosta, kun hän toisen päivän iltana koetti puhua Francis'sta.

— "Pyydän teitä, äiti", sanoi Henriette, "elkäämme koskeko siihen asiaan. Kehotittehan minua tarkoin miettimään vastaustani. Kun olen tehnyt päätökseni, sanon sen teille, mutta nyt en voi siitä puhua. Se veisi minulta kohta pois sen rauhan, jonka olen teidän avullanne jälleen saavuttanut..."

* * * * *

Rouva Scilly ei uskaltanut itselleen myöntää, että se, mikä häntä pelotti, oli juuri tuo outo levollisuus, tuo äkkikäännös tyttären käytöksessä, jota hän ei olisi voinut niin täydelliseksi toivoa eikä niin salaperäiseksi arvata. Tälläkin kertaa hänen äidinvaistonsa oli oikeassa, kun hän pelkäsi tuon kiihottuneen sielun taipuvan päätökseen, jossa ei anteeksiantoa ollut. Ja äiti olisi monesta syystä tätä anteeksiantoa toivonut. Hän oli kuullut, että rouva Raffraye oli muuttanut pois, ja Francis'lta oli hän saanut toisen kirjeen, joka puhui syvästä surusta, lämpimästä rakkaudesta Henrietteen. — Mutta hän oli kosketellut kieltä, jonka värähdykset eivät olleet niin helposti hallittavissa kuin hän oli luullut, ja vasta liian myöhään hän sen huomasi. Elävät sanat, joilla hän oli koettanut kiusaantuneelle muistuttaa kristinopin ydinajatuksia, niinkuin esimerkiksi luottamusta taivaalliseen isään, olivat heti nuoren tytön mielessä synnyttäneet katumuksen tunteen, joka on niin luonnollinen lujauskoisille, jotka rakkauden sokaisemina ovat hetkeksi uskostaan eksyneet. Henriette oli siis koennut kaikki voimansa yhtyäkseen äitinsä rukoukseen, ei ainoastaan huulillaan, vaan koko olennollaan. Hänen sairaloinen tunteellisuutensa oli noussut kuohuksiin hänen lausueksaan kirkon määräämät rukoukset Ihmisen Pojalle, rukoukset, joiden takaa hämmöttää tuo toinen dogmi: maailman syntien lunastaminen karitsan uhrilla, virheiden ja rikoksien sovittaminen viattoman ja vapaaehtoisen teurasuhrin verellä, saastaisuuden vapahtaminen itse puhtauden marttyyrikuolemalla. Surunvoittoisen ja lohduttavan litanian sanoja lausuttaessa oli tässä murtuneessa sielussa sarastanut uuden ajatuksen päivä, joka yhä kohosi ja kirkastui, kunnes valoonsa hukutti tuon sielun. Nuorelle tytölle tuntui äkkiä selvinneen häntä

kohdanneitten iskujen ylenluonnollinen merkitys. Sitäkö hän oli jumalattomassa vihassaan valittanut, että hän, vaikka olikin itse viaton, oli määrätty kärsimään toisen rikoksien rangaistusta? Niinkö hän oli tehnyt, vaikka hänelle oli aivan toista opetettu, aina siitä lähtien kuin hän alkoi omakseen saada kristinopin armolahjan? Onhan ensimmäinen velvollisuutemme noudattaa tuon jalon uhrin esimerkkiä, Jumalaksi tulleen Ihmisen Pojan, ristiinnaulitun meille tarjoamaa pyhää esimerkkiä. Tämän ajatuksen johdosta oli nuoren tytön katseessa syttynyt tuo outo tuli, joka äitiä kammotti. Pimeys, jossa hän oli avuton haparoinut, oli hälvennyt, ja häikäisevässä valossa ilmeni hänelle uusi mahdollisuus, *lunastuksen* mahdollisuus, mahdollisuus sovittaa sen miehen synnit, joka hänen mielestään oli niin suuri rikoksentekijä — ja jota hän rakasti!

* * * * *

Lunastaa! — Siitä lähtien kuin tuo sana kohosi Henrietten mielessä tietoisuuteen, se piintyi hänen tajuntaansa, ja kaikki hänen ajatuksensa rupesivat kiertämään tuota hämärää ja häilyvää käsitettä, josta uhrautumisen käsite vähitellen kohosi. Hämäränä ja häilyvänä tämäkin alussa esiintyi, mutta nopeasti se kehittyi yhä selvemmäksi, sellaisten tunteiden järkähtämättömällä johdonmukaisuudella. Alussa, kun äidin sanat vielä soivat nuoren tytön korvissa, tuo uhraus esiintyi hänen mielessään kohtaloonsatytytymisen velvollisuuden muodossa. Niin, hänen oli tyydyttävä kohtaloonsa, rohkeasti kärsittävä kärsimyksensä, ja tämä kärsimyksensä hänen tuli tarjota Jumalalle Francis'n velkataakan sovituksiksi. Hetkinä, jotka lähinnä seurasivat tuota ratkaisevaa keskustelua, hän koetti harjaantua katsomaan onnettomuuttansa suoraan silmiin, kestävänsä kiduttavimpiakin mielikuvia, jotka hänessä sen johdosta heräsivät, kääntämättä katsettansa pois, ja joka kerta kun hänelle muistui mieleen viime päivien tapauksista joku erityisen kipeä kohta, hän sitä karttamatta pakottautui tarkastamaan sen vähimpiäkin seikkoja. Hän ikäänkuin työnsi puukon sydämeensä ja käänteli yhtämittaa sen kärkeä haavassa ajatellen: "Jumala näkee minut. Hän tietää, kuinka suuresti minä kärsin. Hän näkee, kuinka nöyrästi alistun tähän kärsimykseen, kuinka sitä siunaan, voidakseni siten sovittaa tuon onnettoman rikokset..." Silloin hän mielessään saneli jonkun rukouksen, ja niinä hetkinä hän hymyili rakkaalle äidilleen tuota marttyyrinhymyä, josta rouva Scilly aina niin säikähti. Täten hänen hermojännityksensä johonkin määrään lauhtui, ja hän saattoi nukkuakin yöllä virkistäväää ja rauhallista unta, jota hän ei ollut voinut siitä lähtien, kun oli kuullut sulhasensa hirveän tunnustuksen. Kun hän tästä unestaan heräsi muistaaksensa heti, tuskasta vavahtaen, onnettoman asemansa kaikki kidutukset, niin hän toisti sen sanan, jonka oli hiljaa itselleen kuiskannut edellisenä iltana tuntiessaan vaipuvansa uneen: "Lunastaa! Minun täytyy lunastaa hänet!..." Mutta oliko hänen ajatuskykynsä hänen levätessään terottunut, niin että hän kykeni huomaamaan, mitä tämä sovittamisvelvollisuus häneltä vaati, vai johtuiko hänen mieleensä, että hänen oli piakkoin kieltävästi vastattava äidilleen; olipa miten oli, ainakaan hän ei nyt tyytynyt yhtä hämärästi käsittelemään uhrauksensa muotoa... Lunastaa. Lunastaahan hän tahtoi. Oliko kärsimisessä tarpeeksi? Hänen pakottautuessaan niinkuin edellisenäkin päivänä ajattelemaan niitä tapauksia, jotka olivat hänet tähän kurjuuteen saattaneet, hän näki selvemmin mielessään ne henkilöt, jotka siihen liittyivät, tuon rouva Raffrayen, jota Francis oli rakastanut, ja tuon lapsen, joka oli heidän lapsensa. Hän näki tuon naisen, hänen kuumeen kalvamat kasvonsa, hänen kalpeutensa, hänen taudin hivuttaman vartalonsa. Hänen kihlattunsa entinen rikostoveri oli kenties kuoleva, hyljättynä, toivottomana! Ja kuka oli tuon onnettoman tähän äärettömään kurjuuteen saattanut, ellei Francis, joka oli kiduttanut häntä niinkuin oli tunnustanut, hyljännyt hänet sitten ja kieltäytynyt uskomasta lasta omakseen. Ja lapsi, tuo hento ja herkkä pieni raukka, kuka ottaisi hänestä huoliakseen, kun hän orvoksi joutuisi. Kenen oli vastattava hänen kohtalostaan, jos hän niin onnettomaksi tuli, ellei taaskin Francis'n? Olihan hän lapsen isä. Olihan hän antanut sille elämän olosuhteissa, jotka tekivät hänen velvollisuutensa lasta kohtaan sitä sitovammiksi, koska lapsi oli niiden takia suurempien vaarojen alainen. Näitä surkeita kuvia silmäillessään Henriette vastoin tahtoansa loi katseensa toiseenkin kuvaan, tulevan kotinsa kuvaan, jos hän antaisi kihlatulleen anteeksi. Hän kuvitteli mielessään olevansa hänen vaimonsa. Tietysti ei siinä enää voinut olla sitä onnea, jota hän ennen oli siitä toivonut, mutta onneahan se kuitenkin oli, koska hän sai pitää lemmittynsä luonansa, ja lemmityn läsnäolo, olipa se kuinka kiduttava tahansa, tuo mukanaan ilon, joka voittaa pahimmatkin huolet. Lunastaa? Mitä hän lunastamisesta puhui, kun ei hän eikä hänen kihlattunsa missään suhteessa voinut korjata sitä pahaa, mihin nuori mies oli syypää? Oliko se korjattavissa? Ja miten? — Oli vain yksi mahdollinen keino, ja kun se iski Henrietten mieleen, niin hän peräytyi kauhistuneena ja hänen tahtonsa horjui hänen huomattessaan tämän velvollisuuden suunnattomuuden, kovimman velvollisuuden, mikä ikinä voi lempivän naisen täytettäväksi asettua.

— "Mahdotonta", vaikeroi hän. "Minä en voi! Hyvä Jumala, ethän sitä minulta vaadi?... Ethän olisi sallinut minun rakastaa häntä, niinkuin häntä rakastan, tahtoaksesi että antaisin hänet toiselle?..."

Mielikuva, jonka hän näin kauhistuen työnsi luotaan, näytti hänelle Francis'n sovittamassa mitä vielä oli sovittavissa hänen entisten virheittensä, avioliitonrikkomis- ja hylkäämisrikkoksensa turmiollisista seurauksista; — Francis'n, hänen Francis'nsa, laillisesti valtuutettuna sanomaan pikku Adèlea tyttärekseen ja pitämään hänestä huolta isän tavalla; — Francis'n uhraamassa koko elämänsä sen

haavan parantamiseen, josta onneton Pauline Raffraye hänen tähtensä kitui, antamalla hänelle nimensä sen oikeuden nojalla, että Pauline nyt oli vapaa. Avioliiton mahdollisuus tuon naisen ja tuon miehen välillä — naisen, jota hän vastoin tahtoansa vihasi intohimoisen rakkauden entisyyttäkin kadehtivalla mustasukkaisuudella, ja miehen, jota hän halveksimisestaan huolimatta yhä rakasti, — oli hänestä niin luonnoton, niin kauhea ajatus, että se oli vähällä syöstä hänet uudelleen siihen mielettömään epätoivoon, jonka hänen uskonsa yksin oli voittanut. Hetkeksi nämä mietteet keskeytyivät, kun tohtori tuli ja huomasi hänet sen verran paremmaksi, että salli hänen nousta vuoteesta. Mutta kohta tohtorin mentyä nuori tyttö tarttui uudestaan niitten päästä kiinni, sillä juuri tuon mielikuvan äärettömässä kidutuksessa oli jotakin puoleensavetävää. Mystillisen kiihotuksen ensimmäisiä tunnusmerkkejä on juuri tuo itsensäkiduttamishalu, taipumus luontonsa silpomiseen, joka ilmenee keskiajan erakon veristä kiihkoa uhkuvassa lauseessa: "Ristin kantamisessa on elämän tarkoitus, ja jatkuvata kuolemaa on elämä kaikki." Vaikka Henriette vain oli aivan tavallinen nuori tyttö ja vaikka hänen vain oli kestettävä ylen tavallista koettelemusta, jota tuhannet ovat kestäneet siihen hukkumatta, hän oli samassa mielentilassa kuin kuoleman tuskia tavoitteleva munkki, jonka sydäimestä tuo juhlallinen huokaus kohosi.

— "Kuinka olenkaan raukkamainen ja heikko", ajatteli hän äkkiä. "Tässähän ei tule kysymykseen minun onnettomuuteni suuruus. Minä olen valittu Francis'n vapahtamisen välikappaleeksi. Ja sen tehtävän tahdon suorittaa..." Näin oli tämä kiihottunut sielu jo kaitselmuksen ennaltamääräykseksi muuttanut äitinsä yksinkertaisen ja vakavan kehotuksen nöyrään alistumiseen, ja rohkeasti hän palasi siihen tuumaan, jota vastaan, sen ensimmäistä kertaa esiintyessä, koko hänen luontonsa oli noussut kapinaan. "Jos ei minua tässä olisi", ajatteli hän, "jos Francis olisi tavannut rouva Raffrayen ja hänen tyttärensä esimerkiksi kaksi vuotta sitten, eikö hän itse panisi kaikkia voimiansa liikkeelle hankkiakseen itselleen isänoikeudet? Sehän olisi hänen velvollisuutensakin. Mikä häntä nyt estää tämän velvollisuuden täyttämistä? Lupaus minulle, jota hän ei olisi koskaan antanut ja jota en minä olisi koskaan ottanut vastaan, jos olisin tietänyt sen, minkä nyt tiedän..."

Rakkaus, joka ei järjen käskyjä noudata, kohotti silloin äänensä. Henriette ajatteli: "Mutta jos nyt minä uhraudun ja tämä uhri osoittautuu hyödyttömäksi? Jos nyt minä auttamattomasti puran kihlausliittomme saadakseni hänelle tilaisuuden antautua täydellisesti velvollisuuksilleen tätä naista ja tätä lasta kohtaan, jotka hän on ihmeen kautta uudelleen tieltänsä tavannut, ja jos tuo nainen hänet hylkää niinkuin jo kerran on hänet hyljännyt?..." Tuon ajatuksen johdosta hän vasten tahtoansa tunsu sydämessään ilon kuohahtavan. Mutta tästä häntä omatunto heti alkoi soimata. Toinen mystiikan kuumetta osoittava oire on omantunnon herkkyyks, joka onnettomalta kieltää toivon lohdutuksen. Vähimmänsä lievennyksen nauttiminen tuntuu kavallukselta, kun kerran on, kuten kiihkoisin pyhimysnainen on sanonut, "suostunut yksinomaan kärsimään ja kuolemaan". Henriette ei olisi pahimmankaan rikoksen kiusausta vastaan taistellut tarmokkaammin kuin hän taisteli sitä luonnollista ilon tunnetta vastaan, joka hänen sydämessään heräsi siitä ajatuksesta, että tuo tuuma voisi raueta tyhjiin voittamattoman, hänestä riippumattoman esteen tähden. "Ei", päätti hän käyttäen äitinsä äskeisiä sanoja, mutta aivan toisessa merkityksessä, "Jumalan käsi on tässä ohjaamassa, ja mahdotontahan on, että tuo uhraus, jonka hän niin selvästi minulle osoittaa, menisi hukkaan... Häneltä minun tulee pyytää apua voidakseni suorittaa sen lunastustyön, johon hän on minut kutsunut niin mahtavasti, etten voi peräytyä... Jos minulla vain olisi voimia mennä kirkkoon käydäkseni ripillä ja Herran ehtoollisella, niin olisimme kaikki pelastetut!..."

Siinäkin oli muuan rouva Scilly'n tavallisia lauseita, mutta Henrietten mielessä sekin sai aivan toisen merkityksen. Hänen halunsa lähestyä alttaria saadakseen siitä ylenluonnollista apua oli niin valtava, että kun tohtori Teresi kolmantena päivänä tuli häntä katsomaan, hän tapasi hänet ylhäällä ja täysin puettuna ulosmeno varten. Kun Henriette pyysi häneltä lupaa mennä kirkkoon, niin tohtori heti suostui kreivittären suureksi hämmästykseksi.

— "Hän palajaa sieltä terveenä", vastasi tohtori Teresi kreivittären vastaväitteisiin, kun he pääsivät kahdenkesken. "Hän kuvitteli olevansa sairas, nyt hän kuvittelee paranevansa. Hermotautista ei saa estää, kun hän päättää itseänsä parantaa..."

* * * * *

Fysiologian tutkijalle se hengenhäätä, jossa Henriette oli järkensä menettää, ei ollut muuta kuin hermokohtaus, johon nuori tyttö oli sairastunut niinkuin hän siitä paranikin "subjektiivisen hypnotismin ilmiön" vaikutuksesta. Tämän selityksen olisi tohtori epäilemättä antanut äidille, jos hän olisi luullut tämän kykenevän uudenaikaisen tieteen oppisanastoa käsittämään. Sellaisten tieteellisten hypoteesien heikkous on siinä, etteivät ne meille selitä, mitkä sielun pohjalla toimivat vaikuttimet sellaisia ilmiöitä aikaansaavat. Miksikä muutamissa ajatuksissa on lohdutusta ja jalostamisvoimaa? Miksikä turvaudumme muutamina hetkinä niihin eikä muihin? Mikä vaikuttaa sielussa sitä sankarimaisuutta, joka marttyyriksi kehittää? Mitä rukouksessa tapahtuu ja mitä armo on, mitä tuo rauhan lahja, joka suo meille onnea ihmisluonnon perusvaistojenkin pettäessä? Tieteellä, olkoon se minkä nimellinen tahansa, joka selittää henkisenkin elämämme pelkäksi koneen toiminnaksi, on vielä nuo kysymykset

vastaamattomina edessään. Se voi seurata ajatuksen jaksoja. Se voi määritellä fyysillisten olosuhteiden vaikutuksia. Mutta sen täytyy tunnustaa neuvottomuutensa sellaisten ilmiöiden sattuessa, jotka nähtävästi eivät johdu mielenvikaisuudesta eivätkä ruumiillisesta sairaudesta, koska järki niistä huolimatta tuntuu olevan täydellisessä tasapainossaan, henkinen terävyys kunnossaan ja ruumiillinen terveys täydelleen palannut, niinkuin se joskus uskovaisille palajaa heidän nauttiessaan pyhää sakramenttia. Kun Henriette oli polvillaan tuomiokirkon pienen kappelin nurkassa, otsa käsien varassa, otettuunsa vastaan pyhän ehtoollisen, hän tunsi sieluunsa virtaavan valontulvan, joka johtui synninpäästön vaikutuksesta, minkä kautta hän tunsi vapautuneensa vähimmistäkin synneistä, ja nauttimansa Kristuksen ruumiin ja veren vielä valtavammasta vaikutuksesta. Ääretön hellyyden tunne täytti hänen sydämensä, ja tällä sanomattoman hartauden hetkellä, jolloin hän niinkuin ainakin ripillä käydessään tunsi täydellisesti yhtyneensä ulkoapäin häneen tulleeseen voimaan, hän kohosi aivan haltioihinsa mielikuvituksessaan syntyneen näyn johdosta, näyn, joka pian hälveni, mutta jossa oli tarpeeksi lakkauttamaan hänen sielunsa väristyksen. Hän oli näkevinänsä kentän ja sen keskellä Vapahtajan, kasvot verisinä, hartiat ristin painamina, vaeltamassa Pääkallon paikan kamalaa tietä. Herra kääntyi, ja samoin kuin pyhän evankeliumin liikuttavan kertomuksen mukaan taivaallisen Herran katse sattui Pietariin, tuntui se nyt sattuvan häneenkin, hänelle *varmuutta* luvaten. Vaikkei sanaakaan lausuttu, puhuivat nuo katseet hänelle selvää kieltänsä. Ne sanoivat, että hänen oli sallittu lunastaa lemmittynsä sielu. Ne lupasivat hänelle, ettei mitään hukkaan menisi hänen kyynelistään, hänen rakkaudestaan, hänen uhrauksestaan. Näky katosi, mutta nuori tyttö oli tehnyt päätöksensä ja tehnyt sen niin suurella ilolla, että hän ensimmäisen kerran petti äitinsä tarkkanäköisyyden. Kun Henriette palasi kirkosta, kirkasti sellainen onnenheijastus hänen kasvojansa, että kreivitär suuteli häntä sanoen:

— "Kuinka olenkaan onnellinen! Näen että olet antanut anteeksi!..."

— "Olen, äiti, totta on, että olen antanut anteeksi." Äiti jatkoi:

— "Silloin kai saan hänelle kirjoittaa?"

— "Sanoitte, että olen vapaa päättämään itse", sanoi nuori tyttö hänen kysymystensä kierrellen. "Päätökseni on tosin tehty ja ainiaaksi. Mutta se ei ole sellainen kuin luulette... Olen antanut herra Nayrac'ille anteeksi, mutta minusta ei koskaan tule hänen vaimoansa."

— "Mahdotonta", huudahti äiti. "Ethän toki niin ajatelle! Sinähän rakastat häntä. Hän rakastaa sinua. Teitä ei ole erottamassa muu kuin tuo hänen entisyytensä virhe, joka ei kuitenkaan voi koko teidän tulevaisuuttanne turmella..."

— "Toistan vielä, ettei minusta tule hänen vaimoansa", sanoi Henriette, "ja se on yhtä totta, kuin ettei sydämessäni ole mitään vihaa häntä kohtaan. Näettehän, että puhun teille hourailematta, kiihottumatta, vihastumatta... Mutta päätökseni on järkähtämätön..."

Äiti ei vastannut alussa mitään. Hän ymmärsi, että tätä horjumatonta tahdonlujuutta ei käynyt sanoilla voittaminen. Hän hämmästyti sitä ja peljästyti, niinkuin ainakin se, joka törmää päätöstä vastaan, jonka hän huomaa voittamattomaksi, ymmärtämättä sen perustetta. Hän ei uskaltanut sen enempää tyttäreltään kysyä, jottei tarvitsisi kuulla hänen lausuvan vieläkin vakavampia sanoja, ja hän sanoi:

— "Olenhan tosin antanut sinulle vapauden päättää, mutta jos vielä sinulta pyytäisin yhden viikon miettimisaikaa, ennenkuin ilmoitan päätöksesi Francis'ille?..."

— "Viikon tai enemmänkin, niinkuin vain tahdotte", vastasi Henriette. "Minun vain on kauemmin kärsiminen, sillä tunnustan, että minusta on hirveätä jäädä Palermoon keskelle näitä muistoja. Minä vain puolestani pyytäisin teiltä kaksi asiaa, jos tahtoisitte olla hyvä nyt niinkuin ainakin..."

— "Mitkä sitten, lapsi raukkani?" sanoi rouva Scilly. "Tiedäthän, että antaisin viimeisen verensiparanikin sinun onnestasi..."

— "No niin", sanoi nuori tyttö, "pyytäisin, että ensiksikin lähtisimme Sisiliasta pois tämän viikon kuluttua..."

— "Siihen mielelläni suostun", vastasi äiti. "Olihan minun lupa valita joko Palermo tai Alger. Lähdemme täältä suoraan laivalla Tunisiin. Matkahan ei ole rasittava nyt, kun olen terve, ja käsitähän liiaksikin hyvin, ettet voi enää täällä viihtyä, koska minunkin olisi täällä paha ollakseni... Entä toinen pyyntösi?..."

— "Tahtoisin", sanoi Henriette, "liittää kirjeen siihen kirjeeseen, jolla aiotte ilmoittaa herra Nayrac'ille, että annan hänelle hänen sanansa takaisin..."

— "Siinäkin asiassa lupaan noudattaa mieltäsi", vastasi kreivitär, "mutta toivon vasten tahtoasi, että saan kirjoittaa Cataneen aivan toisenlaisen kirjeen ja että kolmin saamme lähteä Algeriin..."

— "Tiedän, ettei niin ole käyvä", vastasi nuori tyttö; ja kun hän tarttui äitinsä käteen sitä kiitollisesti suudellakseen, tämä huomasi, ettei hänellä enää ollut sormessaan kihlasormuksen sinistä safiiria.

XII.

ONNENSA RAUNIOILLA.

Kokonainen viikko! Seitsemän kertaa kaksikymmentäneljä tuntia samanlaista tuskallista levottomuutta täynnä kuin hänen täällä kaukana Palermosta ennenkin viettämänsä tunnit, siinä se, mitä Francis'lle ilmoitti rouva Scilly'n kirje, joka oli kirjoitettu päivää sen jälkeen, kuin Henriette oli päätöksensä äidilleen ilmoittanut. Mutta tässä epävarmuudessa oli vielä toivolle sijaa, ja nuori mies oli täysin suora vastatessaan niinkuin vastasi:

"Kiitän Teitä, että olette minulle voittanut jo tämänkin viikon ajaessanne asiaani niin suurella ystävyydellä. Tiedänhän, että minulla on Teissä harras puoltaja näinä päivinä, joiden hirvittävää tuskaa koetan kestää. Toivon jaksavani kestää. Voimat eivät onnettomuudessa niinkään petä kuin luulisi, varsinkaan ei, kun tämä onnettomuuden takana vielä piilee sellaisen lohdutuksen mahdollisuus..."

Koko hänen sydämensä ilmeni näissä muutamissa lauseissa. Niissä oli toivottomuutta ja rohkeutta, nöyrää alistumista ja kuumeentapaista levottomuutta, ja näiden sekavien tunteiden vuoksi hänen olisi käynyt mahdottomaksi kestää elämää muunlaisessa ympäristössä kuin tässä omituisessa kaupungissa, johon olosuhteet olivat hänet kahlehtineet. Hän muisteli sittemmin jonkinlaisella mielihyvällä pitkiä ja yksinäisiä matkojaan Catanen jylhäluontoisella alueella, joka leviää suunnattoman tulivuoren ja meren rannan välillä. Elämän ahdistavina ratkaisuhetkinä meitä ympäröivä luonto vaikuttaa meihin joko tyynnyttävästi tai ärsyttävästi, riippuen siitä, onko sisällinen mielentilamme sen kanssa sopusoinnussa vai ei. Yhtä masentavasti kuin Palermon selkeä ja hymyilevä taivas oli vaikuttanut häneen hänen sisällisten taistelujensa ja ahdistavien tuskiensa aikana, yhtä täydellisesti Etnan karut vuoriseudut soveltuivat hänen nykyisten ajatuksiensa kanssa yhteen. Tässä harmoniassa oli hänelle, jos ei odotuksen kalvavan kuumeen lauhtumista, niin ainakin sitä tyyntymistä, jonka meissä vaikuttaa yksinäisyys kaihoamme kuvaavan maiseman keskellä. Hänen oli tapana heittäytyä ajurin vaunuihin ja mainita joku nimi, mikä hyvänsä, sillä hän tiesi varmaan, että, ajoipa minne tahansa, hän saapui johonkin paikkaan, jossa hänen oli hyvä viipyä ja unelmoita. Niin pian kuin hän joutui kaupungista ulos, tiesivät seudut hänen ympärillään kertoa muinaisten ja nykyisten tulenpurkauksien mahtavia tarinoita. Siinä oli mustia paasia, vuoren purkamia kivettyneitä laavavirtoja, jotka ulottuivat meren rannalle asti ja joihin siniset aallot särkyivät yksitoikkoisesti kohisten. Siinä oli rotkoja, missä kasvoi suunnattoman suuria alo- ja kaktuskasveja tummien kalliolohkareiden ja muinaisen tulivirran jättiläiskokoisten, kiveksi hyytyneiden laineiden sekasorrossa. Siinä oli viinipuita, nuoren tammen paksuisia, mustasta tuhkapellosta kasvaneita. Ja yhä vain hiekkaa ja laavaa, laavaa ja hiekkaa vuorotellen, todisteita tulivuoren keskeytymättömästä työstä, *Mongibello-vuoren*, kuten sitä sisilialaisten puoleksi arabialaisella murteella nimitetään. Tästä maaperästä, jota syvällä urisevat tulenhenget yhäti hätyyttävät maanjäristyksellä, nousee joka taholla rehevässä runsaudessa oranssi-, sitruuna- ja kastanjapuita, puhkeaa kirjavakukkaisia puutarhoja, kohoaa heleä värisiä huviloita, ikäänkuin kuvatakseen elämän itsepintaista taistelua vuoren hirviömaista, hehkuvaa kitaa vastaan, jonka ilman kirkkaana ollessa huomaa, savun peittämänä, valkeina hohtavien lumihuippujen yläpuolella. Peninkulmia nuori mies näin ajeli hukuttaen katseensa näihin avaruuksiin, joissa vuosisatojen halki luonto, synnytystuskien kouristamana, yhä jatkaa luomisen työtä, ja tämä traagillisesti särkyneet seutu tuntui hänestä silloin hänen oman halvan kohtalonsa jättiläismäiseltä kovalta. Niinkuin näiden ruusuja kasvavien puutarhain, näiden hedelmiä kypsytävien puistojen, näiden vaaleiksi maalattujen huvilain yli tulivirta äkkiä saattoi vyöryttää hehkuvat laineensa kuivaten polttavalla hengityksellään taimet ja puistot, hukuttaen kiehuvaan kuohuunsa talot, peittäen hedelmättömien laavakenttien alle seudun, johon ihmistyö luuli onnekkain ja turvallisen kotilieden rakentaneensa, niin oli entisyyden kidasta, josta hän oli luullut tulen ainiaaksi sammuneen, kohonnut hävityksen tulva, joka poltti ja raiskasi sen onnen keitaan, missä hän jo luuli löytäneensä suojan sammuneelle nuoruudelleen; eivätkä jylhät, kallioiset erämaat, missä hän aikansa kuluksi harhaili, olleet autiommat kuin hänelle häämöttävä tulevaisuus, jos kohtalo hävitystyönsä loppuun suoritti. Tuossa melkein ylenluonnollisessa yhtäläisyydessä tämän seudun ja hänen oman onnettoman kohtalonsa välillä oli hänelle jonkinlainen katkera nautinto, jota hän yhä pyrki lisäämään etsien yhä karumpia ja yksinäisempiä paikkoja. Hän laskeutui vaunuistaan ja meni johonkin kohtaan, josta hän yhtäaikaan saattoi nähdä vuoren ja kaukana siintävän meren. Siinä hän heittäytyi pitkälleen tulivuoren muinoin siihen viskaamalle kalliolohkareelle, ja keskellä tätä erämaan

yksinäisyyttä hän vajosi loppumattomiin haaveiluihin.

* * * * *

Mitä muistoja tämmöiset hetket hänessä herättivätkään! Loppumattomasti hän niitä tarkasteli sillä objektiivisuudella, johon olemme varsin taipuvaiset silmäillessämme luonnon laajoja näköaloja. Hänestä melkein näytti, että nuo tapaukset ja kokemukset, jotka näin johtuivat hänelle mieleen, eivät koskeneetkaan häntä itseään, vaan jotakin toista, niin hämmästyttävän tarkasti ja terävästi hän saattoi seurata pitkin matkaa omien tekojensa ja tunteittensa yhtenäistä sarjaa. Hänen elämänsä taulun näin hänen eteensä levetessä hänessä syntyi toinenkin tunne, joka oli hänelle vallan uusi, tunne, jonka esiintyminen ihmisessä osoittaa hänen joutuneen elämän huippukohtaan, josta laskeutuminen alkaa, johon nuoruus loppuu ja josta vanhuus ja haudantakainen ranta alkaa häämöttää. Hänelle kävi selväksi, että hän oli *elämänsä elänyt*, että hän jo oli onnettarelta saanut osansa, olipa se sitten hyvä tai paha, että hän oli kokenut kaiken, mitä elämässä on kokemista, sekä surun että ilon, ja että hän varsinkin oli kannettavakseen koonnut tarpeeksi vastuunalaisuutta lyhytaikaisen tulevaisuutensakin varaksi. Pitkältikö sitä vielä oli kestävä? Sittenkuin hän oli oppinut Henrietteä rakastamaan, muutamia kuukausia sitten, hän oli elpyvän nuoruutensa innostuksessa unhottanut muinaiset rakkauskokemuksensa. Entinen avionrikkoja ja elostelija oli kadonnut, ja sijaan oli astunut nöyrä ja rakastunut sulhanen, vakavan neitosen vakava ihailija. Hän oli täydellä todella luullut juoneensa nuoruuden lähteestä ikuista nuoruutta. Kuinka olikaan hän voinut sellaista kuvitella, kun hän oli niin vanha, kun hänellä oli kannettavanaan entisyytensä muistojen taakka, noiden muistojen, jotka tällä hetkellä tuntuivat hänestä niin läheisiltä, että melkein olivat hänen kätensä kosketeltavissa? Näistä hän siirtyi niihin tapauksiin, joista hänen kohtalonsa nykyinen käänne johtui. Juuri se, mikä niissä oli ollut mahdotonta edeltäpäin arvata, sai hänet valtavimmin huomaamaan käsittämättömän sallimuksen niissä suorittaman ohjaustyön. Hänet valtasi uudelleen tuo tunne, joka oli hänessä kerran kohonnut hänen Monrealella vietetyn yönsä kestäessä, se nimittäin, että on olemassa salaperäinen, rikoksellisten onnea kadehtiva kostonhenki, jonka uhkaava käsi yhä on ojona. Turhaan hänen järkensä vastusteli sellaista ajatusta. Olihan hänkin, oman aikansa lapsena, asettunut sen filosofian ja tieteen kannalle, joka kieltää kaitsemuksen ohjauksen maailman menossa ja tietysti vielä suuremmalla syyllä yksilön halvassa ja vähäpätöisessä kohtalossa. Francis koetti itselleen todistaa, että kaikki oli ollut vain satunnaista niissä ristiriitaisissa tapauksissa, joita hän ei voinut paeta. Satunnaista oli ollut, että rouva Scilly ja rouva Raffraye kumpikin olivat sairastuneet samaan tautiin, satunnaista sekin, että kaksi lääkäriä sadan peninkulman matkan päässä toisistaan kumpikin oli sairaalleen määrännyt talvenviettopaikaksi saman kaupungin, vaikka on niin monta muutakin tarkoitukseen sopivaa paikkaa olemassa; satunnaista oli ollut, että matkakäsikirjojen ohjeet olivat johtaneet kummankin naisen samaan hotelliin, satunnaista että pikku Adèle niin hämmästyttävästi muistutti Julie siskoa, että luuli tämän ilmielävänä näkevänsä. Satunnaista oli ollut, että Henrietten epäluulot olivat heränneet, että ne olivat varmistuneet hänen kohdatessaan pienokaisen puutarhassa ja vihdoinkin niin masentavasti osoittautuneet oikeiksi hänen vahingossa kuuntelemansa tunnustuksen kautta. Mielelöntähän olisi ollut otaksua, että jokainen tämän tapausverkon silmukoista olisi ollut kosta harjoittavan, korkeamman voiman kutoma. Ja eihän tuossa kostossa ollut täydellistä oikeuttakaan, koska se kohtasi hänen lemmittyänsäkin, joka ei kumminkaan ollut mitään rikosta tehnyt. Näin hän mietiskeli kohdataksensa yhtä voittamattomana ja eheänä tuon vakuutuksen, että hän vain pelkästä tietämättömyydestä selitti satunnaisiksi kaikki ne todelliset ja salaperäiset vaikuttimet, joista hänen onnessaan tapahtunut käänne oli johtunut. Jos hän jätti lukuunottamatta sen, mikä koski Henrietteä, niin täytyihän hänen myöntää, että, mitä häneen itseensä tuli, kaikki oli täydelleen ansaittua. Mitä merkitystä on tuossa sanassa "sattuma", kun mahdollisten tapauksien kirjavasta sarjasta yksin ne tapahtuvat, jotka tapahtuisivat, jos niiden jakeleminen olisi kaikkivaltiaan tuomarin tehtäväksi annettu. Sitähän ne vain olivat toimittaneet, nuo toinen toistaan seuraavat sattumat, että olivat asettaneet vastakkain hänen nykyisyytensä ja entisyytensä, puhtauden ihanteen, johon hän pyrki, jota hän tavoitteli, ja hänen tahraantuneen menneisyytensä. Omat tekonsahan hän vain oli nähnyt ruumistuneina toiselta puolen naisessa, jonka rakastajana hän oli ollut, ja toiselta puolen lapsessa, joka oli heidän liitostansa syntynyt. Eikä tuo nainen mitään kostontuumaa hautonut, eikä tuo lapsi tietänyt häntä isäkseen. Heidän vain tarvitsi näyttäytyä, ja heti oli hänen entisyytensä, josta hän oli luullut kokonaan vapautuneensa, kohonnut hänen eteensä. On siis totta, ettei voi elämäänsä uudelleen elää. On siis totta, että menneisyytemme yhä meitä vainoo tulevaisuudessammekin. Onko siinä rikosta, että koettaa, huomattuansa oman kurjuutensa ja pyrittänsä niin rehellisesti sen loasta puhdistautumaan, valmistaa uutta kevättä itselleen hakemalla toisen puhtaasta ja lempeästä sydäimestä sitä, mitä ei enää omasta sydäimestään löydä eikä toivo vastakaan löytävänsä? Onko ainoatakaan miestä, joka olisi elänyt niin, ettei hänen tarvitsisi punastua kihlattunsa edessä, jos tämä kihlattu on mitä Henriette oli, kihlattu morsian sanan todellisessa merkityksessä, puhdas neitonen, jolle voi sanoa sydämensä pohjasta: "Sinua olen hakenut harhaan eksyessäni"? Tästä tilinteostaan, jota Francis ei olisi voinut tarkemmin toimittaa kuolemankaan lähestyessä, hänelle kävi selväksi, ettei hänellä ollut oikeutta verrata itseään noihin muihin miehiin. Hän näki nyt kihlausliittonsa kaiken luonnottomuuden yhtä selvästi kuin hän oli ollut sokea Henrietteen sitoutuessaan. Epäilemättä hän oli ollut täysin rehellinen lupautuessaan Henriettelä, mutta kaikesta

huolimatta oli siinä ollut hänen entisyyttänsäkin hiukkasen, tuossa hänen päätöksessään liittää sammuva nuoruutensa tuohon nuoruuden sarastukseen. Hänen kuumeentapaisessa innostuksessaan tätä liittoa solmiessaan oli ollut ikäänkuin liian virkeiden muistojen pakenemista. Rakkautta hän oli rakastanut enemmän kuin rakastettua. Paulinen aikaisen haaveilijan viimeisiä toiveita siinä oli ollut, niin voimakkaita, että ne häntä itseänsäkin huumasivat. Viidenneljättä vuoden iässä hän oli yhä vielä sama haaveilija. Tuo sama kiihkeä tunnenautintojen tapaileminen, mielenliikutuksien himoaminen oli hänet sitonut Henrietteen niinkuin ennen toiseenkin. Hän oli astunut avioliittoa kohti samoin kuin ennen avioliitonrikkomiseen, tuon saman rakkauden rakastamisen ajamana, joka kummassakin tapauksessa oli hänessä tukehduhnut omantunnon äänen. Epäröimättä hän nyt itseään tuomitsi. Epäröimättä hän tunnusti itselleen, ettei hänellä ollut oikeutta mennä kihloihin, ennenkuin oli täysin selvillä siitä, ettei häntä enää vihat eivätkä omantunnonvaivat liittäneet Paulineen, ja sitten — ja ennen kaikkea — ettei hänellä ollut mitään velvollisuuksia pikku Adèlea kohtaan. Ummessa silmin hän oli tuon uuden tunteen valtaan heittäytynyt, ja siinä oli hänen rikoksensa Henrietteä kohtaan. Hän oli kääntänyt katseensa pois sydämensä kurjuudesta, joka olisi voinut hänelle muistuttaa, ettei hänen vapautensa ollut niinkään taattu. Voi, eihän hän edes tiennyt, olivatko nuo entiset tunteet niin täydellisesti sammuneetkaan! Nyt hän ymmärsi, mutta liian myöhään, että muutamat henkiset taudit kieltävät onnetonta uhriansa tartuttamasta tautiansa toiseen sieluun. Hänen kuritta kehittynyt sielunsa, jossa ei ollut tahdonlujuutta ja joka häilyi kaikkien vaikutuksien alaisena, oli menettänyt sen itsensähillitsemisvoiman, joka yksin oikeuttaa vakavan ja sitovan välipuheen tekemiseen. Tästä seurasi, että hänen sielussaan, samoin kuin on laita muutamissa turmeltuneissa elimistöissä, haavat eivät voineet kasvaa umpeen. Jo ensimmäinen koettelemus oli hänelle tämän todistanut. Paulinen koskettamisesta syntynyt haava vuoti vieläkin. Olisiko hänen isänrakkautensa niin voimakkaasti herännyt vain siitä, että hän näki lapsen, jos ei hänen sydämessään vielä olisi tuo toinen haava vuotanut? Peilattessaan oman sydämensä syvyyksiä hän huomasi tunne-elämänsä hajanaisuuden, ja tämä sai hänet kauhusta värisemään. Unhotusta hakeakseen hän silloin koetti siirtää katseensa pois itsestään mahtavaan näköalaan, joka hänen edessään leveni, mutta siinäkin hän vain tapasi itsensä. Hän näki kaukana siintävän Calabrian meren, jonka ulappa välkkyi auringon paisteessa. Laivoja liiteli sen pinnalla, täysin purjein, Afrikassa syntyneiden tuulien ajamina. Keinuen ne kulkivat, aaltojen pieksäminä, niinkuin hänenkin purtensa oli intohimojen pieksämänä kulkenut, ja kun hän oli tahtonut laineitten niin kovasti heittelemästä venheestään nousta rannalle pystyttääkseen siihen majansa, hän oli sattunut sellaiseen maahan, missä maanjäristys oli kaikki kumoon kaatanut. Siinä hän nyt virui onnensa pirstaleiden keskellä odottaessaan lopullista häviötänsä, jos ei hän Henrietteen anteeksiannosta saisi viimeistä pelastuksen mahdollisuutta... Pelastus siinä oli kyllä, mutta oliko siinäkään terveyttä? Voisiko hänen onneton lemmittynsäkään hänelle suoda sydämen rauhaa, kun oli tuo lapsi, tuo pikku tyttö, jonka isä hän tiesi olevansa? Ja jos tuo avioliitto toteutuisi, voisiko hän silloinkaan, kun nojasi päänsä vaimonsa povea vasten, unhottaa toisen kiusaantuneesta povesta kohonnutta hätähuutoa, kuolemaa tekevän viattomuudenjulistusta, joka oli niin ilmeisesti tosi ja joka väitti, ettei onneton ollut ansainnut murtavaa iskuja? Voisiko hän unhottaa poloisen riutunutta ja surkastunutta ruumista, jota hän oli sylissänsä kantanut tuona tuskan hetkenä ja joka oli todisteena hänen toimittamastaan pyövelintyöstä? Voisiko hän unhottaa mennyttä elämänsä, itseänsä unhottaa? Oi, tulipatsas, joka maan kohdusta ilmaan kohoaa luoden hävitystä ympärilleen, tuntuu kyllä kauhistuttavammalta kuin ihmissieluun kätkeyty liekki, joka kenenkään näkemättä kiihdyttää sydämen onnen. Mutta tämän tuottamat salaiset tuhotyöt, jotka eivät mitään näkyviä jälkiä jätä, ovat sittenkin traagillisimmat ja vastustelevat voimakkaimmin painajaisen houreesta kohonnutta ajatusta, että taivas olisi tyhjä, maailma tuomaria ja lohduttajaa vailla!

* * * * *

Vaivoin olivat vierineet nuo surulliset hetket, viikon päivät verkalleen venyneet näissä mietteissä. Rouva Scilly'n lupaama odotusaika oli lopussa, ja sen kestäessä ei Francis ollut saanut kreivittäreltä kuin yhden kirjeen, joka vielä kehotti toivoon ja rohkeuteen. Muuten hän ei ollut kuullut mitään Palermosta eikä tulevaisuuttansa koskevista asioista. Muutamat ihmiset yhä piintyvät sallimususkossaan, kuta vakavampia, heidän etuansa koskevia asioita on tekeillä. Francis'ssakin kaikki yksinäisyyden synnyttämät ajatukset yhä vain tiivistivät sitä fatalismin usvaa, jossa hän hapuili. Ja mahdotontahan hänen olikin itse missään suhteessa kohtalonsa kulkua suunnata, kun hänen näin oli täytynyt luovuttaa ohjaket toisten käsiin ja itse heretä toimeksi. Olisiko hän voinut Henrietteen vastarintaa voittaakseen löytää liikuttavampia sanoja kuin tuo vakava ja hurskas äiti, joka antamalla hänelle anteeksi oli tyttärelleen todistanut, minkä verran katuva ansaitsi sääliä? Hän luotti melkein taikauskaisesti tähän jaloon naiseen, jota hän oli luullut niin leppymättömän ankaraksi ja joka päinvastoin oli hänelle osoittanut niin suurta laupeutta; ja vaikka hänen sisällinen väristyksensä kävi yhä tuskallisemmaksi, kuta pitemmälle viikko kului, hän sittenkin vielä toivoi sen verran lievennystä huoliinsa, kuin hänen ylipäänsä oli sallittu toivoa. Mutta kun hän ei kahdeksannen päivän aamuna saanut kreivittäreltä mitään sähkösanomaa, jossa olisi ollut hänelle kehoitus iltajunassa saapumaan, hänen pelkonsa alkoi käydä niin tuskaiseksi, että hänen täytyi itse sähkösanomalla tuota vastausta kiirehtiä. Mihin mielentilaan hän joutuikaan, kun hän vastaukseksi tähän sähkösanomaansa sai

kehotuksen odottamaan samana päivänä Palermosta lähetettyä kirjettä. Rouva Scilly ei siis heti voinut kutsua häntä takaisin. Hän ei sanallakaan kosketellut lopullista ratkaisua eikä sitä tulosta, minkä hän oli puoltajatoimessaan saavuttanut. Olivatko äidin neuvot ja varoitukset siis rauenneet tyhjiin? Vai olisiko Henriette pyytänyt pitempää miettimisaikaa? Mikä salaisuus piili tuon äänettömyyden takana? Kyllä Francis jo luuli tuntemiskykynsä tylsyneen kuusi viikkoa kestäneen hirvittävän rauhattomuuden aikana. Mutta vaikka hän oli suuresti kärsinyt, niin ei hän sittenkään koskaan ollut niin kärsinyt kuin sinä yönä, joka oli tuon sähkösanoman tulon ja kirjeen saapumisen välillä. Kun hän vihdoinkin, yökautisen kuumeen kestätyään, sai kirjeen käteensä, kuinka vapisikaan hän kuorta avatessaan. Hän näki, että siinä oli aivan lyhyt kirje rouva Scilly'ltä ja toinen, sulkeamaton kirjekuori, jossa ei ollut mitään osoitetta. Ensimmäiset, rouva Scilly'n kirjoittamat sanat hämmästyttivät häntä niin suuresti, että hänen täytyi istuutua, ja silmät kyynelten sumentamina hän luki nuo muutamat lauseet, jotka olivat ratkaisevat niinkuin kuolemantuomio ja joissa käsialakin osoitti lähettäjän valtavaa mielenliikutusta:

"En voi kirjoittaa Teille mitään tänään, rakas Francis. Olen epätoivoissani. Tähän suljettu kirje, jonka olen ottanut lähettääkseni, ilmoittaa Teille, mitä olen huomannut Henrietten ajattelevan. Kaikki mitä äiti voi sanoa tyttärelleen kumotaksensa hänen päätöksensä, vaikkapa oman henkensä kaupalla, sen olen hänelle sanonut. Kaikki on tyhjiin rauennut. Ylihuomenna lähdemme täältä Tunisiin ja sieltä Algeriin. Ennen lähtöäni toivon jaksavani lähettää Teille seikkaperäisen selonteon viimeisestä, Teitä koskevasta keskustelustamme ja niistä syistä, jotka ovat hänet tähän purkamiseen johtaneet. En vieläkaan voi suostua pitämään niitä peruuttamattomina, yhtä vähän kuin voin suostua katsomaan ratkaiseviksi hänen uskonnollisesta kiihkosta syntyneitä tuumiansa, joihin pelkään vasten tahtoani johtaneeni hänet. Toisia tietoja olin toivonut voivani Teille lähettää, ja kun ajattelen, mitä mahtanettekaan tuntea sillä hetkellä, jolloin nämä rivit Teille saapuvat, niin liikutukseni käy niin valtavaksi, etten voi tänään Teille muuta sanoa kuin tämän vakuutuksen, johon tahtoisin panna koko sydämeni: ajattelen Teitä niinkuin äiti poikaansa.

Louise Scilly."

Nuori mies luki yhä uudelleen nämä lauseet, jotka olivat niin lyhyet, mutta joissa hän huomasi niin vilpitöntä ja sääliväistä ystävyyttä, että jos ei se kyennyt hänen puoliansa pitämään, niin vastarinta varmaankin oli voittamaton. Mitä mahtoikaan tuo toinen kirje kätkeä? Hän ei uskaltanut sitä avatakaan, niin suuresti hän pelkäsi kouraantuntuvaan todistetta Henrietten tunteiden muuttumisesta. Jo ensimmäisestä sanastahan oli käyvä selville, kuinka täydellinen tuo muutos oli, siitä nimittäin, miksikä Henriette häntä kirjeessään nimittäisi. Mutta täytyihän hänen kumminkin lopuksi avata kirje, ja sen sisältö vihdoinkin sammutti hänen toivonsa liekin, joka kreivittären kirjeestäkin huolimatta vielä oli heikosti palanut. Henriette kirjoitti:

"Olen rukoillut Ristiinnaulitun kovalta rohkeutta voidakseni kirjoittaa mitä minun täytyy sille, jonka nimeä kerran uneksin saavani kantaa, sille, jota olen rakastanut niinkuin en koskaan enää ole rakastava, ja hänen tulee tietää, että vaikka minut hänestä erottaa mitä peruuttamattomin päätös, niin hän on aina äitini jälkeen oleva sydäntäni lähinnä. Hänen tulee tietää, ettei hänen morsiamestaan enää tässä maailmassa toisen morsiameksi ole. Tahdon pysyä hänelle uskollisena aina hautaan saakka, vaikka tosin en maailman käsityksen mukaan. Mutta voin itsestäni sanoa, kuten opetuslapsilleen sanoi taivaallinen ystäväni ja lohduttajani, jonka kuva on tässä edessäni: 'En ole enää tästä maailmasta.' Jos minulla ei olisi velvollisuus täytettävänä hellää ja hurskasta äitiäni kohtaan, niin sanoissani voisi olla enemmän todellisuutta, mutta ei enemmän totuutta. Tässä hengessä tämä kirjeeni on kirjoitettu, ja tahtoisin että se, jonka käsiin se muutamien tuntien kuluttua joutuu, ottaisi sen samoin vastaan, että hänessä sitä lukiessa heräisi tuo outo tunne, joka suopi arvoa ja juhlallisuutta kuolleen käskylle. Minulla on kenties oikeus tätä vaatia, sillä jos kärsimys pyhittää kuoleman, niin minä luulen, että olen kärsinyt niin paljon kuin ihminen voi kärsiä. Ainakaan en koskaan ole voinut suurempaa kärsimystä kuvitella.

Vaikka nämä ovat kovia sanoja kuunnella ja vielä kovempia sanoa, niin minun täytyy niissä pysyä, sillä minun tulee puhua niinkuin puhuisin itselleni, niinkuin omatuntoni vaatii. Niin, tämä kärsimys on ollut kauhea, sillä minun on äkkiä, ilman valmistusta, ollut pakko tunnustaa, että kuukausmääriä olin elänyt unelmassa ja etten tietänyt mitään hänestä, jota rakastin, en mitään hänen entisyydestään ja tuskinpa mitään hänen luonteestaankaan. Hän oli pitkien vuosien kestäessä tuntenut toisia tunteita, kokenut iloja ja suruja, joista minä en mitään tiennyt. Hänen muistoaan painoivat sellaiset teot, joihin en olisi voinut luulla kunnan miehen kykenevän ja jotka vielä tälläkin hetkellä tuntuvat minusta niin mahdottomilta uskoa, että jos eivät niiden surkeat seuraukset minua niin armottomasti ruhjoisi, niin en vieläkaan niitä todeksi uskoisi, vaan vieläkin luulisin niitä hirvittävän unelman houreiksi. Minä en hänen arvostelijaksensa kohoa. Minä en häntä tuomitse. Olen äitini sanoista ymmärtänyt, ettei hän ole nuorista miehistä ainoa, jonka entisyys kätkee sellaisia salaisuuksia, vaan että

useimmat päinvastoin ovat hänen kaltaisiansa. Olin luullut häntä muita paremmaksi. Olin ollut niin ylpeä hänestä, niin ylpeä hänen sielunsa jaloudesta, niin täydellisesti vakuutettu siitä, että olisin voinut tietää hänestä kaikki, seurata hänen elämänsä tunti tunnilta, hetki hetkeltä, ennen niinkuin nytkin — niin, tietää hänestä kaikki, saadakseni vain jokaisesta hänen teostaan, jokaisesta hänen pyynnöstään yhä enemmän rakkauden, kunnioituksen, ihailun aihetta. Ah, olinhan kumminkin lukenut kirjoista, joita minun olisi pitänyt uskoa, ettei maailman rakkaus muuta tarjoa kuin surua ja pettymystä; olinhan lukenut, että on mieletöntä panna toivonsa ja luottamuksensa kehenkään muuhun kuin Vapahtajaan. Sen sijaan, oi Jumalani, että olisin tätä neuvoasi noudattanut, kiitin sinua joka päivä siitä, että yksin minä olin saanut rakastettavakseni ystäviä, jotka eivät luottamustani ja toivoani pettäneet. Rakas, hyvä Jumalani, jos sokeasta ylpeydestä sen tein, niin kyllä olenkin rangaistukseni saanut! Olen nähnyt hänen valehtelevan, nähnyt lemmittyni valehtelevan. Olen kuullut hänen tunnustavan tekoja niin häpeällisiä, etten voi niitä unhottaa. Sain tietää, että hän oli minua viikkomääriä pettänyt, osoittamatta minulle senkään vertaa ystävyyttä, että olisi itse tunnustanut ja siten säästänyt minulta tuon kauhistavan yllätyksen. Hän oli jakavinansa meidän yksinkertaisen ja rauhallisen elämämme, vaikka tämän ohessa salaa eli toista elämää. Tekopyhyyttä oli jokainen hänen hymynsä, jokainen hänen katseensa, jokainen hänen sanansa kokonaisen kuukauden kestäessä. En minä mustasukkaisuudesta kärsi, vaikka minun kyllä on kauheata ajatella, että hän on samat sanat muillekin sanonut eikä vain minulle, että hän on toista rakastanut, niinkuin olen luullut hänen minua rakastavan, ja ettei asia mitenkään, ei mitenkään ole muutettavissa. Mutta tässä ei kumminkaan ole pahimman tuskani aihe. Siinä se on, etten enää voi kunnioittaa häntä, jota en ole herennyt rakastamasta.

Jos olen näin eksynyt valittamaan huoliani kirjoittaessani sille, josta ne ovat lähteneet, niin en sitä tee kapinallisessa mielessä, sillä olen suostunut kantamaan ristini. Vaan olen sen tehnyt tietäen, että hän yksin voi huoliani lievittää käyttäytymällä niin, että voin ajatuksissani häntä kohdella, ellen niinkuin ennen, niin ainakin toisin kuin nyt. En minä suinkaan tahdo kapinoida kärsimyksiäni vastaan: luulenpa päinvastoin että niitä siunaan, jos niistä voi jotakin hyvää koitua kolmelle onnettomalle, joista kaksi on rikoksellista ja kolmas viaton. Vaikka minä sanoessani itseni irti hänestä, jolle olin lupautunut, olen hänellekin antanut täyden vapautensa takaisin, ja vaikka hänen ei siis tarvitse välittää tästä viimeisestä pyynnöstäni, jonka olen aikonut hänelle lausua, niin tiedän kumminkin, ettei kaikki ole ollut valhetta siinä hellyydessä, jota hän on sanonut tuntevansa minua kohtaan, ja ettei hän tätä viimeistä harrasta pyyntöäni hylkää... Hänellä on kuljettavana tie, joka ei enää ole minun tieni, mutta jossa, elköön hän sitä unhottako, kaikella sydämelläni, kaikilla rukouksillani tahdon häntä seurata. Jos hän on voinut luulla tahtoessaan antaa minulle elämänsä, että tuo elämä oli hänen omansa, niin ei hän nyt ainakaan voi sitä luulla. On olemassa lapsi, hento ja heikko tyttönen, jolla olisi oikeus turvautua häneen, jos hänkin tietäisi kaikki. On olemassa onneton nainen, jonka hän on syössyt kurjuuteen. Ei ole minun soveliasta sanoa sen enempää, mutta jos kerran kuulisin, että se, joka on ollut kihlattuni, on sovittanut mitä tuosta hirveästä menneisyydestä vielä on ollut sovitettavissa, niin siunaisin, toistan sen vieläkin, siunaisin sitä iskua, joka erottaessaan meidät antoi hänelle tilaisuuden täyttää ehdottoman, välttämättömän velvollisuutensa. Luotan niin suuresti tuohon raamatunlauseeseen: 'Mitä ikinä te anotte Isältä minun nimessäni, sen hän antaa teille', etten voi epäilläkään ettei niin olisi käyvä. Olen päinvastoin täydellisesti vakuutettu, että nuo kaksi sielua, jotka ovat toisilleen niin paljon paha tehneet, pelastuvat siten, että tunnustavat vastuunalaisuutensa kolmatta kohtaan, joka on ollut heidän koettelemuksensa ja josta heille kenties lunastus koituu. Niin, olen rukoillut, että se tapahtuisi huolimatta kaikista esteistä, jotka nyt näyttävät kumoamattomilta. Ainoa este, joka minusta riippuu, on nyt hävinnyt, koska liittomme on ratkaisevasti purettu. Ja toisetkin kyllä häviävät, sitä en epäile, ja sinä päivänä en ole kyyneliäni katuva. Olen kumminkin niitä paljon vuodattanut ja hyvinkin katkeria. Mutta onhan ihmisiä, jotka antavat henkensä pelastaaksensa sen, jota rakastavat. Voi kai samalla ilolla tarjota kyynelensä sen hyvän lunastamiseksi, mikä on kalliimpi katoavaista elämäämme. Semmoiseksi lunnaiksi olen tahtonut tarjota tuskani. Sentähden olen luullut velvollisuudekseni paljastaa todelliset ajatukseni ja tunteeni. Kiitän Jumalaa, että olen sen jaksanut tehdä.

Henriette Scilly."

Tämä viaton ja kaunistelematon kirje, johon lapsi parka oli tahtonut panna sydämestään kaiken, mikä suinkin oli mahdollista, erosi niin suuresti siitä, mitä Francis oli odottanut, että hänen täytyi lukea se useampia kertoja, ennenkuin tajusi olevansa täydessä tolkussa. Unennäköä se ei sittenkään ollut. Henrietten käsiala siinä oli, hänen hieman avuttomat ja jäykät puhetapansa, kun hänen piti ilmaista ajatusta, joka oli hänestä vaikea selittää, hänen tuntemistapansa varsinkin ja hänen melkein sairaloinen

tunteellisuutensa, joka oli herkkä vähimmillekin vivahduksille. Hän oli käyttänyt kolmatta persoonaa, jottei hänen olisi tarvinnut pahoittaa Francis'n mieltä käyttämällä uutta nimitystä, sillä hän arvasi Francis'n tätä pelkäävän. — Hänen uskonnollinen hartautensa, kärsimyksissä ristinkantamiskiihkoksi kehittyneenä, oli hänet johtanut tähän hurjaan haaveiluun, herättänyt hänessä tuon mielettömän tuuman kehottaa lemmittyänsä menemään entisen rakastajattarensa kanssa naimisiin. Niin, epäilemättä hän oli katkeria kyyneliä vuodattanut jo kuvitellessaankin sellaista liittoa. Ja mikä hellyys tuossa rakkaudentunnustuksessa, joka häneltä pääsi samassa hetkessä, jolloin hän ainiaaksi luopui tämän rakkauden tuottamasta suloudesta, vaikka hän vieläkin olisi voinut sitä nauttia!... Ainiaaksiko?... Ajatellessaan että tämä kirje, josta virtasi viattoman ja ihanan sielun valtavaa viehätystä, oli samalla jäähyväiskirje. Francis tunsu joutuvansa sellaisen epätoivon raivon valtaan, joka nostaa meidät kapinaan kuolemaakin vastaan. Se oli tuollainen silmitön vimmanpuuska, joka pakottaa uhrinsa heittäytymään laivaan, rautatievaunuun, hevosen selkään. Hänen täytyy lähteä liikkeelle viipymättä, ajasta ja matkasta huolimatta, hänen täytyy rientää, saapua kaipaamansa luo määrääjän kuluessa. Avojaloin hän sellaisina hetkinä juoksisi vaikkapa palavilla hiilillä joutuakseen ajoissa puristamaan ystävän kättä, päästämään epätoivon huutonsa: "Elä lähde, elä minua hylkää!..." Voimattomaksi useimmiten tuo huuto jää, eikä se välttämätöntä eroa estä. Mutta ilmoille sen kumminkin täytyy päästä. Francis katsoi kelloonsa. Vähän vailla kaksitoista. Messinasta Palermoon kulkeva juna, joka pysähtyi Cataneen, lähti kahden aikaan. Kymmenen aikaan hän oli saapuva Continentaliin. Rouva Scilly ja Henriette olivat sanoneet lähtevänsä ylihuomenna, aamusella. Olihan hänellä siis aikaa viimeiseen otteluun... Pitkiltä hänestä tuntuivat nuo kaksi tuntia, hitailta sisilialaisen pikajunan pyörät, kun hän oli noussut vaunuun. Lentää sen olisi pitänyt, kiittää niinkuin linnut, jotka avaruutta halkovat. Vaununsa avonaisesta ikkunasta hän näki niiden liitelevän, itse istuessaan kalvaviin huolien maahan sitomana. Ja sitten, kun yö oli pimeyteensä upottanut maisemakuvatkin, jotka yksitoikkoina hänen ikkunansa ohitse vilahtivat, niin ettei hän niilläkään voinut ajatuksiansa viihdyttellä, mitkä kamalat aavistukset kohosivatkaan silloin pimeyden tyhjyydestä häntä kiusaamaan, niin että hän vihdoinkin kuvitteli sellaistaikin, että juna suistuisi raiteilta tai tapaturma keskeyttäisi matkan, ennenkuin hän ehti määräraikkaansa! Hurjan kärsimättömyytensä houreissa hän meni niin pitkälle, että kun hän vihdoinkin huomasi onnellisesti saapuneensa perille ja astuvansa Palermossa asemasiltaa, tämä luonnollinen asia tuntui hänestä odottamattoman hyvältä enteeltä. Vihdoinkin hän oli päässyt samaan kaupunkiin kuin Henriette, päässyt häntä näkemään.

* * * * *

Näissä mielettömissä matkoissa, joihin ryhdymme intohimoisen tunteen pakosta, sentähden ettemme enää kestä eroa, on aina lopulla hyydyttävä pettymyksen hetki, se nimittäin, joka lähinnä seuraa perilletuloa. Päästyämme matkamme päähän kärsimättömyydestä vavisten, järki melkein sekaisin palavan innostuksemme kiihkosta, me törmäämme noita pieniä aineellisia esteitä vastaan, jotka uudestaan erottavat meidät siitä, jota rakkaudemme etsii meidän noin vimmatusti rientäessämme. Francis'hin nämä pienet hermostuttavat esteet vaikuttivat sitä tuskastuttavammin, kun hänen oli kestettävä palvelijainkin sanattomia huomautuksia. Ensiksikin siinä oli Continentalin ovenvartia, jonka ilmeinen hämmästys pistoksena tunki nuoren miehen vuotavaan sydänhaavaan. Hänen elämänsä draama, joka oli kehittynyt hotellin, uteliaisuutta ja juoruja vilisevän talon keskellä, ei voinut kokonaan jäädä palvelijain huomaamatta. Nayrac tiesi sen jo edeltäpäin, ja tämä häntä vaivasi. Mutta enemmän vielä tuo tunne yltyi hänen tavatessaan Vincentin, jonka hän kohta käski luokseen pyytääkseen häntä toimittamaan kreivittärelle kiireessä kyhätyn kirjelipun. Hänen pitkän kihlausliittonsa lämpimänä aikana tuon vanhan sotamiehen tuttavallinen ystävyys oli häntä suuresti miellyttänyt. Nyt sitävastoin uskollisen palvelijan kasvoissa kuvastuva neuvottomuus ja hämmästys uudisti hänessä tuon tunteen, että hänen sydämensä herkimmat ja arimmat salaisuudet olivat heitetty palvelijakunnan pohdittaviksi. Ja sitten, kuinka kaikki nyt oli muuttunut! Ennen hän oli astunut rouva Scilly'n salonkiin niinkuin omaansa, lupaa pyytämättä, ja nyt hänen täytyi vieraana ilmoittautua! Hän oli palannut huoneeseensa odottamaan kirjeensä vastausta. Osaston palvelijan tehdessä hänen vuodettaan ja toisen syyttäessä tulta Francis muisteli, miltä tämä huone oli näyttänyt hänen saapuessaan tänne ensimmäisen kerran Parisista kihlattuansa tapaamaan, kuinka se silloin, kukkasien koristamana, oli iloisesti hänelle hymyillyt aamun sinertävässä kirkkaudessa. Kuinka ikävältä näyttikään se nyt kynttilöiden valossa ja epäjärjestyksessään, hänen siihen nyt odottamatta palattuansa. Ja miksikä Vincent niin kauan viipyi? Vihdoinkin kunnan mies palasi ilmoittamaan, että kreivitär odotti. Mitä olisikaan hän antanut saadaksensa tietää, oliko Henriettekin siellä!... Mutta hänen ei johtunut mieleenkään sellaista kysyä. Etehisin ovi jo hänelle aukeni, sitten salin ovi. Tuon suuren, paljastetun huoneen tyhjyys kouristi hänen sydäntänsä niinkuin äsken hänen omankin huoneensa kolkkaus. Yksi ainoa lamppu valaisi sen alastomuutta, jonka silmiä loukkaava prameus kävi niin tuntuvaksi nyt, kun siinä ei enää ollut noita naisellisesti aistikkaita pieniä koristeita, jotka olivat antaneet sille elävän muotonsa. Kaikki oli kadonnut: haalea väriset kankaat, jotka olivat verhonneet uutuudesta loistavia, punaisella päällystettyjä huonekaluja, muotokuvat, jotka painoivat persoonallisen leimansa vähimmänsä pöydän tai kuvahyllyn nurkkaan, pienet koristekalut, jotka tässä satunnais-asunnossa johtivat mieleen oman kodin lämpöä, kirjat, jotka iltapuhteiden pituutta sulostuttivat, kukkavihkot, joiden järjestämisessä Henriette

viehättävä kauneusaisti ilmeni. Keskellä tätä Francis'n mielestä kammottavaa kolkkoutta seisoi kreivitär, mutta yksin, kasvot levottomuudesta väristen.

— "Ah, lapsi raukkani", sanoi hän astuen nuorta miestä vastaan, "ette siis ole kirjeitämme saanut?..."

— "Siksi että olen ne saanut minä olen tullut", vastasi tämä. "Tahdon puhua neiti Scilly'lle vielä kerran. En voi erota hänestä näin, eikä hänkään voi syytetyltä kieltää oikeutta puolustautua... Rukoilen teitä, pyytäkää häntä ottamaan minut vastaan, viideksi minuutiksi vain, teidän läsnäollessa... Sitten, lupaan sen kunniani kautta, en enää koetakaan häntä lepyttää, päättäköön mitä tahansa, mutta armosta, kerran vielä, viimeisen kerran..."

— "Voi", vastasi äiti päätänsä pudistaen, "olen juuri itse koettanut häntä siihen taivuttaa, äsken, kun kirjelijunne sain... Te ette tiedä, minkä horjumattoman päätöksen olen kohdannut. Hän väitti, ettei hän enää aikonut mennä huoneestaan ulos, ennenkuin oli aika lähteä laivalle. Enhän kumminkaan voi häntä pakottaa puhumaan teille, ja te kai olette liiaksi hienotapainen voidaksenne häntä kadulla lähestyä julkisesti, vastoin hänen tahtoansa... Kuulkaa, Francis", jatkoi hän, "jos olen todellakin ollut teille hyvä, niinkuin viime kirjeessänne sanoitte, jos te minua kohtaan tunnette sitä kiitollisuutta, jota väitätte tuntevanne, niin minä nyt puolestani teitä rukoilen, antakaa meidän mennä koettamatta häntä tavata. Siitä vain syntyisi häpäiseviä juttuja. Ja sitäpaitsi asia voisi johtaa mitä turmiollisimpiin seurauksiin. Hän on ollut niin sairas! Hän on vieläkin perin hermostunut! Ah, elkää häntä minulta surmatko, ja hyödyttää vielä, sillä, vannon sen teille, ja onhan minulla oikeus vaatia että uskotte, hän kuolee, ennenkuin suostuu päätöksestään luopumaan; aika yksin voi häntä taivuttaa..."

— "Mutta", jatkoi nuori mies, "lupaattehan, että saan hänelle kirjoittaa... Suostuttehan toimittamaan hänelle kirjeeni, ennenkuin hän lähtee..."

— "Olen sitäkin ajatellut, saatte minua uskoa", sanoi äiti, "ja olen kysynyt häneltä, mitä hän tekisi, jos saisi teiltä kirjeen. — 'Polttaisin sen lukematta', vastasi hän..."

— "Hyvä Jumala", vaikeroi Francis heittäytyen tuolille ja tuijottaen avuttomasti tähän synkkään huoneeseen, jossa hän oli niin monta onnellista hetkeä nähnyt, "minne nyt olen joutuva! Hirveästi olen kärsinyt näinä viimeisinä päivinä, mutta elin sittenkin toivosta. En voinut suostua siihen ajatukseen, että kaikki olisi lopussa meidän kesken, ilman yhtäkään sanaa, ainoatakaan sanaa, yhtä ainoatakaan..."

— "Täytyy vieläkin toivoa", sanoi äiti, "täytyy toivoa ja luottaa minuun..."

XIII.

LUVATUN MAAN TOINEN RANTA.

Viisi viikkoa oli jo kulunut siitä, kuin *Regina Margherita*, Neapelista Palermoon ja Tunisiin kulkeva, sisilialaisen laivaosakeyhtiön höyrylaiva, oli lähtenyt merelle, harmaalle, liikkumattomalle ja kylmälle, ikäänkuin kuolleelle merelle, vieden mukanaan kreivittären ja hänen tyttärensä. Viisi viikkoa oli kulunut siitä, kun Francis, aallonmurtajalla seisten, oli nähnyt tuon laivan etenevän, tasaisesti ja hitaasti poistuvan niinkuin päivätkin, niinkuin tunnitkin, yhtä auttamattomasti kadoten. Jumala, kun täytyy nähdä rakastettunsa noin lähtevän, saamatta hänelle kertoa kuinka suuresti häntä rakastaa, puristamatta hänen kättänsä, sanaakaan sanomatta! Sillä Henriette oli pysynyt päätöksessään, ja nuoren miehen oli täytynyt heittää jäähyväisensä tuolle poistuvalla laivalle vain, joka pienenemistään pieneni, kunnes siitä ei enää ollut jäljellä muuta kuin aukean ulapan ja aavan taivaan avaruuden rajalla liikkuva piste. Tuolle savuhahtuvalle vain, joka hajosi elottomaan ilmaan, hän oli saanut eron katkeruuden kertoa. Sen mukanahan hän näki saavuttamattomiin hälvnevän siunatun rakkausonnensa sulouden, vilahdukselta näkemänsä paratiisin, Luvatun maansa autuuden... Ja viiden viikon kuluttua hän saman aallonmurtajan kaiteeseen nojaten näki toisen laivan lähtevän samasta satamasta, yhtä verkalleen ja tasaisesti etenevän... Se oli iltasella, helmikuun loistavan päivän sammussa, kirkkaan maiseman vähitellen synkistyessä. Iltahämärässä aallonmurtajaa vasten särkyvät laineet tuntuivat kolkosti kohisevan, niinkuin toisenkin poistuessa tumman sinipunervan, melkeinpä mustan veden pinnalla ja hajoitellessa savuansa samaan äänettömään avaruuteen. Mutta taivaanrannalla mailleen menevä aurinko, kullassa ja purppurassa kylpien, tarjosi satumaisen näyn,— ja vaikka nuoren miehen katse oli syvää kaihoa täynnä, hänen laivan kulkua tähytäessään, oli siinä kumminkin pohjalla kaukaisen, taivaanrannalla hehkuvan kirkkauden heijastus, toivon kipinä äärettömän kaihomielisyyden keskellä, lämmön leyhkä värisevässä yössä, johon hänen kohta oli koko luonnon keralla vaipuminen,

kun illan rusko sammui ja loittoneva laiva kokonaan häipyi näkyvistä.

* * * * *

Francis näki sen yhä edemmäksi siirtyvän, tuon laivan, niinkuin hän oli toisenkin nähnyt, ja hän kuuli aaltojen valittavan ja nyyhkyttävän, niinkuin nyyhkytti hänen omassa povessaankin tuo pohjaton kaiho. Raskaampi, kolkkompi vielä oli tämä lähtö kuin toinen. Sillä tuo siropiirteinen laiva, jonka hieno köysitys kuvastui laskevan talvipäivän kirkkautta vasten, keinutti kannellaan hänen tytärtänsä, hänen omaa herttaista Adèleansa, joka siellä seisoi mustiin puettuna kolmen naisen keskellä. Rouva Raffrayen kaksi uskollista palvelijaa siinä oli hänen kanssaan, mutta kolmas ei ollutkaan rouva Raffraye. Ennenkuin laiva lähti liikkeelle, oli rannalla seisvoja nähnyt lastaajain nostavan kannelle ja siitä laskevan ruumaan kamalamuotoisen esineen, jota ei pieni tyttö nähnyt, koska matkatoverit silloin pidättivät häntä laivan toisessa päässä... Se oli ruumisarkku, missä lepäsi tuo onneton, jonka kurjana rakastajana Francis oli ollut, jonka tähden hän oli niin suuresti kärsinyt ja jota hän itse oli niin armottomasti kiduttanut, jota hän oli leppymättömällä julmuudella vuosimääriä paennut ja jonka hän jälleen oli tavannut, kuullakseen hänen haudan partaalta rukoilevan hiukan oikeutta. Voi, miten oli oikeus nyt pantava täytäntöön, kun rukoileva siinä nukkui jäykkänä ja liikkumatonna, mykkänä ja kuurona lautojen välissä? Yhtä vienosti ja surunvoittoisesti laivaa tuudittavat laineet kuolleelle lauloivat laulujansa kuin rannalta katsojallekin, mutta niitä ei kuunnellut tuo matkaaja, joka palasi kotimaahansa kalmiston ikuista unta nukkumaan. Eihän hän lapsensakaan ääntä kuullut, kun tämä häntä luoksensa kutsui, ei kiduttajansa huokausta, kun tämä, otsa käsiin painuneena ja sydän tunnonvaivojen kalvamana, häneltä haudan tuolta puolen rukoili sitä anteeksiantoa, jonka itse oli häneltä kieltänyt, häntä uskottomaksi luullessaan. Ah, miksikä he olivatkaan niin myöhään tavanneet toisensa! Tuo kohtaaminen oli toiselta riistänyt onnen, antamatta toiselle mitään muuta kuin entisyyden myrkyä, joka katkeroihti hänen elämänsä viimeiset hetket. Koston vainaja kyllä oli saanut, koska hän epäilemättä oli kuullut, että hänen entisen rakastajansa kihlausliitto oli ainiaaksi purettu. Mutta oliko siinä millä korvata hänen yhdeksänvuotisen yksinäisyytensä kyneleitä? Oliko siinä millä lieventää niitä tuskia, jotka olivat vähitellen hänen elämänsä loppuun kuluttaneet, niin ettei onnettomasta enää, hänen yhtyessään entiseen lemmittyynsä, ollut muuta jäljellä kuin tuo kalpea varjo, joka oli Francis'n sylissä värissyt ja jonka kosketuksen tämä luuli tuntevansa vielä tälläkin hetkellä, lähettäessään yhä lisääntyvien laineitten takaa myöhäisen katumuksensa huokauksen?

* * * * *

Yhä kauemmaksi oli laiva väistynyt, mutta aavalle merelle jouduttuaan se ei kääntynytäkään Afrikkaa kohti kuten tuo edellinen; suoraan se suuntasi kulkunsa Italiaan ja Neapeliin päin, yhä syvemmälle se sukelsi laskevan auringon purppuraan, joka nyt jo peitti puolet äärettömästä taivaanrannasta. Räikeänä vastakohtana oli kyllä taivaan kuolematon kirkkaus tuolle naisen ruumisarkulle, jota laiva nyt kantoi yli synkkien vesien, mutta nuoren miehen sydämessä ei enää ollut sitä toivotonta surua kuin viisi viikkoa sitten... Tunsihan hän vieläkin yhtä syvästi kihlauksen purkautumisen ja tunnonvaivojen katkeruuden, mutta hänessä oli tapahtunut kehitys, joka salli hänen tällä hetkellä suoristautua ja kohdistaa katseensa tuohon häikäisevään taivaanrantaan, niinkuin hän sen kohdisti omaan kohtaloonsa. Viisi viikkoa sitten, kun hän tässä samassa paikassa katseli sitä laivaa, joka vei häneltä Henrietten, hänen ruhjottu rakkautensa nousi voimattomaan kapinaan. Se vaati häntä toimintaan, ajamaan kihlattuansa takaa, kirjoittamaan hänelle. Nyt sitävastoin hän oli alistunut. Nyt hän oli ymmärtänyt, että näin hänen oli sovittaminen vääryytensä Paulinea kohtaan. Sitä varten hän nyt oli hyljättynä, poissa tuon suoran ja lempeäluonteisen nuoren tytön luota, jonka viimeinen kirje oli ollut hänen ainoa luettavansa eron hetkestä lähtien; — ja tuo kirje, jonka sivuille nuoren tytön puhtaat sinisilmät olivat niin viljalti vuodattaneet kyyneliä, oli ikäänkuin tartuttanut häneenkin tuota uhrautumiskiihkoa... Hän vaipui taas muistoihinsa. Nähtyänsä *Regina Margheritan* katoavan Pellegrino-vuoren punertavan niemekkeen taa hän oli palannut Continentaliin, jossa hän oli järjestänyt kaikki omaa lähtöänsä varten, sillä hän ei tahtonut päivääkään enää viipyä hävinneen onnensa näyttämöllä. Hän oli antanut viedä kaikki tavaransa toiseen hotelliin. Sitten hän halusi nähdä tyttärensä kerran vielä, ennenkuin lähti Palermosta pois. Sitä varten hän meni etsimään Villa Cyane'ta, jonka osoitteen hän oli postitoimistosta saanut. Helposti hän sen löysi; puitten takana se piili, Englantilaisen puutarhan perällä. Ja muutamalla puutarhan käytävällä hän sitten odotti tunnin, kaksi, kolme tuntia, kunnes näki lapsen. Pienokainen tuli talosta ulos, hoitajansa taluttamana, toisella kädellään pidellen suurta nukkeansa. Pienen poikkipäin kulkevan käytävän varrella olevasta piilopaikastaan Francis oli huojuvan bamburuoiston läpi katsellut lapsen kävelyä matkaa. Huomatessaan pienokaisen vakavat liikkeet, joista tavallinen vilkkaus oli kokonaan kadonnut, ja vanhan Annetten huolestuneet kasvot hän oli ajatellut: "Onkohan äiti huonompana?..." Tuo ajatus oli kouristanut hänen sydäntänsä samalla tavalla kuin tuona onnettoman jouluaatonakin. Liian hirvittävää hänestä oli ollut ajatella, että tuo hento ja suloinen lapsi kenties täällä, niin monen peninkulman päässä kodistaan, menettäisi lapsuutensa ainoan turvan, eikä hän ollut voinutkaan lähteä sinä iltana niinkuin oli päättänyt. Hän oli palannut uuteen hotelliinsa ja siellä vieläkin kerran lukenut kihlattuensa erokirjeen. Hän oli luullut silloin kuulevansa lemmittyyntä äänen,

lemmittynsä, joka ei häntä enää kunnioittanut, luuli näkevänsä hänen silmänsä ja päätti viipyä ollakseen saapuvilla tarpeen vaatiessa, niinkuin Henriette varmaankin olisi käskenyt.

* * * * *

Ja hän oli jäänyt. Päivät olivat seuranneet toinen toistaan oudompina vielä kuin hänen Catanessa viettämänsä. Hänellä ei nyt enää ollut lohdutusta siinä toivossa, että kirje kutsuisi hänet takaisin kadonneen kihlatun luo. Kirjeet, joita rouva Scilly yhä hänelle kirjoitti, saivat hänet vihdoinkin ymmärtämään, että Henrietten päätös oli järkähtämätön. Hän huomasi, että tässä oli kysymys todellisesta lupausuhrista ja että häntä siis oli Henriettestä erottamassa se, mikä hurskaan ihmisen sielussa on voittamattominta, horjumattominta. Jos hän ei siis vielä voinutkaan ehdottoman eron ajatukseen alistua, niin hän kumminkin alkoi katsoa tätä koetusta tuon omituisen kirjeen kannalta, jonka sisällöstä hän osasi ulkoa yksin vähimmätkin lauseet. Vaikkei hän voinutkaan omaksua katolilaista näkökantaa, hänkin alkoi himmeästi erottaa kaitselmuksen salaperäistä viittausta tuossa kostottarien kateuden pelossa, joka oli hänet vallannut heti kun hän palattuansa siltä kävelymatkalta, jonka kestäessä onnettomuuden aavistus ensimmäisen kerran oli häneen iskenyt, oli hotellin etehisen asukasluettelosta lukenut Pauline Raffrayen nimen. Henrietten kirjeessä niin voimakkaasti esitetty ajatus, että hänen velvollisuutensa ennen kaikkea oli pyhittää elämänsä tuolle pikku tytölle, selveni vähitellen hänen tunnossaan. Kaikkien hänen kävelymatkaansa päämaalina oli nyt muuan Englantilaisen puutarhan kaitainen käytävä, jossa hän bamburuokojen, mimosa- ja ruusupensaiden keskellä kenenkään näkemättä sai tähystellä Villa Cyane'n porttia. Jo aamusella hän sinne meni ja odotti sykkivin sydämin, että tuo portti — rautaristikko, jonka sisäpuolella oli maalatut sälekaihtimet, — kääntyisi saranoillaan ja että hänen Adèlensa näkyisi. Joka kerta hän yhä uudistuvalla jännityksellä ajatteli: "Onkohan hän nyt äitinsä kanssa?..." Hän pelkäsi sitä, — sillä kovalta hänestä nyt tuntui Paulinen näkeminen!... Hän toivoi sitä, — sillä sehän olisi osoittanut, että tuo hirveä tauti oli hetkeksi helpottanut!... Ja sitten hänen yksinäisyyden kiihottama mielikuvituksensa, joka yhä haki ravintoa Henrietten salaperäisyyttä uhkuvasta kirjeestä ja jota yhä tunnonvaivat hätyyttivät, alkoi rakennella mitä mielettömimpiä, mahdottomimpia ja haaveellisimpia tuulentupia. Niin, huolimatta heidän viime kerralla vaihtamista sanoista, huolimatta kasaantuneesta vihasta ja katkeruudesta ja vuotavista sydänhaavoista hän ajatteli mahdolliseksi, että hänen entinen rakastajattarensa suostuisi hänen kanssaan naimisiin, ennenkuin kuoli, antaakseen hänelle laillisen oikeuden lapseen, ja että hän sitten voisi lapsensa kanssa mennä Henrietten luo, keitetyn koetuksen puhdistamana, vapaana vihdoinkin antautumaan sen rakkauden valtaan joka yhä hänessä eli. Mitä hulluuden houereita, kun hän ei edes uskaltanut näyttäytyäkään lapsensa tiellä, pelosta että Pauline, saatuansa siitä tiedon, kieltäisi häneltä katselemisenkin köyhän hyväilyn, hänen viimeisen ilonsa, hänen isänrakkautensa kurjan ja riittämättömän ravinnon...

Laiva yhä vain loittoni... Yhä synkemmäksi kävi valittava meri. Francis eli mielikuvituksessaan kaksi viimeistä viikkoansa. Hän muisti tavanneensa Villa Cyane'n portilla Paulinen lääkärin virkaveljen, tohtori Teresi'n, joka oli kutsuttu neuvotteluun. Kuinka olikaan hänen ollut vastenmielistä lähestyä tätä miestä, jonka muisto niin läheisesti liittyi hänen kihlauksen purkamis-draamansa viimeisiin kohtauksiin. Mutta hän oli voittanut vastenmielisyytensä ja saanut tohtorilta kuulla, että loppu lähestyi ja ettei rouva Raffrayella ollut kuin muutamia päiviä, kenties muutamia tunteja elettävänä. Näinkö Pauline lähestyi kuolemaansa, antamatta hänelle anteeksi? Kuinka hänen nyt kävi mahdolliseksi lähestyä lasta, tuota lasta, jonka Pauline kumminkin tiesi hänenkin omakseen? Jospa hänen vielä olisi sallittu kerran päästä entisen lemmittynsä puheille, häntä rukoillakseen, hänelle vanhoakseen, että hän tahtoi kaiken elämänsä pyhittää orvolle!... Mutta kuinka hänet päästettäisiin kuolevan luo, kun hänen ei edes ollut sallittu osoittaa jokapäiväistä kohteliaisuutta käymällä tässä huvilassa, jota hän nyt kiersi, kiersi, tuntikausia, yhä peläten, että hänet huomattaisiin? Vihdoin hän oli uskaltanut ryhtyä viimeiseen yritykseen. Nähdessään kerran Annetten, sen palvelijan, joka oli Adèlen kanssa sattunut näkemään hänet sairaan vuoteen vieressä, astuvan portista ulos, hän oli häntä lähestynyt tiedustellakseen rouva Raffrayen terveyttä. Tämä oli hänelle vastannut niin katkerasti itkien rouvansa läheistä kuolemaa, ettei edes jaksanut kysyä Francis'lta mitään rouva ja neiti Scilly'stä... Kuinka olikaan hän sitten vavissut ajattellessaan, että Pauline, saatuansa tämän tietää, kieltäisi palvelijattarensa vastedes hänelle puhumasta!... Mutta kieltoa ei kuulunut. Hän oli tavannut Annetten toisenkin kerran pikku Adèlen seurassa. Sillä kertaa hän oli puhunut kummallekin, ja lapsi oli katsonut häneen tutusti, ja vanha palvelijatar oli vastannut hänen kysymyksiinsä. Mitä olikaan hän tuntenut sivellessään silloin arasti lapsen hienoja ja vaaleita kiharoita, jokapäiväinen ystävydenosoitus, joka tässä perustui mitä syvimpään rakkauteen. Tuo seikka, ettei häntä kielletty lähestymästä, tuntui hänestä sisältävän anteeksiannon toivoa. Ja totta olikin, että muutos oli tässä suhteessa tapahtunut sairaan sydämessä, ennenkuin hän itse meni taivaalliselta tuomariltansa anteeksiantoa anomaan. Francis sai melkein heti siitä todisteen, joka vakaannutti hänen elämänsä suunnan ja antoi hänelle uutta toivoa. Tuo toivo se esti hänen sydämensä kokonaan särkymästä, kun hän hyökysillan kaiteeseen nojaten katseli laivan katoamista. Laivasta ei ollut enää jäljellä kuin piste vain avaruudessa. Mutta Francis seurasi sitä yhä ajatuksissaan. Hän näki tyttärensä nukkuvan sohvalla suuressa hytissä, jonka hän itse oli saanut

lapselle valita. Ensi kerran hän oli saanut pitää hänestä huolta tavalla, jota hän ei ollut uskaltanut ajatellakaan silloin, kun hän viisi viikkoa sitten niin syvästi oli tuntenut yksinäisyytensä. Ja tämä oli tapahtunut mitä yksinkertaisimmalla, jos kohta surkealla tavalla. Muutamia päiviä sen jälkeen kuin hän oli puhutellut Annettea ja pikku tyttöä, hän oli kuullut, että Adèlen tati Besançonista oli saapunut Palermoon. Kovasti oli hänen sydäntänsä kouristanut, kun hän itseltään kysyi: "Minkähänlainen hän on?" Francis oli nähnyt hänen kävelevän lapsen kanssa Englantilaisessa puutarhassa, mutta hänen liikutuksensa oli niin suuri, ettei hän vieraan kasvoista voinut mitään päättää. Rouva de Raynal — se oli rouva Raffrayen vanhemman sisaren nimi — ei ollut missään suhteessa Francis'n onnettoman rakastajattaren näköinen. Hänellä ei ollut tämän solakkaa vartaloa eikä hänen hienoja piirteitäänsä; hänen kasvonsa olivat noita sileitä, rauhallisia, melkein pä ilmeettömiä kasvoja, jotka kertovat tasaisen elämän hitaasta ja yksinkertaisesta kulusta. Noiden arvokkaasti piirrettyjen ryppyjen takana saattoi piillä mitä ahtainta pikkumaisuutta yhtä hyvin kuin harvinaista sydämen jaloutta tai lapsellista ja viatonta hyväntahtoisuutta. Onneksi Adèlille ja onneksi myöskin nuorelle miehelle vastatulleen luonne oli viimeksimainittua lajia. Kuultuansa kuoleman vihdoin lopettaneen kaksi viikkoa kestäneen hengenlähdön tuskat Francis uskalsi ryhtyä viimeiseen koetukseen, lähestyä tätä naista. Kun hän ei ollut näinä viimeisinä aikoina nähnyt Adèlen tulevan huvilasta ulos oli hän monta kertaa käynyt Villa Cyane'n portilla saamassa tietoja palvelijoilta. Näiden tiedustelujen jälkeen, jotka palvelijain silmissä teki oikeutetuiksi hänen kerran Paulinelle muka tarjooma apunsa tämän pyörtyessä, ei ollut missään suhteessa sopimatonta, että hän Paulinen kuoltua kirjoitti rouva Raynalille. Olisihan hän tahtonut tämän kuolemansanomien johdosta rientää Paulinen huoneeseen, langeta polvilleen hänen vuoteensa viereen ja pyytää häneltä anteeksi niiden kärsimyksien nimessä, joihin hän oli niin nöyrästi alistunut. Hän olisi tahtonut sitten ottaa lapsen mukaansa, viedä hänet pois, ryöstää omansa takaisin. Mutta hänen täytyi tyytyä kirjoittamaan kuolleen sisarelle jokapäiväisen kohteliaisuuskirjeen, jossa hän kansalaisena tarjousi olemaan tuntemattomalle apuna niissä monissa sekavissa toimituksissa, joihin tämän oli ryhtymisen kuolemantapauksen johdosta vieraan maan kaukaisessa sopukassa. Mikä olikaan hänen liikutuksensa, kun hän vastaukseksi kirjeeseensä sai seuraavat sanat: "*Rakkaan vainajan suusta olen saanut tiedon, että Te, herra Nayrac, olitte Julie Archambaultin veli, sisareni ystävättären, jota olen liian vähän tuntenut...*" Mitä kyyneliä vuodattikaan Francis lukiessaan tätä lausetta, joka oli niin yksinkertainen, mutta joka julisti hänelle elämästä eronneen anteeksiantoa. Sillä kirje tietysti loppui kehotukseen käymään Villa Cyane'ssa. Hänellä oli siis mahdollisuus lähestyä lasta, ensin täällä ja sitten vastaisuudessaakin — ja Pauline oli kuollessaan sen sallinut.

* * * * *

Tämä toivo, että hänen oli sallittu yhä pitää orpoa silmällä, se se piti nuoren miehen pystyssä tänä uutena eron hetkenä. Tuon surun ja kiireisen lähdön kirjavissa puuhissa hän oli koettanut kaikin tavoin olla Paulinen sisarelle avuksi siten ansaitakseen häneltä kiitollisuutta. Itsestään rouva Raynal oli lausunut toivomuksen, että Francis kotimatkaltaan muutamaksi päiväksi pysähtyisi Besançonin, jottei tuttavuus tähän päättyisi. Itsestään rouva Raynal oli pyytänyt Francis'ta toimittamaan hänelle hänen matkatavaransa, jotka hänen oli täytynyt jättää jälkeensä kiireisen lähdön takia. Eron hetkellä isän oli sallittu painaa tyttärensä kalpealle poskelle suudelma, eikä hänen liikutuksensa silloin mitään kenellekään ilmaissut. Ja se probleemi, joka hänelle hänen rikoksiensa tähden oli annettu ratkaistavaksi, kävi hänelle vihdoin selväksi: hänen elämäntyönsä oli tästä lähtien kohdistuva lapseen. Hänen tuli yhä enemmän lähestyä sitä perhettä, jolle Adèle oli uskottu. Hitaasti, varovasti hänen tuli pyrkiä sen suosioon, jottei koskaan epäluulon tahra saastuttaisi vainajan nimeä. Olihan hän nyt vapaa viettämään elämänsä missä hyvänsä, koska hän ei ollut mihinkään sidottu. Olihan hänellä tilaisuus asettua asumaan lähelle tytärtänsä ostamalla itselleen maatilan Besançonin läheisyydestä. Lapsi kasvaisi, ja isän oli lupa olla syrjästä katsomassa, salaa häntä suojelemassa, jos suojelusta tarvittiin, valmistamassa hänelle iloa muuta iloa itselleen pyytämättä... Eihän siinä ollut tunnustetun perheen onnea — sitä onnea, jota hän oli uneksinnut saavansa nauttia Henrietten rinnalla. Eihän siinä ollut isyyden jaloa ylpeyttä ja isänrakkauden nautintoja. Mutta siinä oli sittenkin enemmän kuin hän oli ansainnut... Ja laivan yhä etäämmälle häipyessä hän oli näkevinään taivaan äärimäisellä reunalla, jonka auringon viimeiset säteet sytyttivät tuleen, valoisan rannan, purppurasta kohoavan kultaisen kukkulan, jota kohti tuo laiva kulki, ja tuossa näyssä kuvastui hänelle uudessa muodossa Luvattu maa, autuuden ranta, johon hänen oli vastedes kulkunsa suunnattava. Puhtaan Henrietten sankarimainen uhraus ei siis ollut hukkaan mennyt. Itsekästen himojen tyydytystä tavoitteleva mies, se joka halusi tunnenautintoja, olivatpa ne vaikka muiden tuskilla maksettavat, oli hänessä kuollut, ja suudellen Catanessa saatua kirjittänsä, joka oli ollut hänelle lunastuksen välikappaleena, hän kuiskasi sydämensä pohjasta kiitoksen tuolle jalolle ystävälle, joka oli hänelle tien neuvonut. Tuossa suudelmassa oli toivoa, että tämä kenties sittenkin kerran suostuisi astumaan hänen rinnallaan, hänen matkansa vaivoja huojentamaan. Siinä oli se vakuutus, että jos heidät lupausuhri erottikin ainiaaksi toisistaan, niin loitolla pysyvä ei häneltä kieltäisi kunnioitustansa nyt, kun hän tiesi tuon kunnioituksen ansaitsevansa, kun hänessä oli vastuunalaisuuden ja omantunnon käsite kohonnut tietoisuuteen, kun hänellä ei muuta elämän pyrintöä ollut kuin rikoksiensa tuottamien surujen lievittäminen.

Updated editions will replace the previous one—the old editions will be renamed.

Creating the works from print editions not protected by U.S. copyright law means that no one owns a United States copyright in these works, so the Foundation (and you!) can copy and distribute it in the United States without permission and without paying copyright royalties. Special rules, set forth in the General Terms of Use part of this license, apply to copying and distributing Project Gutenberg™ electronic works to protect the PROJECT GUTENBERG™ concept and trademark. Project Gutenberg is a registered trademark, and may not be used if you charge for an eBook, except by following the terms of the trademark license, including paying royalties for use of the Project Gutenberg trademark. If you do not charge anything for copies of this eBook, complying with the trademark license is very easy. You may use this eBook for nearly any purpose such as creation of derivative works, reports, performances and research. Project Gutenberg eBooks may be modified and printed and given away—you may do practically ANYTHING in the United States with eBooks not protected by U.S. copyright law. Redistribution is subject to the trademark license, especially commercial redistribution.

START: FULL LICENSE
THE FULL PROJECT GUTENBERG LICENSE
PLEASE READ THIS BEFORE YOU DISTRIBUTE OR USE THIS WORK

To protect the Project Gutenberg™ mission of promoting the free distribution of electronic works, by using or distributing this work (or any other work associated in any way with the phrase “Project Gutenberg”), you agree to comply with all the terms of the Full Project Gutenberg™ License available with this file or online at www.gutenberg.org/license.

Section 1. General Terms of Use and Redistributing Project Gutenberg™ electronic works

1.A. By reading or using any part of this Project Gutenberg™ electronic work, you indicate that you have read, understand, agree to and accept all the terms of this license and intellectual property (trademark/copyright) agreement. If you do not agree to abide by all the terms of this agreement, you must cease using and return or destroy all copies of Project Gutenberg™ electronic works in your possession. If you paid a fee for obtaining a copy of or access to a Project Gutenberg™ electronic work and you do not agree to be bound by the terms of this agreement, you may obtain a refund from the person or entity to whom you paid the fee as set forth in paragraph 1.E.8.

1.B. “Project Gutenberg” is a registered trademark. It may only be used on or associated in any way with an electronic work by people who agree to be bound by the terms of this agreement. There are a few things that you can do with most Project Gutenberg™ electronic works even without complying with the full terms of this agreement. See paragraph 1.C below. There are a lot of things you can do with Project Gutenberg™ electronic works if you follow the terms of this agreement and help preserve free future access to Project Gutenberg™ electronic works. See paragraph 1.E below.

1.C. The Project Gutenberg Literary Archive Foundation (“the Foundation” or PGLAF), owns a compilation copyright in the collection of Project Gutenberg™ electronic works. Nearly all the individual works in the collection are in the public domain in the United States. If an individual work is unprotected by copyright law in the United States and you are located in the United States, we do not claim a right to prevent you from copying, distributing, performing, displaying or creating derivative works based on the work as long as all references to Project Gutenberg are removed. Of course, we hope that you will support the Project Gutenberg™ mission of promoting free access to electronic works by freely sharing Project Gutenberg™ works in compliance with the terms of this agreement for keeping the Project Gutenberg™ name associated with the work. You can easily comply with the terms of this agreement by keeping this work in the same format with its attached full Project Gutenberg™ License when you share it without charge with others.

1.D. The copyright laws of the place where you are located also govern what you can do with this work. Copyright laws in most countries are in a constant state of change. If you are outside the United States, check the laws of your country in addition to the terms of this agreement before downloading, copying, displaying, performing, distributing or creating derivative works based on this work or any other Project Gutenberg™ work. The Foundation makes no representations concerning the copyright status of any work in any country other than the United States.

1.E. Unless you have removed all references to Project Gutenberg:

1.E.1. The following sentence, with active links to, or other immediate access to, the full Project Gutenberg™ License must appear prominently whenever any copy of a Project Gutenberg™ work (any work on which the phrase “Project Gutenberg” appears, or with which the phrase “Project Gutenberg” is associated) is accessed, displayed, performed, viewed, copied or distributed:

This eBook is for the use of anyone anywhere in the United States and most other parts of the world at no cost and with almost no restrictions whatsoever. You may copy it, give it away or re-use it under the terms of the Project Gutenberg License included with this

eBook or online at www.gutenberg.org. If you are not located in the United States, you will have to check the laws of the country where you are located before using this eBook.

1.E.2. If an individual Project Gutenberg™ electronic work is derived from texts not protected by U.S. copyright law (does not contain a notice indicating that it is posted with permission of the copyright holder), the work can be copied and distributed to anyone in the United States without paying any fees or charges. If you are redistributing or providing access to a work with the phrase “Project Gutenberg” associated with or appearing on the work, you must comply either with the requirements of paragraphs 1.E.1 through 1.E.7 or obtain permission for the use of the work and the Project Gutenberg™ trademark as set forth in paragraphs 1.E.8 or 1.E.9.

1.E.3. If an individual Project Gutenberg™ electronic work is posted with the permission of the copyright holder, your use and distribution must comply with both paragraphs 1.E.1 through 1.E.7 and any additional terms imposed by the copyright holder. Additional terms will be linked to the Project Gutenberg™ License for all works posted with the permission of the copyright holder found at the beginning of this work.

1.E.4. Do not unlink or detach or remove the full Project Gutenberg™ License terms from this work, or any files containing a part of this work or any other work associated with Project Gutenberg™.

1.E.5. Do not copy, display, perform, distribute or redistribute this electronic work, or any part of this electronic work, without prominently displaying the sentence set forth in paragraph 1.E.1 with active links or immediate access to the full terms of the Project Gutenberg™ License.

1.E.6. You may convert to and distribute this work in any binary, compressed, marked up, nonproprietary or proprietary form, including any word processing or hypertext form. However, if you provide access to or distribute copies of a Project Gutenberg™ work in a format other than “Plain Vanilla ASCII” or other format used in the official version posted on the official Project Gutenberg™ website (www.gutenberg.org), you must, at no additional cost, fee or expense to the user, provide a copy, a means of exporting a copy, or a means of obtaining a copy upon request, of the work in its original “Plain Vanilla ASCII” or other form. Any alternate format must include the full Project Gutenberg™ License as specified in paragraph 1.E.1.

1.E.7. Do not charge a fee for access to, viewing, displaying, performing, copying or distributing any Project Gutenberg™ works unless you comply with paragraph 1.E.8 or 1.E.9.

1.E.8. You may charge a reasonable fee for copies of or providing access to or distributing Project Gutenberg™ electronic works provided that:

- You pay a royalty fee of 20% of the gross profits you derive from the use of Project Gutenberg™ works calculated using the method you already use to calculate your applicable taxes. The fee is owed to the owner of the Project Gutenberg™ trademark, but he has agreed to donate royalties under this paragraph to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation. Royalty payments must be paid within 60 days following each date on which you prepare (or are legally required to prepare) your periodic tax returns. Royalty payments should be clearly marked as such and sent to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation at the address specified in Section 4, “Information about donations to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation.”
- You provide a full refund of any money paid by a user who notifies you in writing (or by e-mail) within 30 days of receipt that s/he does not agree to the terms of the full Project Gutenberg™ License. You must require such a user to return or destroy all copies of the works possessed in a physical medium and discontinue all use of and all access to other copies of Project Gutenberg™ works.
- You provide, in accordance with paragraph 1.F.3, a full refund of any money paid for a work or a replacement copy, if a defect in the electronic work is discovered and reported to you within 90 days of receipt of the work.
- You comply with all other terms of this agreement for free distribution of Project Gutenberg™ works.

1.E.9. If you wish to charge a fee or distribute a Project Gutenberg™ electronic work or group of works on different terms than are set forth in this agreement, you must obtain permission in writing from the Project Gutenberg Literary Archive Foundation, the manager of the Project Gutenberg™ trademark. Contact the Foundation as set forth in Section 3 below.

1.F.

1.F.1. Project Gutenberg volunteers and employees expend considerable effort to identify, do copyright research on, transcribe and proofread works not protected by U.S. copyright law in creating the Project Gutenberg™ collection. Despite these efforts, Project Gutenberg™ electronic works, and the medium on which they may be stored, may contain “Defects,” such as, but not limited to, incomplete, inaccurate or corrupt data, transcription errors, a copyright or other intellectual property infringement, a defective or damaged disk or other medium, a computer virus, or computer codes that damage or cannot be read by your equipment.

1.F.2. LIMITED WARRANTY, DISCLAIMER OF DAMAGES - Except for the “Right of Replacement

or Refund” described in paragraph 1.F.3, the Project Gutenberg Literary Archive Foundation, the owner of the Project Gutenberg™ trademark, and any other party distributing a Project Gutenberg™ electronic work under this agreement, disclaim all liability to you for damages, costs and expenses, including legal fees. YOU AGREE THAT YOU HAVE NO REMEDIES FOR NEGLIGENCE, STRICT LIABILITY, BREACH OF WARRANTY OR BREACH OF CONTRACT EXCEPT THOSE PROVIDED IN PARAGRAPH 1.F.3. YOU AGREE THAT THE FOUNDATION, THE TRADEMARK OWNER, AND ANY DISTRIBUTOR UNDER THIS AGREEMENT WILL NOT BE LIABLE TO YOU FOR ACTUAL, DIRECT, INDIRECT, CONSEQUENTIAL, PUNITIVE OR INCIDENTAL DAMAGES EVEN IF YOU GIVE NOTICE OF THE POSSIBILITY OF SUCH DAMAGE.

1.F.3. LIMITED RIGHT OF REPLACEMENT OR REFUND - If you discover a defect in this electronic work within 90 days of receiving it, you can receive a refund of the money (if any) you paid for it by sending a written explanation to the person you received the work from. If you received the work on a physical medium, you must return the medium with your written explanation. The person or entity that provided you with the defective work may elect to provide a replacement copy in lieu of a refund. If you received the work electronically, the person or entity providing it to you may choose to give you a second opportunity to receive the work electronically in lieu of a refund. If the second copy is also defective, you may demand a refund in writing without further opportunities to fix the problem.

1.F.4. Except for the limited right of replacement or refund set forth in paragraph 1.F.3, this work is provided to you ‘AS-IS’, WITH NO OTHER WARRANTIES OF ANY KIND, EXPRESS OR IMPLIED, INCLUDING BUT NOT LIMITED TO WARRANTIES OF MERCHANTABILITY OR FITNESS FOR ANY PURPOSE.

1.F.5. Some states do not allow disclaimers of certain implied warranties or the exclusion or limitation of certain types of damages. If any disclaimer or limitation set forth in this agreement violates the law of the state applicable to this agreement, the agreement shall be interpreted to make the maximum disclaimer or limitation permitted by the applicable state law. The invalidity or unenforceability of any provision of this agreement shall not void the remaining provisions.

1.F.6. INDEMNITY - You agree to indemnify and hold the Foundation, the trademark owner, any agent or employee of the Foundation, anyone providing copies of Project Gutenberg™ electronic works in accordance with this agreement, and any volunteers associated with the production, promotion and distribution of Project Gutenberg™ electronic works, harmless from all liability, costs and expenses, including legal fees, that arise directly or indirectly from any of the following which you do or cause to occur: (a) distribution of this or any Project Gutenberg™ work, (b) alteration, modification, or additions or deletions to any Project Gutenberg™ work, and (c) any Defect you cause.

Section 2. Information about the Mission of Project Gutenberg™

Project Gutenberg™ is synonymous with the free distribution of electronic works in formats readable by the widest variety of computers including obsolete, old, middle-aged and new computers. It exists because of the efforts of hundreds of volunteers and donations from people in all walks of life.

Volunteers and financial support to provide volunteers with the assistance they need are critical to reaching Project Gutenberg™’s goals and ensuring that the Project Gutenberg™ collection will remain freely available for generations to come. In 2001, the Project Gutenberg Literary Archive Foundation was created to provide a secure and permanent future for Project Gutenberg™ and future generations. To learn more about the Project Gutenberg Literary Archive Foundation and how your efforts and donations can help, see Sections 3 and 4 and the Foundation information page at www.gutenberg.org.

Section 3. Information about the Project Gutenberg Literary Archive Foundation

The Project Gutenberg Literary Archive Foundation is a non-profit 501(c)(3) educational corporation organized under the laws of the state of Mississippi and granted tax exempt status by the Internal Revenue Service. The Foundation’s EIN or federal tax identification number is 64-6221541. Contributions to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation are tax deductible to the full extent permitted by U.S. federal laws and your state’s laws.

The Foundation’s business office is located at 809 North 1500 West, Salt Lake City, UT 84116, (801) 596-1887. Email contact links and up to date contact information can be found at the Foundation’s website and official page at www.gutenberg.org/contact

Section 4. Information about Donations to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation

Project Gutenberg™ depends upon and cannot survive without widespread public support and donations to carry out its mission of increasing the number of public domain and licensed works that can be freely distributed in machine-readable form accessible by the widest array of equipment including outdated equipment. Many small donations (\$1 to \$5,000) are particularly important to

maintaining tax exempt status with the IRS.

The Foundation is committed to complying with the laws regulating charities and charitable donations in all 50 states of the United States. Compliance requirements are not uniform and it takes a considerable effort, much paperwork and many fees to meet and keep up with these requirements. We do not solicit donations in locations where we have not received written confirmation of compliance. To SEND DONATIONS or determine the status of compliance for any particular state visit www.gutenberg.org/donate.

While we cannot and do not solicit contributions from states where we have not met the solicitation requirements, we know of no prohibition against accepting unsolicited donations from donors in such states who approach us with offers to donate.

International donations are gratefully accepted, but we cannot make any statements concerning tax treatment of donations received from outside the United States. U.S. laws alone swamp our small staff.

Please check the Project Gutenberg web pages for current donation methods and addresses. Donations are accepted in a number of other ways including checks, online payments and credit card donations. To donate, please visit: www.gutenberg.org/donate

Section 5. General Information About Project Gutenberg™ electronic works

Professor Michael S. Hart was the originator of the Project Gutenberg™ concept of a library of electronic works that could be freely shared with anyone. For forty years, he produced and distributed Project Gutenberg™ eBooks with only a loose network of volunteer support.

Project Gutenberg™ eBooks are often created from several printed editions, all of which are confirmed as not protected by copyright in the U.S. unless a copyright notice is included. Thus, we do not necessarily keep eBooks in compliance with any particular paper edition.

Most people start at our website which has the main PG search facility: www.gutenberg.org.

This website includes information about Project Gutenberg™, including how to make donations to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation, how to help produce our new eBooks, and how to subscribe to our email newsletter to hear about new eBooks.